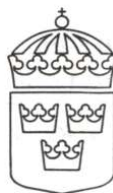

Riksdagens protokoll

1991/92:63

Torsdagen den 13 februari

Kl. 9.00–20.58

Protokoll
1991/92:63

1 § Avsägelse

Talmannen anmälde att *Margareta Israelsson* (s) avsagt sig uppdraget att vara ledamot i utbildningsutskottet.

Kammaren biföll denna framställning.

2 § Anmälan om kompletteringsval till vissa utskott

Talmannen meddelade att socialdemokratiska riksdagsgruppen *dels* på grund av uppkomna vakanser anmält *Margareta Israelsson* som ledamot i socialförsäkringsutskottet efter *Ingegerd Elm*, *Jan Björkman* som ledamot i utbildningsutskottet efter *Margareta Israelsson*, *Martin Nilsson* som suppleant i skatteutskottet efter *Ingegerd Elm* och *Margareta Israelsson* som suppleant i utbildningsutskottet efter *Jan Björkman*,

dels som suppleant i socialförsäkrings-, utbildnings- och trafikutskotten under *Margareta Israelssons* ledighet anmält hennes ersättare *Yngve Wernersson*.

Talmannen förklarade valda till

ledamot i socialförsäkringsutskottet

Margareta Israelsson (s)

ledamot i utbildningsutskottet

Jan Björkman (s)

suppleant i skatteutskottet

Martin Nilsson (s)

suppleant i socialförsäkringsutskottet

Yngve Wernersson (s)

3 § Allmänpolitisk debatt

(forts. från prot. 62)

Anf. 1 TALMANNEN:

Vi har en mycket lång föredragningslista framför oss med många anmälda talare. Jag hoppas att vi skall kunna använda tiden så effektivt som möjligt så att alla hinner framföra sina anföranden. Jag hoppas också att vi skall kunna ta replikerna från bänkarna för att försöka spara litet tid.

Jämställdhet

Anf. 2 MONICA WIDNEMARK (s):

Fru talman! Jag står som första talare på jämställdhetsavsnittet. Jag kommer i mitt anförande att ägna mig åt problemet kvinnor och delpension.

Den borgerliga politiken har för mig som socialdemokratisk kvinna varit ett slag i ansiktet mot jämställdheten på en rad olika områden. Det gäller bl.a. förslaget att avskaffa delpensionen. Vi kvinnor är ofta dubbelarbetande, och det är vanligare med belastningsskador tidigt hos oss kvinnor än hos män. Jag tror inte att skador i axlar, nacke och rygg beror på alla matkasar vi burit hem, som det ibland har sagts i debatten.

Vi har bevisligen sämre arbetsmiljö än männen. Det finns många tunga kvinnliga jobb. Det gäller kvinnor som arbetar inom vården, som städar eller som står på fabriksgolvet. Alla dessa jobb har en både fysiskt och psykiskt tung arbetsmiljö.

Jag har talat med flera kvinnor i mitt hemlän, Kronobergs län, och delpensionering har för dem varit en förmån i livet. Flera av dem har, när de uppnår 60-årsåldern, varit ute i arbetslivet sedan 15–16 års ålder. De har sett delpensionen som en möjlighet att trappa ner mellan 60 och 65 år utan att känna sig som en belastning för samhället, vilket många av dessa kvinnor gör när de blir förtidspensionerade. Delpensionen har gett dem möjlighet att trappa ner från ett aktivt arbetsliv till ett rikt liv som delpensionär med möjligheter att vara kvar i arbetsgemenskapen på deltid.

För arbetsgivaren har det också varit positivt att få chansen att skola in ny personal under en övergångstid och samtidigt ha den kompetens som de äldre besitter kvar i företaget.

Finansministern har i tal sagt att det är höginkomsttagarna som använder sig av reformen. I Kronobergs län ligger heltidsinkomsterna mellan 150 000 och 200 000 kr. För mig är det inga höginkomsttagare med en inkomst på ca

13 000–14 000 kr. per månad. Jag tror inte heller att det är dessa som finansministern återopar.

Visst saknas det människor med lägre inkomster i statistiken över delpensionen, och dessa med låga inkomster är oftast kvinnor som haft lägre betalda arbeten och som hela livet pusslat med deltider för att kunna vara både arbetstagare, maka och mamma. Flera av dessa kvinnor kommer aldrig i närheten av att kunna ta delpension, på grund av att de har arbetat så hårt inom industrin eller vården att de är utslitna före 60 års ålder. Då är det endast förtidspensionering som gäller, med den psykologiska press som det innebär att känna sig förbrukad. Det är inte alla förunnat att få vara verksamma i arbetslivet fram till 60 års ålder. Detta är viktigt att ha med sig i bagaget när man diskuterar att det bara är höginkomstagare som tar delpension.

Nu säger den borgerliga regeringen att den som vill ta pension får ordna det själv. Visst låter det himla enkelt, men hur fungerar det? Det finns kvinnor som kombinerat arbete hemma och borta och som inte varit ute på arbetsmarknaden lika länge som männen, och då har de i de flesta fall haft lägre löner. Hur i Herrans namn skall dessa kvinnor klara detta? En del är ju faktiskt också ensamstående enligt statistiken. Förtida uttag av ålderspensionen för dem som trappar ner är budskapet. Vad skall jag då leva på? Skall jag som kvinna behöva förtidspensionera mig, långtidssjukskriva mig eller leva på socialbidrag? För de flesta människor är detta inget alternativ, det är en fälla. Det är en fälla inte minst för den borgerliga regeringen, som kommer att få svårt att få ihop den besparing den tänkt sig. Kostnaderna för förtidspensionering och sjukskrivning kommer att öka drastiskt.

Fru talman! Förslaget om avskaffandet av delpensionen är ett hot mot jämställdheten mellan män och kvinnor. Det är direkt riktat mot dem som redan har de låga lönerna i samhället. Vi socialdemokrater säger bestämt nej till ett avskaffande av delpensionen. Vi anser att välfärdssamhället skall gälla alla. Ingen skall behöva känna sig onyttig i förtid.

Anf. 3 ANNE SÖRENSEN (nyd):

Fru talman! Vi skall självfallet ha jämställdhet mellan män och kvinnor vad gäller deltagande i familje-, yrkes- och samhällsuppgifter. Det vore dock önskvärt om debatten kring detta kunde bli något mer tidsenlig. För mig och många i min generation känns många av de argument som förs fram hopplöst förlegade. Det har faktiskt hänt ett och annat sedan Alva Myrdal försvann från den politiska scenen, även om en del feminister inte tycks ha upptäckt det.

Visst kan vi fortsätta att utreda hur männen som är pappalediga upplever sin situation, fördjupa oss i vad kvinnor är så mycket bättre på än män, fortsätta att bevilja anslag till JämO:s attacker på platsannonser, satsa miljontals kronor på en ökad kvinnorepresentation i statliga organ och skrika kvotering vid första bästa tillfälle. Men allt detta är knappast särskilt konstruktivt.

Ta bara det absurda förslaget som kom upp för något år sedan om kvoterad föräldraledighet. Det faller på sin egen orimlighet. Det skulle ju i slutändan innebära en lagstiftning som tidsmässigt avgör hur länge man får amma sina barn.

Nej, det är dags att inse att det är skillnad på män och kvinnor och att

Prot. 1991/92:63
13 februari 1992

*Allmänpolitisk
debatt*

Jämställdhet

börja behandla varandra med större respekt och ödmjukhet. En kamp för kvinnor, men mot män, skapar enbart motsättningar, bygger murar och förvirrar såväl kvinnor som män. Det är tillsammans vi skall arbeta för ett bättre samspel, och ansvaret härför ligger faktiskt på både kvinnor och män.

Grunden för jämställdhet är valfrihet. Varför då inte gemensamt verka för de grundförutsättningar som kan verka självklara, men uppenbarligen inte är det?

Valfrihet får vi först när vi får:

- lika lön för lika jobb
- ett rättvist ATP-system, som värnar om såväl män som kvinnor på lika villkor, även hemarbetande
- ett flexibelt system med många barnomsorgsalternativ
- ett sänkt skattetryck som gör det möjligt att leva på *en* lön
- vårdpeng för småbarnsföräldrar, som ger en realistisk möjlighet för en förälder att vara hemma några värdefulla år

Till detta kan vi lägga respekt för hemarbetande.

Allt detta borde, som sagt, vara en självklar verklighet i Sverige 1992, och eftersom det inte är det, måste vi politiker påskynda processen. Det är det som vi skall koncentrera oss på, inte förvilla oss i en massa dravel om manligt eller kvinnligt. Vi är alla lika mycket värda, och därför måste här nämnda frågor få högsta prioritet.

Det är dessutom kränkande när Bengt Westerberg nonchalerar förslag om vårdnadsersättning till småbarnsföräldrar genom att kalla en sådan för kvinnofälla. Ja, i och för sig skulle kanske till en början fler kvinnor välja ett sådant alternativ, men framför allt handlar det om att börja respektera de föräldrar som vill ge sina barn en värdefull start i livet. Man skall inte bestraffa dem med uteblivna ATP-poäng, nedvärderande attityder och orimliga ekonomiska villkor.

Vore det inte dags att börja betrakta det som något naturligt att ta en paus några år, när barnen är små? Vårt samhälle ställer nästan orimliga krav på småbarnsföräldrar. Vad är 4–5 år av 30–40 yrkesverksamma? Låt allting ha sin tid, det behöver faktiskt inte ske samtidigt. Men ge också dem som vill försöka kombinera yrkesrollen med föräldraskap rimliga förutsättningar att klara detta, genom en bättre barnomsorg! Se inte minst på andra länder, där det i mycket större utsträckning är accepterat att ta hjälp med hushållssysslor och barnpassning, kanske just därför att man insett det omänskliga i kraven på att hinna och orka allt.

Visst är jag medveten om att det finns mängder av problem inom företagskulturer och att kvinnor många gånger saknar självförtroende för att slåss på lika villkor, och visst måste vi påverka attityderna, men om inte de grundstenar som jag nämnt finns, är det litet svårt att bygga vidare.

Jag tycker att vi kunde satsa pengar på kampanjer som inriktas på att föra fram förebilder som visar att det går att ta en paus och att kvinnor kan komma hur långt som helst – förebilder som visar att man får vara stolt över att ta hand om sina barn, förebilder när det gäller att deltidsarbeta. Sist men inte minst bör de visa att man under alla dessa omständigheter är lika mycket värd.

Detta måste få föras fram. Någonstans handlar det om att våga ta sådant här för givet. Vi behöver inte låta oss stressas av övermänskliga krav.

Vad gäller männens insatser i familjelivet skall självfallet deras intresse för detta stimuleras, men det måste ändå vara den enskilda familjens angelägenhet. Även här bör vi satsa på positiva kampanjer. Men vi måste respektera att det tar längre tid att ändra attityder än lagar.

Jag är litet oroad över utvecklingen vad gäller en konstruktiv debatt i dessa frågor. Det finns planer på att etablera ett renodlat kvinnoparti, och detta år 1992. Jag tycker att det känns beklämmande. Det är förvisso ett pinsamt bevis på att kvinnoförbunden i de traditionella partierna inte lyckats särskilt bra, speciellt inte vad gäller de yngre, men jag har svårt att tro att ett kvinnoparti skulle bidra till något positivt.

Jag tycker att alla partier i denna kammare borde skärpa sig. Dessa frågor borde kunna få utrymme inom ett och samma förbund, särskilt de grundförutsättningar som jag har nämnt. I Sverige år 1992 är det minsta vi kan begära ett rättvist ATP-system. Jag anser att det är vår plikt som ansvarsfulla politiker att betrakta alla som lika mycket värda, kvinnor som män, nya svenskar som gamla osv. Om vi hjälps åt tror jag att vi kan visa att den feminism som en gång fanns och som då kanske behövdes, inte längre har någon plats i ett demokratiskt, jämlikt samhälle.

(Applåder)

Anf. 4 JAN JENNEHAG (v):

Fru talman! När vi i dag diskuterar jämställdhet är det naturligtvis ingen slump att jag är ensam man i debatten. Positivt sett kan detta kanske betraktas som ett uttryck för att de förtrycktas kamp måste vara deras egen. Negativt kan man se det som ett uttryck för att denna fråga inte betraktas som särskilt viktig – karlarna kan väl syssla med det som är viktigt, så får fruntimren ta hand om det som blir över. När det gäller jämställdheten kan det synsättet illustreras så här: Hur kan kvinnorna stå där och älta sina bekymmer?

Nog om detta. Det är självfallet ingen slump att det ser ut som det gör på talarlistan, trots att jämställdhet definitionsmässigt borde intressera också männen.

I den maktstruktur som samhället har är den ofta uttalade förvåningen över att det ser ut som det gör något märklig. Kvinnors ställning i reproduktionen och utformningen av produktionen och varudistributionen i dagens samhälle bidrar naturligtvis inte till att förhållandena med automatik kommer att förändras. Det måste naturligtvis komma till åtgärder som aktivt ökar männens ansvar. Det kommer inte att gå av sig självt. Vill man stärka männens ställning i familjen, måste produktionen ändras så att det görs möjligt.

En far som tar sitt sociala ansvar och under längre perioder är hemma med sina barn skapar naturligtvis djupare och mera varaktiga relationer till dem än om han inte skulle göra det. Ett sådant ansvarstagande ger definitions- mässigt ett rikare liv, med fler dimensioner. En tidigt förlorad eller försummad kontakt med barnen är naturligtvis mycket svår att återupprätta.

Att attityderna i samhället inte har förändrats särskilt mycket är alltså mot bakgrunden av vad jag sade tidigare inte så konstigt. Det har att göra med

Prot. 1991/92:63
13 februari 1992

*Allmänpolitisk
debatt*

Jämställdhet

arbetet, med chefers inställning och med arbetskamraters åsikter. I dag finns det många män som står emot trycket, men många fler behövs för att vi skall kunna säga att vi går mot ett mer jämlikt samhälle.

Det finns alltså i dag ingenting som tyder på att männen mer än mycket marginellt av sig själva kommer att utöka sin tid i hemmet med familjearbete och med barnen. Detta betyder naturligtvis att man måste verka för att ett större antal dagar knyts till mannen, exempelvis när det gäller föräldrapenning. Vårt förslag om att utöka antalet dagar till 540 och att det tillkommande antalet, 90 dagar, skall läggas på mannen, om det finns två vårdnadshavare, är ett steg i den riktningen.

I dagens samhälle tas dock en ökande del av dygnets vakna timmar i anspråk för arbetet, och vi skall inte inbilla oss att detta inte skulle påverka situationen. Arbetstiden som sådan ökar inte, men däremot de nödvändiga insatserna för att kunna utföra lönearbetet, dvs. transporter och göromål som har att göra med familjens basfunktioner.

Det är ingen hemlighet att vi vill införa sex timmars arbetsdag. Under de senaste decennierna är det få krav som vi har gått in för så mycket som just detta. Till dem hör möjligen kravet på borttagande av moms på maten. Argumenten för sex timmars arbetsdag är väl kända också för motståndarna till en sådan förändring. Vi inbillar oss naturligtvis inte att det skall kunna genomföras i ett slag.

Vi tycker att det är bättre att använda pengar till investeringar i familjen än att de går till andra delar av samhällslivet. Det skall i dessa dagar med arbetslöshet naturligtvis erkännas att det ingalunda är lätt, men att arbetstiden i framtiden skall kunna förkortas med en kvart om dagen är i varje fall inget som motverkar möjligheterna att öka antalet sysselsatta i dagens ekonomi.

Föräldrautbildningen är ett annat sätt att få ändrade attityder till dessa frågor. Det behövs också ökad utbildning för yrkeskategorier som arbetar med barn i skilsmässosituationer. Vi tycker att studieförbund som satsar på föräldrautbildning skall ges statligt stöd för den verksamheten.

Anf. 5 KARIN PILSÄTER (fp):

Fru talman! Jan Jennehag kommenterade vilka som deltar i debatten. Det finns all anledning att fundera över det. Jag gjorde en annan reflexion. Man skall visserligen inte tala om damers ålder, men om jag är rätt underrättad är 50 % av riksdagens kvinnor under 40 engagerade i debatten. Det talar för vissa andra saker.

Sverige är trots detta ett ovanligt jämställt land. Under de senaste decennierna har många viktiga jämställdhetsreformer genomförts. Särbeskattningen, utbyggnaden av barnomsorgen och jämställdhetslagen är några exempel. Vid alla dessa har folkpartiet varit pådrivande.

Barnomsorgen och särbeskattningen har varit absolut avgörande för att de allra flesta kvinnor i dag har makt över sina egna liv i form av en egen ekonomi.

Men fortfarande finns det oerhört mycket att göra innan alla får samma chanser. Kvinnor har sämre möjligheter till makt och inflytande än män. Det gäller både på arbetet, i facket och i politiken. Studie- och yrkesval är köns-

bundna. Löneskillnaderna är stora. Arbetsmiljön är sämre. Sjukvården är eftersatt. Listan kan göras lång.

Det är därför dags för en ny jämställdhetsoffensiv. Visst handlar det mycket om attityder. Men utan rejäla politiska reformer faller dessa platt till marken. Det gäller att göra jämställdhetsarbetet till en mansfråga, lika mycket som en kvinnofråga. Det är dags för män och kvinnor att ge och få hälften var – av arbete, makt, pengar, ansvar, fritid och familj.

Min dröm är den dag när en ung tjej av en blivande arbetsgivare inte betraktas som en större risk att anställa än en ung kille. Arbetsgivarna måste få klart för sig att det är utvecklande för alla att vara tillsammans med och ta ansvar för sina barn. Den kvinna eller man som ägnar tid åt det får erfarenheter som är till stor nytta också i arbetet.

För oss liberaler står alltid den enskilda människan i centrum. Hon skall vara fri att utvecklas och forma sitt liv utan att behöva präglas av roller och fördomar. Det är där vårt jämställdhetsarbete tar sats.

Jämställdhet hänger direkt ihop med familjepolitiken. Utformningen av denna är en nyckel. Vi vill att dörren skall öppnas inifrån och ge barnen rätt till sina pappor och papporna rätt till sina barn.

Att ge småbarnsmammor möjlighet till både yrkesliv och familjeliv är det viktigaste skälet för att subventionera barnomsorgen. Men barnomsorg är också samhällsekonomiskt lönsam. Det måste märkas i den egna plånboken. Det måste löna sig att arbeta – även för småbarnsmammor.

Därför är jag glad att regeringsförklaringen är så tydlig på den här punkten. Där står att familjepolitiken skall främja både valfrihet och jämställdhet mellan kvinnor och män. Den som väljer att förvärsarbete skall ha ekonomiskt utbyte av detta.

Själv är man ju intresserad av vad man får kvar av lönen efter skatt och barnomsorgsavgift. Vid en lön på 120 000 kr. – vilket är vanligt bland denna grupp av småbarnsmammor – är det beräknade produktionsbidraget minst 170 000 kr. Efter skatt får man behålla ungefär 85 000 kr., vilket ger en skattekil på lika mycket. Att använda belopp som kan uppgå till dessa 85 000 kr. för att subventionera barnomsorgen är alltså samhällsekonomiskt lönsamt. Eftersom det i dag är 1,2–1,3 förskolebarn per familj – i och för sig oftast fördelade på hela barn – räcker pengarna till 70 000 kr. per barn. Det är mer än dagens genomsnittliga subventioner. Följaktligen betalar barnomsorgen sig själv.

Hittills har vi haft ett system där bara de riktigt rika har kunnat välja vilken typ av barnomsorg de velat ha och där inte alla har kommit fram i den kommunala kön.

Nu får vi, tack och lov, ett system där alla, inte bara några, kan själva välja vad de vill ha. Samtidigt blir det en stor förbättring av villkoren på arbetsmarknaden för många kvinnor. Det innebär att de kan både välja arbetsgivare och ta större ansvar i arbetet – kanske t.o.m. starta eget. Valfrihetsreformen innebär också att det inte är tjockleken på den egna plånboken som blir avgörande för kunderna, dvs. barnfamiljerna – och det är bra.

Men vi får inte i stället gå in i ett system där bara de kvinnor som har de riktigt höga inkomsterna kan välja att förvärsarbete. Ett system där subventionerna till barnomsorg ersätts med höga vårdnadsbidrag skulle direkt få

Prot. 1991/92:63
13 februari 1992

*Allmänpolitisk
debatt*

Jämställdhet

den effekten. Det vore ett slag i ansiktet på mig och alla andra som har valt att dela ansvaret för familj och arbete inom familjen.

Familjepolitiken måste utformas efter hur dagens och morgondagens småbarnsfamiljer vill ha det. Vi kan inte ha en familjepolitik utformad för och av farmödrar och morfäder.

För kvinnornas, männens och barnens bästa måste stödet till småbarnsfamiljerna utformas enligt följande.

* Det skall kunna användas så flexibelt som möjligt och av båda föräldrarna.

* Det måste löna sig att arbeta för småbarnsmammor, men samtidigt vara möjligt att minska sin arbetstid. Valet får inte bara stå mellan att arbeta heltid eller inte arbeta alls.

* Det måste innehålla en utbyggnad av barnomsorgen till full behovstäckning över hela landet och med en stor ökning av valmöjligheterna mellan olika omsorgsformer.

Tillgång till bra och trygg barnomsorg är en absolut förutsättning för ett jämställt samhälle där var och en, utan att hindras av könsroller, fördomar och förmynderi, får chansen att leva sitt liv efter egna önskemål.

Fru talman! Det nya familjestödet får inte låsa in kvinnorna i hemmet. Det måste i stället vara den nyckel som öppnar dörren för ett jämställt samhälle. (Applåder)

Anf. 6 MARIANNE ANDERSSON (c):

Fru talman! Många kvinnor känner sig inte hemma bland de politiska partierna i dag. Jag tycker att det lägger ett stort ansvar på socialdemokraterna, som har suttit i regeringsställning under 80-talet och inte lyckats med jämställdheten. Därför väcks nu allt starkare tankar på ett nytt kvinnoparti. Oavsett hur det går med dessa tankar, tjänar den debatten som ett påtryckningsmedel för alla andra partier. Det ger också kvinnoförbunden råg i ryggen. Det tycker jag är bra. Däremot tror jag inte att ett nytt kvinnoparti kommer att åstadkomma särskilt mycket i riksdagen. Jag tror att vi klarar det arbetet i de gamla partierna.

Kvinnors villkor har försämrats under 80-talet. Löneskillnaderna gentemot männen ökar, och allt fler kvinnor drabbas av ohälsa. Kvinnors vardag är ofta pressad. Heltidsarbetande kvinnor med barn arbetar mer än någon annan grupp i samhället. Enligt SCB har de 74 timmars arbetsvecka. Därför är det viktigt att föra debatten om delat ansvar i hemmet med större intensitet. Kvinnor måste ha möjlighet att förena yrkesarbete med samhällsarbete och andra intressen. Mycket av det är sådant som vi inte kan besluta om i riksdagen. Men vi kan skapa förutsättningar, och vi kan vara opinionsbildare.

En av de viktigaste förutsättningarna för att få arbete och annan verksamhet att fungera är att kunna påverka sina arbetstider i större utsträckning än i dag. I den utredning om flexibla arbetstider som snart skall läggas fram finns förslag som skall ge möjlighet till detta. Det innebär att man lokalt på den enskilda arbetsplatsen tillsammans skall bestämma arbetstiderna så att de passar de enskilda människorna. Alla försök som har gjorts i den riktningen pekar på att trivseln och produktiviteten ökar och arbetsskadorna minskar.

Alla tjänar på ett sådant system – inte minst kvinnorna. Det ger betydligt större möjligheter att få vardagen att fungera.

Kvinnors inflytande på arbetet måste också öka. Kvinnors resurser i form av kunskaper, erfarenheter och organisationsförmåga utnyttjas alldeles för dåligt i dag. Det leder till otillfredsställelse, stress, lägre produktivitet och ohälsa. Därför måste arbetsgivarna inse att här finns outnyttjade resurser. Men kvinnorna måste också kräva större inflytande i arbetet. Kvinnor är alldeles för försynta och orkar ofta inte strida för sig. Det handlar också mycket om självförtroende.

Lika lön för likvärdigt arbete är en av 90-talets viktigaste frågor. Vi behöver ett könsneutralt arbetsvärderingssystem. Den utredning som skall belysa löneskillnaderna måste också lämna förslag på hur lösningar skall finnas så att målet kan uppnås och skillnaderna utjämnas.

Jag skall säga någonting om arbetsmiljö också. Vi vet att kvinnors sjukfrånvaro har ökat betydligt mer än männens. Den kraftiga ökningen av antalet anmälda arbetssjukdomar under 80-talet består till största delen av belastningsskador, som mest drabbar kvinnor och som leder till långa sjukskrivningsperioder.

Arbetslivsfonderna har stora uppgifter när det gäller att komma till rätta med orsakerna till arbetssjukdomar. Det gäller både organisationsfrågor och andra förändringar på arbetsplatserna. Hittills har 54 % av bidragen gått till program som gäller kvinnor. Det är glädjande att fonderna har fortsatt möjlighet att arbeta med dessa frågor.

Sambandet mellan miljö och hälsa är obestridligt. Ett problem som inte uppmärksamats tillräckligt är tungmetallernas påverkan. Det största problemet är kvicksilver från amalgam, och det drabbar väldigt många kvinnor. Symtomen på kvicksilverförgiftning – muskelvärk, huvudvärk, diffusa smärtor, infektionskänslighet m.m. – stämmer i stor utsträckning överens med symtomen på belastningsskador. Vi menar att dessa samband måste tas på allvar, att man måste forska betydligt mer, kunna ställa diagnos och också rehabilitera bättre än i dag. Vi har helt enkelt inte råd att vänta med det.

Den stigande arbetslösheten har hittills drabbat kvinnor något mindre än män. Men genom det som kommer nu, strukturrationaliseringar inom både privat och offentlig sektor, försvinner många av de traditionella kvinnojobben, t.ex. inom kontorssektorn. Många medelålders kvinnor kommer att drabbas, och det gäller då att höja kompetensen hos dessa kvinnor så att de kan vara med och slåss om de nya jobben. Utbildningsvikariaten är ett sätt att åstadkomma detta. Det är bra att dessa nu ökar.

Det är också viktigt att förbättra förutsättningarna för kvinnor att starta egna företag. Den offentliga sektorns förändring ger stora möjligheter. Men kvinnorna måste kunna få stöd och hjälp. Vi menar därför att utvecklingsfonderna och länsstyrelserna i större utsträckning skall stödja kvinnors företagande. Investeringsfondernas pengar bör också kunna gå till kvinnors företagande.

Jag tycker att det är bra att en obligatorisk arbetslöshetsförsäkring skall utredas nu. Många kvinnor som är arbetslösa står utanför ersättningen. Det stämmer väldigt väl med den syn som vi i centern har på det sociala trygghetssystemet att det skall utformas efter grundtrygghetsprincipen. Vi vet att

Prot. 1991/92:63
13 februari 1992

*Allmänpolitisk
debatt*

Jämställdhet

pensionärerna med den lägsta pensionen i dag är till största delen kvinnor. Vi har kämpat länge för en höjd grundpension, och regeringen har faktiskt tillsatt en grupp som arbetar just med de frågorna. Här har socialdemokraterna minsann inte varit särskilt aktiva tidigare.

Anf. 7 ROSE-MARIE FREBRAN (kds):

Fru talman! Det goda samhället är en levande gemenskap. Den utmärks av ansvarig och engagerande samverkan mellan individer och grupper. Enskilt och tillsammans verkar alla samhällsmedlemmar för hela samhällets och för varje individs välfärd. Detta mål för samhällsarbetet förverkligas genom kärleksbudet, "älska din nästa som dig själv". I detta ideal kommer hela den kristdemokratiska samhällsvisionen till uttryck.

Den kristdemokratiska gemenskapstanken är en stabil ideologisk grund för ett aktivt jämställdhetsarbete. Oavsett olikheter måste alla värderas lika, tillförsäkras samma rättigheter och tillvaratas i samarbete på olika områden och i alla typer av verksamhet i samhället. Gemenskapstanken utmanar den segregering som kommer till uttryck i åtskilda kvinno- och mansvärldar.

Det är därför ytterst angeläget att alla stimuleras till att ta aktiv del i arbetet för ett bättre samhälle. Vi har inte råd att avvara några goda krafter. Det måste skapas bättre möjligheter för kvinnor att engagera sig i samhällsarbetet. Framtidens samhälle måste formas av kvinnor och män tillsammans.

Svårigheten för många kvinnor är att hinna och orka med både dubbelarbete och samhällsengagemang. Dessutom har många kvinnor dåligt självförtroende.

Kvinnors självförtroende måste utvecklas tidigt. Atmosfären i hem och skola är helt avgörande. Genom opinionsbildning måste alla som arbetar med barn väckas till insikt om vikten av att behandla flickor och pojkar lika. Flickor måste mötas med samma förväntningar som pojkar.

Fru talman! Den traditionella kvinnorollen har genomgått stora förändringar. Motsvarande förändring av mansrollen har ännu inte skett. Men det är dags nu. Det måste bli naturligt för alla män att dela ansvaret för hem och familj lika. Vi kvinnor borde inte behöva driva opinionsbildningen för detta i stort sett ensamma. Här borde männen stå vid vår sida – ja, kanske t.o.m. ta initiativet!

Barnen bör inte växa upp i en isolerad kvinnovärld i hem, förskola och skola. Fler män måste stimuleras att välja typiska kvinnoyrken inom förskolan och grundskolan. Männen behöver vakna upp över sitt ansvar att välja för dem otidiga yrken. Männen måste bidra till att skapa en integrerad värld för våra barn.

Jämställdheten mellan kvinnor och män inom arbetslivet lämnar också mycket övrigt att önska. Kvinnor har lägre lön, sämre karriärmöjligheter, sämre arbetsinnehåll och sämre pension. Bristen på rättvisa är stor. Många kvinnor känner nu, med rätta, att de väntat länge nog på rättvisa.

Det kanske mest grundläggande av dessa problem är löneskillnaderna mellan kvinnor och män. Heltidsarbetande kvinnor har i genomsnitt 74–90 % av männens löner, beroende på avtalsområde. Majoriteten kvinnor finns för övrigt i typiska låglöneyrken. Nuvarande lönesättning ger intryck

av att det anses mer värdefullt att sköta en maskin än att vårda en människa. Det behövs en ny syn på vad som är värdefullt.

Alla försök att komma till rätta med löneskillnadsproblemet torde resultera i halvmesyrier, om inte metoden med könsneutral arbetsvärdering tillgrips som ett verkningsfullt instrument. Tillåt mig dock att hysa betänkligheter vad gäller männens beredskap att acceptera de omfattande lönerevisioner som kan bli resultatet av en tillämpning av könsneutral arbetsvärdering.

Men även inom arbetslivet måste nu männen ställa upp i kampen för jämställdhet. Om männen fortsätter att svika, kommer konfrontationen mellan könen att öka.

Det är måhända ibland nödvändigt med konfrontation i mänskliga relationer. Men det är definitivt inte en metod som kristdemokratin förordar som förstahandsalternativ. Enligt kristen etik är det i första hand den privilegierade som bör ta initiativ till utjämning av orättvisor, inte den förfördelade.

Fru talman! Jämställdhetsarbetet har upplevt en tid av stiltje både inom politiken och inom andra områden i samhället. Nu är det dags att återigen flytta fram positionerna. I det arbetet bör vi som politiker befinna oss i frontlinjen – inte minst männen!

Skatter

Anf. 8 LARS HEDFORS (s):

Det kan inte vara lätt att vara skatteminister i dessa dagar. Det tycks ju inte vara någon ordning alls i regeringen i skattepolitiken. Alla träter på alla. Carl Bildt och Bo Lundgren är på kollisionskurs med Bengt Westerberg när det gäller frågan om hur mycket skatterna skall kunna sänkas under den kommande treårsperioden. Olof Johansson är uppenbarligen på kollisionskurs med i stort sett hela regeringen i energiskattefrågan. Moderater och folkpartister är dessutom på kollisionskurs med sina egna klart uttalade valloften i momsfrågan.

Och hur är det egentligen med finansministern? Är hon rent av på kollisionskurs med sin egen partiledare? Ja, frågetecknen är förvisso många, men nu är det allmänpolitisk debatt, och den är ju till för att de politiska partierna skall ha möjlighet att klargöra sina ståndpunkter i olika frågor. Det är bara att sätta i gång, Bo Lundgren, Kjell Johansson, Ivar Franzén och Ingvar Svensson.

Alltså: Hur blir det, Bo Lundgren och Kjell Johansson, med de årliga skattesänkningarna under den kommande treårsperioden? Skall det bli 10 miljarder kronor, som det står i finansplanen, eller skall det bli betydligt mindre, som Bengt Westerberg vill? Den av er två som fortfarande står fast vid finansplanens 10 miljarder kronor kanske också vill vara snäll och tala om hur dessa miljarder skall finansieras.

Och vad händer med den utlovade sänkningen av den generella momssatsen? Före valet lovade moderater och folkpartister i Ny start för Sverige att momsen skulle sänkas till nivån 18–20 %, och efter valet hette det att det skulle bli "en betydande sänkning av den generella momssatsen". Men så sent som den 12 januari i år kunde Carl Bildt inte ange om det över huvud

Prot. 1991/92:63
13 februari 1992

*Allmänpolitisk
debatt*

Skatter

taget blir någon sänkning. Så det enda ni har åstadkommit på detta område hittills är en *höjning* av momssatsen, och det är i sanning ett egendomligt sätt att uppfylla ert vallöfte. Någon form av fortsättning måste det väl ändå bli, Bo Lundgren och Kjell Johansson?

Så en fråga till Ivar Franzén. Betänkandet Konkurrensneutral energibeskattnings har ju vållat er centerpartister en hel del huvudbry. Det har t.o.m. gått så långt att Olof Johansson har hotat med att avgå ur regeringen om förslagen i betänkandet blir verklighet. Nu är ju också det fullständigt unika inträffat, att utredaren börjat darra på manschetterna och i efterhand reviderat sina ståndpunkter, allt i det uppenbara syftet att rädda sammanhållningen i regeringen. Nu är frågan: Nöjer sig centerpartiet med det, eller är man fortfarande på kollisionskurs med sina regeringskolleger i denna fråga?

Annars är väl centerpartiets största huvudvärk just nu fördelningspolitiken. Här har uppenbarligen tidigare mycket lovvärda ambitioner malts ner i den moderata stenkrossen. Jag skall inte strö salt i de centerpartistiska såren och redovisa kräftgången i opinionsmätningarna. Men det är väl ändå ganska klart att väljarna känner sig svikna – och med all rätt, därför att före valet talade centern vitt och brett om sina fördelningspolitiska ambitioner. Man hävdade litet uppblåst att man angrep oss socialdemokrater från vänster. Nu låter man sig villigt styras av moderaterna och angriper oss från höger så det står härliga till genom att förespråka kraftiga skattesänkningar för höginkomsttagare och kapitalägare, samtidigt som man låter vanliga lönta-gare betala kalaset genom högre arbetslöshet, sämre sjukförsäkring, avskaffad rätt till delpension, försämringar av den kommunala servicen osv.

Undra på att väljare flyr centerpartiet, när det som före valet var högsta sanning nu har blivit lögn och förbannad dikt, när vänsterpolitik plötsligt blir högerpolitik. Nu kan man t.o.m. få se att centerpartistiska insändarskribenter klagar på högervändningen i partiet. Det finns nog anledning för Ivar Franzén och övriga centerpartister att lyssna en smula på rörelsen.

Vi socialdemokrater lovade inga stora skattesänkningar före valet. Vi visste att detta inte var möjligt, om vi skulle kunna slå vakt om sysselsättning och välfärd, om vi skulle kunna fortsätta med välfärdspolitiken. Nu sitter vi med facit i hand: Stora skattesänkningar för välbärgat folk ger inte ökad tillväxt och sysselsättning och definitivt inte någon förbättrad välfärd. Det är precis tvärtom. Därför slår vi vakt om skattereformens viktiga principer, bl.a. om en likformig och rättvis beskattning av arbete och kapital. Därför kan vi också visa upp bättre sysselsättningssiffror än de borgerliga, bättre social trygghet och bättre budgetsaldo. Vi är inte så stöddiga att vi hävdar att detta är "den enda vägen", men vi är fullständigt övertygade om att det är den rätta vägen.

Anf. 9 TALMANNEN:

Med tanke på det stora antalet anmälda talare nödgas jag vara mycket bestämd med sexminutersregeln.

Anf. 10 IVAR FRANZÉN (c) replik:

Fru talman! Lars Hedfors upprepar sin nidskrivning om den skattereform som har skett sedan nuvarande regerings tillträde. Jag vill ändå påminna om några saker.

Sänkningen av momsen är tveklöst en skattesänkning som inte bara är den största utan som också har en klar fördelningspolitisk profil.

När vi tar bort skogsvårdsavgiften innebär det att vi tar bort en mycket orättfärdig skatt, vilket positivt berör en av de grundläggande produktionsfaktorerna i Sverige.

När vi justerar gåvo- och arvsbeskattningen, och så småningom kapitalbeskattningen, syftar det ändå till att göra Sverige till ett bra land för arbetande kapital. Vi kan inte erbjuda framtida sunda skattesänkningar om vi inte har en produktion och ett arbetande kapital, utöver duktiga människor och arbetare, som kan skapa en kaka som vi kan dela på.

Tittar man litet grand om hörnet, Lars Hedfors, finner man att det allra mesta av dessa skattesänkningar rymmer en framtidsvision, en framtidsmöjlighet, som vi centerpartister är stolta över. Att det sedan finns en och annan sak som inte har vårt ursprung, det måste vi acceptera i de kompromisser som alltid sker i en regering – vilket Lars Hedfors säkert väl känner till.

När det gäller utredningen om konkurrensneutral beskattning vill jag bara konstatera att det ankommer på regeringen att nå fram till de slutliga lösningarna. Jag hör till dem som tror – ja, t.o.m. vet – att det finns goda möjligheter att nå resultat som ger en klart bättre miljö och samtidigt en förstärkning av industrins konkurrenskraft. Det är en lösning som ligger i hela folkets intresse.

Anf. 11 LARS HEDFORS (s) replik:

Fru talman! Ivar Franzén fortsätter att hävda att man i regeringsställning har uppnått viktiga centerpartistiska mål, och så hänvisar han till momsen på livsmedel. Då vill jag bara erinra om att det ju var total enighet om detta i riksdagen. Det var förvisso icke någon centerpartistisk prestation att få igenom detta.

Beträffande momsen, som Ivar Franzén gärna hänger upp sig på, rör det sig ju, i förhållande till övriga skattesänkningar som gynnar höginkomsttagare och kapitalägare, om en ganska liten del, närmare bestämt 1,39 miljarder kronor. När det gäller skattesänkningar för höginkomsttagare är det helt andra siffror; 8, 9, 10 miljarder pytsar ni ut till kapitalägare och höginkomsttagare. Det ni har fått, Ivar Franzén, är smulorna från den rike mannens bord och ingenting annat.

Slutligen: Det ankommer på regeringen att nå fram till ett beslut när det gäller energibeskattningen. Tala då om för en kunskapstörstande allmänhet, Ivar Franzén, hur det skall gå till när åtminstone ett tungt statsråd hotar med sin avgång i samband med denna fråga! Finns det över huvud taget en möjlighet att komma överens när det gäller energibeskattningen?

Anf. 12 IVAR FRANZÉN (c) replik:

Fru talman! Jag tror att centern, utan att verka övermaga, kan ta åt sig äran av att i hög grad ha påverkat den omsvängning som socialdemokraterna gjorde och som i och för sig var en viktig förutsättning för att det gamla goda centerförslaget om sänkt moms skulle genomföras.

Jag vet, Lars Hedfors, att det finns mycket kunskap och sunt förnuft i vår nuvarande regering. Jag vet att man är beredd att konstruktivt analysera och

komma fram till bra beslut. Det skapar förutsättningar för att nå resultat som jag vet kan ge både en väsentligt bättre miljö och en starkt konkurrenskraft för industrin. Låt oss avvakta och jobba på det sätt som vi har i uppgift att arbeta på och inte här försöka skapa bindningar som bara försvårar en konstruktiv uppgörelse.

Anf. 13 LARS HEDFORS (s) replik:

Fru talman! Det sista som Ivar Franzén sade är ett ganska fantastiskt påstående – att man i regeringen har förmågan att konstruktivt analysera och komma fram till beslut. Är det att konstruktivt analysera och komma fram till beslut när miljöministern går ut och hotar med sin avgång? Vad är det för konstruktivt i det?

När det gäller momsen på livsmedel tröstar sig Ivar Franzén med att det var centern som drev på, och det må vara honom obetaget. Det fanns faktiskt 7 miljarder kronor tillgängliga, med vilka man skulle kunna sänka den allmänna momsnivån. I den situationen konstaterade vi socialdemokrater att det kanske ändå var bättre att sätta in de pengarna i en sänkning av momsen på livsmedel, därför att vi såg hur priserna på livsmedel fortsatte att stiga. Vi gjorde den prioriteringen. Vi sade: Låt oss göra en punktinsats, en kraftinsats på det området.

Talmannen anmälde att Ivar Franzén anhållit att till protokollet få antecknat att han inte ägde rätt till ytterligare replik.

Anf. 14 PETER KLING (nyd):

Fru talman! Ledamöter! Jag skall nu under några minuter tala om ett mycket känsligt område, som sällan diskuteras i denna kammare, nämligen den svarta sektorn i Sverige. Diskussioner i kammaren om denna svarta sektor är ju nästan tabubelagda, och det är på gränsen till att svära när man nämner uttrycket svart sektor.

Det har gjorts olika spekulationer om hur stor denna svarta sektor är. I vissa spekulationer talas det om siffror mellan 50 och 100 miljarder kronor. Om dessa spekulationer skulle vara riktiga, vilket jag befarar, är det mycket beklämmande att utvecklingen i Sverige har gått åt så fel håll.

Många av våra småföretag är i dag mer eller mindre tvingade att ta ut en del av sin omsättning i en s.k. svart del. Denna svarta del består i att man vid arbeten och försäljning tar bort momsen samt reducerar timdebiteringen vid olika arbeten, dvs. svartarbeten. Det fuskas även genom att man för andra företagare utför privata arbeten och säljer varor för privat bruk och sedan debiterar dessa på vederbörandes företag, som utfört arbete eller varuleverans som passar in i företagets verksamhet. Även hos våra stora företag fuskas det genom att chefer på olika nivåer får privata arbeten utförda eller varor för privat bruk av entreprenörer och leverantörer, som i sin tur debiterar dessa på företagen.

Det är inte bara företagare som fuskar, utan det blir mer och mer utbrett bland Svensson i samhället att fuska med olika skatter. Jag har den senaste månaden talat med olika småföretagare om hur utvecklingen har varit hos deras kundkrets de senaste åren. I många fall sades det att för omkring tio

år sedan var det en person på tio som litet försynt och med stor skam frågade om han inte kunde betala tjänsten eller varan utan moms och med reducerad timpenning. I dag är det fyra eller fem svenskar av tio som kräver att företaget skall sälja varan eller arbetet svart, annars går de till ett annat företag. Denna utveckling i vårt samhälle är minst sagt skrämmande.

Jag talade för någon månad sedan med en krögare, och han sade följande till mig: Före momshöjningen hade jag sju personer anställda, varav en svartanställd. I dag har jag dragit ned till fem anställda, varav två svartanställda. Jag är tvungen att göra på det viset för att överleva, och jag är inte ensam inom denna bransch om att göra så.

För någon vecka sedan gick jag till en slumpvis utvald möbelaffär och valde ut en soffgrupp för 15 000 kr. Jag bad sedan försäljaren att få tala med chefen och sade följande till honom: Kan vi inte göra en bra affär, du och jag, genom att du säljer soffgruppen utan moms och med litet rabatt, därför att jag behöver inget kvitto på denna vara. Det tog ungefär 15 sekunder innan han svarade mig: Du får momsen och ytterligare 1 000 kr. i rabatt. Alltså ger jag dig soffgruppen för 11 000 kr., men utan kvitto. Jag svarade då att jag skulle tänka över saken och återkomma, vilket jag naturligtvis inte gjorde. Det visar bara hur lätt det är att köpa varor vid sidan om lagen.

En annan bransch som omsätter stora pengar inom den svarta sektorn är jordbruket. Här säljs både griskött och nötkött till privatpersoner utan moms till starkt reducerade kilopriser. Även spannmål säljs till privatpersoner utan moms. En annan bransch som lider av denna sjukdom är taxibranschen. Närmare beskrivning av denna verksamhet tror jag inte behövs inför denna kammare. Den kraftigt utökade svarta sektorn i Sverige är naturligtvis inte bra för vårt samhälle.

Fru talman! Mina damer och herrar av denna kammare! Vad kan vi nu göra för att påverka denna galopperande utveckling av den svarta sektorn? Jo, det krävs naturligtvis skattesänkningar på lång sikt. Dessa bör främst vara inriktade på att få ner arbetsgivaravgifterna till en nivå omkring 20-procentsstrecket samt att sänka momsen ytterligare, framför allt byggmomsen, och till sist att försöka få ner marginalskatterna till en nivå på 40 %.

Skattereformen var ett steg i rätt riktning. Man sänkte marginalskatterna, men tyvärr finansierades dessa sänkningar med andra skattehöjningar som moms på tidigare icke momsbelagda varor, momshöjningar, höjningar av bensinskatterna, skatt på reseersättningar och traktamenten samt sämre bilförmåner. Det samlade skattetrycket blev i och med denna omläggning inte lägre.

När det samlade skattetrycket sänks får vi dynamik i samhällsutvecklingen och människors engagemang och vilja till extra arbete och sparande ökar. Det gör också att människor har råd att anskaffa varor och tjänster på ett hederligt sätt.

En annan sak att inte förglömma är Sveriges intåg i EG. Genom ett sådant medlemskap integreras Sverige i en fri marknad för varor, tjänster, kapital och arbete. Detta är ytterligare ett starkt skäl för att vi skall sänka skattenivån i Sverige.

Vi kan också välja en annan väg att gå. Det är att behålla vårt höga skattetryck, som tidigare regeringar har skapat, och sopa problemen under mat-

tan, precis som vi gör med flyktingpolitiken, och att vi politiker går ut och ger Svensson skulden för att moralen i Sverige har blivit så låg.

Det är enligt min mening fel väg att gå. Vi skulle i stället rannsaka oss själva, därför att detta problem är, mina damer och herrar, skapat i denna kammare. Låt oss nu gemensamt öppet diskutera detta problem med den svarta sektorn.

(Applåder)

Anf. 15 LARS HEDFORS (s) replik:

Fru talman! Man blir nästan förstummad inför dessa ovationer. Jag skulle också vilja tacka Peter Kling för dessa mycket intressanta interiörer från den undre världen. Jag tycker att det vore lämpligt att vidarebefordra den informationen till de myndigheter som sysslar med dessa saker.

Jag tycker att det är bra att Peter Kling och Ny Demokrati pekar på ett stort problem i det svenska samhället i dag, nämligen den ekonomiska brottsligheten. Det är ett problem vi skulle behöva sätta in alla krafter för att lösa. Det gläder mig att Peter Kling är villig att göra det.

Frågan är bara om han kan få de andra borgerliga partierna med på det arbetet. Jag vill gärna peka på att vi socialdemokrater till årets riksdag har lagt fram en mycket omfattande motion om kampen mot den ekonomiska brottsligheten. Jag förutsätter att Ny Demokrati kommer att stödja den motionen.

I övrigt tror jag inte ett dugg på Peter Klings medicin för att lösa detta, nämligen kraftiga skattesänkningar. Vi ser nu hur svårt det är för den borgerliga regeringen att klara de utfästa löftena om skattesänkningar. Det vore bra och klädsamt om Peter Kling ville tala om hur ni skall kunna klara av att finansiera skattesänkningar på 20 miljarder kronor per år när den borgerliga regeringen inte klarar skattesänkningar på 10 miljarder.

Anf. 16 PETER KLING (nyd) replik:

Fru talman! Lars Hedfors, det är klart att vi skall hjälpas åt att komma till rätta med den ekonomiska brottsligheten. Det är vi alla medvetna om i denna kammare. Men vi har litet olika vägar för att nå det målet. Socialdemokraterna vill behålla ett högt skattetryck. Jag kan försäkra Lars Hedfors att om man gör så, ökar den svarta sektorn markant i samhället. Jag som småföretagare vet nämligen att folk inte längre har råd att anlita yrkesmän. De har inte längre råd, utan de måste betala utan moms och reducera timpenningen. För att få bukt med detta måste man sänka arbetsgivaravgifterna så att vi småföretagare kan hålla nere våra priser och även momsen, särskilt byggmomsen. På detta sätt skulle vi få en dynamik i samhället. Om vi får denna sänkning när det gäller varor, tjänster och arbetskraft skulle småföretagen på sikt kanske kunna anställa en eller två personer.

Jag kan tala om för Lars Hedfors att vårt program är fullt finansierat. I vår motion sägs att vi skall sänka skatten med mellan 1 % och 1,5 % per år under en tioårsperiod. Det har vi uppgett i vår budgetmotion. Lars Hedfors kanske känner till begreppet automatiska effekter. 1,6 miljoner människor arbetar inom den offentliga sektorn. Om arbetsgivaravgiften sänks blir givetvis kostnaden lägre för stat och kommun. Det handlar således om pengar som går runt i samhället. Tack vare att vi får lägre priser på varor och tjänster i sam-

hället får den offentliga sektorn en dämpad kostnadsutveckling. Detta medför också kraftiga besparingar för kommunen. Man kan också ta upp Lars Hedfors dynamiska effekter, men det skulle jag kunna tala en hel dag om. Det är sådant som vi företagare hela tiden måste ta hänsyn till.

Prot. 1991/92:63
13 februari 1992

Allmänpolitisk
debatt

Anf. 17 LARS HEDFORS (s) replik:

Fru talman! Är det verkligen så illa att Ny Demokrati tror att man kan klara finansieringen av skattesänkningar på 20 miljarder kronor automatiskt, utan att man behöver skära i någonting? Det kan väl inte vara möjligt att ni är så blåögda att ni tror det? Någon gång måste ni väl ändå fram till bevis och tala om hur ni skall klara av era luftiga löften. Ni anklagar oss andra för att inte tala ut ur skägget. Men det gör inte ni heller. Ni har i så fall också fallit in i den rollen.

Peter Kling, det kommer alltid att finnas människor som försöker undandra samhället skatt. Hur lågt skattetrycket än är kommer det att finnas människor som inte tycker att det är förenligt med deras egna intressen att betala skatt, och de försöker låta bli att göra det. Problemet kommer ändå att finnas kvar.

Det här problemet löser man inte bara genom att säga att man skall sänka skatterna. Den viktigaste orsaken till att folk försöker dra sig undan och inte betala skatt är att man har ett skattesystem som är olikformigt, dvs. ett skattesystem som beskattar olika typer av inkomster olika hårt. Det problemet har vi i mycket stor utsträckning lyckats komma till rätta med genom den stora skattereformen, som har skapat ett symmetriskt system. Vi vet dock att den borgerliga regeringen genom kraftiga skattesänkningar för kapitalägare och höginkomsttagare håller på att slå sönder denna likformighet. Då kommer vi att stå där igen med ett olikformigt skattesystem, som kan leda till skattefusk och avancerad skatteplanering.

Anf. 18 PETER KLING (nyd) replik:

Fru talman! När vi har så höga skatter och så hög moms som vi har i Sverige, Lars Hedfors, har folk inte råd att anlita arbetskraft. Som exempel kan nämnas läkare som tar kompensationsledigt. Vad gör de då? Jo, de går hem och målar huset, drar kablar och installerar rör i stället för att låta hantverkare göra det. Det är där vi får en dynamik i samhället. Vi kan också ta företaget Tetrapak som exempel. Företaget har sin verksamhet här i Sverige men betalar skatt i Schweiz. Det handlar om flera miljarder kronor. Vad skulle hända om man sänkte skattetrycket i Sverige? Jo, Tetrapak skulle sannolikt flytta tillbaka till Sverige, liksom många andra företag. Utländska investerare – amerikanare, fransmän, tyskar, italienare, m.fl. – skulle investera i Sverige. Det skulle öka vårt välbefinnande.

Jag skall som exempel nämna folk som flyttar till Belgien med sitt kapital. Lars Hedfors har här flera gånger sagt att kapitalbeskattningen skall fortsätta att vara hög. Vad händer då? Jo, vi får en skatteflykt från Sverige. Detta kapital, som bl.a. finns i Belgien, arbetar för Belgiens ekonomi. Belgiens arbetare får indirekt arbetstillfällen genom detta kapital. Hur skulle det vara om vi sänkte avgifterna på dessa skatter och behöll kapitalet i Sve-

Skatter

rige? Det skulle indirekt skapa – kanske inte i första och andra ledet men i tredje och fjärde – arbetstillfällen. Det har alla nytta av i Sverige.

Talmannen anmälde att Lars Hedfors anhållit att till protokollet få antecknat att han inte ägde rätt till ytterligare replik.

Anf. 19 LARS BÄCKSTRÖM (v):

Fru talman! Häromkvällen satt jag i riksdagsrummet och bläddrade med kanalväljaren. Då hittade jag landets biträdande finansminister Bo Lundgren i en TV-studio. Statsrådet Lundgren sade att det var roligt att vara minister. Arbetskamraterna var bra, och det var roligt att sänka skatterna. I media kallas Lundgren för skatteministern. Kanske skulle statsrådet egentligen föredra beteckningen "skattesänkingsministern". Det är inte helt osannolikt.

Det är där grundbulten till en ny start för Sverige finns. Sänkt skatt skall ge Sverige en ny start och ny fart på Sveriges ekonomi. Och de moderata turboministrarna inkl. biträdande finansministern kör snabbt på den enda vägen. De andra regeringspartierna fungerar mest som passagerare i baksätet i skattepolitiken. Och hittills har passagerarna godkänt såväl vägval som fart. Det är sant att det muttras litet grand i baksätet, men det blir inte mer än mutter.

Är detta en ansvarsfull politik? Mitt svar är nej. Om det vore så att alla uppoffringar som svenska folket nu ställs inför skulle ha det goda med sig att jobben tryggades, så borde man nog fundera på saken. Men regeringens politik är inte bara orättvis, utan leder just nu till ökad arbetslöshet.

Regeringen motiverar sina besparingar med att skatterna måste sänkas. Skattesänkningarna har i första hand gällt kapital- och förmögenhetsbeskattning. Detta skall öka hushållens sparande, öka investeringarna och därmed tillväxten.

Fru talman! Huvudproblemet i svensk ekonomi utgörs inte av ett otillräckligt hushållssparande. Tvärtom har de två senaste årens påtagliga uppgång i hushållens sparande bidragit till att försvaga aktiviteten i ekonomin. Att i detta konjunkturläge ytterligare stimulera sparandet leder till fördjupade problem och en ökad arbetslöshet.

Fru talman! Det är inte bara regeringens besparingar som slår mot sysselsättningen, utan just nu är även dess skattesänkningar tillväxthämmande.

Regeringen säger att man inte vill föra någon konjunkturpolitik utan att man i stället förespråkar strukturpolitik. Det låter tjugusigt. Det finns emellertid ett gammalt uttryck som säger att medan gräset gror så dör kon. Eller annorlunda uttryckt – operationen lyckades, men patienten dog.

Det är inte så svårt att se regeringens felslut. För några år sedan rådde överhettning i ekonomin. Då skulle statsmakterna kyla av ekonomin med ökat sparande – tvångssparandet.

Under våren 1992, med start på måndag, skall de tvångssparade pengarna betalas igen till hushållen. Det rör sig om 5,6 miljarder. Men samtidigt skall regeringen sätta fart på ekonomin genom att öka sparandet, fast denna gång via skattesänkningar. Är det inte märkligt, fru talman, att ett ökat sparande

både kan kyla av och stimulera ekonomin? En patentmedicin för allt? Är det någon som tror att det kan vara så? Nej!

Regeringen försöker ge sken av att ett ökat sparande är liktydigt med investeringar för tillväxt. Men i en öppen ekonomi, där kapitalet fritt kan röra sig över gränserna, är kopplingen mellan inhemskt hushållssparande och investeringar liten. Det är annars ungefär första sidan i en lärobok i nationalekonomi att sparande är lika med investeringar. Det stämmer på två- eller trepoängsnivå i en nationalekonomisk kurs. Men i en öppen nationell ekonomi finns det inget sådant direkt samband.

Naturligtvis måste vi ha ett sparande, men det behöver inte sättas upp någon motsatsställning mellan konjunktur- och strukturpolitik. De låter sig förenas om man inte har blinda ideologiska fläckar.

Vänsterpartiet har lagt fram sitt budgetförslag. Det syftar till att få till stånd kraftfulla åtgärder mot arbetslösheten. Vi avvisar regeringens förslag om indragning av pengar från kommunerna och kräver att investeringsbidraget för bostadsbygget återställs.

Vänstern vill satsa mer resurser på utbildning. Vi vill investera kraftigare än regeringen i ny, miljövänlig infrastruktur. En annan åtgärd vore att ta bort momsen på kollektivresande, likaså att slopa eller sänka momsen på hotell- och serveringstjänster. Det skulle direkt stimulera tjänstesektorn utan några ideologiska omvägar.

Vi menar att den ekonomiska politiken måste inriktas mot att förhindra fortsatt social utslagning. Därför vill vi kraftigt utöka antalet beredskapsjobb. Därför slår vi vakt om anslagen till vuxenutbildning och folkbildning.

Vad som behövs, fru talman, är det som på ekonomspråk kallas ett ökat reallt sparande, dvs. investeringar. Det säkraste sättet att uppnå detta är att se till att hålla uppe efterfrågan och anslå mer resurser till utbildning och investeringar i miljövänliga transporter.

Med stora skattesänkningar på kapital och förmögenheter stimulerar regeringen inte i första hand investeringarna. I första hand pressar man upp tre andra ting:

- Det är vidgade inkomst- och förmögenhetsklyftor.
- Det är en press uppåt på budgetunderskotten.
- Det är ökade krav på prutningar i budgeten – social nedrustning.

Det är inget resultat att yvas över. Visst kan det vara roligt att vara skattesänkningsminister, det tror jag säkert. Jag missunnar ingen att ha roligt. Tvärtom, det är bra när människor trivs. Men när nöjet går ut över statsfinanserna och en sund ekonomisk politik, då blir det för mycket av det "roliga", fru talman.

Anf. 20 Statsrådet BO LUNDGREN (m):

Fru talman! Visst trivs jag med mitt arbete med att försöka restaurera svensk ekonomi tillsammans med övriga kolleger i de fyra regeringspartierna. Men jag måste erkänna att jag blev mycket bekymrad när jag hörde Lars Hedfors och Lars Bäckström, som inte har lärt någonting av det förgångna. De har inte insett att skattehöjarpolitiken inte leder till annat än sämre tillväxt och därmed på sikt sämre välfärd.

När Lars Hedfors inledde sitt anförande lät det som om det gällde en tra-

Prot. 1991/92:63
13 februari 1992

*Allmänpolitisk
debatt*

Skatter

fiksäkerhetsdebatt. Han såg kollisionsrisker överallt. Jag kan försäkra Lars Hedfors att riskerna för olyckor i regeringsarbetet inte blir mer än en from förhoppning hos honom själv.

Jag kan notera att han tog upp energibeskattningen. Beredningen inom regeringskansliet av denna fråga har inte ens påbörjats. Remissomgången har just avslutats.

Också Lars Bäckström valde trafikspåret. Han försökte göra gällande att regeringen skulle sammanträda i en bil, och han diskuterade fram- och baksäten. Jag kan tala om för Lars Bäckström – som ju inte har varit i regeringsställning och kanske inte kommer dit heller inom överskådlig tid – att regeringen sammanträder kring ett runt bord med samma möjligheter för alla att delta i utformningen av politiken.

Jag förstår i och för sig att man inom vänsterpartiet känner sig besviken. När socialdemokraterna behövde vänsterpartiet fick ni ju inte ens sitta i baksätet.

Lars Hedfors ställde frågan hur det blir med de årliga skattesänkningarna. Det är mycket enkelt. Läs regeringens finansplan! Där finns angiven den strategi regeringen avser att fullfölja. Under 1992 sänks skatterna, jämfört med 1991, med något mellan 17 och 18 miljarder kronor. Skattesänkningarna under den kommande perioden kommer att ligga på i storleksordningen 10 miljarder årligen. Sedan får konjunkturläge, behov och andra saker avgöra den exakta storleken. Det finns inga förändringar på den punkten.

Fru talman! Det är uppenbart att skatteuttaget och skattesystemets struktur har varit en starkt bidragande orsak till den djupa ekonomiska kris som socialdemokraterna orsakat. Marginalskatternas storlek har överträffat i stort sett alla andra länders under större delen av 1980-talet. Det har skadat lönebildningsprocessen och bidragit till det som kallas överhettning. Det är i och för sig mycket märkligt att man kan få överhettning i en ekonomi trots en så svag tillväxttakt som ett par procentenheter årligen. Men så kunde det bli med den politik socialdemokraterna tidigare förde.

I går erkände Ingvar Carlsson, såvitt jag kan läsa i referaten från debatten, att kreditmarknadsproblemen i varje fall till en viss del orsakats av de höga marginalskatterna. Så är det, höga marginalskatter och avreglerad kreditmarknad skapade incitament till belåning och inte direkt till sparande.

Skattesatsen på bolagsskatten har varit hög. Det har lett till inlåsnings effekter och väldigt höga avkastningskrav.

På dessa punkter har vi i stor enighet i riksdagen åstadkommit förändringar. Visserligen har det varit en omvändelse under galgen från socialdemokraternas sida, främst när det gäller marginalskatterna. Men de skall ändå ha en eloge för att de vågade gå på rätt väg i detta avseende.

Andra felslut har man däremot fullföljt. Finansieringen av skatteomläggningen var till stor del en höjning av den redan mycket höga kapitalbeskattningen. Det var en kapitalbeskattning som alldeles uppenbart missgynnade sparande och därmed investeringar – vilket Lars Bäckström väl redovisade – och även missgynnade företagen.

Vi hade världens högsta förmögenhetsskatt. Riksdagen beslöt i december att den skall slopas från 1994. Fram till dess har vi övergångsregler som inne-

bär att skatten har slopats på arbetande kapital, med verkan fr.o.m. föregående år. För närvarande har vi ett proportionellt skatteuttag på 1,5 %.

Varför är det så viktigt att göra denna förändring? Jag vill redovisa två effekter av denna världens högsta förmögenhetsskatt som vi har haft.

Hans Lindkvist har i en doktorsavhandling, *Kapitalemigration*, som publicerats 1990 redovisat effekterna när det gäller utflyttning av förmögenhetsmassa från Sverige. Han drar slutsatsen, som jag skall citera från en artikel i *Ekonomisk Debatt*, nr 7 1991:

"Undersökningen har visat att den svenska arvs- och förmögenhetsbeskattningens utformning och storlek har varit en huvudorsak till emigrationen av förmögna svenskar. Vidare har visats att det finns en överrepresentation av företagare/entreprenörer bland emigranterna."

Vi vet ju hur det är. Vi vet var IKEA:s grundare är bosatt. Vi vet att bröderna Rausing flyttade från Sverige. Det är människor som har satsat kunskap och kapital för att bygga upp företag som gett jobb och trygghet i Sverige.

Det är fullkomligt orimligt att vi så länge har levt med ett skattesystem som straffbeskattar den som gör någonting som faktiskt lägger grunden till välfärd och trygghet.

Industriförbundets Sven Olof Lodin har tillsammans med några kolleger i en bok om företagsbeskattning redovisat effekterna av såväl bolagsbeskattningen som förmögenhetsbeskattningen när det gäller avkastningskravet. Han har visat att förmögenhetsskatten betyder väldigt mycket för avkastningskraven. Skatten höjer avkastningskraven vid investeringar. Höjs avkastningskraven blir det färre investeringar än det annars skulle bli. Det påverkar också direkt företagandet och inte bara sparandet och kapitalbildningen i Sverige.

Det är mot den bakgrunden regeringens proposition i höstas lades fram och riksdagens majoritet klokt nog också antog regeringens förslag.

Vad har det lett till? Var och en har i tidningarna sett att det börjar bli intresse för att komma tillbaka till Sverige. Jag tror inte alla som lämnat landet kommer tillbaka, eftersom många har etablerat sig. Men jag tror att vi förebygger att allt fler drar sig ifrån Sverige och därmed minskar möjligheterna till ökade investeringar och nya trygga jobb.

I den bok jag hänvisade till av Lodin m.fl., *Företagsbeskattning*, sägs följande:

"Ser vi därefter på förändringen till 1993 finner vi att främst kapitalkostnaden sjunkit drastiskt. Huvudorsaken här till är avskaffandet av förmögenhetsskatten. --- Resultatet illustrerar väl vilken tung belastning förmögenhetsskatten, som måste betalas med beskattade medel, utgör på avkastningen av en investering."

Det är alltså resultatet av att man slopade förmögenhetsbeskattningen. Man har under vissa förutsättningar halverat avkastningskravet för investeringar hos berörda företag. Det är någonting som skapar jobb, ger tillväxt och skapar förutsättningar för trygghet och välfärd så småningom. Det är självklart.

Mot den bakgrunden är det förvånansvärt, om inte oväntat, att socialdemokraterna föreslår ett återinförande av förmögenhetsskatten. Jag förstår

inte, Lars Hedfors, hur ni är beredda att ta ansvar för en politik som skall driva ut finansiärer och entreprenörer ur Sverige, när vi behöver dem i Sverige. Ni framlägger förslag som leder till att vi får ökade avkastningskrav. Era förslag leder till en fördubbling av avkastningskraven när det gäller investeringar i Sverige i de mindre företagen. Hur kan ni försvara en sådan politik inför medborgarna? Det är fullkomligt orimligt.

Jag skulle avslutningsvis vilja citera vad Hans Lindkvist skriver i den doktorsavhandling jag tidigare redovisat när det gäller resultatet för de mindre företagen av förslaget till ny förmögenhetsskatt, som faktiskt skärper uttaget just för de mindre företagen. Han skriver att:

”den föreslagna ändringen av sättet att beräkna förmögenhetsskatteunderlaget avsevärt skulle påverka kapitalemigrationens omfattning. Därigenom skulle också skatteintäkterna påverkas negativt, dels genom att förmögenhetsskatteintäkterna långsiktigt skulle minska, dels genom att många av dem som visat sig kapabla att skapa sysselsättning och tillväxt i samhället skulle lämna landet.”

Fru talman! Jag tycker Lars Hedfors här i kammaren skulle försöka motivera varför socialdemokraterna för en politik som leder till kapitalemigration, som leder till att entreprenörer flyttar ur landet och som leder till att avkastningskravet på investeringar skärps.

(Applåder)

Anf. 21 LARS HEDFORS (s) replik:

Fru talman! Jag är inte säker på att jag kan få Bo Lundgren att förstå varför socialdemokratin vill att vi skall ha en förmögenhetsskatt. Det är av fördelningspolitiska skäl, och det begreppet har aldrig moderata samlingspartiet accepterat.

I klartext: Vi anser att de som har stora förmögenheter har en större skattekraft än andra och följaktligen också skall betala skatt därefter.

Vi tycker att det är orättvist att göra som regeringen gör i dag. Man gynnar folk som har förmögenheter på 40 milj.kr. genom skattesänkningar på mellan 600 000 och 1,2 miljoner per år, samtidigt som man genomför skattehöjningar för låginkomsttagare, Bo Lundgren, och samtidigt som man urholkar trygghetssystemet för låginkomsttagare, så att en vanlig löntagarfamilj förlorar ungefär 6 000 kr. per år.

Jag förstår att Bo Lundgren har svårt att sätta sig in i dessa situationer. Han har uppenbarligen inte kontakt med samma verklighet som vi har.

När det gäller att få till stånd investeringar i vårt land är det avgörande inte i första hand beskattningen på kapitalinkomst och förmögenhet. Det avgörande är att vi har en konkurrenskraftig bolagsbeskattning. Och det är just precis vad vi har i Sverige i dag, som ett resultat av den skattereform som socialdemokratin tillsammans med folkpartiet drev igenom i riksdagen.

Vi har också hört hur företagsledare, t.ex. Volvos verkställande direktör och ABB:s verkställande direktör, klart och tydligt har sagt att det nu återigen är lönsamt och bra att investera i Sverige.

Får jag avsluta min replik med att påminna Bo Lundgren om att jag ställde en fråga om moderata samlingspartiets politik när det gäller momsen. Tänker ni sänka den generella momssatsen, eller tänker ni inte göra det?

Fru talman! Det kommer, som angetts i regeringsförklaringen, att bli nödvändigt att sänka den generella momsskattesatsen. Jag tror att Lars Hedfors, som jag känner som en rejäl karl, om jag får använda det uttrycket, och som jag har haft mycket trevligt tillsammans med i skatteutskottet, egentligen menar väl. Det som är bekymmersamt är att han tänker så fel. Han anför fördelningspolitiska skäl för att återinföra den förmögenhetsskatt som har skapat så stort elände. Han säger att det behövs en förmögenhetsskatt för att man skall betala skatt om man har stora förmögenheter. Men det finns ju en avkastningsbeskattning. Förmögenhetsskatten är en extra skatt, som straffar just kapitalbildning och företagande. Det är den extra beskattningen som är så farlig, som ger de här negativa effekterna och som leder till arbetslöshet.

*Allmänpolitisk
debatt*

Skatter

Den stora fördelningsfrågan, Lars Hedfors, är fördelningen av resurser mellan oss som har jobb och dem som inte har jobb till följd av den politik som ni har fört. Det gäller för oss att föra en politik som kan skapa sysselsättning och som ger förutsättningar för företagarna att investera igen och därmed skapa nya trygga jobb.

Lars Hedfors talar väldigt mycket om skatteplanering. Det är tyvärr så, att eftersom Sverige är ett land som inte har stängda gränser, är det mycket lätt att slippa den svenska förmögenhetsskatten. Det är bara att flytta från Sverige. Det är lätt att inte riskera att råka ut för de svenska arvs- och gåvoskatterna genom att flytta från Sverige. Som visades i doktorsavhandlingen har många människor gjort det, så att staten de facto i vart fall inte vunnit på skatten. Vi har totalt sett förlorat samhällsekonomiskt på den. Det är därför viktigt att ta upp den här debatten.

När det sedan gäller bolagsskatten deltog vi moderater i den reformen. Den bygger på en moderat motion från 1985, i vilken vi föreslog en bolagsskattesats på 30 %, slopade investeringsfonder och starkt begränsade lagreserveringsmöjligheter. Det är alldeles riktigt att det var en mycket bra reform som genomfördes. När vi nu dessutom slopar förmögenhetsskatten, får vi dramatiska förbättringar av avkastningskraven, vilket jag redovisade.

Slutligen: Under 1992 sänks skatten för hushållen med över 10 miljarder kronor.

Anf. 23 LARS HEDFORS (s) replik:

Fru talman! Det är, som jag sade i mitt inledningsanförande, förmodligen inte lätt att vara skatteminister i dag. Det märker man inte minst på Bo Lundgrens senaste inlägg. När jag frågar honom hur det blir med momssatsen svarar han litet vagt: Ja, det är nödvändigt att sänka momssatsen.

Detta skall jämföras med vad Bo Lundgren sade före valet. Så här sade Bo Lundgren den 1 juni 1991: "Moderata samlingspartiet kommer aldrig att acceptera att momsen nästa år höjs på kläder, husgeråd och de flesta andra varor som s och c föreslår. En ny regering måste tvärtom snarast" – lägg märke till det – "sänka momsen på alla varor och tjänster till 18 %." Ni har höjt momsen från 23,46 % till 25 %, Bo Lundgren. När skall ni uppfylla ert vallöfte?

Bo Lundgren säger att förmögenhetsskatten är en extra skatt utöver all-

ting annat. Det är möjligt att det är rätt. Men förmögenheten ger också möjligheter till en extra köpkraft hos dem som har den, och det är just därför som den skall beskattas. Man har t.ex. möjligheter att belåna sitt kapital på olika sätt och på det viset skaffa sig en bättre levnadsstandard.

Slutligen, Bo Lundgren, säger ni att den viktigaste fördelningspolitiska insatsen ni kan göra är att skapa jobb. Men även där gör ni precis tvärtom. Arbetslösheten ökar ju kraftigt. Den ökade t.o.m. efter det att ni lagt fram er egen budgetproposition. Som ett resultat av att ni lade fram er egen budgetproposition ökar arbetslösheten i Sverige kraftigt. Det är inte konstigt. Ni drar in köpkraft från konsumenterna och minskar möjligheterna för kommunerna att göra någonting. Ni lägger en död hand över byggandet i Sverige. Då växer arbetslösheten.

Med en socialdemokratisk politik, och med det socialdemokratiska budgetalternativet, skulle vi kunna pressa ner arbetslösheten till i runda tal 3 %.

Anf. 24 Statsrådet BO LUNDGREN (m):

Fru talman! Det är möjligt att Lars Hedfors inte inser det, men det är omöjligt att pressa ned arbetslösheten till 3 % med den socialdemokratiska budgeten. Det är uppenbart att arbetslösheten ökar till följd av den bristfälliga politik ni tidigare har fört. Den är en följd av att vi nu har kommit in i en industriproduktionsminskning som är dramatisk. Av kurvorna framgår helt klart att fallet börjar 1989 och sedan accelererar totalt sett. Var och en vet detta, och det behöver vi inte diskutera.

Jo, det är lätt att vara skatteminister i en borgerlig regering som har rätt inställning. Det skulle vara fruktansvärt svårt att vara skatteminister i en socialdemokratisk regering där skattehöjningarna bara leder till en försämring i ekonomin.

Sedan talar Lars Hedfors om att förmögenhetsskatten är en extra skatt och att den inte gör så mycket, eftersom man alltid kan ta av kapitalet och betala skatten. Vilket resonemang! När man har ett kapital bör det inte förbrukas. Kapitalet skall kunna förränta sig. Man skall se till att kapitalet placeras i Sverige på ett sådant sätt att kapitalet leder till jobb för svenska arbetare och svenska tjänstemän så att vi ytterligare kan utveckla ekonomin och skapa trygghet. Men Lars Hedfors vill lägga den här extra skatten på kapitalet så att det inte lönar sig att satsa på sparande och kapitalbildning i Sverige, och då får vi mycket mindre av det vi annars skulle ha fått.

Det är denna förvånande brist på insikt om nationalekonomiska samband som jag är mycket förvånad och bekymrad över. Lars Hedfors är ju den som skall prägla en eventuell socialdemokratisk regerings skattepolitik. En sådan regering skulle alltså ha höjt skatter, infört en förmögenhetsskatt och lagt en extra skatt på den kapitalbildning som är nödvändig. Då hotas jobben ytterligare, som framgår av den avhandling som jag redovisade i mitt första anförande. Jag förstår inte att Lars Hedfors är beredd att ta ansvaret för en sådan politik.

Tal mannen anmälde att Lars Hedfors anhållit att till protokollet få antecknat att han inte ägde rätt till ytterligare replik.

Anf. 25 LARS BÄCKSTRÖM (v) replik:

Fru talman! Jag skall ställa några frågor till statsrådet om det han inte tog upp i sitt anförande. Jag tror naturligtvis Bo Lundgren på hans ord när han säger att skatten under kommande budgetår skall sänkas med 10–15 miljarder, och så kommer förslaget att läggas. Men på vilka områden kommer skatten att sänkas?

Så till en annan sak. För innevarande budgetår hade man prognosticerat ett underskott på 5 miljarder. Det blir troligen ungefär 50 miljarder. Nu säger ni att underskottet skall bli 70 miljarder, men om underskottet växer till kanske 80–90 miljarder, kvarstår då budet om att sänka skatten med 10–15 miljarder? Det är en intressant fråga.

Sedan säger Bo Lundgren att det är viktigt att man inte investerar utomlands utan i Sverige. Här odlar man från moderat sida en myt att investeringarna i Sverige har varit låga. Men vi hade ju en överhettad ekonomi, och i en överhettad ekonomi är investeringar per definition höga. Investeringarna var alltså höga i Sverige, och de var också höga utomlands. Man hade alltså för stora finansiella belopp i rörelse.

Var det fel, Bo Lundgren, av Stora att köpa Feldmühle? Var det fel, Bo Lundgren, av ASEA att gå i fusion med Brown Boveri? Det är två stora affärer som gör att det statistiskt sett verkar som att man hellre investerar utomlands. Men man kan ju inte så att säga köpa Feldmühle i Sverige, eftersom företaget inte ligger i Sverige.

Om Renault köper upp Volvo ökar utlandsinvesteringarna i Sverige. Men tycker Bo Lundgren att det vore så trevligt? Det kan diskuteras om det är så bra för sysselsättningen. Statistiken kan dölja mer än vad den förklarar.

Ingvar Kamprad flyttade, men Älmhult ligger kvar, och där ligger IKEA:s huvudkontor och verksamhet. OECD har nyligen visat att vi har en mycket konkurrenskraftig bolagsbeskattning. Den är bäst i hela OECD. Trots det har länder med mycket högre skatt på företag, som t.ex. Tyskland, mycket högre tillväxt. Det finns inget rakt samband mellan låg skatt och tillväxt.

Slutligen, Bo Lundgren: Ett onödigt högt skattetryck skall undvikas. Alla skattesystem innebär skatteklir. Det var därför som vi i vänsterpartiet sade: Ta bort förmögenhetsskatten på arbetande kapital och slopa skogsvårdsavgifterna! Men framför allt kan man ta bort ett onödigt högt skattetryck genom att bedriva fördelningspolitik. Då behöver man inte skicka så stora bidrag till låginkomsttagarna. Fördelningspolitik sänker skattetrycket. Tillväxt sänker skattetrycket, men skall man ha tillväxt får man bedriva både struktur- och konjunkturpolitik utan blinda ideologiska fläckar.

Anf. 26 Statsrådet BO LUNDGREN (m):

Fru talman! Javisst, med en vettig fördelningspolitik som sänker skatten också för låginkomsttagare och inte straffbeskattar dem kan vi skapa en situation i Sverige där vi slipper allt fler av de bidrag som vi i övrigt har. Visst, det vore bra om Lars Bäckström går in för en allmän skattesänkingspolitik. Ni har ju i och för sig svängt och börjat bra, och där är ni överlägsna socialdemokraterna. Ni har insett att man inte kan ha förmögenhetsskatt på arbetande kapital. Ni inser också att avkastningskraven måste hållas nere om vi skall få investeringar i Sverige.

Prot. 1991/92:63
13 februari 1992

*Allmänpolitisk
debatt*

Skatter

Sedan förstod jag inte Lars Bäckström när han redovisade en mängd företagsuppköp, sådana som har genomförts och sådana som möjligen kan vara aktuella. Det är ju en klipparmentalitet, dvs. att köpa hit och dit. Men det är också en strukturfråga. Det jag talade om var att få nya investeringar i nya expanderande företag i Sverige och att skapa nya jobb i Sverige. Det är vad det rör sig om. Man måste då driva en politik som skapar utrymme för produktivitetshöjande åtgärder, så att vi får en tillväxt i ekonomin.

Sedan säger Lars Bäckström att det är farligt med investeringar och att vi haft för mycket investeringar i Sverige, eftersom vi haft en överhettad ekonomi. Menar Lars Bäckström verkligen att det är rimligt att säga att vi har en i realiteten överhettad ekonomi i ett läge där vi har en tillväxttakt på knappt ett par procentenheter?

Problemet var att vi inte hade en ekonomi som kunde ta hand om situationen när vi hade möjlighet att öka produktionen och öka tillväxttakten. Vi hade nämligen flaskhalsar i skattesystemet genom höga marginalskatter som drev på lönekostnaderna, och vi fick en kostnadseffekt. Vi hade ett transfereringssystem som i sin tur skapade problem när det gällde produktiviteten. Det är där problemet ligger. Vi hade för många flaskhalsar i ekonomin, och det är vi i full färd med att rätta till, så att vi verkligen när det svänger uppåt kan följa med och få en ökad tillväxttakt i ekonomin – detta är ju den enda grunden för välfärd som vi rimligen är överens om. För detta krävs en stram finanspolitik och strategiska skattesänkningar.

Den strama finanspolitiken är nödvändig för att undvika räntechocker. Vi måste hålla nere också ränteläget, som inte får vara alltför högt för att vi skall klara investeringarna.

Anf. 27 LARS BÄCKSTRÖM (v) replik:

Fru talman! Det sker inte så många investeringar just nu. Det är just det som är min poäng, nämligen att vi måste öka de reala investeringarna och öka det reala sparandet. Tyvärr är regeringen fången i ett monetaristiskt tänkande där man bara studerar finansiella flöden. Men det är den verkliga ekonomin som är viktig.

I början av 1980-talet hade vi för stora investeringar i fel sektorer men för litet av investeringar i förnyelse av svensk industri. Vi hade för mycket av investeringar i tunga maskiner, och det var felet. Det var socialdemokraterna orsak till, men de borgerliga fortsätter delvis den här politiken genom att försöka manipulera med skattesystemet för att åstadkomma tillväxt.

Tillväxt skapas ute i industrin genom att man höjer produktiviteten och är kostnadseffektiv. Det kan inte Bo Lundgren som skattesänkningsminister åstadkomma. Där har svenska industrialister brustit, bl.a. på grund av att de inte haft tillräcklig politisk press på sig. Man har haft politiserade företagsledare, som har begärt att få gratisvinster av politikerna.

Vi hade redan tidigare, före bolagsskatteomläggningen, OECD:s lägsta bolagsskatt. Nu har vi det helt uttalat. Se på sambanden! De länder som har den lägsta bolagsbeskattningen är Grekland, Sverige, Irland och Belgien. Det finns kanske inte något oupplösligt samband mellan snabb tillväxt och låg bolagsskatt. De länder som har hög skatt i OECD är Turkiet, Nya Zee-

land, Australien och Norge. Det finns inga samband mellan låg skatt och industriell tillväxt.

Tillväxt skapas i stället genom att man har en hög kompetens i industrin, genom att man satsar på utbildning och en bra infrastruktur och genom att man höjer produktiviteten genom en ny arbetsorganisation så att man får bra arbetskraft och utnyttjar hela människan i industrin. Men då får man inte se människan som något som man enbart använder piska och morot på – dvs. homo economicus – så fungerar inte industrin. Det inser numera t.o.m. industrialisterna. Det är bara synd att politikerna på högerkanten skall släpa efter.

Återigen till det jag sade om de stora företagsköpen. Bakom de siffror som moderaterna brukar redovisa när det gäller stora utlandsinvesteringar ligger sådana här företagsköp. Man försöker alltså använda siffrorna för att få en bild av att det skett nyinvesteringar utomlands. Men det är inte vad som har skett, utan man har köpt företag och hus utomlands. Det är inte så att man i stället kunde ha satsat på ny produktion i Sverige. Det kunde man i och för sig ha gjort om man hade varit mer kreativ, men så är inte fallet i verkligheten.

Anf. 28 Statsrådet BO LUNDGREN (m):

Fru talman! Det är ganska fascinerande i den politiska debatten att det finns ett gryende nytänkande hos Lars Bäckström och måhända också hos andra inom vänsterpartiet. Det är positivt. Nu gäller nytänkandet ännu så länge enbart analysen och i mycket liten utsträckning förslagsdelen. Skatten på arbetande kapital är ett lysande undantag i det avseendet. Det är beklagligt att det stora partiet på vänsterkanten i det här sammanhanget inte har nåtts av nytänkandet ens när det gäller analysen.

Det är alldeles uppenbart att produktivitetsutvecklingen är mycket väsentlig. Det gäller då att skapa system av olika slag som vi politiker har inflytande över och som möjliggör en ökad produktivitet i ekonomin. Ett exempel kan vara ändringar av transfereringssystemet. Socialdemokraterna tvangs ju den 1 mars i fjol genomföra en förändring som de facto ledde till ökad produktivitet, nämligen reduktionen av sjukförsäkringsersättningen under de första dagarna. Det är alldeles uppenbart.

Det är också viktigt att vidta andra åtgärder. Visst är det så, Lars Bäckström, att det inte bara är genom bolagsskattens utformning som man skapar industriell expansion, utan även andra faktorer spelar in, såsom lönekostnadsutveckling, kompetens, råvarutillgången för vissa industriers etableringar och en hel del andra saker. Detta är vi helt överens om.

Men till syvende och sist kommer så småningom också bolagsskatten in i det här sammanhanget. OECD har visat att Sverige och Tyskland är de mest intressanta länderna ut skattesynpunkt när det gäller utländska investeringar i ett annat land. Det är därför viktigt hur vi hanterar skattefrågan och att vi nu ytterligare minskar avkastningskraven för mindre företag genom att successivt slopa förmögenhetsskatten, vilket kommer att ske. Vi tycker naturligtvis att det är mycket positivt, och det är bra att också Lars Bäckström har insett detta.

Det krävs emellertid fortsatta åtgärder i den här riktningen. Det krävs en

Prot. 1991/92:63
13 februari 1992

*Allmänpolitisk
debatt*

Skatter

långsiktig skattepolitik som innebär att vi sänker i första hand de tillväxt-hindrande skatter som fortfarande finns, att vi i ett andra steg, som i och för sig i stor utsträckning ligger parallellt, också genomför de förändringar som krävs för att vi skall kunna utnyttja EG-medlemskapets möjligheter fullt ut samt att vi så småningom också inser – jag vet inte om vänsterpartiet någon gång kommer dit – att vi när vi väl får fart på ekonomin skall inleda en förändring som gör det möjligt att ytterligare sänka skatterna totalt sett, så att medborgarna får en större frihet att disponera över sina egna inkomster. Det är det mål som i alla fall jag har med mitt jobb som skatteminister, ett mycket trevligt jobb med denna regering.

Talmannen anmälde att Lars Bäckström anhållit att till protokollet få antecknat att han inte ägde rätt till ytterligare replik.

Anf. 29 KJELL JOHANSSON (fp):

Fru talman! När jag i går kväll avslutade ett första utkast till anförande i den här debatten slöt sig riksdagens dator som en mussla, och sedan har den behållit detta anförande för sig själv. Låt mig därför i all hast hålla ett anförande som anknyter till den debatt som har förts här tidigare, främst statsministerns inlägg i debatten i kammaren i går och de åsikter som Lars Hedfors i dag har redovisat.

För den som har lyssnat på den här debatten är det alldeles uppenbart att inriktningen av skattepolitiken nu skiljer sig diametralt mellan regeringen och socialdemokratin. Lars Hedfors spelar nu upp det gamla indignationsnumret som går ut på att det är fråga om stora skattesänkningar för höginkomsttagare, och Ingvar Carlsson talade i går om att socialdemokraterna står för en politik som innebär att välståndet tillfaller alla. Sanningen är ju den att vi i dag upplever att vi inte förmår betala för det välstånd som vi har bestämt oss för, och en mycket mycket stor del av skulden för detta är den skattepolitik som socialdemokraterna så envist drev.

Jag häpnar nästan när jag hör Lars Hedfors. Väldigt många av de socialdemokrater som stod bakom skattereformen har ju försvunnit – Kjell-Olof Feldt, Bengt K Å Johansson och Erik Åsbrink –, men Lars Hedfors är ändå kvar. Men vart i all världen, Lars Hedfors, har analysen och den analytiska förmågan tagit vägen?

När det gäller skattepolitiken har ni nu trillat ner i de gamla plogfåror. Nu försöker ni på nytt inbilla svenska folket att välståndet i vårt land är en följd av att ni socialdemokrater har omfördelat stora summor genom höga kapitalskatter, höga förmögenhetsskatter, höga arvs- och gåvoskatter samt en hög marginals katt.

Detta är ju en fullständig myt! Det är inte sant, Lars Hedfors. I den mån dessa skatter över huvud taget har haft någon verkan och betydelse för människorna handlar det om en ren skadeverkan på svensk ekonomi. Dessa skatter gynnade låntagare på småspararnas bekostnad, de drev företagande och företagsamma människor utanför landets gränser, de förhindrade en vettig lönebildning, och de drev upp inflationen. Inflationen omfördelade årligen enorma belopp – från människor utan fasta tillgångar till människor med förmögenhet.

Att alla dessa skatter skulle omfördela stora belopp är ett påstående som faller på sin egen orimlighet. Jag talar nu om situationen före skattereformen. Av det skattetryck på drygt 50 % som gällde före skattereformen svarade de skatter jag här har talat om för ungefär 3,5 procentenheter – 3,5 procentenheter! Annonser uttryckt: Om vi bara skulle ta ut skatter som innefattade denna extra beskattning av rika människor, skulle vi kunna hålla oss med en skattekvot på 3,5 %.

Fru talman! Det här är ingenting som jag har hittat på. Det här är socialdemokratiens egen analys, redovisad i den idéskiss som låg till grund för skattereformen.

Nu har som sagt socialdemokraterna trillat ner i de gamla fårorna igen. Nu sopar ni bort analysen och återgår till att försöka slå blå dunster i ögonen på folk. Frestelsen att göra debatten lätt för er har blivit för svår. Vad värre är: Skulle ni ha framgång hos väljarna slår er politik emot välfärden i vårt land.

Lars Hedfors gör också ett stort nummer av en oenighet inom regeringen då det gäller skattetrycket. Lars Hedfors var ju här i kammaren i går; jag såg honom under hela debatten. Men jag frågar mig om Lars Hedfors sov. Debatten i går var nämligen oerhört klargörande. Statsminister Carl Bildt sade: Ja, vi kommer att sänka skatter. Om detta är 5, 10 eller 15 miljarder kronor skall vi återkomma till. Det är ett klart besked. Nivån kan alltså komma att variera. Statsministern sade vidare att alla skattesänkningar inte innebär att varje skattesats har betydelse. Också Bengt Westerberg påpekade detta. Momsen har t.ex. inte en sådan betydelse för företagande och nyskapande, men energiskatterna har det, sade han.

I själva verket är ju den skattepolitik vi har fört den som stod redovisad i Ny start för Sverige, dvs. att vi skall börja med att sänka de skatter som är mest skadliga för utveckling och tillväxt. Där står också att sänkningen av skattetrycket vad beträffar takt och inriktning måste avvägas mot de krav som den fortgående europeiska integrationen och världsekonomin utveckling ställer på Sverige men också mot kraven på att kunna finansiera angelägna offentliga utgifter, t.ex. pensioner och andra välfärdsåtaganden. Detta stod att läsa i Ny start för Sverige.

Anf. 30 LARS HEDFORS (s) replik:

Fru talman! Jag lyssnade mycket noga på Kjell Johanssons anförande, och jag lade märke till att han inte svarade på de frågor jag ställde i mitt inledningsanförande, i varje fall inte på alla. Han hade alltså ingenting att säga om hur det skall bli med momsens i framtiden, om den skall ligga på 17–18 %, som man har angett i regeringsdeklarationen. Det vore bra om Kjell Johansson kunde precisera på den punkten.

Kjell Johansson hänvisar när det gäller skattetrycket till gårdagens allmänpolitiska debatt och säger att precis allting vad beträffar den borgerliga regeringens inställning till skattesänkningar framöver klargjordes där. Men nej, det gjorde det visst inte! Carl Bildt sade att man skall fortsätta med skattesänkningarna. Om det inte blev klart i går, så har det heller inte blivit mycket klarare i dag genom skatteministerns inlägg. Han sade nämligen i klartext –

jag lyssnade mycket noga – att skattesänkningen i framtiden skall bli 10 miljarder kronor, så som det står i finansplanen.

Bengt Westerberg har gått ut och sagt att han för sin del inte under några omständigheter kan acceptera så stora skattesänkningar. Det jag nu förtvivlat försöker få klarlagt i denna allmänpolitiska debatt är vad den borgerliga regeringen tänker göra: Skall det vara 10 miljarder eller inte? Skall det bli som Bengt Westerberg vill eller som Bo Lundgren vill? Och hur blir det med momssänkningen?

Sedan kommer Kjell Johansson in på det som han kallar ett socialdemokratiskt indignationsnummer när det gäller skattehöjningarna. Det är inte bara vi socialdemokrater som är indignerade, utan en mycket stor del av svenska folket. Läggs också märke till att det är en stor del av dem som röstade på folkpartiet och centerpartiet i tron att dessa partier skulle stå för en rättvis fördelningspolitik som i dag spelar upp detta indignationsnummer.

Kjell Johansson har en mycket märklig formulering, när han säger att den socialdemokratiska regeringens politik ledde till att vi nu inte längre förmår betala vår välfärd. Men om det nu är så och ni har kommit till denna strålande insikt, Kjell Johansson, varför dränerar ni då statskassan på ytterligare 10–15 miljarder kronor i skattesänkningar, framför allt för välbärgade människor, folk som har kapital och som har höga inkomster, samtidigt som vanliga löntagare får skattehöjningar? Det är ju fråga om skattehöjningar, genom att skattereduktionen för fackföreningsavgifter tas bort. Hur är det egentligen med folkpartiets fördelningspolitik, Kjell Johansson?

Anf. 31 KJELL JOHANSSON (fp) replik:

Fru talman! Med folkpartiets fördelningspolitik är det alldeles utmärkt. Det är nämligen just en fördelningspolitik som vi bedriver, och det är den fördelningspolitik som socialdemokraterna själva kom fram till att man borde driva i ett land när de satte sig ned och gjorde en analys i den idéskiss som låg till grund för skattereformen. Låt mig citera ur den, då vad som står där är otroligt klagande:

”Men fördelningsperspektivet behöver vidgas. Som kommer att visas i denna skrift måste vi vid sidan av den fördelningspolitiska uppgiften ställa upp ett annat huvudmål för skattesystemet, nämligen att det så långt möjligt skall skapa gynnsamma villkor för tillväxten och ekonomins funktionssätt i övrigt, inte minst genom att stimulera arbete, företagande och sparande.

Om skattesystemet ges en sådan utformning, att ekonomin fungerar bättre och tillväxten blir högre, då kommer också resurserna för att förbättra såväl köpkraften som den sociala välfärden att öka. Sett över en längre period kan en ökad ekonomisk tillväxt skapa väsentligt större resurser för att förbättra villkoren för vanliga människor – eller för de sämst ställda – än vad som kortsiktigt kan uppnås genom en omfördelning av befintliga resurser.”

Läs er egen analys, Lars Hedfors, och lägg om politiken i den riktning som ni tidigare var inne på, så kommer välståndet i Sverige att öka! Nu är ni på en katastrofkurs. Ta er upp ur den här plogfåran!

Anf. 32 LARS HEDFORS (s) replik:

Fru talman! Det klassiska talesättet, att man skall höja rösten när argumenten är svaga, gäller verkligen Kjell Johansson, när han talar om att soci-

aldemokratin skulle vara inne på en katastrofkurs. Vad är det annat än katastrofkurs när man i regeringens egen finansplan pekar på arbetslöshetstal i storleksordningen 6 %? Det måste vara ett resultat av regeringens politik, eftersom den grundar sig på den budgetproposition som har lagts fram. Den prognosen var inte så illavarslande när den gjordes på grundval av den senaste socialdemokratiska budgetpropositionen. Kom därför inte och tala om katastrof!

Är det någonting som leder till katastrof är det den borgerliga politiken, där man dessutom spår på genom att dra in köpkraft för människor, genom att dra in möjligheterna för kommunerna att bygga ut sin verksamhet och vidmakthålla den verksamhet man har, genom att lägga en död hand över byggandet i Sverige. Det leder till den verkliga katastrofen när det gäller selsättningen.

Kjell Johansson läser med stor förkärlek ur socialdemokratiska skrifter, och det är utomordentligt – det är nyttigt för honom. Men han skall läsa hela skriften och inte bara rycka loss vissa citat. Det är alldeles riktigt att vi socialdemokrater står för en skattepolitik som leder till ökad tillväxt, och det är just den skattereform som vi genomförde tillsammans med folkpartiet som leder till en förbättrad tillväxt, genom att den gynnar sparande, genom att den gynnar investeringar och genom att den gynnar vanligt, hederligt arbete och missgynnar en massa trixande med avdrag hit och dit. Jag vill ge Kjell Johansson ett erkännande för att han var med om denna stora strukturreform, som är det stora bidraget till en bra tillväxt i Sverige på sikt.

Nu gör visserligen Kjell Johansson och hans parti i regeringsställning allt vad de kan för att underminera denna skattereform, framför allt underminera den oerhört viktiga balansen mellan beskattning av arbete och av kapital – en balans som vi, Kjell Johansson, efter många och hårda nattliga diskussioner kom fram till. Nu ändrar ni på den balansen och sviker skattereformen och den överenskommelse som vi gjorde tillsammans före valet.

Anf. 33 KJELL JOHANSSON (fp) replik:

Fru talman! När det gäller arbetslösheten har jag inte hunnit analysera den socialdemokratiska budgeten. Om man fortsätter att ta ut skatter, fortsätter att använda dessa skattemedel till att bygga bostäder och lokaler som inte behövs, som sedan står tomma och måste rivas, fortsätter att låta kommunerna expandera – ett socialsystem som alla utredningar som är gjorda på området har kommit fram till att vi inte har råd med, inte kommer att kunna finansiera – är det klart att det tillfälligt blir bättre. Men det som är den stora katastrofen är ju att ni inte lyssnar och inte läser er egen analys. Ni säger att det är bra att vi läser era socialdemokratiska skrifter, men vore det inte bra om ni själva också läste dem vid något tillfälle?

I stället driver ni en kortsiktig politik, som hela tiden för landet nedåt, precis som det nu har gått. Det ger en minskande tillväxt och därmed ett sämre läge. Det är det som oroar mig. Det finns ju så oerhört klart beskrivet i er egen skrift.

Ni gör i dessa dagar ett våldsamt indignationsnummer av att man sänker förmögenhetsskatten och förändrar kapitalbeskattningen, men det framgår

*Allmänpolitisk
debatt*

Skatter

ytterligt tydligt av er egen analys att dessa skatter inte har någon betydelse för fördelningspolitiken.

Talmannen anmälde att Lars Hedfors anhållit att till protokollet få antecknat att han inte ägde rätt till ytterligare replik.

Anf. 34 IVAR FRANZÉN (c):

Fru talman! Svenska folket har en urgammal rätt att sig självt beskatta. Vi har som riksdagsledamöter fått förtroendet att värna och vårda den rätten – hela svenska folkets rätt. Därför finns det anledning att fundera över vad svenska folket vill, vad hela svenska folket vill, grundat på en fri och saklig debatt, en bred och ärlig analys.

Några i denna kammare gör det enkelt för sig genom att konstatera att svenska folket bara vill ha lägre skatter. Någon talar om 200 miljarder lägre skattetryck, medan andra nöjer sig med 30.

Visst vill alla ha lägre skatter, om det inte blir några andra konsekvenser än just lägre skatter. Men sådan är inte verkligheten, i vart fall inte när det gäller de belopp som jag nämnde. Skattepengarna har alltid använts till något. Detta måste vi avstå från eller betala själva, om vi inte genom att använda kvarvarande resurser bättre kan få ut mer av mindre.

Det finns sannolikt bara två sunda möjligheter till skattesänkningar.

Den ena vägen är effektivisering av nödvändig verksamhet och slopande av verksamhet som vi kan avstå ifrån eller är beredda att själva betala för i den utsträckning vi finner den nödvändig.

Den andra vägen är tillväxt som ger större kaka att dela på, och därmed kan skattetrycket sänkas utan att resurserna till vår gemensamma verksamhet behöver bli mindre. Nu är det långt ifrån all tillväxt som ger tillskott av fria resurser. Om vi tar hänsyn till produktionens miljökostnader är det inte svårt att hitta exempel på produktionsökningar som är tärande på samhälls-ekonomin i stället för närande.

När utredningen "Konkurrensneutral energibeskattnings" lovar tillväxt och flera jobb om energiskatterna sänks radikalt för svensk industri, är det klart att de flesta tycker att det är bra. I dag är bristen på sysselsättning ett långt större problem än den överhettning och brist på arbetskraft som de flesta ansåg vara ett bestående problem för bara ett par år sedan. Det finns verkligen anledning till att ha både ett historiskt perspektiv och ett framtidsperspektiv i denna fråga, som har så stor betydelse såväl för teknikutvecklingen som för miljön.

Det har under lång tid ställts väsentligt hårdare miljökrav på svensk skogsindustri än på motsvarande industri i övriga Europa. Från industrins sida har det emellanåt klagats på detta. Men samtidigt finns det anledning att ge skogsindustrin beröm för förnämlig teknikutveckling och för de stora miljöinvesteringar som har gjorts. Detta skulle dock inte ha gjorts om inte kraven hade ställts, såväl från statsmaken som från konsumenterna. I dag är svensk skogsindustri bättre rustad för EG-konkurrensen tack vare dessa investeringar, då miljövänlig produktion nästan alltid är effektivare produktion än den miljökrävande.

En kraftig sänkning av industrins energikostnader kan bli en björntjänst

för industrin om det innebär försämrade effektivitet i energianvändningen och om det innebär en fortsatt låsning till fossila bränslen, som i ett längre perspektiv måste ersättas med förnybar energi. Resultatet kan bli rika föräldrar men fattiga barn, bildligt talat en "förgubbning" av svensk industri, som senare kräver en mycket dyrbar förnyingsprocess för att klara den framtida konkurrensen. Vill svenska folket ha det på detta sätt? Jag tror inte det.

I regeringsförklaringen sägs bl.a.: "Miljövänlig energi från biobränslen, solenergi och vind utvecklas och stimuleras. Hushållning främjas. Arbetet med att ersätta fossilbränslen med biobränslen påskyndas."

Jag tror att det finns en bred majoritet av svenska folket som står bakom denna deklaration. Därför bör det vara helt klart att den förstärkning av svensk industris konkurrenskraft som skall ske genom sänkta energiskatter inte får minska utan måste öka styrningen mot effektivare energianvändning och ökad användning av förnybar energi.

Det är självklart att detta faktum kommer att vara utgångspunkten i de kommande överläggningarna inom regeringen om hur de framtida energiskatterna skall utformas. Om den goda viljan finns, och det tror jag, finns det också möjligheter till lösningar som ger både bättre miljö och stärkt konkurrenskraft, lösningar som säkert kan förankras i en bred folkopinion och som representerar svenska folkets vilja.

Jag vill göra några korta kommentarer. Lars Bäckström sade att hushållssparandet är för högt. Det är ett märkligt uttalande med tanke på att vi fortfarande har underskott i vår bytesbalans. När det gäller det obligatoriska sparandet kan jag konstatera att i varje fall återbetalningen är helt perfekt. Sannolikt kommer den större delen av detta sparande att återsparas. Vi har uppnått många fördelar i och med detta, och folk får tillbaka sina pengar med ränta.

Jag tycker att Lars Hedfors tillåter sig en felaktig beskrivning när han talar om att denna regering lägger en död hand över byggandet. Tiden tillåter mig emellertid inte att gå in på ytterligare motiveringar, men det är en helt felaktig beskrivning.

Anf. 35 LARS BÄCKSTRÖM (v) replik:

Herr talman! Hushållssparande skall vi ha. Och det har funnits tider då hushållssparandet i Sverige har varit på tok för lågt. Men just nu befinner vi oss i en lågkonjunktur. Det är Ivar Franzén och jag överens om. När vi hade en överhettning förespråkade Ivar Franzén att man tvångsmässigt skulle öka hushållssparandet. Nu befinner vi oss i en lågkonjunktur. Är det då inte underligt att använda samma metod för att stimulera ekonomin som man använde för att kyla av ekonomin. Jag tror inte att det finns något ekonomiskpolitiskt verktyg som fungerar på detta sätt i bägge riktningar. Tror Ivar Franzén verkligen det, är detta något som kommer att diskutera på många ekonomiseminarier framöver, där man får försöka bevisa denna teori. Detta kan rent av resultera i pris.

I regeringens finansplan sägs det att de kraftiga förändringarna i sparkvoten tidigare har förklarats i huvudsak av svängningar i det finansiella spar-

det, alltså inte i det reala sparandet – investeringarna – vilket också jag vill öka.

Regeringen skriver i finansplanen: Skattereformen för sålunda med sig en förändring av sparandets fördelning med ett ökat finansiellt sparande. Men det är inte ett finansiellt sparande som vi behöver. Vi behöver ett realt sparande, dvs. investeringar.

Regeringen har tydligen missat att vi lever i en öppen ekonomi. Den är internationaliserad, det har ni väl hört talas om? Och då finns inte den direkta kopplingen mellan hushållssparande och investeringar i ett givet isolerat land. Det har upphört. På 40-talet kanske det fanns sådana samband, men så är det inte längre. Om man ökar det finansiella sparandet kanske det ökar industriinvesteringarna i Frankrike. Det kanske är bra för fransmännen, men jag vet inte vad det skulle ha för betydelse för Sverige. Det kanske leder till ett ökat obligationssparande, osv. Men det är mycket osäkert vart det tar vägen. Men vi behöver fler industriinvesteringar. Och det kan vi åstadkomma genom att hålla efterfrågan uppe och satsa på infrastruktur och utbildning.

Herr talman! Det var mycket fascinerande att höra den tidigare diskussionen mellan centern och socialdemokraterna om vem som var mest för sänkt matmoms. Det var en njutning att sitta här som gammal vpk-are och höra socialdemokraterna och centern diskutera vem som är mest för sänkt matmoms. Jag har ett tips till er om vem som var först.

Jag vill ställa en kort fråga till Ivar Franzén. Om budgetunderskottet växer, kommer centern då att stå bakom det ekonomiska paket som innebär att skatterna skall sänkas med 10–15 miljarder? Om budgetunderskottet inte blir 70 miljarder utan 90 miljarder, tycker centern att skatterna då skall sänkas med 10–15 miljarder?

Anf. 36 IVAR FRANZÉN (c) replik:

Herr talman! Får jag först slå fast att vi behöver ett ökat sparande i Sverige som grund för ökade investeringar. Det är i ett längre perspektiv inte hållbart, Lars Bäckström, att vi inte har ett så stort sparande i Sverige att vi klarar våra egna investeringar, vilket är detsamma som att vi skall ha balans i bytesbalansen.

Det är ett mycket farligt budskap som Lars Bäckström går ut med till de svenska hushållen när han säger: Nu skall ni inte spara, nu skall ni konsumera. Det är en döbelnsmedicin som möjligtvis ger en bättring i dag, men i morgon sjufalt värre. Det är inte en medicin som jag tänker stå här och rekommendera. Den får vänsterpartiet faktiskt stå för alldeles själva. Jag tror att de ganska snart kommer att ångra denna ordination, om de tänker igenom dess konsekvenser. Det är uppenbart att vi, för att budgetunderskottet inte skall öka, måste få i gång en ökad produktion och en ökad sysselsättning i Sverige. Och det är ju detta som hela regeringspolitiken går ut på, särskilt satsningen på småföretagen. Det är alltså fråga om mycket kraftfulla åtgärder för att vi åter skall öka produktionen och därmed skapa det utrymme som vi anser är bra för de nödvändiga skattesänkningarna.

Anf. 37 LARS BÄCKSTRÖM (v) replik:

Herr talman! Jag menar inte att man över tiden, i ett decennium, kan hålla uppe industritillverkningen genom att ensidigt stimulera konsumtionen och hålla sparandet på en låg nivå. Det är helt omöjligt. Men nu befinner vi oss i en sällsynt djup lågkonjunktur. Och Ivar Franzéns resonemang, då han varnar för att dessa medel skall användas till konsumtion, gick ut på att man kanske skulle förlänga tvångssparandet litet längre.

I går tyckte centern att det var utmärkt att man kunde öka efterfrågan. I dag är det ansvarslös vänsterpolitik att dessa medel kan öka efterfrågan. Man får väl i alla fall föra samma politik från den ena dagen till den andra, även om man utvecklas. Men så fort bör det nog inte gå.

Jag säger att vi bör öka det reala sparandet. I Uddevalla, som jag kommer från, slår företag just nu igen och friställer folk, inte på grund av att konkurrenskraften är dålig utan på grund av att det inte finns några order över huvud taget på marknaden att konkurrera om när efterfrågan är så oerhört svag. Då är det svårt att hämta in produktivitetsvinster.

Ivar Franzén kommer ju från centerrörelsen med ett visst förflutet när det gäller ordspråket medan gräset gror dör kon. Detta är allvarligt, eftersom vi just nu har en oerhört svag efterfrågan. Och det är den som regeringen slår mot. Det går att kombinera konjunktur och strukturpolitik. Det är inte någon omöjlig uppgift.

Jag vill upprepa min fråga till Ivar Franzén. Om budgetunderskottet växer till mer än 70 miljarder, till kanske 80–90 miljarder, kommer centerrörelsen då att fortsätta att plädera för skattesänkningar på 10–15 miljarder?

Anf. 38 IVAR FRANZÉN (c) replik:

Herr talman! Lars Bäckström har svårt att hålla ordning både på ordstaven och på effekterna i ekonomin. Vad vi diskuterar är om hushållssparandet är för stort. Det anser Lars Bäckström. Han vill minska det. Han vill uppmåna svenska folket att konsumera mer. Jag menar att det är en döbelnsmedicin. Hushållssparandet bör öka ytterligare för att utrymme skall skapas för de investeringar som Lars Bäckström och jag faktiskt är överens om behövs, de investeringar som skapar möjligheterna för framtiden – investeringar i industri, investeringar i infrastruktur, osv.

För att vi skall klara detta och ha en hållbar ekonomi krävs det faktiskt också i en lågkonjunktur ett ökat hushållssparande. Vi får inte slösa bort våra resurser på mer eller mindre onödig konsumtion. Detta är väsentligt om vi skall kunna ta oss ur det här läget. Därför är ett ökat hushållssparande mycket viktigt just nu. Det är också grunden för ökade investeringar och för en balans i bytesbalansen.

Jag har tidigare här talat om vår strategi för att skapa tillväxt i ekonomin och åstadkomma en utveckling i ekonomin som gör det möjligt att sänka skatterna. Självfallet satsar vi på den positiva delen här. Något annat diskuterar vi inte i dag.

Förste vice talmannen anmälde att Lars Bäckström anhållit att till protokollet få antecknat att han inte ägde rätt till ytterligare replik.

Anf. 39 LARS HEDFORS (s) replik:

Herr talman! När Ivar Franzén kom in på energibeskattningen blev jag litet nyfiken. Jag skulle vilja ha ett klarläggande på den punkten. Ivar Franzén sade ungefär så här: En alltför kraftig sänkning av energiskatterna är en björntjänst för industrin.

Ivar Franzén utvecklade sina tankegångar ytterligare för att sedan komma in på bl.a. miljöpolitiken. Här är det nej från hans sida. Min fråga till Ivar Franzén blir då: Hur stämmer den här uppfattningen överens med det som sägs i regeringsdeklarationen? Där står det nämligen att energiskatterna skall sänkas ner till EG-nivå. Nu stiger visserligen energiskatterna litet grand på EG-nivå. Men vi är ändå väldigt långt från den nivån.

Det finns en utredning, som jag nämnde i mitt inledningsanförande, som säger att vi måste sänka energiskatterna med 4 miljarder kronor. Det är en tanke som med stor emfas hävdas också av Industriförbundet, som ju har ett stort inflytande över regeringen. Hur går de här tankegångarna ihop? Är det månne denna kollision som har gjort att Olof Johansson t.o.m. hotar med att lämna regeringen?

Ivar Franzén tycker inte om att jag talar om att regeringspolitiken lägger en död hand över byggandet i Sverige. Ja, men vi har ju facit. Det är bara att studera hur det är i verkligheten. Tusentals och åter tusentals byggnadsarbetare är arbetslösa. Vad beror det på? Jo, det beror helt enkelt på att regeringen inte kommer med klara spelregler för byggandet. Man följer faktiskt vad man vill göra för att få fart på byggandet. Och inte nog med det! Man tar ju också bort investeringsbidrag till byggandet. Man försämrar avdragsmöjligheterna för boendet osv. med den följderna att hyran för en vanlig löntagarfamilj rusar i höjden med 1 500–1 700 kr. i månaden, Ivar Franzén! Det är att lägga en död hand över byggandet.

Anf. 40 IVAR FRANZÉN (c) replik:

Herr talman! Först en nyansering som kan vara rätt viktig. Jag sade nämligen *kan bli* en björntjänst. Jag gav också exempel på miljöåtgärder när det gäller skogsindustrin. Jag talade om betydelsen av att det ställs krav och sade att föreningarna har varit förenade med kostnader. Dessutom talade jag om den här industrin som något av en föregångsindustri. Jag tror att det är mycket viktigt att svensk skogsindustri, ja, över huvud taget svensk energiintensiv industri, blir något av en föregångare när det gäller miljön och detta med en effektiv energianvändning. Om vi tar bort motiven här – en VD kan egentligen aldrig handla utifrån andra motiv än de ekonomiska – kan det bli en björntjänst för svensk industri.

I regeringsförklaringen sägs det: "I samband med EG-anpassningen av energibeskattningen genomförs en övergång till ett system med bland annat koldioxidbaserad beskattning också på elkraft."

Ingenstans talas det om att vi skall sänka ner till EG-nivå. Däremot talas det om en anpassning.

Det sägs också att det skattefrälse som elproduktionen är skall försvinna.

Det gäller alltså viktiga åtgärder i riktning mot en bättre miljöstyrning. Jag har tidigare återgett vad som sägs i andra delar av regeringsförklaringen som är väldigt bindande och mycket klara.

Den överhettning som varit på byggmarknaden ville vi i centern redan 1989 möta med bl.a. investeringsavgifter i Stockholm för att därmed medverka till en utplaning. På det sättet skulle vi inte ha haft den uppblåsta ballong som gör det så trassligt. Det är det här som är den helt dominerande orsaken till dagens problem på byggmarknaden.

Givetvis hade det varit önskvärt, jag håller alltså med på den punkten, om vi redan i dag hade kunnat ge helt klara besked om den framtida bostadsfinansieringen. Det kommer besked redan i april månad. Sannolikt måste en viss anpassning ske när det gäller räntebidragen. Jag förväntar mig att denna regering verkligen är mäktig att komma med fasta spelregler som också är långsiktiga. De skall vara att räkna med inte bara under en tioårsperiod utan också under längre perioder. Därmed skapar vi grundläggande förutsättningar för ett sunt byggande som till en något större del sannolikt måste bekostas av de boende själva. Genom en lång rad åtgärder när det gäller en friare och bättre konkurrens kommer det att bli en begränsning och sjunkande produktionskostnader. Det märks tydligt i dag.

Anf. 41 LARS HEDFORS (s) replik:

Herr talman! I och för sig är det ganska trösterikt att det kommer ett besked i april månad. Tyvärr, Ivar Franzén, är det för sent. Skadan är redan skedd. Byggnadsindustrin håller på att dräneras på kompetenta arbetare och andra anställda. Det blir svårt att få tillbaka dem. Sådana problem finns det exempel på i andra sammanhang.

Vi socialdemokrater menar att det är viktigt att klara besked ges om byggandet. Därför säger vi att vi står fast vid räntelånesystemet. Således pekar vi på de möjligheter som finns när det gäller att sätta i gång stora reparationsarbeten där sådana behövs. Det gäller skolor, sjukhus osv. Men regeringen har sagt nej. Det är bl.a. mot den bakgrunden som jag säger att man har lagt en död hand över byggandet.

När det gäller energibeskattningen kan jag förstå att Ivar Franzén har problem. Hans partiledare, Olof Johansson, har ju just med anledning av den frågan hotat med att lämna regeringen. Han vill nämligen ha garanterat att man inte kommer att genomföra den beskattning som den Hjalmarssonska utredningen föreslår. Centerns inställning strider alltså mycket tydligt och klart mot det som står i regeringsdeklaration. "Anpassning" eller "ner till" i fråga om EG-nivån är i stort sett samma sak. Det skulle vara väldigt välgörande om Ivar Franzén ytterligare kunde klargöra centerpartiets inställning i stället för att bara hänvisa till framtiden.

Anf. 42 IVAR FRANZÉN (c) replik:

Herr talman! Först vill jag påminna Lars Hedfors om att boverket gör bedömningen att det beträffande byggandet 1992 handlar om 40 000 lägenheter. Fortfarande handlar det om en siffra som sannolikt är högre än det medeltal på lång sikt som behövs för att det skall vara möjligt att behålla ett gott bostadsbestånd.

Det är alltså inte bostadsbyggandet på kort sikt som är orsaken till arbetslösheten. Det handlar här om en normalnivå, eller kanske om en något högre nivå. Jag menar då rena nybyggandet inom bostadssektorn. Siffran 70 000

har nämnts. Men så här kan vi inte fortsätta. Det förstår Lars Hedfors minst lika bra som jag.

På lokalsidan däremot har den helt oreglerade, den osubventionerade sektorn – många menar ju att det byggts för mycket bostäder beroende på stora subventioner – varit en väldigt stor puckel. Men denna har dramatiskt minskat – liksom industriinvesteringarna. Lars Hedfors kan inte mena allvar när han talar om statsmakternas regleringar inom dessa sektorer för att på ett konstgjort sätt försöka blåsa upp det hela. Rimligen kan vi med skattepengar inte plocka fram mer än 40 000 lägenheter.

Det är beklämmande, Lars Hedfors, att ni som ändå, för det vet jag, besitter en betydande analysförmåga fortfarande talar om räntelånen som något som skulle rädda Sveriges bostadskonsumenter från höga kostnader. Det får mig att tänka på detta med rika föräldrar och fattiga barn.

Det är ju flerfaldt dyrare att göra omfördelningar över tiden via räntelån, med ränta på ränta osv. Att ni över huvud taget vill utsätta svenska folket för dessa onödiga och höga kostnader och för de säkerhetsrisker som här finns – ja, det är kanske t.o.m. för Sverige som nation en stor säkerhetsrisk – kan jag inte förstå. Det här skulle innebära en helt ohållbar situation från garantisynpunkt. Det här är en fastighetsspekulation som t.o.m. är värre än vi hittills sett – och flertalet i detta sammanhang går också i konkurs. Detta är helt obegripligt.

Vi bör, eller kanske måste, satsa mera på underhåll, reparationer och på nybyggandet även när det gäller offentliga lokaler som vi nödvändigtvis behöver. Men till syvende och sist är det i första hand landstingen, kommunerna och de enskilda företagen som skall hålla i detta. Det utomordentligt fina tillfälle som nu finns måste tas till vara för att bygga billigare, och för framtiden.

Förste vice talmannen anmälde att Lars Hedfors anhållit att till protokollet få antecknat att han inte ägde rätt till ytterligare replik.

Anf. 43 INGVAR SVENSSON (kds):

Herr talman! Endast den som ser långt hittar rätt.

Det är Dag Hammarskjöld som skriver de orden i sin bok Vägmärken. De orden uttrycker en sanning om det mesta i livet. De bistra fakta vi nu står inför inom den ekonomiska politiken bekräftar sanningshalten i det här uttrycket. Eller rättare sagt: Det finns i dag en medvetenhet om att klarsynheten och det långsiktiga inte varit tillräckligt för handen tidigare. Vi får i dag bära konsekvenserna av en kortsiktig och ryckig ekonomisk politik. Nu måste vi alltså reparera 20-åriga misstag.

Det var i slutet av 60-talet som vi började marschen in i högskattesamhället. Det skedde samtidigt som den svenska politiken alltmer tappade kontakten med stabila priser som ett mål för den ekonomiska politiken. Vi fick en inflations- och låneekonomi. Därmed lades grunden till 80-talets finansiella klipp-kult. Det är den kulturen som vi nu ser raseras och avslöjas mitt framför ögonen på oss.

Vi människor är i hög grad styrda av förväntningar. Säkert finns det många här i kammaren som erinrar sig den s.k. EFO-gruppen. Det var en grupp

som länge hade ett stort anseende inom den ekonomisk-politiska debatten. Men på åtminstone en punkt ledde den här gruppen, genom sin ekonomiska analys, till något av en mental förstörelse.

Gruppen analyserade inflationskänsligheten och gjorde en indelning i en konkurrensutsatt del av näringslivet och en s.k. skyddad inhemsk sektor. Gruppen konstaterade att man kunde tänkas acceptera en viss inflation inom den skyddade sektorn, men att man i den konkurrensutsatta sektorn inte skulle tolerera en kraftigare prisutveckling än vad som gällde på den internationella marknaden. Det där låter sig sägas, men den som tror att det går att upprätthålla rågångar mellan olika sektorer av den här typen, överskattar nog rationaliteten hos människor.

Herr talman! De mentala spin off-effekterna av EFO-gruppens slutsatser bidrog i hög grad till den inflationsekonomi som sedan har utvecklats. Det är naivt att tro att det går att hålla löne-pris-spiralen i schack på en sektor, men acceptera en galopperande inflation på en annan. Människors förväntningar om ökande löner påverkades självfallet, och så var löne-pris-karusellen i gång i full skala, så att säga.

Även statsmakterna föll för mentaliteten. Målet stabila priser för den ekonomiska politiken ersattes i finansplaner av begreppet "relativ prisstabilitet". Så undergrävdes också mentalt stabiliseringspolitiken.

Det här förhållandet blev inte bättre av att denna mentalitet kombinerades med ständiga skattehöjningar. Inställningen liknade den om lasten på åsnan. Klarar hon det, så klarar hon det, så klarar hon det osv., fram till den punkt där åsnan inte längre orkade bära lasten. Skattepolitikens utveckling blev kortsiktig och hela tiden fiskalt expansiv. Då var det, för att anknyta till den tidigare debatten, lätt att vara skatteminister. Men det var medborgarna och företagarna som drabbades. Inlåsnings effekter och incitamentshämmning blev mycket vanliga inslag i den svenska politiken. Faktum är också att högskattepolitiken i sig bidrog till den inflatoriska utvecklingen.

Till slut har det växt fram en insikt även inom det s.k. skattehöjarpartiet. Man insåg det perversa i systemet. I dag är vi tillbaka i ett läge där allt fler inser att stabila priser som mål för den ekonomiska politiken är en nödvändighet och att man måste påbörja marschen bort från högskattesamhällets inlåsnings effekter och produktionshämmning. Det är bra att den processen har påbörjats.

Efter regimskiftet i höstas har regeringspartierna anklagats för att i sin skattepolitik ta från de fattiga och ge till de rika. Detta är inget mindre än en mytbildning. Observera att den väsentliga skatteomfördelningen kom i och med den stora inkomstskattereformen. Och kring denna politik rådde som bekant en betydande politisk enighet.

Egentligen har den nya regeringens skattepolitik bara marginellt påverkat fördelningssituationen. Syftet har bara varit att ta bort inlåsnings effekter och att hämma kapitalflykt till utlandet. Vad det handlar om är att få de produktionsskapande faktorerna att samvariera. Det gäller helt enkelt att skapa ett klimat där arbete och sparande är de väsentliga ingredienserna i den ekonomiska verksamheten.

Herr talman! Arbetet för att förbättra skattesystemets smidighet måste

fortsätta. Därvidlag har maktskiftet i höstas betytt att den kursen har lagts fast. Som sagt, det gäller att se långt för att hitta rätt.

Anf. 44 LENNART HEDQUIST (m):

Herr talman! Just i övergången till nästa avsnitt skall jag tala något om de frågor som sysselsätter många tänkare ute i kommunerna dessa dagar, nämligen kommunalekonomiska kommitténs förslag.

En mycket stor del av den offentliga konsumtionen sker genom kommuner och landsting. Såväl volym som kostnadsökning har under en följd av år varit betydande där, även om en viss dämpning har skett de senaste åren, främst tack vare skattestoppet.

Staten har genom en följd av år uppmuntrat kommunerna att ofta välja alltför dyra lösningar i sin tjänsteproduktion. Styrande, specialdestinerade statsbidrag har uppenbart haft den effekten.

Den kommunalekonomiska kommitténs förslag är just nu ute på remiss. Förslaget, som ju innebär att statsbidragen generaliseras, kommer i det avseendet att leda till nytänkande i kommunerna. I dag sitter ofta verksamhetsansvariga på olika nivåer i kommunerna och räknar på kostnaderna netto, efter det specialdestinerade statsbidraget. Efter den omläggning som nu avses ske, grundad på KEK:s förslag, kommer intresset i stället att fokuseras på den faktiska kostnaden för olika producerade tjänster, bruttokostnaden. Då kommer sanningen fram. Då upphör den snedvridande effekt som statsbidragsreglerna haft på rationellt beslutsfattande ute i kommunerna. Då kommer också intresset att öka för att analysera om satsningarna leder till det önskade resultatet, något som är nödvändigt om man skall kunna öka produktiviteten. Att lära sig se till resultatet och inte till anslag blir litet av ett paradigmskifte i många kommunala förvaltningar.

I dessa dagar, då många kommunalråd och ekonomer sitter och räknar rent kameralt på effekterna av KEK:s förslag på den egna kommunen, förbises lätt de enorma möjligheter som ligger i den avreglering som blir en effekt av kommunalekonomiska kommitténs förslag.

Den statsbidragsindragning på 7,5 miljarder, som förutsatts beslutas av riksdagen senare i vår, skall i hög grad kunna täckas ute i kommunerna, om man tar till vara de möjligheter som nu erbjuds att gå över till nya, alternativa, lokalt anpassade och mer kostnadseffektiva verksamhetsformer. Potentialen är härvidlag stor hos såväl skola och barnomsorg som hos äldreården. Men då måste också chansen tas ute i kommunerna. Man måste se möjligheterna att åstadkomma resultat på nya sätt. För de kommuner som fortsätter att bedriva verksamheten i gamla banor, och bara lägger ut besparingar enligt osthyvelsmetoden, kommer resultatet lätt att bli en kvalitativ uttunning av servicen till medborgarna.

Låt nu i stället den ökade friheten resultera i ytterligare goda exempel på hur man kan uppnå bra tjänster för medborgarna till faktiskt lägre kostnader. Snart styr inte längre staten kommunerna till att välja de dyrare verksamhetsformerna för att det då utgår mer statsbidrag. I stället blir det de lokala förutsättningarna i varje enskild kommun som får spela större roll.

Så kan den bistrare ekonomiska verkligheten för kommunerna, när den kombineras med ett nytt generaliserat statsbidragssystem och en avregle-

ring, innebära oanade möjligheter för framsynta kommuner. Därför gäller det för dagens kommunledning att mer se dessa möjligheter framför sig än att fördjupa sig i teoretiska funderingar på om man med 1989 års siffror som bakgrund är vinnare eller förlorare just vid omläggningen. Sett i ett annat perspektiv kan alla kommuner rimligen bli vinnare. Särskilt vinner vi som är kommunmedlemmar i olika kommuner och som kan få del av ett förnyat, bra och mer kostnadsriktigt serviceutbud, till vilket också fler aktörer får vara med och bidra.

Prot. 1991/92:63
13 februari 1992

*Allmänpolitisk
debatt*

Socialpolitik m.m.

Socialpolitik m.m.

Anf. 45 BIRGITTA DAHL (s):

Herr talman! Sverige har i generationer varit ett föredöme, som väckt respekt i omvärlden. Visst skall vi vara ödmjuka och självkritiska. Men vi har verkligen haft skäl att känna stolthet över vad vårt samhälle kunde ge medborgarna och omvärlden.

Vi socialdemokrater varnade före valet för att detta stod på spel. Men man tog inte varningarna till sig. Jag tror att socialdemokratins politik för arbete, välfärd, trygghet, en god miljö och internationell solidaritet är så fast förankrad, att svenska folket trodde att ingen skulle våga eller vilja ge sig på detta. Många trodde nog på den försåtliga propaganda som gav intryck av att man skulle få något extra, utöver den trygga grund vi lagt.

Nu ser vi med förfäran vad den borgerliga politiken verkligen innebär i människors liv. Det handlar *inte* om någon frihet eller valfrihet för andra än dem som tar för sig på andras bekostnad. Det handlar *inte* om att förändra det som är dåligt och att behålla och utveckla det som är bra.

Det handlar om mörkblå fundamentalism, om en SAF-direktörernas och nyliberalernas "revolution", påhejad av Ny Demokrati och med folkpartiet, centern och kds som transportkompani. Detta är den råa och gråa verklighet som döljer sig bakom modeord som "valfrihetsrevolution" och "den nya välfärden".

I min hemstad Uppsala upplever vi i dag hur den politiken slår när regeringen, landstinget och kommunen drar åt samma håll.

Nu skall jag, i motsats till Lennart Hedquist, tala om verkligheten. Den 10 januari kom regeringens budget med förslag som drabbar 10 000-tals uppsalabor direkt och kännbart. Samma vecka fick vi, som har barn i gymnasiet, besked om att fr.o.m. vårterminen -92 kostar skolmåltider och busskort drygt 2 500 kronor per termin och barn. Denna summa skall betalas i januari.

Några dagar senare kom den borgerliga kommunledningen med varslat att 1 500 tjänster inom vård, omsorg och skola skall bort. I vissa stadsdelar avskedas alla dagmammar. I går kunde vi läsa i tidningen att dagistaxan skall sänkas för höginkomsttagare och höjas för låginkomsttagare. I dag stod det i tidningen att i en stadsdel skall sju skolor och förskolor läggas ned och att 60 % av dem som drabbas när komvux skärs ned blir arbetslösa.

Herr talman! Att många, nästan alla kvinnor, nu blir arbetslösa är en stor tragedi. Men det handlar också om barn och gamla och om deras anhänga,

vilkas liv nu blir ett kaos. För något "alternativ" till den kommunala verksamheten, som skulle ge dem valfrihet, finns inte. Många frågar sig nu: Är avsikten kanske att den här vägen tvinga fram den privatisering som medborgarna inte vill ha?

Nyligen besökte jag några av dem som drabbats inom barnomsorgen och skolan i Uppsalas invandrartätaste område. Där mötte jag underbara ungar och en personal som i nerslitna lokaler gör en fantastisk insats för att ge dessa barn, med svåra upplevelser bakom sig, den bästa starten i livet – trots allt.

Jag mötte t.ex. Maryam från Iran, som har bott i Sverige i sju år. Hon vet vad barnen har varit med om. Och hon är en fantastisk resurs i arbetet – hon skall bort. Hon och hennes man vet inte om de vågar stanna i Sverige, efter de rasistiska illdåd som har skett.

Jag mötte också Yvonne, något över 20 år, som för några år sedan var skoltrött och började jobba som barnsköterska utan utbildning. Hon älskar sitt jobb och vill nu utbilda sig för det. Men i sommar, när hon förlorar jobbet, finns det ingen komvux för henne. Om henne slår fällan igen tidigt i livet, och vem tjänar på att hon går arbetslös utan utbildning?

Gemensamt för alla dem som jag mötte var att de oroar sig mer för de barn de har hand om, än för sin egen framtid. De vet att de här barnen behöver mycket tid, omsorg, uppmärksamhet och kärlek *nu* om de skall ha en chans. Hur skall det gå för dessa barn? Och hur skall det gå med välfärden? Och hur skall det gå med jämställdheten – min generations stora projekt som vi har slitit hårt för att kunna förverkliga. Nu tyckte vi oss stå vid målet, men då snyter den borgerliga regeringen och dess likasinnade i kommunerna våra barn och barnbarn på jämställdheten.

Det blir kvinnorna som får ta smällen flerdubbelt. Våra döttrar förlorar dagisplatserna – det kommer vi inte att finna oss i. Kvinnor, gamla och unga, förlorar jobben. Kvinnor får ta hand om dem som vi inte längre har gemensamt ansvar för. Kvinnor får återgå till att vara reservarbetskraft och sluta som fattigpensionärer.

Männen förlorar gemenskapen med sina barn, och barnen förlorar närheten till sina pappor.

Herr talman! Vi kommer inte att finna oss i den här politiken. Vi har redovisat ett alternativ som visar hur välfärd, rättvisa och jämställdhet kan inrymmas. Och vi kommer att se till att vi så snart som möjligt för möjlighet att förverkliga det.

Anf. 46 JOHAN BROHULT (nyd):

Herr talman! Ärade riksdagsledamöter! Under den allmänna motionstiden har jag inlämnat ett antal motioner för Ny Demokratis räkning då det gäller sjukvården. Sammanfattningsvis kan sägas vi föreslår bättre och rättvisare sjukvård, som trots detta blir mycket billigare, under förutsättning att man släpper de alla fina krafter som finns fria och avskaffar monopol och "elefanter". Det är just elefanterna, som jag här visar en bild på, som är orsaken till att vi har det så svårt. Detta kan sägas vara sammanfattningen av vad vi skriver i våra motioner.

I massmedierna har man tyvärr endast framhållit att vi vill göra sjukvården billigare, att vi sparar. Därför är det viktigt att jag får rätta till detta. Med

våra förslag åstadkommer man en rättvis och förbättrad sjukvård, som också blir billigare. Jag tror inte på osthyvelmetoden som sparmetod.

Det är också fel att tro att man, genom att släppa in privata initiativ, skulle släppa lös direktörer, aktievalpar och klippare, som skulle suga åt sig pengarna så att det inte blir någonting kvar för medborgarna. Nej, det är inte på det sättet som vi skall få det bättre, utan det är nytänkande inom hela sjukvårdsorganisationen som behövs för att få sjukvården bättre och billigare.

Jag skall förtydliga vad jag menar med att visa några tablettaskar. Ni känner säkerligen till reklamen: Domino, Figaro, Tenor – dubbelt så bra, därför så billiga. På samma sätt är det med sjukvården: gör vi den dubbelt så bra, kan den också bli billigare. Men det är inte därför som jag har skrivit mina motioner, utan jag har skrivit dem därför att jag tycker vi skall göra sjukvården bra. Att vi sedan också sparar pengar är ingen nackdel.

Vad vi vill i våra motioner är att släppa lös arbetsglädje och innovationslusta. Vi vill alltså skapa utrymme för privata initiativ. Vi vill avskaffa monopol. Vi vill ha husläkarsystemet enligt den modell som Läkarförbundet beskriver, dock efter det att Dagmarreformen har avskaffats och fri etablering för läkare kunnat införas.

Vi är mycket kritiska mot det dubbla huvudmannaskapet, som innebär att man inte kan få en totalbild över ekonomin, varför man slösar med resurser. ÅDEL-reformen är ett steg i rätt riktning, men jag anser att man bör kunna gå ännu längre.

Vi talar om ett försäkringssystem för både sjukvård och omvårdnad, där pengarna i princip skall följa patienten. Det är alltså fråga om ett producentoberoende system, dvs. att rollen som finansär skiljs från rollen som producent.

Herr talman! Mycket av detta står i regeringsförklaringen. Det kan tyckas att jag här slår in öppna dörrar. Det finns emellertid en hel del elefanter som står i vägen och som gör att dessa dörrar bara står på glänt. Det gäller att tvinga bort dessa elefanter för att vi skall kunna få de vackra tankarna implementerade i praktiken.

Jag har velat ta upp några viktiga saker. Jag har redan nämnt det dubbla huvudmannaskapet mellan kommun och landsting. Detta innebär att det blir svårt för privata att öppna egna sjukhem. Där tror jag det finns mycket att göra.

I går konstaterade Ingvar Carlsson att det behöver byggas nya ålderdomshem. Detta har sjukvårdspersonalen framhållit ända sedan 1970-talet. Jag skrev min första ledare i en tidning i mitten av 1970-talet. Där påpekade jag att det behövdes ålderdomshem. Nu har det dessutom gjorts en ekonomisk utredning, som visar att det inte bara är bättre med ålderdomshem utan också billigare. Så låt oss se till att det byggs ålderdomshem, både i offentlig och i privat regi.

Jag vill avsluta med att redogöra för ett fall som belyser nödvändigheten av att få bort elefanterna. Det gäller en privatpraktiserande kollega i en Stockholmsförort med många invandrare. Han har etablerat sig och gör ett mycket gott arbete där. Kostnaden per patient är ca 350 kr., och huvuddelen betalas av försäkringskassan.

Prot. 1991/92:63
13 februari 1992

*Allmänpolitisk
debatt*

Socialpolitik m.m.

Nu har emellertid försäkringskassan konstaterat att man inte har råd att ha kvar honom som läkare i försäkringssystemet, trots att inte några formella fel begåtts. Då kommer dessa patienter att omfattas av den offentliga vården, där vi vet att det kostar dubbelt så mycket. Det här tycker jag inte är bra. Det är inte bra för patienterna, som nu känner sin doktor, och det är inte bra för ekonomin. Därför är det viktigt att framhålla att ett husläkarsystem skall vara frivilligt, både för läkarna och för patienterna. Den läkare som jag nämnde har nämligen fått ett anbud att om han accepterar anslutning till ett husläkarsystem, kommer han att få stanna kvar.

Herr talman! Det var inte på det sättet ett husläkarsystem skulle användas.

Avslutningsvis vill jag fråga statsrådet Bo Könberg om vi kan få hjälp med att implementera de vackra tankar som redovisas i regeringsförklaringen. Tack.

(Applåder)

Anf. 47 GUDRUN SCHYMAN (v):

Herr talman! Johan Brohult levererade en intressant betraktelse över elefanterna. Det finns ett afrikanskt ordspråk som säger att när de stora elefanterna slåss, så bryts gräset, men också när de älskar. Under den förutvarande regeringen talade många om stora elefanter och att gräset bröts. Nu finns det en ny regering, också med många elefanter som kanske mer eller mindre älskar varandra. Det som dessa elefanter har gemensamt är att de är av manligt kön och också har hög lön. Det är ofta en väldigt dålig kombination, om man vill genomföra någonting som gör att gräset inte bryts, så att gräsrötterna, dvs. vi människor, får leva och växa fritt.

Förhållandet är väl ungefär detsamma inom de offentliga verksamheter som har att göra med vård och omsorg, tyvärr. Det är hierarkiska organisationer med män i toppen. Kvinnorna, som utför arbetet, finns i botten av organisationerna. De har för litet att säga till om och för litet lön. Detta är en av de stora anledningarna till att det finns missförhållanden. Jag tror inte att man kommer till rätta med dessa genom privatiseringar.

Det här är en diskussion som väldigt mycket handlar om både lön och kön. Det är nämligen kvinnorna som är välfärdens stötdämpare. Om välfärden inte fungerar, är det kvinnorna som får träda in. När barnomsorgen inte fungerar, är det i övervägande grad vi mammor som får vara hemma. Om inte äldreomsorgen fungerar, är det vi kvinnor som får pussla med våra arbetstider och försöka att på bästa sätt se till att våra gamla, våra föräldrar får en värdig tillvaro. Så fort det blir något fel någonstans med skolan eller fritids, är det vi kvinnor som träder in. Dessutom är vi dubbelt beroende av den offentliga omsorgen. 75 % av oss arbetar där, och vi lägger ner vår själ och vår ambition i detta arbete. Vi har vår utkomst av denna vård och omsorg. De kvinnor som inte arbetar där – t.ex. vi som tillfälligt har lämnat vår syssla och ställt oss här i riksdagens talarstol – är väldigt beroende av att vård, omsorg, utbildning och omhändertagande över huvud taget fungerar väl.

Vi vet nu att det inte fungerar väl, och det gjorde det inte heller förra året, före valet. Det har inte fungerat väl på ganska länge. Jag vill påstå att det under hela 80-talet har förts en regeringspolitik, först av den socialdemokra-

tiska regeringen och nu med ännu större intensitet av den borgerliga regeringen, som medvetet har plundrat kommuner och landsting på miljardbelopp, vilket har omöjliggjort för dem att med en hög ambitionsnivå under goda arbetsförhållanden och med bra löner för de anställda bedriva den vård och omsorg som kommunerna och landstingen är satta att bedriva. Denna utveckling fortsätter nu med större intensitet under parollen "valfrihetsrevolution". Detta tillsammans med lågkonjunktur och arbetslöshet innebär stora påfrestningar i dag för kommuner och landsting.

Jag är själv socialarbetare och har arbetat inom kommunal socialvård i nästan 20 års tid. Jag har sett förändringens vindar blåsa åt fullständigt fel håll. Ett av dagens stora problem för kommunerna är att socialbidragskostnaderna skjuter i höjden. Ändå har man ännu så länge bara sett början. Generellt sett ökar socialhjälpkostnaderna med 35-40 % i kommunerna runt om i landet. Det visar siffrorna från december 1991, som är ungefär desamma för januari. Då har ändå inte de utförsäkrade tillkommit. Kommunerna kommer att vara tvungna att betala ut miljardbelopp. Vad händer då med övriga verksamheter, när kommunerna inte får någon påfyllning av staten, och skattestoppet gör att man inte kan höja kommunalskatten. Ja, man får naturligtvis sänka ambitionsnivån.

Många kommuner sänker nu sina socialbidragsnormer. Det skall också eventuellt bli lagligt möjligt att med hänvisning till kommunernas ekonomi besluta att de inte kan betala ut så mycket i socialhjälp. Bidraget kommer att ligga under normen, det som i dag betraktas som skälig levnadsstandard. Man försöker att höja avgifterna inom barnomsorgen och äldreomsorgen. På skolans område försöker man införa att eleverna själva skall betala maten, busskort osv.

Jag vill säga till statsrådet att det finns en ny grupp socialhjälpstagare som består av ungdomar som inte kan gå på gymnasiet. Deras föräldrar har inte råd att betala dessa ungdomars gymnasieutbildning, eftersom de själva kanske är arbetslösa eller har otillräckliga inkomster och för hög hyra. Då säger man att det får bli ungdomslag under en period. Men sedan blir det arbetslöshet, som blir extra betungande om man inte har någon gymnasieutbildning.

Man har börjat gå tillbaka till fattigvårdstänkandet. Jag är övertygad om att den här s.k. valfrihetsrevolutionen som innebär en privatisering, en segregering av utbud, där plånboken får avgöra vem som har möjlighet att tillgodogöra sig vård och omsorg med bra kvalitet. Det innebär att också Sverige med raska och snabba kliv följer efter i den s.k. europiseringen och går in i tvåtredjedelssamhället, vilket leder till ökade klyftor mellan fattiga och rika, ökade klyftor mellan makt och maktlösa. Det är vad vi kan se. Jag vill gärna ha positiva besked från regeringen om vad man skall göra åt detta.

Anf. 48 FÖRSTE VICE TALMANNEN:

Jag ber att få erinra om att talmannen i dag på morgonen har vädjat om stor återhållsamhet när det gäller att begära repliker och om att talarna bör vinnlägga sig om att hålla sig till den anmälda taletiden. Det återstår fortfarande ca 100 talare i den allmänpolitiska debatten.

Anf. 49 JOHAN BROHULT (nyd) replik:

Herr talman! Trots denna kommentar har jag begärt replik, eftersom jag vill framhålla för Gudrun Schyman att jag har upplevt elefanterna på sjukhusen, och det rör sig inte om några snälla elefanter, utan det är härskarelefanter som dominerar de människor – sjukvårdsbiträden och kvinnor – som har dåliga förhållanden inom vården.

Jag har varit med om att man på ett sjukhus har inbesparat 50 milj.kr., vilket ledde till att man fick stänga avdelningar och avskeda vårdpersonal som utförde ett mycket fint arbete för att hjälpa patienterna.

Det är dessa elefanter som jag vill ha bort. Om det finns direktörer som uppträder som elefanter, skall också de bort. Det skall bli ett verkligt medbestämmande och en förbättrad sjukvården, både för dem som arbetar inom sjukvården och för patienterna.

Jag vill här än en gång betona effekterna av det dubbla huvudmannaskapet. En privatisering ger inte en försämrad åldringsvård. Problemet när det gäller åldringsvården är att det finns för få ålderdomshem. Det måste alltså skapas mera möjligheter. Vid ett dubbelt huvudmannaskap ser inte landstinget resp. kommunen mer än sin del av kostnaden. Kommunen får betala 1 300 kr. per dag för en patient som ligger inne på akutsjukhusen, om inte patienten kan placeras på sjukhem. Kostnaderna för en plats på akutsjukhusen är i själva verket över 2 000 kr. Om en privat vårdgivare går in och övertar både landstingsbiten och den kommunala delen, skulle det bli mycket billigare, men det blir svårt när man har dubbelt huvudmannaskap, eftersom var och en bara ser sin egen bit. Jag hoppas att ÅDEL-reformen skall kunna lösa en del av dessa problem.

Anf. 50 GUDRUN SCHYMAN (v) replik:

Herr talman! Jag skall inte gå in i detaljer. Jag har inte arbetat på det sjukhuset. Men jag är ju medveten om tendenserna. Såvitt jag förstår är vi överens om att vi inte skall ha den här typen av elefanter.

Vi kan väl vara överens om att den typ av elefanter som möjligen är värda att värna om är de elefanter som finns på Skansen och som i dag är husvilla. Vi kan kanske hjälpa åt med det.

Anf. 51 Statsrådet BO KÖNBERG (fp):

Herr talman! En god hälso- och sjukvård samt goda socialförsäkringar är kanske de viktigaste grundpelarna för den generella välfärdspolitiken. Regeringen har sedan den tillträdde för drygt fyra månader sedan föreslagit eller genomfört en rad åtgärder på dessa områden.

Grundpelare kan inte betraktas isolerade från det underlag som stöder dem och håller dem uppe. Utan en god ekonomi som underlag undermineras välfärdens grundpelare. Under 1991 sjönk produktionen med över 15 miljarder kronor. I år väntas den sjunka med ytterligare 3 miljarder kronor. Årets produktion kommer således att vara 20 miljarder kronor lägre än 1990 års produktion, räknat i fast penningvärde. Regeringens åtgärder för att ta Sverige ur den ekonomiska krisen har därför i hög grad välfärdspolitiska utgångspunkter.

Att få i gång den ekonomiska tillväxten är nödvändigt för att man skall

kunna klara välfärden. Utan tillväxt blir det svårt att tillföra vården nya resurser. Med sjunkande bruttonationalprodukt blir det t.o.m. svårt att bibehålla de resurser vården har.

Utan tillväxt klarar vi i längden inte av att upprätthålla det nuvarande pensionssystemets utfästelser och inte heller att förstärka de delar av socialförsäkringarna där det i dag är problem med finansieringen.

Så länge den gemensamma kakan inte växer eller t.o.m. krymper behöver förstås varje ny kostnadskrävande reform betalas genom motsvarande besparing inom andra områden. Jag skall återkomma till detta.

Men också om vi bortser från samhällsekonomin krav står det klart att det är nödvändigt med förändringar inom trygghetssystemen. Problemen med socialförsäkringarna är nämligen inte sällan resultatet av felaktiga strukturer. Låt mig ta det kanske värsta exemplet. Under fjolåret växte underskottet i arbetsskadeförsäkringen med en halv miljard kronor i månaden, och vid årsskiftet hade underskottet ackumulerat till 20 miljarder kronor. Om inga förändringar sker, kan man uppskatta det ackumulerade underskottet för 1997 till 80 miljarder kronor i dagens penningvärde. Regeringen har nu föreslagit åtgärder i den budgetproposition som avlämnades föregående månad. Om riksdagen bifaller dessa förslag, kommer underskottet sannolikt att inte öka under budgetåret 1992/93.

Mycket tyder också på att arbetsskadeförsäkringen även sett ur den försäkrades perspektiv fungerar illa. Konstruktionen uppmuntrar inte till rehabilitering. Arbetsskadade riskerar att helt i onödan slås ut från arbetsmarknaden, vilket leder till personliga tragedier.

Som exempel på ett strukturellt fel inom socialförsäkringarna är alltså arbetsskadeförsäkringen ultrapedagogisk – kostnaderna är astronomiska och växer snabbt, samtidigt som själva konstruktionen riskerar att mer stjälpa än att hjälpa den enskilde.

Också pensionssystemet innehåller inbyggda problem som gör att det skulle pocka på vår uppmärksamhet även under mer gynnsamma ekonomiska omständigheter. Dessa problem beskrevs bl.a. av pensionsberedningen, som för drygt ett år sedan avlämnade sitt slutbetänkande. Remisstiden gick ut i höstas. En parlamentarisk arbetsgrupp med representanter från samtliga riksdagspartier arbetar sedan strax före jul med att dra upp riktlinjerna för ett förändrat pensionssystem.

Förändringarna skall enligt gruppens direktiv leda till att systemet blir mer stabilt än dagens och dessutom stimulera arbete och sparande, något som ju är nödvändigt för tillväxt och därmed också för tryggare pensioner. Att arbetsgruppen kan komma fram till ett förslag som får en bred uppslutning i riksdagen hör till det mest angelägna för att utveckla och förbättra den generella välfärden i Sverige.

Att de reformer som kan genomföras vid nolltillväxt antingen inte får kosta något eller finansieras genom besparingar på annat är i längden djupt otillfredsställande. Grunden för det mesta av vår välfärd består mindre i en aktiv fördelningspolitik än i nya resurser från en expanderande ekonomi. Det betyder inte att regeringen inte tagit initiativ till reformer. I vissa fall finns möjligheter till förbättringar utan att kostnaderna för den skull behöver öka.

Prot. 1991/92:63
13 februari 1992

*Allmänpolitisk
debatt*

Socialpolitik m.m.

Ett exempel är husläkarreformen. I mitten av 1990-talet kommer alla svenskar att ha tillgång till en husläkare som de själva valt. På många platser i landet pågår arbetet för fullt för att åstadkomma detta.

Regeringen kommer under våren att presentera en rapport som beskriver grunddragen i framtidens husläkarsystem. I stort kommer de att sammanfalla med de tankar som för snart 17 år sedan framfördes av folkpartiet liberalerna. Då, som nu, gällde att det främst var kontakten mellan vårdgivare och patient som behövde förbättras inom den annars ofta hyggligt fungerande sjukvården.

De försök med husläkare som hittills genomförts tyder på att optimisterna haft rätt i mycket. Ett husläkarsystem ger nöjdare patienter och nöjdare personal utan att sjukvårdskostnaderna behöver öka. Sannolikt kan ett införande av husläkare leda till totalt sett lägre kostnader än om det gamla systemet bibehållits. Om ersättningsmodellen för husläkare utformas klokt så bör förutsättningarna också öka för en bättre tillgång på läkare i hela landet.

Långtidssjukskrivningar och förtidspensioner kostar stora summor pengar och leder ofta till att den berörda personen inte förmår komma tillbaka till arbetslivet. Därför föreslår regeringen i budgetpropositionen ytterligare resurser för att försäkringskassorna skall kunna köpa sjukvårdstjänster. Förslaget innebär konkret en ökning av bemyndigandet från nuvarande 500 miljoner per år till 700 miljoner per år. Allt tyder på att man på så sätt både kan spara pengar och åstadkomma en bättre service för de långtidssjukskrivna.

Ett annat problemområde inom vården har länge varit de långa väntetiderna för några vanliga och angelägna behandlingar. Det har bl.a. gällt behandling av gråstarr, höftleder och kranskärl.

Väntetiderna har inneburit kostnader för olika samhällsorgan och lidande för patienten. Detta är bakgrunden till den s.k. vårdgarantin, som införts vid årsskiftet. Den gäller ett tiotal olika behandlingar och operationer. Jag vill bl.a. peka på att läget därmed förbättrats för patienter både med "spektakulära" och med mer "grå" sjukdomar. Inom ramen för ÅDEL-reformen tillförs landstingen ett särskilt statsbidrag på 500 milj.kr. för i år.

Etableringsfrihet kommer successivt att införas för läkare och tandläkare. Ersättningssystemet ses över för att åstadkomma konkurrensneutralitet mellan privata och offentligt anställda vårdgivare.

Det finns alltså områden där förbättringar är möjliga utan att kostnaderna stiger. Detta är ingen insikt som vi vunnit sedan vi kom i regeringsställning, men det är först nu som vi fått möjlighet att förverkliga förslag och reformer som det socialdemokratiska partiet motsatte sig eller förhållade.

I några fall var den förra regeringen på väg åt rätt håll, även om det tog tid och krävdes mycket övertalning från oppositionen. Jag tänker bl.a. på arbetsgivarperioden i sjukförsäkringen. Den stimulerar företagen till ökade insatser för att förbättra förhållandena för de anställda.

Men det finns även i regeringspolitiken reformer som kostar pengar och som bör få göra så. Det gäller exempelvis aktiva arbetsmarknadsåtgärder och det kontanta stödet till de arbetslösa, förstärkningar för de sämst ställda pensionärerna och förbättringar för människor som lever i det glömda Sverige.

Inom handikappområdet föreslår regeringen förstärkningar som är större

än på flera decennier, reformer som socialdemokraterna inte orkade med ens under 80-talets långa och intensiva högkonjunktur.

Reformer som dessa måste få kosta. Få saker är lika viktiga som förbättringar för dem i vårt samhälle som har det svårast. Insatserna måste betalas av alla oss vars problem är mer uthärdliga. Det är mot den bakgrunden som regeringen föreslår att möjligheterna att få delpension skall avskaffas och att de två första dagarna i en sjukperiod inte skall berättiga till ersättning.

Utan dessa besparingar – eller andra som ger lika mycket – kommer vi inte att kunna genomföra några kostnadskrävande reformer. Principen bör vara att huvudsakligen friska människor som har ett arbete att gå till får avstå till de sämst ställda pensionärerna, de arbetslösa och de handikappade.

När det gäller planerna på två karensdagar har protesterna varit många och ofta uppbackade av landets starkaste intresseorganisationer. Regeringen lyssnar förstås på sakargument, men låter sig inte påverkas av annonser och affischer med missvisande eller direkt felaktiga påståenden. Goda argument blir inte sämre av att de förs fram av enskilda debattörer, och usla argument blir inte bättre för att de framförs av stora och mäktiga organisationer. En bra regering skall stå för allmänintresset. Den skall inte gå i särintressens ledband.

Regeringens planer kvarstår på att föreslå riksdagen att fr.o.m. 1993 införa två karensdagar i sjukförsäkringen i stället för den nuvarande ordningen med nedsatt ersättning till 75 % de första tre dagarna.

I de inlägg som hittills förekommit i debatten har företrädare för de tre oppositionspartierna behandlat olika delar av den sociala välfärdspolitiken. I Birgitta Dahls inlägg, som i huvudsak handlade om Uppsala, finns det säkert en hel del av värde att ta vara på i den fortsatta debatten. Hon har dock valt att diskutera situationen i en kommun, sin egen hemkommun, snarare än de allmänna frågor som avgörs i den här riksdagen och som samtliga ledamöter har lättare att diskutera. Det jag erinrar mig om Uppsala kommun är att den fram till helt nyligen har styrts av partikamrater till Birgitta Dahl tillsammans med miljöpartiet, om jag inte minns alldeles fel. De ekonomiska problemen i Uppsala har möjligen något att göra med vem som har bestämt de senaste åren.

Johan Brohult ställde en direkt fråga till mig om regeringen vill vara med och implementera regeringsförklaringen, om jag uppfattade frågan rätt. Det är självklart att regeringen implementerar regeringsförklaringen och kommer att fortsätta att göra detta.

Gudrun Schyman visade sig vara väl underkunnig om elefanternas strids- och kärleksliv. Men hon vill också diskutera den för riksdagen sannolikt viktigare frågan om situationen ute i kommuner och landsting och den service som våra medborgare kan få. Det är förstås lätt att instämma i det som Gudrun Schyman konstaterar, att om barnomsorgen och äldreomsorgen är bristfällig så drabbar det förstås barn, ungdomar och äldre, men det drabbar också i första hand kvinnorna i vårt samhälle.

Det är nu på gång en utveckling inom sjukvården i riktning mot mer valfrihet och mer konkurrens. Vi ser det som en huvuduppgift att bidra till en sådan utveckling.

Inom socialförsäkringsområdet genomförs en rad förändringar som syftar

Prot. 1991/92:63
13 februari 1992

*Allmänpolitisk
debatt*

Socialpolitik m.m.

till att förbättra trygghetssystemen. Dessa två huvuduppgifter på det sociala fältet kommer regeringen att genomföra. Sedan är det en annan sak om alla inslag inte applåderas av dem som helst vill slippa välja mella olika goda ting.

Anf. 52 BIRGITTA DAHL (s) replik:

Herr talman! Jag valde att i dag exemplifiera ur verkligheten hur den politik som regeringen och de nya kommunledningarna runt om i landet bedriver slår. Jag tror att det är oerhört viktigt att vi vet vad vi talar om. Jag har god erfarenhet från min egen hemkommun, men också av förhållandena ute i landet. Jag reser nu i landet och gör syneförrättningar. Jag kommer att envisas med att fortsätta att påminna om verkligheten, som jag gjorde om Helsingborg strax före jul och som jag gjorde i dag om Uppsala.

Det råkar dess värre vara så att min hemkommun i dag utgör ett av de mest tydliga exemplen på vad borgerlig politik i verkligheten betyder för välfärden. Under de senaste 30 åren har Uppsala styrts av borgare nästan hela tiden. Socialdemokraterna har haft ansvaret under kortare perioder. Grunden till dagens elände lades när borgarna kom tillbaka efter en kort socialdemokratisk period 1985. De sänkte skatten med en krona utan att anpassa kommunens verksamhet. I stället länsade man dess fonder och förstörde dess ekonomi. Det är verkligheten.

Flera av mina kolleger kommer att belysa olika aspekter på välfärdspolitik. Vi socialdemokrater anser att det är utomordentligt viktigt att utveckla välfärden, att – om Johan Brohult så vill – angripa elefanterna för att verkligen se till att innehållet, kvaliteten och verksamheten blir bra och att resurserna räcker till mer nyttigheter för människor. Det kan man inte göra om man för en konfrontationspolitik. Det gör man i kommun efter kommun och avskedar de anställda i stället för att försöka utveckla verksamheten med hjälp av dem och med hjälp av dem som behöver verksamheten. Det kan man inte göra om man för en så orättfärdig politik att arbetslösa människor, sjuka människor, barnfamiljer och gamla skall betala skattesänkningar för rika.

Det verkar som om avskaffandet av delpensionen och karensdagarna på en gång skall betala de skattesänkningar och nya reformer ni genomförde i höstas utan täckning. Jag lade märke till att Bo Könberg åter gjorde kopplingen till handikappreformen, karensdagarna och delpensionen. Är det korrekt att det är de sjuka och de gamla som skall betala det?

Anf. 53 Statsrådet BO KÖNBERG (fp):

Herr talman! Jag tycker inte att det är det minsta felaktigt att exemplifiera utifrån verkligheten. Jag hoppas att Birgitta Dahl insåg att det inte var det jag sade. Jag påpekade bara att det kan vara svårt att föra en debatt mer i detalj om Uppsalaförhållanden här i kammaren.

Jag noterar dessutom att jag tydligen hade rätt i bedömningen och påståendet att det har varit ett betydande inflytande från socialdemokraterna i Uppsala under de gångna tre åren, dvs. under den senaste perioden. Då kan vi väl lägga den frågan åt sidan.

Den större och viktigare frågan är förstås utvecklingen av välfärden. Birgitta Dahl och jag har tidigare haft tillfälle att diskutera kopplingen mellan

välfärd och välstånd. Det är den kopplingen som hon nästan aldrig vill diskutera. Hennes inlägg är helt och hållet frikopplade från den ekonomiska situationen i landet. Ingen som hör Birgitta Dahl diskutera de här frågorna här i kammaren kan tro att hon gör det i ett samhälle där vi har en sjunkande bruttonationalprodukt. De brister som finns i samhället efter den 4 oktober, oavsett om de fanns där före den 4 oktober eller inte, är för Birgitta Dahl bara ett tecken på en borgerlighet som vill djävljas med medborgarna i det här landet.

Jag är inte speciellt oroad över den agitationen, om Birgitta Dahl vill fortsätta med den. Jag tror att mycket få medborgare i vårt land kommer att känna igen sig i den.

Till sist undrade Birgitta Dahl om handikappreformen. Även om det känns motbjudande är det så att man måste välja här i livet. Den här kammaren eller regeringen disponerar inte över obegränsade resurser. Därför måste man välja. För oss är det viktigare att genomföra en reform för de handikappade, för dem som har det svårast i vårt land, än att slå vakt om exempelvis en mycket låg självrisk i sjukförsäkringen. Birgitta Dahl kan göra en annan värdering, och om det är så att vi gör olika värderingar är det bara bra för den svenska demokratin att de redovisas så tydligt som möjligt.

Anf. 54 BIRGITTA DAHL (s) replik:

Herr talman! Jag fick alltså bekräftat att regeringen nu har återvänt till att göra den här kopplingen. Det är de sjuka och de gamla som skall betala handikappreformen. Det accepterar inte handikapprörelsen själv. Man har enigt protesterat mot detta. Vi socialdemokrater accepterar det självfallet inte. Det rätta sättet att klara det här, och budgetunderskottet, borde vara att dra tillbaka de skattesänkningar som regeringen har genomfört och som bara ökar orättvisorna i samhället och inte på något sätt befrämjar tillväxten.

Vad som hänt efter den 4 oktober är att regeringen har vidtagit en rad åtgärder som både förstör ekonomin och förutsättningarna för tillväxt och ökar arbetslösheten. Vårt budgetalternativ är 4 miljarder bättre netto sedan vi har satsat 7 miljarder på insatser för att skapa jobb och för att upprätthålla välfärden. Vårt alternativ visar att Carl Bildts enda väg inte bara är orättfärdig utan också helt onödig. Vårt alternativ befrämjar sysselsättning och tillväxt samtidigt som vi kan se till att klara jobben, rättvisan och välfärden. Detta är skillnaden.

Anf. 55 Statsrådet BO KÖNBERG (fp):

Herr talman! Jag skall göra ett försök till när det gäller frågan om reformer och resurser för reformen. Om man bestämmer sig för en reform har man inte lika god råd med en annan reform. Det känns förstås jobbigt att det skall vara så. Men det här är ju inte en debatt i en studentkår, i ett ungdomsförbund eller någon klubb av den typen, utan det är en debatt i Svea rikes riksdag, en riksdag som har att fälla avgöranden i stora och viktiga frågor. Vi måste då prioritera, och politik handlar i stor utsträckning om prioriteringar. Skillnaden mellan olika partier ligger ofta i deras skilda sätt att prioritera, och vi redovisar våra prioriteringar.

I frågan om den ekonomiska politik som socialdemokraterna har föresla-

Prot. 1991/92:63
13 februari 1992

*Allmänpolitisk
debatt*

Socialpolitik m.m.

git i riksdagen har ni nu efter valet övergett den ekonomiska politik som ni förde i våras, till förmån för en mycket traditionell oppositionspolitik, som är baserad på förhoppningen att man genom en överbrygning skall kunna klara de ekonomiska problemen i Sverige. Den ekonomiska politiken kan man opponera på, men man kan inte regera på den.

Förste vice talmannen anmälde att Birgitta Dahl anhållit att till protokollet få antecknat att hon inte ägde rätt till ytterligare replik.

Anf. 56 GUDRUN SCHYMAN (v) replik:

Herr talman! Jag noterade att Bo Könberg instämde i mitt första inlägg vad gäller att det är kvinnorna som är välfärdens stötdämpare och att det är kvinnorna som förlorar på den politik som i dag förs.

Det som jag konkret frågade var: Vad tycker regeringen att man nu skall göra ute i kommunerna? Hur har ni tänkt möta den situation som uppstår när man drar in pengar från kommunerna och samtidigt säger att de inte får höja sina skatter? Samtidigt lägger ni över en rad nya uppgifter på kommunerna, vilket utökar deras verksamhet.

Den politik som regeringen för medverkar till att öka arbetslösheten. Växande skaror måste nu beställa tid hos socialbyrån för att få pengar. Socialbidragskostnaderna ökar, och man måste börja skära ned på annat i kommunerna. Det här blir en rundgång som ökar klyftorna i samhället. Det var poängen med mitt inlägg.

Jag frågade i all vänlighet: Vad tänker regeringen göra åt det här? Talet om "ökad tillväxt" och "utan tillväxt ingen välfärd" låter mycket trevligt, men när man säger "utan tillväxt ingen välfärd" måste man definiera dels vad tillväxt är, dels vad välfärd är. Det finns en konstruktiv och produktiv tillväxt, och det finns en destruktiv tillväxt.

Välfärd kan vidare betyda olika saker beroende på vem man är. En generell välfärd måste innebära att tillväxten fördelas på ett sådant sätt att den ekonomiska politiken är socialt anständig och inte leder till ökade klyftor mellan olika grupper i samhället. Jag menar att den politik som förs i dag faktiskt gör det. Också den politik som socialdemokraterna förde gjorde det, men jag menar att den nuvarande regeringen är ännu mera aktiv i sina ambitioner att se till att klyftorna faktiskt ökar.

Ett exempel på detta är att man genomför reformer genom att ta från andra utsatta grupper. Det är, precis som Birgitta Dahl sade, de sjuka och gamla som t.ex. skall bekosta reformerna inom handikappområdet. Man ställer svaga grupper mot varandra. Det är inte att föra en socialt anständig politik.

Om Bo Könberg hade en bättre helhetssyn på regeringens politik, skulle han ställa olika områden inom den ekonomiska politiken mot varandra, t.ex. försvarsnedrustning mot social upprustning. Hur kan det komma sig, mot bakgrund av den säkerhetspolitiska utveckling som vi har, att försvaret i dessa tider av arbetslöshet och hårdnande ekonomi är nästan det enda som skall få ökade anslag? Samtidigt får vi åse en social nedrustning.

Detta måste vara fullständigt vansinnigt och kan inte bero på något annat än elefanterna som sitter i ledningen för det militärindustriella – kommunala

komplexet. Försvarsindustrins företrädare har också sina förgreningar in i regeringen. Detta är inte socialt anständigt.

Prot. 1991/92:63
13 februari 1992

Anf. 57 Statsrådet BO KÖNBERG (fp):

Herr talman! De som till skillnad från Gudrun Schyman lyssnade på vad jag sade hörde att jag instämde i att om vi har en dålig barnomsorg och en dålig äldreomsorg, drabbar det förutom de äldre och barnen, som skall ha omsorgen, också i hög grad kvinnorna i vårt land. Så långt är jag och Gudrun Schyman överens.

Däremot har jag förstås inte alls den bild av vårt land som Gudrun Schyman nu liksom tidigare vill sprida, nämligen att vårt samhälle raskt är på väg mot att bli något slags tvätredjedelssamhälle. Den som vill veta regeringens uppfattning om den generella välfärdspolitiken kan till att börja med läsa inledningen till socialdepartementets bilaga till årets budgetproposition, där jag tror att vi på ett relativt hyggligt sätt har utvecklat vår syn på vikten av en generell välfärdspolitik.

Gudrun Schymans fråga till mig gällde kommunernas ekonomi. Den kommunala ekonomin i vårt land är förstås inte frikopplad från landets ekonomi. Den beskrivning som Gudrun Schyman ger av hur man under socialdemokraternas regeringstid har utplånat kommunerna kan man förstås diskutera, men det kan jag väl överlåta till Gudrun Schyman och Birgitta Dahl.

I finansplanen redovisas ett förslag om att kommunerna och landstingen för 1993 skall ha samma reala ekonomiska resurser som för 1992. Jag tycker att det är beklagligt, eftersom jag gärna skulle se att vi kunde ge sjukvård och äldreomsorg ökade resurser. Jag hoppas att kommuner och landsting kommer att prioritera på det viset, men i regeringens planer skisseras en oförändrad nivå för den totala kommunsektorn. Det kanske kan nämnas, eftersom Gudrun Schyman försökte ge en delvis annorlunda bild.

Gudrun Schyman tog också upp sambandet mellan tillväxt och välfärd. Jag är inte säker på att vi är överens på den punkten. Jag har några gånger från kammarens talarstol sagt: Utan tillväxt inget välstånd, och utan välstånd inte så stora möjligheter till välfärd. Välstånd är förstås inte detsamma som välfärd. Välstånd har att göra med hur mycket man har totalt sett av varor och tjänster i ett land, medan välfärd handlar om mycket annat, bl.a. det som är föremål för detta avsnitt av den allmänpolitiska debatten.

Gudrun Schyman kan väl nu eller senare återkomma till den destruktiva tillväxt som vi inte vill ha. Det som vi just nu har är en destruktiv minskning av vår förmåga att producera. Det gäller såväl 1991 som i år.

Till sist beträffande frågan om försvaret: Visst kan man diskutera på vilken nivå försvarsanslaget skall ligga. Jag skulle dock om jag vore Gudrun Schyman och företrädde vänsterpartiet, f.d. vänsterpartiet kommunisterna, i något försiktigare ordalag diskutera försvarsfrågorna.

Anf. 58 GUDRUN SCHYMAN (v) replik:

Herr talman! Det sista förstod jag inte alls. Vi har under en lång rad av år krävt minskningar av anslagen till det svenska militära försvaret och stopp för JAS-projektet. Det känner kanske Bo Könberg inte till, men så är det.

Jag menar faktiskt att situationen för kvinnor är brydsam, Bo Könberg.

*Allmänpolitisk
debatt*

Socialpolitik m.m.

Det är inte bara fråga om *om*, utan det *är* på det viset. En sådan verklighet gäller de kvinnor som i dag inte kan få barnomsorgsplats därför att ett flertal kommuner har förklarat att man inte ger barnomsorg förrän barnet är ett och ett halvt år – trots ett enhälligt beslut i riksdagen om full behovstäckning. Regeringspartierna är i dag inte alls villiga att lagstifta om att detta blir verklighet. Det *är* så att kvinnor får stanna hemma på grund av detta – här finns inte något *om*.

När det blir arbetslöshet inom kommuner och landsting är det kvinnor som drabbas. När man drar ned på service och tillgänglighet, höjer avgifter osv. är det kvinnor som drabbas. Det är verkligheten – här finns inget *om*.

Jag tycker inte att det är ointressant att dra paralleller mellan regeringens olika verksamhetsdelar och ministerposter. Jag tycker att man kan kräva av en regering år 1992 att den skall ha en sådan helhetssyn, ett så civiliserat tänkande och socialt anständigt ansvar att den faktiskt gör överväganden mellan de olika utgiftsposterna i budgeten. Ni kan ju inte vara satta att enbart försvara ert eget revir. Det vore beklagligt om man inte i regeringen förde diskussioner där man väger de olika områdenas vikt och prioriterar inte bara inom de svaga grupperna utan totalt i samhället. Jag tycker att det vore en självklarhet i ett sådant här läge.

Sådana här frågor förs fram av många kvinnor som drabbas av felprioriteringen. Vi säger: Stoppa JAS-projektet! Det pågår en miljardrullning till det svenska militära försvaret som är oanständig i ett läge när det pågår en social nedrustning. Det går inte att kombinera en militär upprustning med en social nedrustning. Det är oanständig politik. Jag tror t.o.m. att det finns kvinnor i regeringen som med kraft hävdar detta, men som har drabbats av de elefanter som vi har talat litet grand om i dag.

Anf. 59 Statsrådet BO KÖNBERG (fp):

Herr talman! Jag förstår inte varifrån Gudrun Schyman har fått tanken att vi i regeringen inte skulle diskutera olika ämnesområden mot varandra. Självfallet gör vi det. Allt det som jag har talat om handlar om prioriteringar. Vi måste väga alla anslag och alla sektorer mot varandra. Jag diskuterar för min del inte enbart de frågor som jag har den direkta föredragningskyldigheten för i regeringen.

När det gäller helhetssynen redovisas i den budget som framlagts i januari vad som händer med statens utgifter på det sociala området från detta budgetår till nästa budgetår. Om Gudrun Schyman har läst den vet hon att kostnaderna ökar i storleksordningen 14 miljarder, från något mindre än 300 miljarder till något över 300 miljarder.

Detta är en ökning även i fasta termer. Det sociala området får inte minskade resurser. Gudrun Schyman kan resa sig hur många gånger hon vill i riksdagens bänk och hävda att det pågår en social nedrustning. Pengamässigt är det inte så. Det beror i stor utsträckning på att utgifterna på pensionssidan ökar kraftigt. Ett av de områden som får kraftigt ökade resurser är förstås det sociala fältet.

Förste vice talmannen anmälde att Gudrun Schyman anhållit att till protokollet få antecknat att hon inte ägde rätt till ytterligare replik.

Anf. 60 JOHAN BROHULT (nyd) replik:

Herr talman! Jag vill tacka så mycket för beskedet angående regeringsförklaringen. Jag hoppas att det innebär etableringsfrihet för läkare i stället för att det skall uppstå en situation där tillstånden säljs för lika stora belopp som lägenheter säljs på svarta börsen.

När det gäller elefanterna förnekar jag bestämt att jag skulle åstadkomma en ökad konfrontation mellan olika grupperingar i samhället och inom olika vårdsektorer. Tvärtom åstadkoms en minskad konfrontation genom att billigare och bättre alternativ skapas, antalet arbetstillfällen ökar, arbetslösheten minskar, och de kvinnor som inte har arbete får möjlighet att få betalt för det arbete de utför.

Anf. 61 Statsrådet BO KÖNBERG (fp):

Herr talman! Som det framgår av regeringsförklaringen skall det under mandatperioden successivt införas etableringsfrihet för läkare. Det kommer också att ske på tandläkarområdet.

En fråga som kommer att diskuteras i de sammanhangen är ersättningssystemen, dvs. taxorna.

Jag fick intrycket av Johan Brohults inlägg att han såg frågorna frikopplade från varandra. Det gör inte regeringen.

Anf. 62 STEN SVENSSON (m):

Herr talman! Allt är inte välbeställt inom svensk vård och omsorg. Det finns många goda sidor, där vi har uppgiften att värna och vidareutveckla dessa. Men vi har också skyldigheten att rätta till det som gått snett. I många rapporter har det berättats om att svårt sjuka inte får vård i tid.

Alla märker och oroas av bristen på institutioner – från servicehus och ålderdomshem till sjukhem och sjukhus. Så har det blivit som en följd av modflugan att "riva institutionerna".

Mellan 1982 och 1990 minskade antalet platser på ålderdomshemmen med över 30 %, samtidigt som antalet personer över 80 år, de som främst skulle behöva plats på ålderdomshem, ökade med 24 %. Det har varit en medveten socialdemokratisk politik, som ändrades först efter våra protester 1988 – och då var det för sent.

Dessutom är det allvarligt att konstatera att antalet personer i hemtjänsten bara ökat med 19 % mellan 1970 och 1990, samtidigt som antalet personer över 65 år ökat med 28 %. Vi skall ha dessa siffror i minnet när kommunerna nu tar över äldreomsorgen från landstingen.

Alternativen till institutionerna måste vara utvecklade och finnas tillgängliga om en avinstitutionisering skall vara möjlig att genomföra. Vi har noterat en motsvarande utveckling för de psykiskt störda. Flera tusen har ingen bostad att återvända till efter sjukhusvården. Hemtjänsten klarar inte att ge tillräckligt stöd.

Det förefaller som om man i den psykiatriska vården inte har insett nödvändigheten av eller saknat förmågan att förmedla de psykiskt stördas behov av hjälp utanför institutionerna. De ansvariga kommunerna saknar generellt sett kunskaper om behoven av bostäder och sysselsättning. Kommunerna saknar t.o.m. beredskap när behoven aktualiseras.

I dagens Sverige är det ideella organisationer som gör de största insatserna för dessa glömda medborgare, dvs. för hemlösa f.d. mentalpatienter.

Slutsatsen är uppenbar: Det behövs ett nytänkande inom vård och omsorg för att den enskildes behov skall kunna sättas i centrum och för att kunna garantera vård och omsorg i tid. Förändringar är nödvändiga!

Mot den bakgrunden hälsas regeringsförklaringens signaler om en bred översyn av sjukvårdens organisation och finansiering med stor tillfredsställelse. Detsamma gäller vårdbidraget och beskedet om att handfkapputredningens förslag i allt väsentligt skall genomföras. Det är bra, Bo Könberg, att allt detta skall göras!

En ökad samordning mellan sjukvård och sjukförsäkring kan ge grund för en förnyelse av sjukvårdens finansieringsreformer. I det sammanhanget är det särskilt viktigt att förutsättningarna att införa en allmän obligatorisk sjukvårdsföräkring prövas.

En sådan reform är enligt min mening ett bra sätt att tillförsäkra patienten en reell valfrihet, dvs. att pengarna följer patienten. För att klara detta måste man skilja på huvudmannens roller som finansär och producent.

Monopolsituationen måste brytas, inte enbart organiseras om. Finansieringsansvaret måste bli sammanhållet och skilt från verksamhetsansvaret. Huvudmannaskapet, i bemärkelsen ansvaret för att erforderliga resurser finns, skall vara sammanhållet. Verksamheten, däremot, skall kunna bedrivas av många olika vårdgivare.

Det är de äldres och de sjukas villkor som skall forma vården och omsorgen. Det ligger en stor trygghet i att kunna utöva ett eget val, och det kräver en ändrad syn på vad som ligger i begreppet huvudmannaskap. I dag betyder det att landstinget och kommunen finansierar och i egen regi producerar vård eller omsorg. Huvudmannaskapet borde i stället ses som ett yttersta ansvar för att alla har tillgång till nödvändig vård eller omsorg. Men verksamheten skall kunna bedrivas av många olika vårdgivare på lika villkor.

Med utgångspunkt från ett system med gemensam finansiering bör i stället utbetalningen av det offentliga stödet i betydligt högre grad följa de val som individerna själva gör i egenskap av konsument av sociala tjänster.

Ett självklart inslag i en politik för avreglering av den offentliga sektorn är att bidragsvillkor m.m. utformas så att de uppmuntrar tillkomsten av privata alternativ. Vi vill därför att enskilda alternativ inom exempelvis barnomsorg, sjukvård, äldreomsorg m.m. – och även utbildningsområdet – skall få samma ekonomiska villkor som kommunala alternativ.

Detta leder inte bara till mer konkurrens och ökad valfrihet, utan öppnar också för nyföretagande inom ett brett område av tjänster där småföretag bör ha särskilt stora möjligheter att kunna vara med och tillfredsställa konsumenternas framtida behov och önskemål.

För dem som är verksamma inom vård- och omsorgssektorn innebär förekomsten av alternativ både att möjligheterna att starta eget blir avsevärt större och att de som förblir anställda får flera arbetsgivare att välja mellan. Erfarenhetsmässigt leder det också till en positiv utveckling av arbetsvillkoren.

Vård och omsorg måste kunna bedrivas av många olika vårdgivare. Enskild och offentlig verksamhet bör komplettera varandra i ett konkurrensför-

hållande. Med ökad konkurrens om patienterna följer också högre kvalitet på vård och omsorg. Alla vårdgivare måste ges möjlighet att bedriva sin verksamhet på likvärdiga och rättvisa villkor. Det avgörande steget är således att bryta vårdmonopolet. Då skapar vi förutsättningar för en reell valfrihet, och då kommer den enskilde patienten och dennes behov att sättas i centrum.

Prot. 1991/92:63
13 februari 1992

*Allmänpolitisk
debatt*

Socialpolitik m.m.

Anf. 63 ULLA ORRING (fp):

Herr talman! För oss liberaler är utgångspunkten alla människors lika värde. Därför bygger vi in i begreppet välfärdsstaten värderingar om solidaritet, medmänsklighet och viljan att gemensamt lösa problem.

Vi lever under vår levnadscykel under olika betingelser med olika behov.

För dem som exempelvis är handikappade, födda med skador eller senare under livet råkat ut för skador som leder till livslångt handikapp, behövs särskilda insatser. Det är den grupp vi liberaler kallar "de glömda".

Välfärdsstaten är i dag utsatt för flera hot – inte minst ekonomiska. Men vi måste i vårt land gemensamt lösa dessa frågor och tillsammans ta hand om dem som tillfälligt eller mer långsiktigt behöver hjälp och stöd. Inte minst handikapputredningen visar på flera och eftersatta behov under årens lopp. Jag är glad över att regeringen prioriterar handikappfrågorna. Statsrådet Könberg har utvecklat hur regeringen skall gå till väga.

Jag tänkte i mitt anförande uppehålla mig mer vid frågan om barnen och de äldre.

Herr talman! Det har av tradition ansetts att barn har skydd genom sin familjetillhörighet. Det är också först under vårt århundrade som skydd av barn har blivit reglerat i lag. Förbud mot aga tillkom så sent som på 70-talet, och jag minns mycket väl den upprörda debatt som föregick det beslutet. Många ifrågasatte behovet.

Vi vet att många föräldrar inte klarar av att bära ansvaret för sina barn. Upprörande fall av barnmisshandel och sexuella övergrepp har förekommit. När barn far illa finns oftast brottslighet och missbruk med i bilden. Vi kan inte helt förlita oss på att andra skall ta hand om problemen. Myndigheterna har självklart sitt ansvar. Men vi måste också som medmänniskor våga ställa upp för varandra. Det behövs mer civilduglighet i vårt svenska samhälle.

Jag tänker på barnen i missbrukarfamiljerna. Det måste finnas ett nätverk omkring dessa, förutom de insatser som stat och kommun gör. Många barn i dessa familjer tvingas att ta ett vuxenansvar de inte är mogna för.

Uppgiften för den alkoholkommission som regeringen nu tillsatt blir därför av stor betydelse. Regeringen har visat att man på allvar vill ta itu med den kraftsvulst i vårt samhälle som missbruket utgör. Om inte missbruket stävjas blir barnen framtidens förlorare.

De kanske mest utsatta barnen är dock de som utsätts för sexuella övergrepp. Kanske har också socialtjänsten hittills i alltför liten omfattning uppmärksammat de utsatta barnens behov. Vad beror det på att dubbelt så många barn, nio barn, dödades förra året, mot fyra fem barn per år under 80-talet? Är det enbart en tillfällighet? Regeringen har därför gett socialstyrelsen i uppdrag att utforma och genomföra ett åtgärdsprogram. En skärpning är nödvändig.

Folkpartiet liberalernas gamla krav om en barnombudsman blir nu verklighet, och posten kommer att inrättas senare i år.

Vårt syfte måste *alltid* vara att stärka barnens rätt och ställning både nu och inför framtiden. Alla barn är våra barn – även flyktingbarnen.

Herr talman! Regeringen har med handlingskraft under de månader som förevarit sedan regeringsskiftet lyft fram familjernas rätt till valfrihet och självbestämmande. Den nya familjepolitiken med liberala förtecken ger familjerna en rejäl valmöjlighet. Vi slår vakt om en barnomsorg med god kvalitet utanför hemmet, men också ökade ekonomiska möjligheter för den som önskar stanna hemma för att sköta barnen. Detta sker nu stegvis, först med tillåtelse för fri etablering inom barnomsorgen. Lex Pysslingen har nu avskaffats, trots långvarigt socialdemokratiskt motstånd. Äntligen bryts motståndet! Det visar sig också nu att en rad fristående daghem växer upp runt om i vårt land. Nästa steg blir ett bättre ekonomiskt stöd för att öka barnfamiljernas valfrihet. Det stödet får genomföras när vi får råd.

För en tid sedan stod det i en tidningsrubrik att de äldre blir fler än väntat – igen! Det lät nästan som ett hot.

Hur länge skall vi i västvärlden och i vårt eget land fortsätta med att förneka ålderdomen? För oss liberaler är det självklart att de äldre skall ha samma möjligheter till ett rikt liv som de yngre. Kunskap, erfarenhet och visdom kan väl inte utgöra en belastning för samhället?

Det var därför en upplevelse för några av oss i socialutskottet att få besöka Motala och chefsöverläkare Barbro Beck-Friis, som i ordets rätta bemärkelse erbjöd en fungerande lasaretsanknuten hemsjukvård.

Här har patienterna, de äldre och andra svårt sjuka människor som annars varit hänvisade enbart till sjukhusvården, nu ett alternativ med vistelse i det egna hemmet och service dygnet runt. Baltzargården ger också gravt senildepienter en mänsklig tillvaro.

Från liberalt håll tror vi också att husläkarsystemets utbyggnad i landet även kommer de äldre till godo.

Herr talman! Varje människa är unik och har rätt att vara oberoende, att själv få bestämma över sitt liv. Det är en liberal grundtanke. Vi vill vara med och utforma välfärdsstatens socialpolitik i den andan – också med mer liv till åren för de äldre!

Anf. 64 KARIN ISRAELSSON (c):

Herr talman! Centern har varit med om att bygga den generella välfärdspolitiken. Den slår vi vakt om. Alla människor måste tillförsäkras en grundläggande social ekonomisk trygghet samt ha likvärdiga möjligheter att utvecklas som individer. Stat och kommun har ansvaret för att denna grundtrygghet och likvärdighet tillgodoses i hela landet.

Vi anser från centerns sida att grundtrygghetsprincipen i ökad utsträckning bör användas inom socialförsäkringssystemet. Basnivåerna måste höjas och maximibeloppen hållas tillbaka. Utöver grundtryggheten skall det finnas goda förhållanden för individuellt försäkringsskydd. När de aviserade förändringarna i sjukförsäkringssystemet genomförs är det nödvändigt att tillse att ett högkostnadsskydd införs som skyddar de oftast sjuka. Det är även viktigt att utvecklingen noga följs så att människorna inte slås ut av de ökade

påfrestningarna. Klyftorna i samhället som vi sett öka de senaste åren måste hejdas. Det viktigaste är naturligtvis att ha ett arbete som gör det möjligt att bygga upp ett personligt sparande, som en buffert att användas vid tillfälliga sjukdomar.

Att komma till rätta med de långa sjukskrivningarna innebär den bästa besparingen både för den enskilde och för samhället. Arbetskadeförsäkringen är en av de försäkringar som vi helt tappat kontrollen över och som starkt bidragit till alltför långa sjukskrivningsperioder.

Herr talman! Att förändra i de stora transfereringssystemen för att åstadkomma besparingar och slå fast att arbete måste löna sig, väcker protester från den nuvarande oppositionen. Vissa av systemen har närmast betraktats som heliga för den samlade arbetarrörelsen, och man har av den anledningen avstått från att förändra inriktningen i systemens fördelning. Ett överutnyttjande har blivit följden. Ett sådant exempel är nuvarande arbetsskadeförsäkring. Centerpartiet drev i mitten av 80-talet kravet på en förändring av denna försäkringsform. Den ändrade rättspraxisen har med nuvarande bifall till anmälda arbetsskador inneslutit alltför sjukdomar som tvivelsutan inte enbart är arbetsberoende.

En stor del av dessa fall är kvinnor som redan tidigt blivit offer för den allenarådande uppfattningen att samhället skall stå för barnomsorgen, medan kvinnornas valfrihet har bestått i heltidsarbete. De frustrationssjukdomar som vi kallar arbetsskador har inte belysts i tillräcklig omfattning. Vi har en tekniskt god arbetsmiljö, betydligt mer anpassad än i de flesta andra länder. Kvinnorna hjälps ej av detta. Tyvärr har man från socialdemokraternas sida inte förstått detta samband. Det är familjerna som blivit de stora förlorarna med den hittills förda politiken. Nu har vi en regering som tar krafttag för att ändra detta förhållande.

En höjning av grundpensionen är nödvändig för att skydda de sämst ställda pensionärerna. I den gruppen återfinns en mycket stor andel kvinnor. I det framtida pensionssystemet måste kvinnornas pensionssituation beaktas. Genom en grundpension erhålls den grundtrygghet som vi från centern eftersträvar.

Statsbidraget till barnomsorg bör fördelas direkt till föräldrarna i form av en vårdnadsersättning lika till alla barn. Föräldrarna spenderar vårdnadsersättningen på den typ av barnomsorg de själva önskar. Det är därför, efter krav från centern, som regeringen nu i budgetförslaget föreslår att man under mandatperioden skall ta ett första steg mot vårdnadsersättning lika för alla barn.

Genom de ökade anslagen för att komma till rätta med köerna i sjukvården samt vårdgarantin kommer vissa grupper av vårdsökande att erhålla vård utan lång väntan. I det sammanhanget får de vårdbehov som finns inom exempelvis psykiatri och reumatologi inte glömmas bort.

I den förändringsprocess som nu förekommer inom sjukvården är det viktigt att övrig sjukvårdspersonals kompetens tas till vara. Det gäller inte minst att det förebyggande arbetet utvecklas. Det gäller barnmorskor, distriktsköterskor och skolsköterskor/skolläkare.

Ansaret för de äldres vård och omsorg får inte hamna mellan två stolar. ÄDEL-reformens genomförande har skapat nya problem. Vi måste följa

den utvecklingen med stort intresse. Ensamhet och sjukdom är de stora gisslorna för äldre generationen.

Välfärden i Sverige har byggts upp i generella system och i stor utsträckning enligt den s.k. inkomstbortfallsprincipen. Det har givit medborgarna en närmast heltäckande trygghet för inkomsten, exempelvis vid sjukdom och ålderdom och i en rad andra situationer. Det har säkerligen bidragit till en hög förvärvsfrekvens i Sverige men också till att de som av olika skäl står utanför arbetslivet i de flesta fall har ett svagt försäkringsskydd.

Ett annat problem med inkomstbortfallsprincipen är att den medverkar till ett högt skattetryck och en hög offentlig utgiftsandel i förhållande till den totala ekonomin. I många fall är dessutom förmånerna indexerade till inflationen, dvs. de offentliga utgifterna stiger automatiskt, vilket också håller uppe skattetryck och utgiftsandel, samtidigt som det medför sämre förutsättningar att nedbringa inflationen. I och med ett högt offentligt sparande minskar också utrymmet för det enskilda hushållssparandet och därmed möjligheterna för medborgarna att skaffa sig en ekonomisk buffert.

Herr talman! Den senaste tidens debatt rörande svensk alkoholpolitik och de restriktioner som vi utnyttjar för att hålla alkoholkonsumtionen på en låg nivå inger en stark oro. Vi har ett riksdagsbeslut om en sänkt alkoholkonsumtion med 25 % fram till år 2000. Det målet finns det ingen anledning att ändra på. För att nå det målet krävs ytterligare insatser. Då kan man inte bara plötsligt ändra de regler som i dag omger alkoholhanteringen. Den största besparingen för svensk sjukvård består i en sänkt alkoholkonsumtion och minskat tobaksbruk.

Inriktningen på socialpolitiken är att välfärden måste under de kommande åren komma alla som behöver den till del.

Anf. 65 JERZY EINHORN (kds):

Herr talman! Befolkningen har en rad förväntningar på riksdagen. Det är vår uppgift att skapa ramar för ordnade relationer mellan oss, landets invånare, och med andra länder. Vi skall se till att det finns domstolar, polis, armé, vägar, svenska ambassader utomlands, stabil valuta. Vi förväntas dessutom skydda de svaga i vårt samhälle, och detta är den främsta etiska dimensionen i riksdagens uppgift.

Vi har många svaga grupper: lågavlönade, handikappade, barn, grupper av kvinnor, trångbodda, arbetslösa. Alla dessa försvaras av någon, ofta av en intresseorganisation som anställer ombudsmän, ekonomer och pressekreterare. Dessa bevakar och tydliggör, bl.a. för media, när någon av våra förmåner hotas av försämring.

Vi har villaägarnas och hyresgästernas föreningar. Vi har facket, skattebetalarnas, arbetsgivarnas och aktieägarnas föreningar. Vi har studenternas, båtägarnas och bilägarnas föreningar – det finns många fler. Ett hot om att bilda ett bilägarnas parti hindrade införande av biltullar i Stockholm. Men de svagaste i vårt samhälle, de svårt och långvarigt sjuka, de mycket gamla, kan inte organisera sig. Ingen för deras talan.

Fram till år 2000 ökar antalet 85-åringar med 40 %. Vi har ingen beredskap för detta, trots att vi vet ganska exakt vilka krav på hemsjukvård, långvård, ålderdomshem och akutsjukvård detta medför.

Riksdagen måste försvara våra gamla och svårt sjuka, trots att de inte orkar delta i debatten och bilda en intresseorganisation som kan skapa opinion och tvinga oss att göra det.

Vi måste göra det därför att detta gäller oss själva och våra närmaste. Fler-talet av oss som lever i Sverige kommer att bli gamla, och flertalet kommer att dö den långsamma döden. Vi skall inte inbilla oss att kommande generationer kommer att behandla oss bättre än vad vi behandlar våra gamla.

Det är vår skyldighet att göra det därför att dagens gamla och ingen annan byggde upp vår välfärd. Men framför allt måste vi göra det därför att för-svara de svagaste är en av riksdagens mest grundläggande skyldigheter, och det finns inga svagare än de svårt sjuka och de mycket gamla.

Det är därför bra att regeringen framhöll redan i sin förklaring att den är starkt medveten om de växande problemen inom sjukvården och omsorgen. Att förbättra och förändra vården blir en av dess viktigaste uppgifter. Det är utmärkt att regeringen aviserade en större översyn av sjukvårdens organisation och finansiering. Regeringen lovade i sin förklaring att arbetet med att skapa värdiga villkor för gamla och sjuka skall intensifieras.

Vår regering hade mycket att stå i under sin första höst. Det är beklagligt att detta fördröjde den aviserade översynen. Jag har förstått att en genom-gripande översyn av sjukvårdens organisation och finansiering kommer att initieras inom kort, och jag vill till statsrådet Bo Könberg uttala min djupa tillfredsställelse över detta.

Det är min förhoppning att den frågan inte skall behöva politiseras och helst lösas långsiktigt, kanske rent av över parti- och blockgränser.

Anf. 66 LEIF BERGDAHL (nyd):

Herr talman! Fram till den 1 januari 1970 arbetade landets provinsialläkare och sjukhusläkare med prestationsersättning. Detta system innebar att läka-rens lön förutom en relativt låg fast grundlön var avhängig av vad denne pre-sterade på sin mottagning. Man fick betalt för sin insats, dels beroende på hur många patienter man behandlade, dels beroende på vilka åtgärder man utförde. Patienten betalade på den tiden mellan 10 och 60 kr. och hämtade därefter ut 75 % av det erlagda beloppet hos försäkringskassan.

Det föreligger ingen säker statistik på antalet patienter som en provinsial-läkare behandlade per mottagningsdag på den tiden. Intervjuer med flera läkare verksamma då, inkl. mina egna erfarenheter, visar att det i regel rörde sig om 30–40 patienter per dag, mot dagens siffra 6–10 patienter. Det finns t.o.m. uppgifter om läkare i den öppna vården som bara har 2–3 patienter per mottagningsdag.

I riksdagsrevisorernas senaste rapport beskrivs att en privatisering av en vårdcentral, jag vill minnas att det var i Västerås, genast hade som effekt att antalet behandlade patienter per doktor och dag ökade från 9,5 till 20.

Ett annat exempel som jag känner till själv: Ett distrikt i Norrland sköttes 1967 av en läkare, som hade ca 40 patientbesök per dag. I detta distrikt finns det i dag fem distriktsläkartjänster. Ändå har befolkningen halverats genom utflyttning. Väntetiderna har dessutom ökat. Tidigare var väntetiden ett par dagar för icke akuta fall. I dag är den ett par veckor.

Det är lika illa ställt med de polikliniska operationerna. Många typer av

sådana operationer, exempelvis operationer för åderbräck, kom efter 1970 att utföras på patienter som var inlagda, i stället för polikliniskt, som tidigare. Kostnaderna blev mångfalt större, ofta tiodubblade.

Nu skall ni inte tolka mitt anförande som att jag talar för att läkarna skall ha mera betalt, vilket man gärna vill göra på vissa håll. Om det vore så skulle Läkarförbundet ställa upp och propagera för prestationsersättning. Det gör inte Läkarförbundet. Det är många läkare som tycker att det är bra som det är nu. De har 6–7 patienter på en dag. De har lugn och ro, kan sitta och dricka kaffe och prata med varandra. Läkarförbundet driver inte denna fråga förutom i ett speciellt fall, och det gäller husläkarna. Där har man, sannolikt efter vår artikel i våras, börjat diskutera en viss form av prestationsersättning. De vill ha 30 % som prestationsersättning och 70 % som fast lön.

Den reform som genomdrevs den 1 januari 1970 skedde trots mycket kraftiga protester från läkarkåren. Motiveringen i propositionen, 1969:125, var att man skulle få ett radikalt förenklat ersättningssystem. I stället för att patienterna skulle behöva gå till sjukkassan och hämta ut återbäring fick de nu betala ett enhetsbelopp på 7 kr. direkt vid besöket, därav namnet sjukronorsreformen. Enligt uppgift skulle man spara 15 miljoner i administrativa kostnader.

Kostnaderna för den öppna sjukvården i dag är i storleksordningen 20 miljarder per år. Genom bl.a. denna reform har kostnaderna fördubblats. Ett besök hos en privatpraktiserande kirurg kostar i snitt 300–350 kr. På en kirurgmottagning i den öppna vården vid våra offentliga sjukhus kostar exakt samma åtgärd 100–1200 kr., beroende på vilken kategori sjukhuset hör till, om det är ett länsdelssjukhus eller ett regionsjukhus osv. Det är alltså tre gånger dyrare att få samma åtgärd utförd i den offentliga sjukvården.

En behandling utförd inom folktandvården kostar bara 40 % mer än samma behandling på en privatpraktik. Man skall då observera att tandläkarna har kvar en prestationsersättning. Kostnaderna för samma åtgärd inom den öppna sjukvården känner man inte till, men den är minst 100 % högre än inom den privata vården i dag.

Socialdemokraterna genomdrev sjukronorsreformen 1969, dvs. under det år då Fidel Castro och Che Guevara var hjältar för många i vårt land. De kanske fortfarande är det för en del. Under röda fanor tågade för första gången detta år socialdemokrater och kommunister tillsammans. I den revolutionära yra som härskade då socialiserade man den öppna sjukvården. Någonting skulle ju socialiseras, när man nu inte kunde eller vågade socialisera banker och näringsliv. Motståndet mot reformen var kompakt från läkarnas sida. Men genom en massiv massmediakampanj kombinerad med att skattemyndigheterna granskade samtliga offentligt anställda läkare knäcktes motståndet effektivt.

Andra västeuropeiska länder har inte varit så oförståndiga som vi har varit i Sverige. De har kvar prestationsersättning inom den öppna offentliga sjukvården. T.o.m. ungrarna hade kvar den ersättningen på den tiden landet styrdes av kommunister.

Antalet behandlade patienter inom den öppna vården är betydligt högre i Japan, Frankrike, Tyskland, Schweiz och Holland. Jag skulle föreslå Bo

Anf. 67 Statsrådet BO KÖNBERG (fp) :

Herr talman! Frågan om hur vi organiserar sjukvården och hur vi betalar personalen, där läkarna naturligtvis är viktiga, har betydelse för vilken sjukvård vi får och hur mycket valuta vi får för skattepengarna. Jag tror dock att man bör föra en något mer nyanserad diskussion om detta än Leif Bergdahl gör med de räkneexempel som han tog upp.

Jag tror också att man på flera håll behöver mera av prestationsersättning, i första hand kanske på kliniker m.fl. som bedriver verksamhet. På flera håll i landet, bl.a. i det landsting som ligger närmast Riksdagshuset, pågår nu sådana försök, som Leif Bergdahl väl vet. För flera av de kirurgiska specialiteterna i Stockholms läns landsting kommer man detta år att ha en ordning där kliniken egentligen inte har någon egen budget, utan får resurser efter hur många operationer som genomförs. Jag är ganska övertygad om att de försöken kommer att leda till en kraftigt ökad produktivitet. Det är ett bra sätt att se till att vi får mer valuta för skattepengarna.

Vad gäller andra delar av sjukvården – jag tänker då i första hand på husläkarssystemet – är jag inte alls övertygad om att detta är en bra modell. Vi kommer att ha husläkare här i landet, men inte i akt och mening att dessa skall få så många besök som möjligt, utan meningen är att besöken skall vara ett sätt för människor att få hjälp att bibehålla eller återställa hälsan.

Det är mycket stora skillnader mellan hur ofta människor går till doktorn i olika länder. Jag tror att Leif Bergdahl känner till detta. Det finns nivåer på 13–14 besök om året i något av de länder som Leif Bergdahl nämnde som ett föredöme. Det finns också länder där nivån är som i Sverige, 2,5–3 besök per år. Det finns ingenting som tyder på att hälsan skulle var 5–6 gånger bättre i de länder där människor går till doktorn varje månad i stället för en gång i kvartalet.

Det är därför jag själv, Läkarförbundet och många andra har föreslagit att husläkarna i huvudsak skall få betalt efter hur många patienter de har ansvar för och i mindre utsträckning efter hur många besök som görs. Det är också den ordning som finns exempelvis i Storbritannien, där man ju har lång erfarenhet av husläkarssystemet. Där är utvecklingen nu, sedan 1989, att man har utökat den andel som utgör ersättning per patient och minskat den andel som är prestationsersättning.

Den fråga som väcks av Leif Bergdahl är mycket väsentlig för hur vi skall få ut så mycket som möjligt för våra skattepengar i sjukvården. Men diskussionen kan föras något mer nyanserat än Leif Bergdahl gjorde.

Anf. 68 LEIF BERGDAHL (nyd) replik:

Herr talman! Jag tackar Bo Könberg för detta svar. Jag hann inte förut referera de försök som har utförts på min klinik, thoraxkirurgikliniken på Karolinska sjukhuset. Där införde man 1991 i januari ett bonussystem.

Normalt görs 900 öppna hjärtoperationer per år. Man gjorde upp med olika personalkategorier att om ytterligare 125 hjärtoperationer gjordes

*Allmänpolitisk
debatt*

Socialpolitik m.m.

skulle alla få 5 % extra lön. Det innebär att anställda inom alla kategorier kommer att få 5 % extra i februari i år, från professorer till vaktmästare.

Vad hände då? Jo, i stället för att göra 125 extra operationer gjorde man 211 extra operationer. Man bjöd landstinget på 86 extra operationer. Hur gick då detta till? Blev det mycket bråk mellan olika personalkategorier? Nej, tvärtom visade det sig att det blev mycket god sammanhållning mellan olika grupper. Alla ville producera mycket, och det blev ett mycket gott förhållande mellan intensivvårdsavdelning och kirurklinik.

Som ni vet har det varit ganska mycket bråk på den här kliniken tidigare. Jag vill inte plädera för att läkarna skall ha förtroendet, utan jag vill att saken skall diskuteras och utredas och att man skall införa systemet för samtliga patientkategorier. I det husläkarförslag som Läkarförbundet har framlagt ingår ju att 30 % skall vara prestationsersättning. Jag tror att vi skall ligga någonstans där – helst skall det kanske vara något mer i prestationsersättning.

Vi har nog en uppfattning som är likartad Bo Könbergs. Största delen skall vara en fast ersättning, men det skall finnas en morot. – När det gäller tandläkarna är ungefär 30 % av lönen prestationsersättning i dag.

Anf. 69 Statsrådet BO KÖNBERG (fp):

Herr talman! Under slutet av Leif Bergdahls inlägg fick jag en känsla av att min begäran om replik möjligen var överflödig, eftersom Leif Bergdahl i huvudsak instämde i min bedömning att vi nog skall ha olika typer av ersättningssystem, exempelvis för opererande kliniker och för husläkare. Om det sedan skall vara 80–20, som jag har föreslagit i något sammanhang, eller om det skall vara 70–30 som Läkarförbundet föreslog i januari i fjol eller en annan storleksordning kanske vi inte skall uppehålla kammaren med i dag. Vi lär få anledning att återkomma till detta i samband med att regeringen framlägger förslag för riksdagen på husläkarområdet under innevarande år.

Anf. 70 EVA ZETTERBERG (v):

Herr talman! Jag vill börja med att peka på att jag tycker att den borgerliga regeringen har kommit med flera förslag till förbättringar på det sociala området. Det gäller exempelvis kompensationen till ensamförälder för skattereduktionen och aviserandet av förbättringar för föräldrar till handikappade barn – de skall få ATP-grundande inkomst och vårdbidrag, och merkostnader skall räknas med. Regeringen är också villig att gå vidare med större insatser för arbetshandikappade och har för avsikt att genomföra handikapputredningens förslag. Allt detta tycker jag är utmärkt.

Men det finns en baksida, och den är att det på så många andra områden sker nedskärningar som inte på långt när kan kompenseras genom de här goda förslagen, som förhoppningsvis kommer att genomföras.

Låt mig redovisa några av de försämringar som jag och mitt parti tycker är allvarligast. Jag börjar med barnen – de står mig nära. Därvidlag tycker jag att den försenade höjningen av barnbidraget är allvarlig i en tid när vardagsekonomin för de stora grupperna av vårt folk blir sämre. Jag förstår inte varför man skall vänta med denna höjning – den behövs nu.

Att man inte vill förlänga föräldraförsäkringen tycker jag också är märkligt. Regeringen har uttalat starka önskemål om att göra tillvaron bättre för

barnen och talat om att det skall finnas möjlighet för föräldrarna att umgås mera med sina barn. Trots detta vill man i varje fall inte i dag ha en förlängning av föräldraledigheten. Mitt parti önskar en förlängning, till att börja med till 13 månader. Man kan finansiera detta, så att det inte blir en massa nya utgifter, genom att sänka taket för dem som nu har de allra högsta föräldrapenningarna. Det är ett sätt att få till stånd en sådan här förlängning utan att det kostar mer pengar.

Vi har också förslag om att den havandeskapsersättning som man i dag i vissa fall kan få innan barnet föds skall kunna utgå utan att man för den skall få kortare föräldraledighet. Det är ju så i dag att kvinnor som har tunga jobb och väntar barn faktiskt blir nekade havandeskapspenning, och man blir i stället tvungen att ta ut sin föräldrapenning i förskott. Vi vet att det är oerhört få kvinnor som vill göra detta och minska den tid som de kan vara hemma med sina barn. Alltså tycker vi att den möjlighet som jag har nämnt skall finnas.

När det gäller sjukpenningen tycker vi att man skall återställa den nivå som förelåg tidigare. I fråga om karensdagarna anser jag naturligtvis att det är bra att regeringen inte lyssnar för mycket på SAF och således inte vänder kappan efter vad SAF anser. Jag utgår från att ingen regering kommer att ta hänsyn till vad enbart en intressegrupp i vårt land anser. Men i det här fallet tycker jag således att man inte skall lyssna på SAF utan på de många arbetstagare som har framfört kritik mot införande av karensdagar. Detta är inte ens ett lönsamt förslag.

Vidare har jag svårt att förstå varför man skall minska möjligheten för människor att gå till tandläkare. Många upplever i dag att kostnaden är för hög.

Det är bra om högkostnadsskyddet för läkemedel och för besök i sjukvården hålls väldigt lågt. Däremot kan det vara högt initialt för dem av oss som sällan behöver gå till doktorn.

Jag talade om handikappade och sade att det finns positiva förslag. Trots detta vill jag hävda att det för de handikappade totalt sett är tveksamt om det blir någon vinst, eftersom det finns risk för tidigare utslagning genom hårdare sjukskrivningsregler. Vidare blir det neddragning av folkbildningsanslag som handikapporganisationer i hög grad är beroende av. Ännu har vi inte sett hur man skall finansiera genomförandet av handikapputredningens förslag.

När det gäller förtidspensionärer och ålderspensionärer är det mitt partis uppfattning att man på allvar måste höja storleken på de lägsta pensionerna. Det är till större delen kvinnor som har dessa, och vi vill börja med att höja pensionstillskottet med 450 kr. i månaden. Vi undrar om inte löntagarfonderna vore ett utmärkt medel för att bl.a. finansiera det här. Det finns mycket som löntagarfonderna kan användas till i stället för att man, som det finns förslag om, pytsar ut pengarna till allmänheten utan att rikta dem dit där behoven är störst.

Naturligtvis har vi tänkt på deltidspensionerna. Det är ett svårt problem att regeringen i dagarna aviserat att man inte ens tänker låta dem som fyller 60 år i år få använda sig av möjligheten till deltidspension. Endast en liten grupp av befolkningen uppbär deltidspensioner, men för dem som har möj-

lighet att få sådana gör de stor nytta. Alternativet är för många att totalt stiga av från arbetslivet. När det gäller just deltidspensioner i olika former – jag tänker nu inte bara på den konkreta deltidspensionen utan också på garanti-pensioner och annat – vet vi att det är kvinnor som arbetar deltid och som i hög grad är beroende av bra ersättningar.

Jag vill alltså fråga regeringen varför man på en rad områden vill medverka till dessa försämringar, när man samtidigt säger sig vilja förbättra sjukvård och sociala villkor.

Till Ny Demokrati vill jag säga att jag undrar vad för slags oppositionsparti ni egentligen utgör, eftersom ni – såvitt jag kan förstå – i den här debatten inte på någon punkt har velat tala om hur ni går emot regeringen. Tandvården har tidigare aviserats, men hittills har verklig opposition som sagt lyst med sin frånvaro.

Anf. 71 Statsrådet BO KÖNBERG (fp):

Herr talman! Det skall bli intressant att lyssna på fortsättningen av Eva Zetterbergs inlägg, eftersom vänsterpartiet nu vädjar till Ny Demokrati att det partiet skall opponera mera. Vi får väl se vad den samlade oppositionen kommer att föreslå på de här områdena som engagerar Eva Zetterberg.

Först och främst vill jag säga att jag naturligtvis är tacksam för att det finns någon inom oppositionen som observerar de många goda förslag som finns i regeringens budgetproposition, trots det svåra ekonomiska läget. Jag är uppriktigt glad över att Eva Zetterberg tog upp detta, även om det i och för sig skedde som avstamp för kritik mot regeringen för andra saker. Men icke desto mindre är jag glad över att de positiva sakerna observerades.

När det gäller återstoden av Eva Zetterbergs inlägg är jag litet förbryllad över att hon i likhet med Birgitta Dahl så totalt bortsåg från att det finns vissa smärre – för att uttrycka det försiktigt – ekonomiska problem i Sverige. När Eva Zetterberg undrar varför regeringen kan hitta på sådana saker som att inte i år höja barnbidragen, att inte i år förlänga föräldraersättningen eller att inte i år införa en havandeskapsersättning – något som inte finns för närvarande – vill jag säga att det för Eva Zetterbergs del naturligtvis sker helt frikopplat från den värld som finns utanför denna kammars väggar.

Och då Eva Zetterberg går vidare och föreslår att man skall återinföra de gamla reglerna för sjukförsäkringen före den 1 mars, så gör hon det i ett läge där massmedia uppger att den förändringen skulle ha sparat 5 à 6 miljarder kronor. Omvänt innebär vänsterpartiets förslag på den här punkten att man lastar på sig utgifter i samma storleksordning, utöver de ekonomiska problem som finns i dagsläget.

Eva Zetterberg protesterar förstås också mot vad som föreslagits när det gäller karensdagarna. Hon säger vidare att det är viktigt att vi skall ha ett lågt högkostnadsskydd. Jag tror att regeringen har gjort vad den kunnat för att tillmötesgå detta önskemål genom att högkostnadsskyddet, efter det att i två år legat stilla på 1 500 kr., nu enligt förslag för nästa år höjs med bara 100 kr., alltså till 1 600 kr. Det är en medveten satsning på en fördelningspolitiskt bra profil, dvs. att de som är sjuka mycket inte skall drabbas med mer än med det beloppet.

När det gäller ålderspensionärerna och önskemålet om att höja grundpen-

sionerna vet alla i denna kammare att det är en mycket dyr reform. Pensionsberedningen beräknade kostnaderna för en av de tänkbara modellerna till mellan 10 och 12 miljarder kronor per år. Detta ville Eva Zetterberg finansiera via löntagarfonderna. Jag vill därför informera kammaren om att löntagarfonderna i dagsläget uppgår till i storleksordningen 20 miljarder. De skulle inte räcka särskilt länge om de skulle användas till löpande konsumtion, vilket Eva Zetterberg föreslår.

Man kan möjligen säga att det bara är en liten del av arbetstagarna som använder möjligheten till delpension, men regeringens förslag på den här punkten innebär samtidigt efter fyra fem år en årlig besparing på bort emot 2 miljarder kronor. Det tycker inte jag är att förakta.

Anf. 72 EVA ZETTERBERG (v) replik:

Herr talman! Jag skulle inte klaga till regeringen om man genomgående gjorde stora besparingar för att, som man säger, få fart på Sverige. Jag och alla andra i denna kammare vet emellertid att man samtidigt medger stora lättnader för andra grupper. Ni har föreslagit, och det är antaget, sänkt förmögenhetsskatt och en rad andra åtgärder som visar att man faktiskt är villig till omfördelning och att se till att inte alla får det sämre. Det finns således resurser att ta av om man vill prioritera på ett annat sätt.

Det finns möjligheter att finansiera pensioner via löntagarfonder. Vårt parti har anvisat samma väg som man har använt beträffande föräldrapenningen. Om det inte finns andra pengar att tillgå skulle man kunna sänka pensionerna för dem som har den högsta pensionen. Man skulle t.ex. kunna sätta taket vid 185 000, för att på så sätt minska de stora skillnader som i dag finns mellan olika pensionärsgrupper.

Avslutningsvis vill jag tala om för Bo Könberg att jag dagligen får samtal från människor i min närmiljö som säger att de är intresserade av systemförändringar men att de aldrig kunde ana vidden av de förändringar och försämringar som regeringen är villig att ge sig in på. Det är något som övergår verklighetens människor och som de aldrig hade kunnat föreställa sig.

Anf. 73 Statsrådet BO KÖNBERG (fp):

Herr talman! De skattesänkningar som regeringen har föreslagit har diskuterats många gånger i kammaren, och jag tror att det skedde så sent som i går. Även jag har berört dem litet grand i dag. Bakgrunden är fortfarande densamma. Vi tror att vi på det viset kan få fart på Sveriges ekonomi. Vi är övertygade om att det är en mycket mera framkomlig väg än den som man anvisar från vänsterpartiets eller för den delen även från socialdemokraternas sida. Om vi får fart på Sveriges ekonomi får det vida större betydelse för de svagaste i vårt samhälle än de mest långtgående fördelningspolitiska ambitioner som vänsterpartiet eller något annat parti skulle vilja redovisa. Detta är bakgrunden till åtgärderna.

Det är ingen hemlighet att de partier som ingår i regeringen avsåg att exempelvis ta bort förmögenhetsskatten på arbetande kapital i småföretag. Det redovisade de nuvarande regeringspartierna på många olika sätt före valdagen. I det fallet är det dessutom så glädjande att vänsterpartiet – till skillnad från socialdemokraterna såvitt jag förstår – stöder förslaget. Det ty-

Prot. 1991/92:63
13 februari 1992

*Allmänpolitisk
debatt*

Socialpolitik m.m.

der på en begynnande tillväxt i analysförmåga och konkretition på dessa områden.

Man kan naturligtvis sänka det s.k. taket i våra socialförsäkringssystem. Man kan göra det inom sjukförsäkringen och föräldraförsäkringen. Man kan också göra det på pensionsområdet, vilket Eva Zetterberg föreslog. Men det innebär naturligtvis att man tar långtgående steg bort från ett avgiftsfinansierat system, där exempelvis pensionen är ett slags uppskjuten lön, och går över till en mera renodlad skattemodell med skattekvot med alla de nackdelar som skatteklilar har. För min del är jag övertygad om att även detta kommer att få negativa effekter på tillväxten, även om det kan kännas behagligt att tala om det i en riksdagsdebatt som denna.

Anf. 74 EVA ZETTERBERG (v) replik:

Herr talman! Utrymmet i en replik tycker jag inte tillåter att man fortsätter debatten om hur tillväxten skall ske i detta land. Jag vill bara konstatera att vi har olika uppfattningar när det t.ex. gäller förmögenhetsskatten. Där emot är det helt riktigt som Bo Könberg påpekar, att mitt parti har ställt sig positivt till att ta bort skatten på arbetande kapital. Det tror jag är en riktig väg.

Men jag vill återigen hävda att jag tror att det är viktigt att utjämna skillnaderna i olika socialförsäkringssystem. Jag har uppfattat det som om folkpartiet i valrörelsen var intresserat av detta på ett annat område. Man lade fram ett förslag om en barnpeng på 125 000 för föräldrarna till ett nyfött barn. Jag tycker att det visar att folkpartiet tidigare varit intresserat av en större utjämning i socialförsäkringssystemet. Jag uppfattar således inte att vänsterpartiet är ensamt om detta. Det tar naturligtvis tid att genomföra ett sådant system. Man måste noga tänka igenom var gränsen skall sättas och hur det skall gå till. När det gäller föräldrapenning är det t.ex. viktigt att papporna, som vi vill skall ta ut föräldraledighet, inte avstår från detta. Jag tror att vi måste jobba vidare med den här tanken, när det gäller både pensioner och föräldraförsäkring.

Anf. 75 Statsrådet BO KÖNBERG (fp):

Herr talman! Eva Zetterberg har helt riktigt uppfattat att mitt parti, folkpartiet liberalerna, i valrörelsen presenterade ett förslag inom föräldraförsäkringens område som innebär att man inte fullföljer principen om inkomstbortfall. När vi har diskuterat dessa frågor i partiet har vi funnit att det är viktigt att ha inkomstbortfallsprincipen inom sjukförsäkringen, arbetslöshetsförsäkringen och pensionssystemet. Individerna skall skyddas mot det inkomstbortfall som orsakas av sjukdom eller arbetslöshet eller uppstår på grund av att man har uppnått hög ålder. Däremot tycker vi att skälen för att upprätthålla inkomstbortfallsprincipen inom föräldraförsäkringen är mycket svagare.

Jag anser att det finns två argument som talar för att man inte kan se på inkomstbortfallsprincipen på samma sätt inom samtliga de fyra systemen. Skillnaden mellan olika människor som får barn tidigt, kanske i tjugoårsåldern, är mera slumpmässig än skillnaden under resten av livet. Det är en slump om man är studerande och bara blir berättigad till 60 kr. om dagen

eller om man har hunnit ut i yrkeslivet och fått den högsta inkomsten som kvalificerar en till 600 kr. om dagen. Dessutom föder människor ibland mer än ett barn. Reglerna säger att man får bibehålla de gamla förmånerna om man föder ytterligare ett barn inom två och ett halvt år. Skulle barnet födas efter två år, sex månader och en dag faller man ned på grundnivån. Jag säger inte att man måste resonera såsom jag själv gör nu, men jag vill peka på att det finns skäl att se på föräldraförsäkringen på ett annat sätt än på de tre övriga försäkringarna.

Prot. 1991/92:63
13 februari 1992

*Allmänpolitisk
debatt*

Socialpolitik m.m.

Andre vice talmannen anmälde att Eva Zetterberg anhållit att till protokollet få antecknat att hon inte ägde rätt till ytterligare replik.

Anf. 76 JOHAN BROHULT (nyd) replik:

Herr talman! Jag fick frågan om när vårt parti avser att stödja den sittande regeringen, när vi avser att stödja socialdemokraterna och när vi tänker opponera oss. Jag framhåller att vi inte tänker opponera oss för opponerandets egen skull. Vi kommer endast att göra det i de fall då vi tycker att vi har något att komma med. Som ni säkerligen har noterat stöder vi oftare regeringen än den socialistiska oppositionen, men det sker långt ifrån alltid. Vi tycker inte att regeringen alltid har rätt och att socialdemokraterna alltid har fel. Det har faktiskt hänt att vi har gjort tvärtom.

Jag vill naturligtvis inte föregripa vad som komma skall, utan jag vill se vad man har kommit fram till i utskottsarbetet innan jag säger för mycket och knyter upp oss. Det finns ett par viktiga frågor där vi kommer att diskutera med socialdemokraterna.

Det gäller nu sjukvården. I frågan om barnbidraget tyckte vi i vårt parti att det låg mycket i vad socialdemokraterna och vänsterpartiet ansåg och att man skulle kunna genomföra detta. Det hände emellertid något på det ekonomiska planet som vi inte kunde överblicka. 1 miljard medförde att räntan gick upp 6 %. Vi blev tvungna att anpassa oss till verkligheten.

En annan fråga i vilken vi måste ta hänsyn till om vi måste göra en analys av vad som är bra och dåligt, är frågan om karensdagarna. Vi var tidigare inne på att införa två karensdagar. Nu föreligger en mängd utredningar om att man kanske inte sparar några pengar. Min partichef har därför sagt i intervjuer att vi förbehåller oss rätten att när det här materialet är presenterat göra en ekonomisk kalkyl. Sedan skall vi återkomma och ta ställning i frågan. Det tycker jag är ett riktigt sätt att se på detta. Man måste först räkna ut vilken vinst man gör, och sedan väga den mot eventuella nackdelar innan man tar ställning.

Då det gäller prestationsersättningarna verkar det som om regeringen och vårt parti är på ungefär samma våglängd. Där avvaktar vi vad arbetet i utskotten ger vid handen. Det blir samma sak med de motioner jag har diskuterat här i kammaren. Vi får se vad utskotten kommer fram till innan vi tar ställning till vilket alternativ vi skall stödja. Förhoppningsvis kan vi t.o.m. få breda majoriteter för en hel del av dessa förslag.

Anf. 77 EVA ZETTERBERG (v) replik:

Herr talman! Jag kan då med intresse konstatera att Ny Demokrati inte på någon konkret punkt i dag har invändning mot regeringens förslag. Jag tackar för den upplysningen.

Anf. 78 CHATRINE PÅLSSON (kds):

Herr talman, värderade åhörare! 1990-talet har redan visat på stora förändringar både i vårt land och utomlands. Ett exempel på det är att planekonomin fallit samman i det ena landet efter det andra. Marknadsekonomin införs i allt fler länder. Det är bra. Men det är viktigt att samtidigt se svagheter i denna utveckling. En sund marknadsekonomi förutsätter en gemensam etisk grund, där personligt ansvarstagande och hederlighet betonas. Den svage får inte komma i kläm. En marknadsekonomi utan etiska ramar klarar inte att fördela resurserna på rätt sätt. Försöker man bortse från denna del av verkligheten lurar man sig själv och når inte den samhällsgemenskap man strävar efter.

Som kristdemokrater har vi därför gång på gång tagit som utgångspunkt att forma en politik som slår vakt om människovärdet. Den kristna människosynen ger människan ett absolut och lika värde och samtidigt ett stort och förpliktande ansvar. Det innebär en garanti för den enskilda individens personliga rättigheter och därmed också ett oförbehållsamt skydd mot alla former av övergrepp och diskriminering. Vi anser att det är av största vikt att hela människans livssituation uppmärksammas. Samhället måste ha som målsättning att sträcka sig över de materiella behoven.

Ungdomsproblemen är kända i den allmänna debatten. Det är ett begrepp som kan inrymma alla tänkbara negativa samhällsföreteelser. Detta är tragiskt och ett sammanbrott för de ideal som fanns bakom begreppet folkhem och välfärdssamhälle. Något i välfärdsbygget har gått snett. Om ritningarna från 60- och 70-talets socialpolitiska debatt haft en hållfasthet, hade vi inte behövt uppleva de problem vi har i dag. Men dessa ritningar var alltför kollektivistiska och glömde eller förnekade kanske den enskilda människans icke-materiella behov. Verkligheten är i dag att vi har stora sociala problem – kanske är de mer omfattande än tidigare.

Barn och ungdomar liksom många vuxna far illa. Frågan är nu vilka åtgärder som skall sättas in för att undvika utslagning bland barn och ungdomar.

Vi kristdemokrater har gång på gång betonat hur viktigt det är att ge barn och ungdomar trygghet. I ett industrialiserat högteknologiskt samhälle är detta en vara som är svår att mäta, det är jag medveten om. Trots det är den lika livsnödvändig.

Ett samhälles välfärd bygger inte i första hand på ekonomisk utveckling och på att tillgodose materiella behov. Välfärden har sin grund i trygga och fungerande hemmiljöer. Denna grundsyn finns också deklarerad i den nya regeringsförklaringen, och det är en bra grund för Sveriges framtid.

Föräldrarnas ansvar och betydelsen av en bra föräldrakontakt måste lyftas upp till en politiskt tung fråga. Den är tung därför att den är avgörande för hela samhällets utveckling och livskvaliteten hos de enskilda individerna.

Herr talman! Den materialistiska åskådning som hitintills rätt fick en rad svenska kulturarbetare att reagera. Astrid Lindgren, Maria Gripe, Hans Al-

fredsson, Barbro Lindgren och Staffan Götestam skrev bl.a. ett öppet brev till Sveriges politiker för knappt ett år sedan, ett brev riktat till oss om barnen, välfärden och gatuväldet. Brevet inleddes med frågan: Föder vi barnen för att lämna dem ifrån oss? Detta är en fråga som det bland politiker under lång tid har varit tabu att ställa, men det är en fråga som har ett stort berättigande om man menar allvar med att ge innehåll i begrepp som folkhem och välfärd.

I det öppna brevet till Sveriges politiker från dessa kulturarbetare konstaterar man rakt på sak att kärlek och trygghet är vår livsnödvändigaste näringskälla. I reell mening har konstaterandet en politisk dimension som i vårt land undervärderats under flera årtionden.

Alla barn har rätt att känna kärlek och trygghet. Samhället måste ekonomiskt och opinionsmässigt ge föräldrarna chansen att vara barnens trygghet under uppväxtåren. För alla som erkänner familjens betydelse för samhället – och vi blir allt fler just nu – är det naturligt att lyfta fram föräldrarna som barnens allra viktigaste normbildare.

Herr talman, tack för ordet.

Anf. 79 DORIS HÅVIK (s):

Herr talman! Jag använde en god del av gårdagen till att läsa karensdagsdebatten som ägde rum här i riksdagen den 26 maj 1982. Det var en intressant läsning, och den ledde till att jag tänker ta upp den frågan här i dag.

När man nu aviserar två karensdagar i sjukförsäkringen, vilka är det då som drabbas? Det är först och främst det arbetande folket – industriarbetare, byggnadsarbetare, livsmedelsarbetare och kvinnor i vården, både inom sjukvård och barnomsorg. De har mer utsatta arbetsplatser än vad tjänstemän och andra grupper har. Det kommer att bli dyrt och bekymmersamt för dem.

Jag har svårt att förstå motivet till karensdagar. Det nuvarande sjuklönesystemets införande innebär en minskning av kostnaderna med i runda tal 5 miljarder. Detta nya system ger under 2 miljarder.

Syftet kan väl ändå inte vara kostnaderna? Dessutom kommer landsting och kommuner som arbetsgivare att drabbas av höjda avgifter och minskade skatteinkomster. Har man beräknat detta? För de två dagar som det inte utgår någon ersättning alls blir det inte heller något skatteavdrag från försäkringskassan.

Vi har dessutom ett åtagande i ILO nr 121, där Sverige för övrigt en gång var initiativtagare till att den internationella lagstiftningen kom till stånd. Där står klart och tydligt att vid arbetsskada skall ersättning utgå från skadedagen och varje dag därefter med minst två tredjedelar av inkomstbortfallet.

Jag har låtit mig berättas att statssekreteraren försöker att finna vägar att kunna följa denna konvention genom att utge högre ersättning efteråt, så att man kommer upp till samma belopp. Men det är fortfarande ett brott mot konventionen.

Jag frågar mig också hur man skall göra med de avtalsförhandlingar som kommer till stånd efter Rehnbergsavtalet. Man har talat om detta från folkpartiet. Ett tidigare recept har varit att arbetsgivare som ger en högre avtalsersättning än vad som avsetts skall drabbas av högre arbetsgivaravgift. Skill-

Prot. 1991/92:63
13 februari 1992

*Allmänpolitisk
debatt*

Socialpolitik m.m.

naden mellan detta förslag i den folkpartistiska motionen och förbud mot avtal är hårfin, och riksdagen lär väl knappast kunna samla sig till ett avtalsförbud.

Den soppa som uppstår på arbetsmarknaden när ingen vill ha karensdagar och alla försöker förhandla bort dem kommer parterna säkerligen själva att få klara ut. Oroar inte det som kan hända? Om man tar bort sjuklönen innebär det att det inte längre i lag finns något förbud mot en högre nivå. Man stiftade en lag när man införde sjuklönen. Försvinner sjuklönen, finns inte detta kvar. Fundera något över detta!

Egenföretagarna skall också ha karensdagar. Då höjs avgifterna för dem som redan frivilligt har valt om de skall ha 3 eller 30 karensdagar och har fått en avgiftsnedsättning i den frivilliga försäkringen på grund av detta. Det förbisåg man förra gången vi diskuterade karensdagar, och det ställde verkligen till en hel del rabalder under riksdagsbehandlingen.

Att jag har engagerat mig så i denna fråga beror på att jag den 26 maj stod med jämna mellanrum i denna talarstol från kl. 10 på morgonen till kl. 18 när vi bröt för middagspaus. Jag vill varna för den storm som kommer att bryta ut om ni inför karensdagar för arbetstagarna i vårt land. Det gjorde det förra gången, och det gjorde det när man försökte samma sak i Västtyskland. Det blev ett regimskifte i Västtyskland på grund av karensdagarna. Fundera något över hur djupt detta ligger.

Man vill gärna jämföra Sverige med Tyskland i många avseenden, åtminstone några ledamöter i regeringen. Titta på vad som hände då, och ta ett gott råd från en riksdagsledamot som har en mycket stor erfarenhet på detta område. Se till att inte stirra er blinda på detta. Ta gärna litet varning av det danska exemplet, även om Anne Wibble inte ansåg att vi skulle göra det.

De politiker som jag förra veckan talade med i Europarådet har börjat undra vad vi håller på med.

Anf. 80 Statsrådet BO KÖNBERG (fp):

Herr talman! Ett av de problem som regeringen har ärvt är följderna av den explosionsartade utvecklingen av kostnaderna i socialförsäkringssystemet under 1980-talet. Det är en utveckling som Doris Håvik och andra socialdemokratiska riksdagsledamöter är medskyldig till även om ansvaret i än högre grad får anses vila på dem som suttit i de socialdemokratiska regeringarna under denna period.

Det stämmer att det var en debatt i riksdagen i maj 1982, tydligen den 26 maj, om dessa frågor. Eftersom vi fick en socialdemokratisk regering till hösten ledde den till att det inte infördes karensdagar. Det är självklart att det varit avsevärt bättre för den svenska ekonomin om det inte hade blivit så. Om vi under 1980-talet hade haft ett par karensdagar, skulle den ekonomiska situationen i landet varit bättre än vad den blev.

Det fanns länge inom socialdemokratin ett stort motstånd mot att ens något våga röra vid dessa reformer. Det motståndet representerades bl.a. av Doris Håvik, som är en av de ledande – om inte den främsta – socialdemokratiska företrädaren på socialförsäkringsområdet.

I den livliga studiecirkelverksamhet som utbröt inom den socialdemokratiska riksdagsgruppen efter en av räntheockerna, kom man fram till att man

ändå skulle sänka ersättningen inom sjukförsäkringen de första dagarna. Jag minns tidningsreferat där Doris Håvik konstaterade att det var mycket konstigt att hon inte fått några protester efter detta. Det tycker jag var litet avslöjande i den meningen att det visar på vilken verklighetsbild som ledande socialdemokrater har burit med sig. Det fanns en hygglig folklig acceptans för förändringar på det här området.

Jag skall till sist beröra invändningarna. Det lät på Doris Håvik som om en besparing på ett par miljarder var så liten att den behövde man inte bry sig om. Jag delar inte den uppfattningen. Dessutom kommer besparingen på karensdagarna att vara av den storleksordningen som regeringen förutskickade i finansplanen, dvs. någonstans mellan 4,5 och 5 miljarder. Detta får vi anledning att återkomma till i samband med att propositionen med utförliga beräkningar överlämnas till riksdagen.

Det stämmer att det finns en konvention inom ILO som handlar om karensdagar i arbetskadeförsäkringen. Eftersom den konventionen gäller, kommer naturligtvis inte regeringen att lägga fram förslag som går emot konventionen.

Doris Håvik tog till min förvåning upp det danska exemplet. Den myten trodde jag var ordentligt punkterad efter att ha valsat runt några veckor i svenska massmedia. Sanningen är att de kortvariga sjukfallen minskade när danskarna införde en karensdag år 1983. Efter det att de tog bort en karensdag år 1987 steg antalet. Det är litet förbryllande att Doris Håvik ansåg sig vinna något med att ta upp just det exemplet.

Det stämmer att det finns länder i Europa som inte har karensdagar, exempelvis Tyskland. Flera av dem har i likhet med Tyskland mycket långa arbetsgivarperioder, och det vet Doris Håvik. I Tyskland har man sedan början av 1970-talet haft en arbetsgivarperiod, dvs. med sjuklön från arbetsgivaren, som är så lång som sex veckor. Jag är inte övertygad om att det är bra att ha så långa perioder när det gäller möjligheten för människor av olika slag att få anställning på arbetsplatser. Men låt oss först pröva de två veckor vi har.

Anf. 81 DORIS HÅVIK (s) replik:

Herr talman! Låt mig omedelbart gå in på det danska systemet. När man varit hemma med karensdagar visade det sig att de tidigare fallen av kort sjukfrånvaro blev längre. Man stannade hemma längre, och det blev därigenom ökade kostnader. Jag har haft kontakt med företrädarna i Danmark och fått detta bekräftat. Därför ändrade man systemet och tog bort karensdagen.

När det gäller kostnader inom socialförsäkringen, Bo Könberg, borde ni ägna mycket stor tid åt fallen med lång sjukfrånvaro. Det är där de stora kostnaderna ligger. För en arbetsgivare är det mycket angeläget att man får ner antalet korttidsfall. Det är då man saknas på arbetsplatsen. När den långtidsjuke kommer tillbaka är den personen närmast till besvär, eftersom han redan är avförd ur rullorna. Där finns pengar att hämta. 15–20 % av kostnaderna är fall av kort sjukfrånvaro, och ca 80 % är fall av lång sjukfrånvaro. Där bör vi sätta in stötarna.

Detta med karensdagar ligger djupt i folksjälén. Det kommer att bli en storm när det blir nya löneförhandlingar efter Rehnbergsavtalet, som har

inneburit en dämpning av kostnaderna. Det kommer att bli stora svårigheter under avtalsförhandlingarna, och det är Bo Könberg lika medveten om som jag. Det oroar. Skapa inte större oro än vad som är nödvändigt!

Anf. 82 Statsrådet BO KÖNBERG (fp):

Herr talman! Först återigen till frågan om Danmark. Eftersom uppgifter cirkulerar omkring tog jag mig orådet före att be riks försäkringsverket att tala med sina danska kolleger, budgetdepartementet m.fl., och undersöka om det var sant som påstods, nämligen att danskar var helt annorlunda än andra människor på det viset att de skulle reagera helt tvärtemot på ekonomiska incitament. Den rapport vi fick efter ett tag visade att det inte var så. Danskar var ungefär som vanliga människor. Är det så att Doris Håvik inte tror på vad jag säger, kan hon bl.a. i sin egenskap av styrelseledamot i riks försäkringsverket be verkets internationella sekretariat att berätta om sina erfarenheter från Danmark.

Tror hon inte heller på dem kan hon gå till den rapport om utvecklingen i fråga om sjukfrånvaron som beställdes av det danska socialministeriet 1985 och vars första del publicerades 1986. I denna rapport drar man bl.a. slutsatsen att om man skulle avskaffa den karensdag man införde för några år sedan, skulle kostnaden belöpa sig till mellan 2,3 och 2,7 miljarder danska kronor för samfundet i sin helhet i 1985 års danska löneläge. Kanske kan vi slippa det danska exemplet i den fortsatta debatten annat än som ett argument för karensdagarna och inte *mot*.

Doris Håvik har fel på den punkten. Däremot har hon helt rätt i att det är en oerhört angelägen uppgift att försöka göra något åt de långvariga sjukfallen. Jag har dock litet svårt att se vad det är i karensdagarna som gör att man inte också skulle kunna ägna sig åt de långvariga sjukfallen. Det låter på Doris Håvik som om detta vore två alternativ: antingen inför man karensdagar i Sverige, eller också engagerar man sig för korta och långa sjukfall. Jag ser det inte som alternativ, utan regeringen ägnar sig åt bägge frågorna.

Vi gör detta bl.a. genom att vi som opposition har drivit fram den sjuklönen vi har infört från årsskiftet och som ökar arbetsgivarnas intresse för förhållandena på arbetsplatsen. Vi gör det genom att vi har stött förslagen om rehabiliteringsansvar för arbetsgivarna och genom att i årets budgetproposition föreslå en ökning från 500 milj.kr till 700 milj.kr. av försäkringskassornas anslag för inköp av tjänster för rehabilitering av framför allt dem som riskerar att bli långtidssjukskrivna. Vi gör det också genom att ändra den arbetsskadeförsäkring som driver in många människor i långtidsfrånvaro och i förtida pension.

Anf. 83 DORIS HÅVIK (s) replik:

Herr talman! Varför är detta med karensdagar så angeläget? Jag påstår att det kommer att bli en besparing på ungefär 2 miljarder, och Bo Könberg påstår att det kommer att bli en besparing på 4 miljarder. Men i dagens läge med en sänkning av ersättningen för de tre första dagarna, rör det sig i runda siffror om 5,9 miljarder. Varför är ni då angelägna om att få en mindre besparing än vad ni har i det system som nu finns?

Jag skulle också vilja ta upp en annan sak. Människor som arbetar t.ex. i

livsmedelsindustrin, inom sjukvården och på daghem kan inte gå till arbetet när de är förkylda och när de sprider infektioner, utan de måste stanna hemma. Dessa människor drabbas hårt av systemet med karensdagar. De har inte ett öre i ersättning. Om man däremot t.ex. arbetar i riksdagen eller på ett kontor har man betydligt lättare att gå till sitt arbete. En byggnadsarbetare går inte ut på ett bygge om han har feber, men det kan man göra på andra ställen.

Jag varnar för karensdagarna och tar den debatten i samband med avtalsrörelsen. Jag tror faktiskt, med den kännedom jag har om Bo Könberg, att denna oro finns också hos honom. Det kan nämligen bli en explosion och stora bekymmer på arbetsmarknaden.

Varför är karensdagarna så angelägna? Jag hade för inte så länge sedan ett samtal med SKF:s koncernchef, som sade: Varför skall vi ha karensdagar? Det är ingen angelägenhet för oss. Det finns inte på dollar-området, det finns inte på D-mark-området, och det finns inte heller på yen-området. Det är ju på detta sätt de har sina affärer upplagda.

Just därför vill jag uppmana Bo Könberg att kasta detta förslag – som jag tror ännu så länge bara existerar i form av en skiss – i papperskorgen. Det är ett mycket gott råd från en – som Bo Könberg välvilligt har sagt – erfaren socialpolitiker.

Anf. 84 Statsrådet BO KÖNBERG (fp):

Herr talman! Jag har varit litet förbryllad över att just en så erfaren socialförsäkringspolitiker som Doris Håvik har varit så kategorisk i sitt avvisande av det kloka förslaget om två karensdagar. Nu har jag fått uppenbarat varför det är så. Doris Håvik har nämligen totalt missuppfattat de ekonomiska kalkylerna på det här området. Doris Håvik tror att regeringen avser att föreslå att det system som nu finns och som hittills har sparat 5 eller 6 miljarder kronor skall ersättas med ett system som i stället sparar 4,7 miljarder – eller enligt Doris Håvik 2 miljarder.

Så är det förstås inte, utan de ekonomiska kalkylerna handlar om att vi skall göra ytterligare en besparing utöver den som har infriats under 1991 och början av 1992 på – som det anges i budgetpropositionen och finansplanen – någonstans mellan 4,5 miljarder och 5 miljarder. Om detta var anledningen till att Doris Håvik var emot karensdagarna kan hon nu ansluta sig till förslaget på den punkten. Hon kan vara fullständigt lugn – det är inte fråga om att vi skall införa karensdagar och minska skatteinkomsterna, utan det är fråga om att införa karensdagar och minska budgetunderskottet jämfört med vad det annars skulle ha blivit.

Det finns förstås olika uppfattningar om karensdagarna. Det finns många inom arbetsgivarvärlden som i stället tycker att vi skulle ta hem motsvarande pengar genom att sänka ersättningen under en mycket längre tid. Det har framförts förslag om att i stället för två karensdagar ha en nedsatt ersättning till 65 % under två veckor; det är ungefär vad som behövs om man skall få in samma belopp.

Mitt och regeringens mycket bestämda besked på den punkten är att det är avsevärt mycket bättre fördelningspolitiskt – vad beträffar fördelningen mellan människor av olika slag och med olika problem – att ha två karensda-

gar, som en mycket stor del av befolkningen får vara med och betala, än att sänka ersättningen under tvåveckorsperioder, som en mycket liten del av befolkningen kommer att få betala.

På den punkten tänker vi hövligt lyssna men inte ta råd av dem som i näringslivstidningar och på andra håll föreslår att vi för tvåveckorsperioder skall sänka ersättningen ned till kanske två tredjedelar om dagen. Vi har, som jag nämnde nyss, valt två karensdagar därför att det är en besparingsform som ger mycket i statskassan och som är någorlunda jämnt fördelad över alla dem som är sjuka då och då.

Herr talman! I den offentliga debatt som har förts – i dag och tidigare – har jag inte sett några förslag till besparingar som ger ungefär lika mycket. Jag vet inte om Doris Håvik har några sådana reserver; i så fall kan vi väl diskutera dem. Med det material vi i dag har till hands är det emellertid alldeles klart att karensdagsförslaget är ett bra förslag, och det kommer att presenteras för riksdagen under detta år för att genomföras från den 1 januari 1993.

Andre vice talmannen anmälde att Doris Håvik anhöllit att till protokollet få antecknat att hon inte ägde rätt till ytterligare replik.

Anf. 85 ALWA WENNERLUND (kds):

Herr talman! Den deklaration om rättigheter för psykiskt utvecklingsstörda som FN antog 1972 slår fast att utvecklingsstörda skall ha adekvat medicinsk behandling, träning och utbildning för att kunna uppnå optimal utveckling och funktion. Deklarationen poängterar därmed rättigheten till bra medicinsk vård liksom till bra personlig social omvårdnad.

År 1989 antogs i riksdagen en lag som säger att alla vårdhem och specialsjukhus skall läggas ner till förmån för integrerat boende. Beslutet var i hög grad i linje med den ideologi som dominerat all officiell beskrivning av såväl handikappades som äldres situation under de senaste årtiondena.

Normalitet och integration har varit de dominerande principerna under de senaste årtiondenas vårdplanering. Det har sagts att psykiskt handikappade skall kunna leva ett helt normalt liv som alla andra och integreras i samhället.

Till följd av detta har många psykiskt handikappade patienter slussats ut från sin invanda och trygga miljö, ofta från lantligt belägna vårdhem till små stadslägenheter med få mänskliga kontakter.

För de minst störda patienterna har detta naturligtvis utan tvivel lett till en bättre livskvalitet, eftersom deras egen kapacitet kommit mera till sin rätt. Ett sådant boende är därför utmärkt för många och bör naturligtvis alltid tas i övervägande när det gäller boendebeslut.

Men alla är inte lika, och det gäller psykiskt utvecklingsstörda lika väl som oss andra. För inte så få av de övriga betyder emellertid förändringen en isolering, kanske en ångestmättad otrygghet, avsaknad av sysselsättning och brist på sociala kontakter. Beteendeeenheter, manier, tvångshandlingar, tilläggshandikapp och andra svårigheter kan orsaka att integrerat boende blir ohållbart i längden och kan vålla stora problem för dessa patienter. Ett annat problem utöver tidigare nämnda är att dessa patienter också drabbas av vräkning från bostaden. Även redan planerad behandling och träning kan

vara svårare att genomföra. Problem uppstår ofta med tröttsamma rutintransporter.

Herr talman! Man kan konstatera att även om patienter i detta läge till synes lever ett mer " normalt " liv än tidigare på institution eller vårdhem, betyder förändringen för en del en klart sänkt livskvalitet.

Det är en nödvändighet att omsorgslagen ändras så att vårdhemmen kan finnas kvar.

Måttligt stora vårdhem indelade i gruppboende i hemlik miljö är därför en mycket lämpligare boendeform för dessa människor. Här känner alla boende och all personal varandra, och det är ett stöd och en trygghet för alla. Denna grupp har ingen glädje av den mycket höga bostadsstandard som lagen föreskriver, utan det är andra faktorer som ger hög livskvalitet, såsom vettig sysselsättning, adekvat medicinsk vård, god omvårdnad, tillgivenhet och omtänksamhet mellan boende och personal.

Det integrerade boendet syftar också till att "normalisera" läkarvården, dvs. att patienterna hänvisas till vårdcentral som alla andra. Det är mycket begärt att personal inom primärvård och hemtjänst skall kunna ta hand om utvecklingsstörda på ett bra sätt, eftersom de ofta saknar utbildning och erfarenhet när det gäller denna patientgrupp.

Vårdpersonalen måste t.ex. lära sig att vara mycket tydlig, särskilt när det gäller ordinationer. Det kanske inte räcker att det står på förpackningen hur ofta en medicin skall tas, utan man måste hitta andra vägar för att övertyga sig om att patienten förstått ordinationen.

Ofta är patienterna svåra att diagnostisera på grund av annorlunda eller bristande sjukdomssymptom, som ställer till svårigheter för personal med ordinär sjukvårdsutbildning. Därför är det inte alls ovanligt att personalen missar allvarliga sjukdomstillstånd. Detta beror framför allt på att de sedvanliga kriterierna för diagnos kan saknas. Det kan faktiskt vara så att man vid ett benbrott inte känner någon smärta. Förklaringen hänger ihop med att det ofta föreligger en högre smärttröskel hos dem. Problemet förstärks också av deras oförmåga att i ord formulera sina upplevelser och känslor.

Vid t.ex. blindtarmsinflammation är ett av de diagnostiska kriterierna – som alla läkare letar efter – symptomet "defence", dvs. det automatiska muskelförsvaret som utvecklas vid kraftig bukhinneretning – en bukmuskelspänning som den sjuke inte kan påverka själv. Detta uteblir ofta hos utvecklingsstörda.

Herr talman! Det skall med kraft påpekas att det är ett *måste* att satsa på specialutbildade läkare som kan klara diagnos och behandling av personer med nämnda svårigheter. Allmänvårdens läkare saknar utbildning och kunskap om denna grupp patienter.

Ingen menar att rörelsehandikappade, syn- eller hörselhandikappade patienter skall upphöra att söka specialistläkare för sina speciella medicinska handikapp. Varför skall förståndshandikappade bli utan sina läkare? Det är vad som händer de samhällsintegrerade patienter som måste uppsöka vanlig vårdcentral.

Det är på tiden att vi inser att denna grupp har rätt till – om de själva vill – ett eget boende integrerat i samhället, men den grupp som inte klarar detta

Prot. 1991/92:63
13 februari 1992

*Allmänpolitisk
debatt*

Socialpolitik m.m.

boende har rätt att få bo i en miljö som präglas av omsorg och trygghet samt rätt till den specialistvård de behöver och kan kräva i ett civiliserat samhälle.

Anf. 86 INGVAR BJÖRK (s):

Herr talman! I detta mitt anförande tänker jag uteslutande ta upp de handikappades problem och svårigheter.

1989 års handikapputredning konstaterade bl.a. att de handikappade levde på en alltför låg levnadsnivå. Vi gjorde en undersökning av detta och såg på tio olika kommuner. Det var kommuner av olika slag som vi tog med i vår undersökning. Det var storstad, förortskommuner, mindre landsortskommuner och länshuvudstad.

Av denna undersökning, som gjordes 1989, fann vi att den disponibla inkomsten varierade avsevärt från kommun till kommun. När vi såg på månadsinkomsterna fann vi att dessa varierade från 3 475 kr. till 4 792 kr., och när vi sedan såg på årssiffrorna fann vi att dessa varierade från 41 700 kr. i den ena kommunen till 57 800 kr. i den kommun som låg högst. Det var således en skillnad på 16 000 kr.

Handikapputredningen drog den slutsatsen att det är olikheterna i kommunala bostadsbidrag som slår igenom, men naturligtvis har också skillnaderna i färdtjänst- och hemtjänstavgifter stor betydelse.

Om man sedan skall se på förhållandena i dag, kan man lämpligen ta Dagens Nyhetens artikel den 17 januari 1992 som ett bra exempel. I den artikeln tas de kommunala bostadstilläggen upp. Vad som slår varje läsare är den stora skillnaden mellan olika kommuner. Låt mig ta ett citat i den artikeln:

"I Nynäshamn kan en pensionär få 4 177 kronor i månaden i kommunalt bostadstillägg. I Dorotea kan man inte få mer än 1 600 kr. En skillnad på 2 577 kr!

Varje kommun utformar sina egna regler för pensionärernas bostadstillägg och skillnader på över 2 000 kr är inte ovanliga."

I dessa exempel på kommunalt bostadstillägg framstår orimligheterna klart. Man kan inte ha det på detta sätt längre. Det här innebär ju att samhället ser till att klasskillnaderna ökar.

Det är min förhoppning att den kommitté som sysslar med denna fråga skall komma fram till den slutsatsen, att systemet med kommunala bostadstillägg skall ersättas med ett statligt bidrag, som ger de människor som har kommunalt bostadstillägg full täckning för hyreskostnaderna för en tvårumslägenhet. Och detta skall ske i hela landet.

Herr talman! Låt mig även ta upp färdtjänsten. Här har handikapputredningen lagt fram ett klart förslag. Man är emot den nuvarande ordningen, att kommunerna själva bestämmer på vilken nivå avgifterna skall ligga och hur många resor den enskilde skall få företa.

Kommunernas försämrade ekonomi har gjort att villkoren för färdtjänst alltmer har försämrats. Låt mig referera vad som sägs om det här i handikapputredningens betänkande Handikapp, Valfärd, Rättvisa.

Det konstateras inledningsvis att den avgift som de färdtjänstberättigade betalar varierar kraftigt mellan kommunerna. Avgifterna varierar såväl mellan olika typer av avgiftssystem som mellan olika nivåer inom samma system.

Man kan ha en fast avgift oberoende av reslängd eller följa kollektivtrafik-taxan, men det allra vanligaste är att man betalar en viss procentandel av taxameterbeloppet. Det kan vara 20 %, 25 % eller ända upp till 30 %.

Det här innebär stora orättvisor mellan människorna, och de orättvisorna hänger samman med i vilken kommun vederbörande bor. Det kan konstateras att det under 80-talet blivit en allmän höjning av avgifterna till färdtjänsten.

Självfallet yrkar de handikappade på att avgiften på färdtjänst skall vara lika med avgiften för den sedvanliga kollektivtrafiken. Handikapporganisationerna har också uttryckt önskemål om mer enhetliga regler inom den kommunala färdtjänsten och en utvidgning av det geografiska området för resor.

Här ser man länsfärdtjänst som en bra lösning. I Stockholms län och i Östergötland har man använt sig av detta system sedan några år tillbaka, och även en del andra län har följt efter dessa två län. Denna utveckling har de färdtjänstberättigade följt med tillfredsställelse.

Handikapputredningen har dragit den slutsatsen av utvecklingen att man uttalar sig för att färdtjänst och resa med övrig kollektivtrafik skall ske med samma kostnader för den enskilde.

En relativt ny form av kollektivtrafik kallas för servicelinje. Det var i Borås som man 1983 försökte med en handikappanpassad småbuss. En sådan buss skall ha lågt insteg, plant golv, rullstolsramp, rullstolsplats och övrig handikappanpassning så att man kan stiga på och av bekvämt. Det är också så ordnat att hållplatsavstånden är korta, och körtiderna för bussarna är ordnade så att man har tid att hantera rullstolar. Det här var en utmärkt idé, och många kommuner har följt Borås exempel, vilket är mycket bra.

Men all färdtjänst tar man inte bort med dessa bussar. Det finns fortfarande människor som måste utnyttja den sedvanliga färdtjänsten.

Herr talman! Handikapputredningen avlämnade sitt huvudbetänkande Handikapp, Valfärd, Rättvisa våren 1991. Vi i utredningen förväntade oss att betänkandets förslag skulle tas upp i valrörelsen under hösten 1991, och det gjordes i viss mån.

Jag minns själv mycket väl den torgdebatt i vilken Bengt Westerberg och Anne Wibble deltog. Det var dagen före valet, och detta valmöte med folkpartiet sändes även i televisionen. Här fick man klart för sig att Bengt Westerberg, genom Anne Wibbles löfte, bums skulle få pengar till handikappreformer. Både Bengt Westerberg och Anne Wibble ställde sig bakom de reformförslag som handikapputredningen lagt fram.

Vi förväntade oss alltså att i budgetpropositionen få se nya handikappreformer för ca 3 miljarder kronor. Besvikelsen blev därför stor när vi inte fann dessa reformer utan i stället Bengt Westerbergs ord om att det kommer reformer som riksdagen får besluta om nästa år, dvs. reformerna på handikappområdet kommer att träda i kraft först fr.o.m. den 1 juli 1993. Jag och inte minst mina handikappade vänner blev alltså djupt besvikna över att reformerna på handikappområdet får vänta ytterligare ett år.

På de områden jag tagit upp i dag, exempelvis färdtjänst, skulle reformer ha kunnat komma redan nu och inte skjutits fram ytterligare ett år.

Prot. 1991/92:63
13 februari 1992

*Allmänpolitisk
debatt*

Socialpolitik m.m.

Anf. 87 Statsrådet BO KÖNBERG (fp):

Herr talman! När det gäller de kommunala bostadstilläggen tror jag att Ingvar Björks och min uppfattning ligger relativt nära varandra. Det är också min mening – folkpartiet har deklarerat den tidigare, även före valet – att de stora skillnaderna mellan kommunerna inte är rimliga. Däremot tror jag att Ingvar Björk går en aning för långt när han vill utlova att ingen behöver betala någonting för en lägenhet på två rum och kök. Redan i dag har man ju ett bottenbelopp på 80 kr. i månaden. Om man inte har mycket gott om pengar – det har kanske socialdemokraterna – tror jag inte att man skall förutskicka till landets pensionärer att man förutom att man tänker genomföra en utjämning som lyfter upp dem som har det sämst, vilket är min ambition, också utlovar förbättringar som innebär att det blir en nollkostnad att ha en modern lägenhet. Vi ligger någorlunda nära varandra på den här punkten, men jag blev litet förbryllad över Ingvar Björks inlägg i den del som avsåg frågan om handikapputredning och handikappreformer. I det budgetförslag som har lagts fram föreslås ju en kraftig ekonomisk förbättring för föräldrar med handikappade barn. Tidigare i dag i denna debatt har en företrädare för vänsterpartiet, Eva Zetterberg, komplimenterat regeringen på denna punkt. Folkpartiet har under en lång rad av år ställt detta krav i denna sal men fått det nedröstat. På den punkten har det väl, Ingvar Björk, blivit bättre sedan vi har fått en ny regering.

När det gäller handikapputredningens förslag som skulle innebära en kostnad på 2–2,5 miljarder kronor, ja kanske upp till 3 miljarder kronor om man vill räkna med en mycket hög siffra, har folkpartiet sagt, att om folkpartiet får någonting att säga till om efter valet, skall utredningens förslag i huvudsak genomföras. Så blir nu också fallet. Att det behövs beredningstid som gör att man inte kan genomföra alla förslagen före den 1 januari 1993 tror jag inte har väckt så våldsam besvikelse hos många andra än Ingvar Björk. Det hade sannolikt varit mycket värre om den regering som Ingvar Björk stött hade blivit återvald.

Anf. 88 INGVAR BJÖRK (s) replik:

Herr talman! Jag skulle vilja säga till Bo Könberg att jag inte har något emot att de aviserade reformerna genomförs. Vad jag vände mig emot var detta att Bengt Westerberg vid ett torgmöte där Anne Wibbe deltog någon dag före valet stod och sade att handikapputredningens förslag skall genomföras. Jag tror att fler än jag fick en känsla av att förslagen skulle genomföras nu och att det inte skulle dröja till den 1 juli 1993.

Anf. 89 Statsrådet BO KÖNBERG (fp):

Herr talman! Det är inget fel att vara otålig när det gäller förbättringar för dem som har det sämst ställt i ett land. Det är en i hög grad respektabel inställning. Jag noterade också att Ingvar Björk inte kritiserade mitt uttalande att det förmodligen blir bättre för de handikappade sedan det blivit en annan regering än den som Ingvar Björk stödde.

Anf. 90 INGVAR BJÖRK (s) replik:

Herr talman! Jag har, Bo Könberg, varit med i det socialdemokratiska partiet sedan 1949, och jag har under tiden sedan dess märkt en skillnad i fråga

om inställningen till de handikappade. Jag är övertygad om, att hade socialdemokraterna fått fortsätta att regera, hade de säkerligen åstadkommit det samma som jag tror folkpartiet eftersträvar.

Prot. 1991/92:63
13 februari 1992

*Allmänpolitisk
debatt*

Socialpolitik m.m.

Anf. 91 Statsrådet BO KÖNBERG (fp):

Herr talman! Jag noterade avslutningen som jag tyckte var tillfredsställande ur socialliberal synvinkel. Det var ett slags erkännande för det arbete som inte minst Bengt Westerberg under årens lopp har lagt ned för att stödja de handikappade. Jag skall bara en gång till påminna om att folkpartiet i den här salen under en rad år har föreslagit förbättringar för föräldrar med handikappade barn. Då fanns det en socialistisk majoritet och förslagen avvisades. Nu genomförs de.

Andre vice talmannen anmälde att Ingvar Björk anhållit att till protokollet få antecknat att han inte ägde rätt till ytterligare replik.

Anf. 92 JAN ANDERSSON (s):

Herr talman! Ett samhälles kvalitet mäts bäst om man ser på hur det behandlar de mest utsatta i samhället. Jag tror att det var Olof Palme som en gång uttryckte sig ungefär på det sättet.

I ett internationellt perspektiv har Sverige lyckats bra när det gäller insatser för de mest utsatta. Här inbegriper jag äldreomsorgen, handikappolitiken, missbrukarvården m.m. Därmed är det inte sagt att allt skulle vara perfekt i Sverige. Det finns brister på alla dessa områden. Grunden har varit den generella välfärdspolitiken, dvs. en politik som inte bara vänder sig till de svagaste i samhället utan till alla. De länder som har sagt sig värna om de svagaste och fört en selektiv välfärdspolitik har inte lyckats. Medelklassen och överklassen som bara har fått betala för systemet har då vänt sig mot systemet med påföljd att det har blivit en skatterevolution, så att det inte har blivit några insatser för de sämst ställda. I Sverige har egentligen bara ett parti förordat en sådan modell, nämligen moderata samlingspartiet. Detta partis resonemang om rundgången och om att man skall kunna leva på sin lön, varvid man också vänt sig mot generella insatser som barnbidrag och annat, har inneburit en attack mot den generella välfärdspolitiken. Man har förordat ett system av mer selektiv art, ett system som visat sig vara betydligt mindre framgångsrikt.

Nu talar inte moderaterna bara, nu handlar de. Man är ganska kvick. Aldrig har det gjorts så stora ingrepp på så kort tid när det gäller den generella välfärdspolitiken. Det gäller karensdagarna, delpensionen, bostadspolitiken, utbildningspolitiken, nedskärningarna beträffande komvux och fortbildning. Denna politik drabbar utsatta grupper som de handikappade betydligt värre än andra. Så förhåller det sig t.ex. beträffande karensdagarna. Vi vet att fortbildningen används av de handikappade i större utsträckning än av andra, eftersom de handikappade är lågutbildade och behöver utbildas på äldre dagar. På samma sätt är det beträffande bostadspolitiken. Behov finns av förnyelse i bostadsproduktionen, så att man får billiga, nya och anpassade lägenheter. Nu välter man det här över ända.

Skillnaden mellan socialdemokraterna och regeringen när det gäller han-

81

dikappolitiken är tvåfaldig. I valrörelsen lovade vi inte mer än vad vi hade kunnat hålla, något som Ingvar Björk framhöll. För vår del har vi aldrig motsatt oss handikapputredningens förslag. Både Ingvar Björk och jag sitter med i handikapputredningen, och vi har lagt fram det förslag som varit ute på remiss. Som brukligt är låter vi remisstiden löpa.

Vidare har vi finansieringen klar, innan vi försöker genomföra reformer. Självklart skulle också en socialdemokratisk regering i allt väsentligt ha genomfört handikapputredningens förslag. Vårnadsbidraget har för övrigt, Bo Könberg, inte behandlats av handikapputredningen. Den saken ligger ju utanför det hela. Men den stora skillnaden är denna: För att göra de här insatserna skulle vi inte ha gett oss på basen för handikappolitiken i Sverige, nämligen den generella välfärdspolitiken. Inom handikapporganisationerna har det ju också börjat storma. Samtliga ordförande har skrivit ett upprop i vilket man vänder sig mot den ändrade inriktningen av handikappolitiken. Visst finns det ett behov av riktade åtgärder av den typ som handikapputredningen har föreslagit, men inte på bekostnad av de generella insatserna. Bo Könberg vet att handikapputredningen har ytterligare ett betänkande, där de generella insatserna skall behandlas. Det vore kanske klokt att behandla det hela samlat, eftersom det ena är beroende av det andra. Blir det ytterligare försämringar när det gäller den generella politiken, ökar också behovet av riktade insatser. Självklart är det så. Man har erfarenhet av detta i andra länder.

Den allvarligaste nedskärningen är nog den som sker i kommuner och landsting. Läser man handikapputredningens kartläggningssbetänkande finner man ju att mycket av det berättigade missnöjet beror på avgiftssättningen och neddragningar i kommuner och landsting. Det kommer sannolikt inte att bli bättre under 90-talet med de åtgärder som regeringen har föreslagit. Tvärtom tror jag att vi har att vänta oss ökade avgifter och sämre service för bl.a. handikappade.

Jag skall i korthet beröra äldreomsorgen. Vi blev överens med folkpartiet här i kammaren om äldreomsorgen under 90-talet. Att klara äldreomsorgen är egentligen den stora utmaningen för kommuner och landsting. Det föreslogs ytterligare totalt fem miljarder kronor till kommunerna och en halv miljard till landstingen för att man skulle kunna klara det hela på ett hyfsat sätt. Nu har förutsättningarna ändrats, inte minst genom regeringens åtgärder beträffande just kommuner och landsting. Förutsättningarna att kunna klara en god äldreomsorg kommer att försämrats. Därmed är det inte sagt att man inte kan lyckas på speciella områden, men det blir svårt. Jag märker att även folkpartistiska kommunpolitiker inser hur svårt det blir att klara 90-talets utmaning. Jag tänker på Lennart Rydberg i Stockholm som beträffande förändringen av statsbidragen har vänt sig mot nedskärningarna för kommunerna.

Anf. 93 STEN SVENSSON (m) replik:

Herr talman! Det är uppenbart att de svårigheter som Jan Andersson beklagade sig över i vårt samhälle när det gäller ekonomin har framkallats av socialdemokraterna själva. Vi har fått ett läge där allt fler har blivit bidragsberoende. Nu vänder vi den utvecklingen till sin motsats genom att sänka

skatter och bidrag, så att det blir lättare för människor i gemen att leva på sin lön sedan skatten blivit betald.

Vi gör prioriteringar som gör det möjligt för oss att klara många stora åtaganden som vi har framför oss.

Tidigare i dag har vi tagit upp handikappområdet. Vi har också talat om de psykiskt störda och vad som kan komma att behövas på det området.

Socialdemokraterna gick i spetsen för att ta bort institutionerna. Jag pekade i mitt anförande på vad det har lett till på äldreomsorgens område. Jag pekade också på förhållandena för de psykiskt störda. Detta är stora skador som har vållats av den politik som socialdemokraterna benhårt drev fram till 1988, då de äntligen lyssnade på oppositionens protester och lade om politiken. Men det var för sent. Socialdemokraterna skall fundera över om de inte själva någon gång har framkallat de svårigheter som de beklagar.

Anf. 94 JAN ANDERSSON (s) replik:

Herr talman! Sten Svensson säger att de borgerliga nu vänder denna utveckling. Har Sten Svensson inte läst Svenska Dagbladet, jag tror att det var i dag, där man visar hur socialbidragskostnaderna ökar i det borgerligt styrda Sverige. Och vi har bara sett början. Det blir allt färre, Sten Svensson, som kan leva på sin lön med den arbetsmarknadspolitik och den ekonomiska politik som den borgerliga regeringen bedriver. De borgerliga vänder inte alls någon utveckling, de påskyndar en negativ utveckling.

När det gäller äldreomsorgen håller jag med om det som Bengt Westerberg sade i går, nämligen att vi i allt väsentligt har en god äldreomsorg i Sverige. Det finns brister, och det har naturligtvis gjorts en del felsatsningar under åren. Men i allt väsentligt har vi en god äldreomsorg. Inte minst med tanke på den befolkningsprofil som vi har i Sverige, med världens äldsta befolkning, har vi klarat detta bra. Nu vänder sig många länder till Sverige för se hur vi löste de problem under 80-talet som de kommer att drabbas av under 90-talet.

Vad jag nu däremot säger är att förutsättningarna för att kommuner och landsting under 90-talet skall kunna klara det lika bra som under 80-talet försämrats. Och det blir inte bättre när man drar ned bidragen till kommunerna i en redan besvärlig ekonomisk situation.

Anf. 95 STEN SVENSSON (m) replik:

Herr talman! Om det skall bli något att fördela och om det skall bli möjligt för oss att finansiera de reformer, bl.a. på handikappområdet, som vi har sagt att vi skall genomföra, måste vi skapa en ökad tillväxt i samhället. Då måste vi se till att vi skapar sådana incitament att det blir möjligt att öka antalet skattebetalare i stället för att ta ut mer av var och en av dem. Vi måste se till att vi får ökade resurser. Det är först då som vi politiker kan få någon-
ting att fördela.

Beträffande äldreomsorgen talade Jan Andersson om vad den tidigare regeringen hade anslagit på detta område. Jag vill bara påminna om att vi i socialutskottet fick tjata ganska länge om att ett stimulansbidrag till gruppboende skulle införas och att de låneregler som skulle underlätta för kommunmännen att välja mer flexibla och mindre kostnadskrävande lösningar

Prot. 1991/92:63
13 februari 1992

*Allmänpolitisk
debatt*

Socialpolitik m.m.

skulle ändras. Det var först när vänsterpartiet anslöt sig till de borgerliga partierna, som då fick majoritet i kammaren, som beställningen till regeringen gjordes. Och då blev den socialdemokratiska regeringen tvingad att komma tillbaka till riksdagen med förslag till ett sådant stimulansbidrag. Det är sanningen bakom socialdemokratins engagemang på detta område.

Anf. 96 JAN ANDERSSON (s) replik:

Herr talman! Jag är ganska övertygad om att den politik som för närvarande bedrivs i landet inte är tillväxtbefrämjande. Hittills har vi inte sett något som tyder på det. Och jag kan inte se att det är särskilt tillväxtbefrämjande när allt fler människor inte kan försörja sig, utan kastas ut i arbetslöshet.

Den förra regeringen lade fram en proposition på äldreomsorgens område som innebar just en utökning med 5,5 miljarder. Det som hände i riksdagen var att vi socialdemokrater och folkpartiet så att säga riktade en del av dessa 5,5 miljarder. Man kan diskutera om det var klokt eller inte. Jag tror att det var bra just när det gäller gruppboendet att vi åtminstone tillfälligt gjorde riktade insatser när det gäller den boendeformen, eftersom det saknas så mycket gruppboende i Sverige. Men i det långa loppet är det naturligtvis de kommuner som får pengarna som själva skall bestämma om de skall ha gruppboende, sjukhem, ålderdomshem, osv. Vi är inte de bästa att bestämma detta, utan det är kommunerna.

Andre vice talmannen anmälde att Sten Svensson anhållit att till protokollet få antecknat att han inte ägde rätt till ytterligare replik.

Anf. 97 Statsrådet BO KÖNBERG (fp):

Herr talman! Jan Andersson uppehöll sig i slutet av sitt anförande vid hur bekymmersamt det är ute i kommuner och landsting, och det finns bekymmer på flera håll.

Det som var litet förvånansvärt var att Jan Andersson åberopade Lennart Rydberg, folkpartiets gruppleddare i stadshuset i Stockholms stad, på denna punkt, eftersom de artiklar som Lennart Rydberg har skrivit har handlat om en annan fråga, nämligen vad som händer i de kommuner i Sverige som skulle drabbas av ett genomförande av kommunalekonomiska kommitténs utjämningsförslag, som gäller mellan kommuner och landsting. Enligt tabellerna skulle just Stockholms stad, där Lennart Rydberg är verksam, drabbas av en förändring motsvarande 2:40 kr. eller 2:50 kr. i kommunalskatt. Detta har Lennart Rydberg protesterat mot, senast i dagens Dagens Nyheter. Där emot har jag inte sett att han har protesterat mot några delar i regeringens politik. Själva kommittébetänkandet skall ju riksdagen ta ställning till senare.

En skillnad mellan folkpartiet och socialdemokraterna på handikappområdet var tydligen enligt Jan Andersson att man i folkpartiet hade varit för snabb med att gå ut och tala om att handikapputredningen var bra innan alla remissvar hade kommit in, till skillnad från Jan Andersson, som har suttit i utredningen och som vill avvakta remissvaren. Och det är väl bara att erkänna att vi gjorde det "felet".

Det är också sant att förslaget om att förbättra för föräldrar med handikappade barn inte fanns med i handikapputredningen. Däremot, som jag har sagt tidigare i dag, har det funnits med i motioner från folkpartister i denna kammare i årtal och röstats ned bl.a. av socialdemokraternas riksdagsledamöter, möjligen t.o.m. Jan Andersson själv, det har jag inte kontrollerat. Men hans kamrater i riksdagsgruppen har i alla fall tämligen mangrant röstat mot det förslag som nu föreligger i riksdagen och som jag hoppas kommer att bifallas under våren.

Herr talman! Vad som är mer bekymmersamt för den framtida diskussionen är att Jan Andersson, samtidigt som han förklarar att han är anhängare av en generell välfärdspolitik, något som jag också är och har förklarat vid ett stort antal tillfällen, tydligen har en mycket underlig definition av vad som är en generell välfärdspolitik. Nu kan man säga att definitionen av ord inte spelar så stor roll om alla inblandade vet vad orden står för. Men det brukar underlätta om man menar ungefär samma sak med orden.

Om jag förstod Jan Anderssons inlägg rätt, där han kritiserade och angrep den nya regeringen, så räknar Jan Andersson i den generella välfärdspolitiken in delpensionssystemet. Hade vi före mitten av 70-talet inte någon generell välfärdspolitik i Sverige, eftersom vi då inte hade just det pensionssystemet, vid sidan av de andra möjligheterna att gå i tidig pension som finns i Sverige, förtidspension, förtida uttag, osv.? Jan Andersson räknar i den generella välfärdspolitiken tydligen in karensdagarna. Den nuvarande självrisken med 25 % nedsättning av ersättningen under tre dagar är tydligen förenligt med generell välfärdspolitik, medan två karensdagar i stället och full ersättning därefter är oförenligt med en sådan.

Herr talman! Med all respekt för Jan Andersson och kammaren tycker jag att detta är ett nonsensresonemang, och jag tror knappast att Jan Andersson vid närmare eftertanke menar det.

Anf. 98 JAN ANDERSSON (s) replik:

Herr talman! Det är sant att Lennart Rydbergs diskussion rör det förslag som utredningen har lagt fram. Men naturligtvis kan han inte vara opåverkad av om den borgerliga regeringen sedan skulle dra in ytterligare miljoner från Stockholms stad. Det skulle ju få precis samma effekt som utredningsförslaget får, nämligen att Stockholm får svårare att klara sin äldreomsorg, barnomsorg, m.m.

När det gäller skillnaderna mellan socialdemokraterna och folkpartiet beträffande den generella välfärdspolitiken, är det alldeles självklart att införandet av karensdagar med de selektiva insatser som måste kopplas till detta för kroniskt sjuka, handikappade och andra, är ett brott mot den generella välfärdspolitiken. Även det förslag som vi lade fram är ett brott mot den generella välfärdspolitiken. Sedan kan man alltid fråga var gränsen mellan en god generell välfärdspolitik och en dålig generell välfärdspolitik går.

Vad jag nu kan se av den borgerliga regeringens politik är att man på ett antal områden förändrar förutsättningarna, t.ex. på skolans område.

Jag såg ett inslag från Malmö där indragningarna nu innebär att man på vissa skolor tar bort specialundervisningen helt och hållet. Det försämrar ju

möjligheterna för ett antal barn att gå i den allmänna skolan och tillgodogöra sig undervisningen där. Det är ett brott mot den generella välfärdspolitiken.

Om man inte kan skapa bostäder till en hygglig kostnad som är tillgängliga för handikappade är det också ett brott mot den generella välfärdspolitiken. Det är den vägen som även folkpartiet nu äntrar.

Jag har sett Bengt Westerbergs artiklar och hört hans debatt med MUF-ordföranden. Och visst finns det skillnader mellan dem. Men det som oroar mig är att folkpartiet går samma väg. När det nu görs välbehövliga och rik-tade insatser för de handikappade sker det på bekostnad av den generella välfärdspolitiken. Det accepterar inte vi socialdemokrater.

Anf. 99 Statsrådet BO KÖNBERG (fp):

Herr talman! Jag måste komplimentera Jan Andersson för hans förmåga till läsning och uppfattning av nyanser och att han tycker att det visst finns skillnader mellan Bengt Westerbergs och moderata ungdomsförbundets syn på den generella välfärdspolitiken. Det var väl denna debatts, eller möjligen dessa dagars debatts, främsta "understatement".

Den debatt som Jan Andersson hänvisade till var en mycket ideologiskt präglad debatt, där bägge debattörerna, både Bengt Westerberg och ordföranden i MUF, mycket väl visste vad som var en generell välfärdspolitik och vad som var en selektiv välfärdspolitik. Den ena stod för det ena, och den andra stod för det andra.

Herr talman! Det som är litet mer förbryllande med den debatt som jag och Jan Andersson för är att Jan Andersson har en mycket speciell definition på generell välfärdspolitik. Den förefaller att innebära att allt som Jan Andersson tycker är bra är generell välfärdspolitik, och det andra är det inte. Så kan man naturligtvis definiera en generell välfärdspolitik, men det underlättar inte ett meningsfullt utbyte av tankar människor emellan, och det underlättar inte heller för de människor som om några år skall bestämma om de skall rösta på Jan Andersson eller mig.

Anf. 100 JAN ANDERSSON (s) replik:

Herr talman! Beträffande den debatt som fanns i Aftonbladet mellan Bengt Westerberg och MUF-ordföranden vill jag säga att jag ofta tycker om det som Bengt Westerberg säger. Det sade också Ingvar Carlsson. Men jag tycker definitivt inte om det som han gör.

Detsamma gäller hans diskussion kring värdet av skattesänkningar för den ekonomiska tillväxten. Men jag får fråga Bo Könberg: Om indragningar från kommuner får till följd att det runt om i Sverige blir precis som i Malmö, att man drar in specialundervisningen – vilket gör att elever med svårigheter får svårare att följa med i undervisningen –, om människor med rörelsehinder inte får anpassade bostäder eller offentliga lokaler som är anpassade, är inte det ett brott mot den generella välfärdspolitiken? Eller vad är det? Är det någonting som Bo Könberg tycker är tillfredsställande? Är det en riktig utveckling? Jag tycker inte det.

Anf. 101 Statsrådet BO KÖNBERG (fp):

Herr talman! Jag skall i den här repliken göra mitt sista försök att klargöra det som jag tycker är den lämpligaste, den bästa och den mest ändamålsen-

liga definitionen på en generell välfärdspolitik. Det är enligt min mening en välfärdspolitik som innehåller sådana saker som allas tillgång till utbildning, oavsett föräldrarnas inkomster. Det är allas tillgång till en bra hälso- och sjukvård, oavsett plånbokens tjocklek. Det är socialförsäkringssystem som är generella till sin karaktär och i huvudsak bygger på inkomstbortfallsprincipen, något som vi tidigare har diskuterat under detta inslag i debatten.

Däremot tror jag inte att det är så bra om vi för in i definitionen att det måste finnas lokaler i hela landet som är handikappanpassade för att välfärdspolitiken skall vara generell – även om det vore bra om sådana lokaler fanns. Det är inte heller självklart att man skall ha exakt 1991 års definition på specialundervisningen för att ett land skall anses ha en generell välfärdspolitik, etc.

Jag trodde att detta var uppenbart. Efter de gånger jag tidigare har hört Jan Andersson var jag övertygad om att han insåg dessa distinktioner. Det finns förstås åtgärder som inte är bra i ett land, men som ändå inte är ett brott mot en generell välfärdspolitik. Nog om detta exercerande.

Vi har de problem vi har i Sverige i dag därför att Jan Anderssons partivänner under 1980-talet, framför allt under 80-talets slut och i början av 90-talet, haft ansvaret för den ekonomiska politiken. Nu krävs det åtgärder av olika slag. De vi har föreslagit, som rör de delar som den här debatten handlar om – karensdagar, avskaffande av delpensionen och flera andra icke-populära saker – rör på intet sätt den generella välfärdspolitiken. Det är det jag har velat framföra i den här diskussionen.

Andre vice talmannen anmälde att Jan Andersson anhållit att till protokollet få antecknat att han inte ägde rätt till ytterligare replik.

Anf. 102 PONTUS WIKLUND (kds):

Herr talman! Mycket i svensk sjukvård är bra, men vi bör här i första hand ta upp sådant som inte är bra, för att ge förutsättningar till förbättringar. Det har sagts mycket här i dag som jag skulle vilja instämma i, men taletiden är kort, och jag väljer att behandla några speciella, som jag ser det, mycket viktiga problem.

I senaste numret av Läkartidningen berättas om en 72-årig man med kroniska sjukdomar i hjärta och lungor. Han remitterades till akutsjukhus på grund av försämring. Han fick behandling på akutmottagningen, blev bättre och skickades hem efter fyra timmar, delvis därför att det inte fanns plats på vårdavdelning.

Patienten avled i hemmet dagen efter. Jourläkaren fick varning av hälso- och sjukvårdens ansvarsnämnd, därför att patienten inte lades in på vårdavdelning; han var en högriskpatient.

Jag berättar om detta därför att andra läkare på andra kliniker har trätt fram och sagt att det var fel att ge läkaren varning. En av dem har presenterat fallet för 25 läkare på en medicinklinik, och alla ansåg att patientärendet handlagts korrekt – eftersom verkligheten numera är som den är, skriver de. Det är systemets fel att man måste prioritera på detta sätt. Liknande patienter, och de är inte ovanliga, har man numera ofta inte plats för, utan måste

Prot. 1991/92:63
13 februari 1992

*Allmänpolitisk
debatt*

Socialpolitik m.m.

skicka hem, trots att det ofta betyder sämre behandling både medicinskt och humanitärt. Det innebär också ett avsevärt risktagande.

Bantningen av akutsjukvården det senaste decenniet, samtidigt som behoven har ökat, medför att allt fler inte får angelägen sjukvård, sjukvård som skulle ha varit av värde för den enskilde patienten. Detta är i själva verket fråga om en ransonering.

Man bör kartlägga hur vanligt det är med undervård av framför allt äldre som är svårt sjuka, med sjukdomar som kan bättras eller botas. Det kan man troligen göra med en kvalitetsuppföljning av befolkningsansvarsmodell, som den brukar kallas, där man undersöker förhållandet mellan befolkningens totala behov av vård och de resurser som erbjuds. Man kartlägger exempelvis konsekvenser av icke given akutsjukvård eller av sjukvård på för låg nivå. Jag har skrivit en motion om detta, som jag hoppas att vi senare får diskutera.

En sådan kartläggning har givetvis i första hand en humanitär aspekt. Men resultatet bör även användas som underlag för resursfördelning, både inom vårdapparaten och mellan olika samhällssektorer.

Herr talman! I regeringsförklaringen aviseras en större översyn av sjukvårdens organisation och finansiering. Vi är många som har förväntningar på den. Den bör inte låsas i direktiven så att det inte finns möjlighet att förutsättningslöst pröva olika möjligheter att finna vägar för mera pengar till en solidariskt fördelad sjukvård.

Svensk sjukvård är inte så kostnadskrävande som det påstås – 8–9 % av bruttonationalprodukten, näst högst i världen efter USA. Det är en myt, vill jag påstå. När vi räknar så tar vi med en hel del omsorg och omvårdnad, som för övrigt numera är kommunernas ansvar, och som i andra länder inte räknas in i sjukvårdskostnaden. Mycket talar i verkligheten för att tio, kanske femton länder inom OECD har högre eller lika hög sjukvårdskostnad som Sverige, om man räknar den verkliga sjukvårdskostnaden.

Vi vet från upprepade opinionsundersökningar att svenska folket anser att det vi framför allt bör satsa mera på i vårt samhälle är sjukvården och äldreomsorgen. Vårdfrågan var för övrigt den viktigaste frågan i det senaste valet, enligt opinionsundersökningar. Det jag säger om behov av större resurser minskar inte angelägenheten av att fortsätta att effektivisera vården. Det är möjligt att göra inom vissa områden.

Jag övergår så till en annan sak. Patienterna har ofta individuella önsningar och krav beträffande sin vård. Det måste skapas system som ger större möjlighet att planera och välja, utan att för den skull den solidariska tanken får vika.

Hälsoekonomer från fem olika länder har nyligen på uppdrag av Studieförbundet Näringsliv och Samhälle granskat den svenska sjukvården och ställt den i relation till situationen i sina hemländer. Positivt är att vi har en god tillgång till personal, att vi har en hög medicinsk standard och att vi fördelar vårdresurserna på ett jämlikt sätt. Dock vill jag påpeka att det enligt min uppfattning är mera en social rättvisa än en individuell.

De väsentliga problemen är, enligt hälsoekonomerna, att patienten inte kan välja vårdgivare samt att det saknas belöningssystem som kan öka utbudet och skapa konkurrens mellan olika vårdgivare.

Herr talman! Jag vill slutligen fråga sjukvårdsministern: Kommer direktiven till den översynsutredning som, vad jag vet, snart skall tillsättas att medge att man förutsättningslöst prövar alla alternativ för att tillföra sjukvården mera pengar? Det gäller en sjukvård fördelad jämligt och rättvist och där patienterna ges inflytande och verklig möjlighet att välja vårdgivare. Jag är övertygad om att detta är en för svenska folket mycket viktig fråga.

Anf. 103 Statsrådet BO KÖNBERG (fp):

Herr talman! Det är förvisso en viktig fråga hur vi skall ha det med sjukvården under det närmaste decenniet och hur den skall finansieras.

I den utredning om sjukvårdens finansiering m.m. som kommer att tillsättas inom den närmaste månaden kommer det att ingå i direktiven att belysa olika modeller för att finansiera svensk sjukvård samt att belysa den fråga som Pontus Wiklund också tog upp, nämligen frågan om resursbehovet för sjukvården under kommande år. Jag tror att vi via den utredningen kommer att få material som gör att den svenska debatten om de här frågorna kommer att stå på en mycket fastare grund. Förhoppningsvis hittar vi lösningar som gör att vi kan fortsätta att ha en bra sjukvård i landet, ta till oss de nya medicinska framsteg som görs och ta hand om fler av de riktigt gamla.

Anf. 104 PONTUS WIKLUND (kds) replik:

Herr talman! Jag tackar för svaret. Jag vill påpeka att många säger att vi i dagens läge har så dålig ekonomi att vi inte kan tänka oss att utöka resurserna till vården. Denna utredning skall faktiskt avhandla 90-talet. Därför är det viktigt att vi går in i den med förutsättningen att vi måste kunna skapa större resurser till sjukvården i trängre bemärkelse.

Anf. 105 TUVE SKÅNBERG (kds):

Herr talman! Vid den viktiga manifestationen i går i Storkyrkan underströk alla talarna att alla människor har lika värde, oavsett ras, hudfärg eller religion – men man nämnde inte ålder. Det är vad jag vill understryka i dag: Alla människor har lika värde, även oavsett ålder. Det gäller den åldrande människan, likaväl som det jag vill ta upp i dag, det ofödda barnet. Detta sägs i flera internationella dokument som Sverige har ratificerat, t.ex. i Genève-deklarationen från 1948, där det bl.a. fastslås att en läkare skall förpliktiga sig till den "yttersta respekt för mänskligt liv alltifrån konceptionen till döden".

Så sägs också i regeringsdeklarationen: "Alla människor har samma värde. Den grundläggande mänskliga rättigheten är rätten till liv." Utgångspunkten – för en etiskt förankrad politik – skall alltid vara den syn på människan som har sin förankring i den kristna etiken och den västerländska humanismen, dvs. precis detsamma som sades i Genève-deklarationen.

1974 års abortlag lämnar den gravida kvinnan ensam med beslutet, om hon skall föda eller abortera sitt barn. Här och nu vill jag inte ställa detta under debatt. Vare sig läkare eller sociala myndigheter borde kunna känna större kärlek till det ofödda barnet än kvinnan själv. Så står det ju också i den bibel som Svenska kyrkan och Svenska missionsförbundet har delat ut.

Jesaja 49:15: "Kan då en moder glömma sitt barn, så att hon inte har förbarmande med sin livsfrukt?"

När man inte ens i Bibeln känner en större jordisk kärlek än moderskärleken, hur kan det då vara att var fjärde graviditet leder till abort? Det innebär 38 000 ofödda barn om året. Vad är det som kan tvinga en kvinna att trots allt "glömma sitt barn, så att hon inte har förbarmande med sin livsfrukt"? Vi har utelämnat kvinnan till att se sig tvungen att göra en av de handlingar som allra mest strider mot hennes natur och rättskänsla.

Alla är överens om att detta är en tragedi, men för att förebygga aborter talar vi bara om preventivmedel. Och visst är det en god tanke att föreslå fria kondomer för ungdomar – men vad föreslår vi när man har misslyckats och blivit oönskat gravid? Hur skall vi stödja kvinnor för att de skall orka föda? De får inget, eller åtminstone litet, stöd från samhället, trots att staten har ansvaret att upprätthålla rättssäkerheten och allas lika människovärde.

Herr talman! Jag vill påstå att vi inte vet varför kvinnor ser sig tvungna att begå abort. Inte sedan 1981 har en undersökning värd namnet gjorts. 1980 års abortkommitté intervjuade 3 800 kvinnor. Bland de anförda skälen märktes då en stor grupp socio-ekonomiska skäl. Det är samhällets oavvisliga plikt att undanröja dessa; det är vi skyldiga både barnen och kvinnorna. Vi måste också skapa ett klimat där barn är välkomna, där den gravida kvinnan orkar att föda.

Samhällets signal måste vara entydig: Valet är Ditt, men det är önskvärt att Du föder. Allt skall göras för att hjälpa Dig att se det möjligt att föda.

Åtgärder som måste sättas in för att stödja den gravida kvinnan kan vara:
att mödrahälsovården skall utgå från att graviditet är något positivt för föräldrarna och att den skall fullföljas,

att barnmorskan som möter kvinnan på mödravårdscentralen skall ha instruktionen att stödja, råda och hjälpa till att föda,

att kvinnan både i personligt samtal och genom broschyrer skall informeras aktivt om det stöd samhället erbjuder för att hon skall orka föda sitt barn,

att ingen skall behöva anförda brist på lämplig bostad, studiesituationen eller studiemedel som skäl för sin abort,

att den ensamstående modern skall erbjudas stödfamilj både före och efter födelsen.

Herr talman! För att ett effektivt socialt stödprogram skall kunna tas fram behövs ett bättre underlag för varför kvinnor väljer abort. Jag vill fråga statsrådet Bo Könberg om han är villig att ta initiativ till en ny undersökning, i stället för den föråldrade elva år gamla, om varför kvinnor väljer abort, i avsikt att klargöra hur samhället bäst kan stödja kvinnorna att välja att föda sina barn.

Jag skulle vilja fråga ledamöterna av riksdagen: Är inte det någonting vi kan ställa upp på över alla partigränser att hjälpa kvinnan att orka föda?

Anf. 106 Statsrådet BO KÖNBERG (fp):

Herr talman! Det är självfallet en uppgift för oss alla att försöka skapa ett samhälle som är så bra att man inte, beroende på hur det ser ut i samhället, avstår från att föda ett barn. Det tror jag är någonting som alla riksdagsgrupper och riksdagsmän arbetar för.

Sedan är det en uppgift inte minst för landstingen att se till att det finns god information om preventivmedel och som gör att man kan undvika oönskade graviditeter. Huvudmålet måste förstås vara att undvika oönskade graviditeter som sådana. Det arbetet bedrivs i många landsting. Det är möjligt att vi kan bidra mer till detta på riksnivå. Det är möjligt att man behöver skaffa sig mer kunskap på riksnivå om detta, men jag är inte säker på detta. Därför vill jag inte ge ett jakande svar på den fråga som Tuve Skånberg ställde.

Prot. 1991/92:63
13 februari 1992

*Allmänpolitisk
debatt*

Trafikpolitik

*Information från
regeringen*

Anf. 107 TUVE SKÅNBERG (kds) replik:

Herr talman! Jag skulle vilja fästa statsrådets uppmärksamhet på att alla är överens om att preventivmedelstekniken måste bli bättre. Kds har ingen annan syn i detta hänseende. Men det jag vill påpeka är att när väl olyckan är framme, en kvinna är oönskat gravid, ställer inte samhället upp. Med tanke på den rättssäkerhet som vi som stat är tvungna att upprätthålla måste vi stödja kvinnan. I efterhand kan ingen kondom i världen hjälpa henne. Då kan bara ett aktivt, varmt och medmänskligt stöd till kvinnan hjälpa i situationen. Annars får hon leva med det misslyckande som vi lägger i hennes händer. Det är en fruktansvärd upplevelse för en kvinna – jag har talat med många – att se sig tvungen att välja abort. Det är vi som tvingar kvinnan att begå abort genom de omständigheter vi lägger i knäet på henne. Sedan får hon leva med dessa sår kanske resten av sitt liv.

En undersökning, där man frågar kvinnorna vad vi kan göra för att stödja dem att föda, skulle därför vara önskvärd. Preventivmedelsteknik hjälper alltså inte.

Anf. 108 Statsrådet BO KÖNBERG (fp):

Herr talman! Jag vill ändå påpeka att det förstås måste vara allra bäst i alla situationer att se till att det inte blir någon oönskad graviditet.

Trafikpolitik

Anf. 109 ANDRE VICE TALMANNEN:

Nu övergår vi till att diskutera trafikpolitik. Det avsnittet inleds av kommunikationsminister Mats Odell och innehåller också information från regeringen. Det innebär alltså att jag kommer att ge tillfälle för riksdagsledamöterna att ställa kompletterande frågor efter kommunikationsministerns anförande.

Anf. 110 Kommunikationsminister MATS ODELL (kds):

Herr talman! Ekonomiskt välstånd bygger bl.a. på en väl utvecklad infrastruktur. I alla länder och i alla tider har infrastrukturen utgjort ett hinder eller en resurs för utvecklingen. Sådan är situationen runt om i hela Europa.

I öster utgör bristen på infrastruktur ett allvarligt hinder. I Västeuropa genomförs nu stora satsningar som kommer att bidra till ett ekonomiskt uppsving.

Även våra egna erfarenheter bekräftar infrastrukturens betydelse. Satsningar på järnvägar, hamnar och vägar var en viktig förklaring till den

snabba omvandlingen av den svenska ekonomin i slutet av förra seklet när Sverige industrialiserades.

Infrastrukturens betydelse är minst lika stor i dag. Under senare år har investeringarna i infrastruktur dock minskat. Detta förhållande har uppmärksammats i många sammanhang de senaste åren. Det går inte att statistiskt belägga att minskningen av satsningarna på infrastruktur utgör en förklaring till 70- och 80-talens låga produktivitetstillväxt och dåliga ekonomiska utveckling i Sverige. Men erfarenheter från vår egen historia och omvärlden pekar på att infrastrukturens utbyggnad är av strategisk betydelse när det gäller att ge en långsiktig utvecklingskraft åt svensk ekonomi.

En förbättring av infrastrukturen kommer att sänka transportkostnaderna för näringslivet. Det är viktigt med tanke på det internationaliserande svenska näringslivet. Vårt välstånd bygger på framgångar på exportmarknaderna. Svensk exportindustri måste övervinna det avståndshandikapp som produktion i Sverige har jämfört med produktionen inom t.ex. EG. Väl utbyggda och effektiva transportsystem är en nödvändighet för svensk industri.

En viktig grundbult i regeringens ekonomiska politik är därför att modernisera och komplettera det svenska järnvägs- och vägnätet. I år kommer det att investeras mer i vägar och järnvägar än någonsin tidigare under 1980-talet. Regeringens avsikt är också att tidigarelägga ytterligare projekt. I regeringsdeklarationen anges att en fortsatt satsning på infrastrukturen skall betalas genom utförsäljning av statliga företag. Vi ligger i startgroparna för att göra 1990-talet till infrastrukturens årtionde. De satsningar som nu planeras kommer att vara mycket betydelsefulla för att Sverige skall nå en hög och bärkraftig ekonomisk tillväxt.

Regeringen ser med allvar och oro på den tilltagande arbetslösheten i landet. Den är speciellt hög inom byggsektorn. Regeringen bedömer att det nu är motiverat att vidta ytterligare åtgärder för att mildra lågkonjunkturens konsekvenser. En tidigareläggning av infrastrukturprojekt som redan är planerade skall därför göras. Både den kortsiktiga sysselsättningskrisen och den långsiktiga tillväxtpolitiken motiverar regeringens åtgärder.

Regeringen har därför i dag gett mig klartecken att ta fram ytterligare ett investeringspaket inom väg- och järnvägssektorn. En av förutsättningarna för det beslut som har fattats är att riksdagen tidigare pekat ut ett speciellt vägnät, stamvägnätet, där bl.a. Europavägarna ingår. Det kommer nu att kompletteras.

Regeringen förfogar efter riksdagens beslut över en planeringsram med ett anslag, K I – det är alltså investeringar i infrastrukturen, ibland också kallat delfinanslaget – som får användas för tidigareläggning och utvidgning av väg- och järnvägsobjekt som ligger inom riksdagens prioriterade stråk eller finns i nuvarande planering. Planeringsramen uppgår till 20 miljarder kronor och anslaget till 10 miljarder kronor budgetåret 1991/92. Anslaget är in-tecknat. Men många av objekten är av olika skäl så komplicerade att de ännu inte satts i gång. Per den 1 juli 1991 kommer ca 2 miljarder kronor att ha förbrukats av de 10 anslagna. Det återstår alltså 8 miljarder för olika typer av projekt.

Regeringen har i dag givit mig klartecken att fullborda planeringen för att hela den summan skall kunna utnyttjas under 1992 och 1993.

Inom kommunikationsdepartementet har vi under de senaste veckorna tillsammans med banverket och vägverket inventerat vilka projekt som är möjliga att mer eller mindre omedelbart sättas i gång. Det finns projekt, vilkas kostnader överstiger det återstående anslaget under K 1, som nu kan tidigareläggas. Satsningar i den storleksordningen skulle ge närmare 7 000–9 000 årsarbetstillfällen, fördelade över den period som projekten genomförs. Den totala sysselsättningseffekten kommer dock inte att stanna vid dessa tal, utan antalet arbetstillfällen kan bli större. Som vi alla vet får varje spenderad krona följd effekter i ekonomin. Hur stora dessa effekter blir är svårt att uppskatta, men de torde vara betydande.

I den situation som nu råder är varje nyskapat arbetstillfälle en seger. Ett nytt arbetstillfälle drar inte bara ytterligare en person ur arbetslöshetens gissel, utan det skapar också trygghet och framtidstro för övriga familjemedlemmar och närstående. Varje jobb som kan skapas med de infrastruktur-satsningar som regeringen nu arbetar med är oerhört viktigt för att också långsiktigt ge svensk ekonomi en ny styrka.

Regeringen har alltså i dag gett kommunikationsdepartementet klartecken att ta fram ett investeringspaket som tar i anspråk de resurser som finns under anslaget K 1, men den exakta omfattningen och inriktningen av ett sådant paket kan i dag inte anges.

Alla potentiella projekt granskas för närvarande för att man skall kunna se vilka effekter enskilda projekt får ur olika perspektiv. Det avgörande är projektens exakta starttidpunkt. Projekten granskas också utifrån vilken betydelse de har för näringslivet och för sysselsättningen.

Det är inte minst viktigt att projekten fördelas regionalpolitiskt klokt över hela landet. Under den närmaste tiden kommer de olika projekt som kan tidigareläggas att sättas i gång. Vi kommer inte att vänta till dess samtliga projekt i paketet granskats och är klara för det första spadtaget, utan allteftersom ett projekt blir klart kommer verksamheten att köras i gång.

Regeringen kommer således att successivt fatta beslut om de olika projekten. Ett första beslut har fattats i dag. Regeringen har anvisat 106 milj. kr. till Nynäsbanan. Dessa pengar skall användas för banarbeten under sommaren, vilket kommer att ge en direkt sysselsättningseffekt och ge arbete åt ca 90 personer, förutom att restiden till Nynäshamn förkortas när banan efter sommarens slut har blivit bättre.

I och med att regeringen väljer att utnyttja infrastrukturanslaget för tidigareläggning av projekt kommer det att uppstå ett behov av att inom något år fylla på med medel från företagsförsäljningar för bl.a. ytterligare investeringar. Den exakta omfattningen och tidpunkten för dessa påfyllningar är beroende av flera orsaker. Det beror bl.a. på hur snabbt de olika projekten kan startas. Regeringen återkommer således i denna fråga.

Genom denna uppläggning blir inte satsningarna på infrastruktur beroende av den exakta tidpunkten, t.ex. för utförsäljningen av statliga företag. Båda dessa uppgifter kan således fullgöras vid den ekonomiskt sett mest gynnsamma tidpunkten.

De stora satsningar som regeringen nu gör ger Sverige ett infrastrukturka-

Prot. 1991/92:63
13 februari 1992

*Allmänpolitisk
debatt*

Trafikpolitik

*Information från
regeringen*

pital som måste förvaltas väl. Det är därför mycket viktigt att resurserna för drift och underhåll blir så omfattande att infrastrukturkapitalet kan vidmakthållas. Tyvärr är fallet inte så i dag. En långsiktigt klok politik måste ge sig i kast även med detta problem. Under den närmaste tiden kommer jag att analysera och bearbeta de olika förslag som finns på detta område.

En väl utbyggd infrastruktur är en förutsättning för en väl fungerande transportsektor i det här landet, men själva utnyttjandet är också avgörande. Trafikpolitiken har sedan länge utgått från omsorg om producenten, om trafikföretagens ekonomi och resultat, vilket har lett till en onödig kontroll och byråkrati. Regeringen vill genom ett konsekvent utnyttjande av konkurrensen som medel dels hushålla bättre med resurserna, dels åstadkomma bättre service och bättre transportalternativ för konsumenterna. Transportproducenterna skall anpassa sig till kundernas val och önsksningar. Det betyder att långväga busstrafik, flygtrafik och järnvägstrafik skall avregleras. Den som kan och vill skall kunna pröva sina affärsidéer på transportmarknaden till kundernas bästa. Även post- och telemarknaden skall utsättas för konkurrens.

Därmed, herr talman, har jag redogjort för den inriktning som regeringen har för den närmaste tidens infrastrukturpolitik.

Anf. 111 RUNE THORÉN (c):

Herr talman! Jag vill tacka Mats Odell. Jag tycker att det var en bra redovisning som han lämnade. Jag noterade särskilt att det inte bara var arbetslösheten som föranledde regeringens åtgärder. Satsningarna var också ett led i regeringens långsiktiga tillväxtpolitik. Det vill jag understryka. Det finns all anledning att göra dessa satsningar med tanke på den långsiktiga tillväxtpolitiken, miljön och det utökade Europasamarbetet.

När det gäller dessa 8 miljarder, kommer det att finnas utrymme för Adelsonsöverenskommelsen och Dennisöverenskommelsen avseende kollektivtrafiken i våra storstäder? Det är oerhört viktigt att så blir fallet.

Jag har tagit del av banverkets treårsplan. Där står det att man räknar med att västkustbanan skall vara klar 1998, dvs. om sex år. Jag kan inte se annat än att om banverket får klara intentioner från regeringen om att man inte bara i dag utan även framöver anslår pengar, borde det finnas möjligheter att färdigställa västkustbanan tidigare. Den förre kommunikationsministern – liksom även jag – har uttryckt det så, att en bana blir inte nyttiggjord förrän den är färdigbyggd i sin helhet. Det är därför som det är så kolossalt angeläget att anläggningar av den här typen blir färdiga.

Herr talman! Jag skall inte förlänga debatten ytterligare annat än genom att understryka att jag tycker att det är bra att det nu har tagits fram pengar. Det stämmer överens med vad centern har föreslagit: 40 miljarder under 90-talet och sedan ytterligare 40 miljarder. Det är nödvändigt.

Anf. 112 Kommunikationsminister MATS ODELL (kds):

Herr talman! Storstadsförhandlingarna skall slutföras. De ingår i regeringens planering. Regeringens utgångspunkt är att de projekt som är planerade skall genomföras, och det gäller även de enskildheter som Rune Thorén här aktualiserade.

Anf. 113 GEORG ANDERSSON (s):

Herr talman! Jag har med stort intresse sett fram emot den information som vi skulle få i dag. Det massmediala intresset är också stort. Det har ställts stora förväntningar efter kommunikationsministerns utspel i söndags.

Mats Odell sade att regeringen ligger i startgroparna. Min kommentar är: Kom ur startblocken! Det som vi har fått veta i dag är närmast ett exempel på hur man snavar i startblocken.

Kommunikationsministern sade att han har fått i uppdrag av regeringen att ta fram ytterligare ett paket. Finns det någonting nytt i detta paket? Finns det några nya pengar? Eller är det samma pengar som jag och den förra regeringen beslutade om i fjol höst, som nu flyttas från då beslutade projekt till andra projekt, om vilka vi inte får veta någonting i dag? Om det är så, vilket jag har uppfattat att det är, vilka av de projekt som beslutades om i fjol höst är det som nu inte kommer till stånd eller som återigen skjuts på framtiden i väntan på utförsäljning av statliga företag? Vad är det för projekt utöver Nynäsbanan som nu skall forceras fram?

Det var vad vi ville veta i dag, eftersom det ju är nu som jobben behövs för alla som är arbetslösa och för alla entreprenadföretag som går i konkurs.

Slutligen: Nynäsbanan ingår i Dennispaketet. Innebär det här att regeringen nu, innan Dennisförhandlingarna är avslutade, har börjat att plocka ut delar som man finansierar med de pengar som var avsatta för ändamålet?

Anf. 114 Kommunikationsminister MATS ODELL (kds):

Herr talman! Georg Andersson vet ju vad han talar om, när det handlar om projekt som blir kvar i startgroparna.

Det är just de projekt som Georg Andersson pekade ut under valrörelsen, vilket jag i och för sig tycker var bra, som ännu inte är färdiga att förverkligas. Projekten är dock finansierade genom pengarna under anslaget K 1 – 10 miljarder, som vi tar i anspråk för projekt som är färdiga att omedelbart sättas i gång. Skillnaden är att vi stuvor om i projektportföljen.

Det är inte fråga om några nya projekt, utan det rör sig om sådana projekt som Georg Andersson har varit med om att ta fram. Vi stuvor alltså om i portföljen, men det finns inte några projekt som faller bort. Vi hoppas att i framtiden få fortsätta med att fylla på med resurser ur det här anslaget. Vi har en ny planeringsperiod från 1993 t.o.m. 2003, där vi skall ange nya planeringsramar. Jag ser med mycket stor tillförsikt fram emot den fortsatta utvecklingen, även efter det att de 10 miljarderna har tagit slut. Men om den efterföljande perioden har vi ännu inte fattat något beslut.

När det gäller Dennisöverenskommelsen är det alldeles riktigt att det här är ett alldeles nytt sätt att se på storstadsöverenskommelserna. Vi har redan förra torsdagen brutit ut Örgryte station från Göteborgsförhandlingarna eftersom den var färdig att köras i gång.

Rune Thorén har flera gånger tidigare här i kammaren frågat om vi inte är beredda att göra det. Vi har lyssnat på det och brutit ut det för att få i gång sysselsättning och ta de tillfällen som nu finns för att få i gång en bra kollektivtrafik.

På samma sätt är det med Dennisöverenskommelsen, men det finns en hake här, Georg Andersson, och det är att de 81 milj. kr. som ligger i plan

Prot. 1991/92:63
13 februari 1992

*Allmänpolitisk
debatt*

Trafikpolitik

*Information från
regeringen*

får man nu. Det här arbetet skulle ha utförts 1996 enligt överenskommelsen. Sedan återstår 26 milj. kr. som är villkorade till att Dennisöverenskommelsen verkligen kommer att förverkligas. Annars vill vi ha tillbaka de pengarna.

Vi tycker att det är en klok och framsynt politik att inte stoppa upp projekt i onödan. Vi tror att det här skall ge ett bra resultat även så till vida att det stimulerar regionen att komma till ett slutligt beslut om hela överenskommelsen.

Anf. 115 GEORG ANDERSSON (s):

Herr talman! Jag måste be om ursäkt, men jag blir inte klokare av det här. Kommunikationministern talar om att stuva om bland projekten, men det presenteras ju som en ny storsatsning. Vi har fått en redovisning från den gamla regeringen som den nya regeringen har tagit över och presenterat i budgetpropositionen. Det är projekt om 11 miljarder kronor som annonserats och beslutats. Vi diskuterade dem förra veckan, och då fick jag en kompletterande förteckning av kommunikationsministern om igångsättningsläget beträffande de här projekten.

Nu skall det stuvras om. Vad är det då som får vänta? Vad är det som tillförs och forceras fram? Sanningen är väl dessutom den att det icke finns en enda ny krona i det här paketet som har annonserats sedan i söndags.

Anf. 116 Kommunikationsminister MATS ODELL (kds):

Herr talman! Jag skall försöka vara pedagogisk. De pengar som var anslagna för att räcka fram till budgetåret 1995/96 förbrukar vi nu. Vi tidigare lägger de projekten. Det blir alltså betydligt mer sysselsättning nu, än vad det hade blivit om man hade följt den ursprungliga planeringen för hur det här anslaget skulle förbrukas. Det är den stora skillnaden.

Sedan är vi beredda att i enlighet med regeringsdeklarationen fylla på med nya pengar på olika sätt, bl.a. genom vår syn på statligt företagande. Där skiljer vi oss, Georg Andersson och jag. Vi anser inte att det är nödvändigt att staten äger bryggeriföretag och sådana saker. Det kan andra göra lika väl. Vi vill i stället satsa de pengarna på sådant som ingen annan har ett företags-ekonomiskt intresse att satsa på, nämligen vägar och järnvägar. Det är statens huvuduppgift.

Det här är alltså effekterna av den nya regeringens politik på detta område. Jag vet att Georg Andersson hellre vill behålla de här företagen i statens regi. Då får man en långsammare utbyggnad av infrastrukturen. Vi vill alltså inte det. Detta är den första effekten av den politiken.

Anf. 117 STEN-OVE SUNDSTRÖM (s):

Herr talman! Jag hade ju hoppats att kommunikationsministern i den här informationen hade kunnat redovisa några av de projekt som kommer att ta fart nu. Man satsar nu i runda tal 8 miljarder kronor över några år, och det skall ge mellan 7 000 och 9 000 arbetstillfällen, enligt kommunikationsministern. De skall, som statsrådet säger, fördelas klokt regionalpolitiskt över hela landet.

Då funderar man litet grand över vilka projekt som statsrådet tänker lyfta

fram. Hur många av dessa 7 000–9 000 arbetstillfällen kommer att tillfalla de delar av landet som har stora problem på arbetsmarknaden nu? Jag tänker på Norrlands inland och glesbygdslänen.

Prot. 1991/92:63
13 februari 1992

*Allmänpolitisk
debatt*

Trafikpolitik

*Information från
regeringen*

Anf. 118 Kommunikationsminister MATS ODELL (kds):

Herr talman! Jag har i dag redogjort för en ny princip som regeringen vill introducera när det gäller infrastruktursatsningar, nämligen att tidigarelägga ett stort antal projekt och ta av ett anslag som finns tillgängligt nu. Vi har däremot inte berett färdigt vilka dessa projekt är. Jag har redovisat att det finns en mängd projekt som t.o.m. överstiger det tillgängliga utrymmet och som är klara att köras i gång under våren, vissa oerhört snabbt.

Men vi skall tillsammans med arbetsmarknadsdepartementet, finansdepartementet och andra departement bereda den här frågan så att vi får en riktig regionalpolitisk fördelning av detta. Det är alltså ett arbete som pågår för närvarande.

I dag har jag redovisat den nya principen. Om någon eller några veckor kommer vi att redovisa vilka projekt som vi kommer att köra i gång. Det kan jag alltså inte göra i dag, eftersom beredningsarbetet fortsätter. I dag meddelar vi principen att vi kommer att dra i gång ett stort antal nya projekt.

Anf. 119 ULLA ORRING (fp):

Herr talman! Det är mycket bra att det kommer fram förslag om satsningar på kommunikationer. Vägar och järnvägar har fått förfalla här under den socialdemokratiska perioden. Vägar och kommunikationer bidrar ju till att skapa varaktiga jobb.

Nu talar statsrådet om principerna. Under den föregående regeringsperioden var ju principen den att det inte var någon särskilt stor regionalpolitisk fördelning till norra Sverige. Det finns t.ex. inga stora vägprojekt norr om Sundsvall. Delta-projektet är det enda stora. Sedan finns det ju inte särskilt mycket satsat. Jag vet inte om statsrådet är beredd att svara på de här frågorna nu, men Umeå kommun ligger mycket långt framme med ett projekt som gäller E4-förbifarten i Umeå. Likaså finns det ett mycket aktuellt projekt som socialdemokraterna försummat, nämligen Bothniabanan efter Norrlandskusten. Sedan en liten fråga: Finns det några pengar för investeringar i inlandsbanan?

Anf. 120 Kommunikationsminister MATS ODELL (kds):

Herr talman! Jag är inte beredd att svara på några frågor om konkreta projekt i dag. Det vore att föregripa ett beredningsarbete som jag tror att Ulla Orring, jag och övriga ledamöter skall vara glada om det genomförs så noggrant som möjligt.

Bothniabanan har den nackdelen i det här sammanhanget att den ingalunda är färdig att sättas i gång omedelbart. Det har kommit en samhällsekonomisk analys som i och för sig ser positiv ut och vi studerar den med positiva förtecken, som jag sagt tidigare här i kammaren.

När det gäller inlandsbanan finns det inte heller där några pengar i det här anslaget. Däremot har vi kommit mycket långt när det gäller förberedelserna att hitta en långsiktigt hållbar modell för att utnyttja den unika resurs

*Allmänpolitisk
debatt*

Trafikpolitik

*Information från
regeringen*

som inlandsbanan är i Sveriges norra inland. Men jag skall återkomma också i den frågan.

Anf. 121 ULLA ORRING (fp):

Herr talman! Jag tackar för det svaret. Jag konstaterar att regeringen visar en beredvillighet att satsa på kommunikationerna regionalpolitiskt även i norra Sverige. Jag är tacksam för det.

Anf. 122 BENGT HURTIG (v):

Herr talman! De förslag som vi hittills sett när det gäller investeringar i vägar och järnvägar har ju varit koncentrerade till storstadstriangeln, som flera talare har påpekat.

När flyget nu avregleras befarar många att regionalflyget kommer att få svårigheter att överleva och att staten inte kommer att ha råd att betala de tjänster som man kommer att begära av flygbolagen. Samma sak gäller televerkets investeringar som man hotar att dra in. Televerkets service i glesbygden minskas ju också. Man drar in telebutiker och minskar servicenivån. Poststationer försvinner likaså under den här affärsmässiga konkurrensfilosofin.

Bedömer kommunikationsministern att staten kommer att ha råd att upprätthålla åtminstone den nivå på regionalpolitiska satsningar som man kunnat göra hittills genom att vinster i vissa områden av landet har kunnat bekosta förluster i övriga delar av landet?

Anf. 123 Kommunikationsminister MATS ODELL (kds):

Herr talman! Bengt Hurtig tar upp de regionalpolitiska aspekterna av avregleringen. Jag kan bara säga att vi vad gäller luftfartspolitik har lagt ut ett uppdrag hos luftfartsverket att studera bl.a. sådana effekter. Om jag minns rätt framläggs utredningen från luftfartsverket vid månadsskiftet mars/april, och vi skall då studera den.

I det sammanhanget vill jag gärna säga att regeringen när vi har fått den utredningen kommer att se på möjligheterna att ytterligare skärpa konkurrenspolitiken på luftfartspolitikens område med anledning av den utveckling som vi har förnummit under den senaste tiden.

När det gäller televerket kan ledamöterna i denna kammare aktivt bidra till att förhindra den regionalpolitiska katastrof som nu håller på att inträffa på teleområdet. Ett par av riksdagens partier håller i kortsiktigt populistiskt nit på att förstöra möjligheterna att bygga upp ett väl fungerande telekommunikationssystem i vårt land. Det är fullständigt orimligt att fortsätta med den politiken, vilken man nu vill låsa fast och genom vilken glesbygden subventionerar storstäderna. Investeringar förhindras, och glesbygden drabbas bl.a. genom att televerket inte får genomföra en kostnadseffektiv teletaxepolitik. Kammarens ledamöter har alltså utomordentligt goda möjligheter att bidra till att utvecklingen vänds till något positivt.

På postsidan är det så, som jag tror att Bengt Hurtig känner till, att postverket har genomfört en utredning, NÄT 92, som visar mycket goda regionalpolitiska ambitioner. Man kommer att öka antalet lantbrevbäringslinjer, man kommer att samarbeta med banker och med lanthandel. I stället för att

både lanthandel och post skall behöva läggas ned kommer man att kunna samordna sin verksamhet och fortsätta att ge service i glesbygd. Ambitionerna härvidlag är alltså mycket goda.

I den gjorda utredningen har man kommit fram till att sätta en prislapp på den regionalpolitiska servicen, och jag tror att det är positivt. En avreglering kräver att man också följer upp de regionalpolitiska åtaganden som de gamla monopolföretagen tidigare hade på sin lott.

Anf. 124 TREDJE VICE TALMANNEN:

Jag vill erinra om att det är fråga om kompletterande frågor och svar. Jag ber därför talarna att vara litet restriktiva med tidsanvändningen.

Anf. 125 BENGT HURTIG (v):

Herr talman! Jag uppfattar kommunikationsministerns svar så att han genom de insatser som regeringen avser att göra i samband med den avreglering som skall drabba alla sektorer inom kommunikationsdepartementets område kommer att klara snedbelastningen när det gäller föreslagna och beslutade projekt för järnvägar och vägar. Vi kommer att få en bättre regionalpolitisk fördelning än vad vi tidigare haft.

Anf. 126 Kommunikationsminister MATS ODELL (kds):

Herr talman! Om Bengt Hurtig läser regeringsdeklarationen skall han finna att inriktningen på en förbättrad regionalpolitik och på att hela Sverige skall leva är något som regeringen verkligen har tagit till sig, och vi kommer också att se till att det genomförs på de olika politikområdena.

Anf. 127 KENTH SKÅRVIK (fp):

Herr talman! Jag vill från början säga att jag helt ansluter mig till kommunikationsministerns syn på betydelsen av utbyggnaden av infrastrukturen, framför allt med tanke på Sveriges framtid. Jag vill också från början säga att jag anser att det är oerhört viktigt att vi satsar allt vad vi kan på det som är högprioriterat. Jag vet inte riktigt hur Nynäshamnsbanan låg till från högprioriteringssynpunkt, men jag kan förstå att man ibland tar till olika projekt för att skapa sysselsättning.

Vi har dock kunnat höra en del kritik från bl.a. banverket av att behandlingen av överklagningsärenden och speciella markproblem har tagit ganska lång tid. Det gäller bl.a. beträffande tunneln under Hallandsåsen i anslutning till västkustbanan. Det har också förekommit kritik i Halland och på andra ställen beträffande E 6 över huvud taget.

Jag vill fråga kommunikationsministern: Finns det någon möjlighet att skynda på dessa ärenden, så att de inte lägger hinder i vägen för vår utbyggnad av högprioriterade objekt? Man säger från banverket att pengar finns men att man väntar på besked.

Anf. 128 Kommunikationsminister MATS ODELL (kds):

Herr talman! Det är ett delikat problem som Kenth Skårvik tar upp. Det som kan uppfattas som ett byråkratiskt krångel är i själva verket ett uttryck för att den enskildes rättssäkerhet har stärkts.

Prot. 1991/92:63
13 februari 1992

*Allmänpolitisk
debatt*

Trafikpolitik

*Information från
regeringen*

Vad gäller tunneln under Hallandsåsen och förbifarten förbi Ängelholm går banverket ut med ett antal alternativa förslag och gör översiktliga miljökonsekvensbeskrivningar av dessa för att stimulera en lokal debatt i dessa frågor. Den har också verkligen, herr talman, kommit i gång inom det aktuella området. Det förs en intensiv debatt. Det fördröjer projektet, men jag tror att det är en i grunden positiv utveckling att flera människor dras in i en lokal beslutsprocess om en så oerhört viktig sak som en järnvägsdragning är.

Anf. 129 HUGO BERGDAHL (fp):

Herr talman! Jag vill fråga kommunikationsministern när start kan ske för byggandet av den s.k. Mälarbanan. Enligt tidningsartiklar har det hakat upp sig tidsmässigt på grund av delvis olösta mark- och finansieringsfrågor.

Anf. 130 Kommunikationsminister MATS ODELL (kds):

Herr talman! Jag kan i dag inte exakt besvara Hugo Bergdahls fråga, och det ligger inte heller inom ramen för de kompletterande frågorna, men jag skall gärna ge en så utförlig redovisning som möjligt efter mitt anförande, när jag har fått tillfälle att konsultera mina medarbetare. Det kan vara så att det i detta sammanhang finns någon upplysning som jag inte har nått av. Jag tror att det ändå inte skall behöva bli fråga om några större förseningar.

Anf. 131 GÖRAN MAGNUSSON (s):

Herr talman! Det är naturligtvis bra om kommunikationsministern och regeringen med dessa åtgärder snabbare får i gång projekt och sysselsättning. Samtidigt måste man fråga sig, med hänsyn till den detaljeringsnivå som kommunikationsministern diskuterar dessa frågor på med olika ledamöter: Varför finns det inte en lista på de nya projekt som för närvarande är högst prioriterade inom ramen för de 10 miljarder kronor som föregående regering och riksmöte anvisade till infrastrukturutbyggnader – det är ju egentligen bara de som kan komma i fråga i detta sammanhang.

Man anvisade ju de här pengarna för infrastrukturen med precis samma goda motiveringar som de som kommunikationsministern här har redogjort för. Därvidlag är det ju inte fråga om någon ny inställning från vare sig riksdag eller regering.

Vad som är intressant är ju det sätt på vilket nu exempelvis Mälarbanan och Svealandsbanan här i Mälardalen drabbas av omprioriteringen. Såvitt jag förstår av kommunikationsministerns besked dras nu finansieringen av dessa projekt in, och pengarna skall gå till andra projekt, som kan sättas i gång snabbare. Kan då kommunikationsministern garantera att Mälarbanan och Svealandsbanan behåller sin turordning och verkligen får sin finansiering när de projekten kan komma i gång?

Anledningen till den omprioritering som kommunikationsministern vill göra är ju att det har hakat upp sig på ett eller annat sätt med olika projekt. Vad gör nu statsrådet för att genom påverkan på olika organ se till att de tidigare högst prioriterade projekten kommer i gång så snabbt som möjligt? Det borde ju vara den allra viktigaste åtgärden.

Avslutningsvis två kommentarer. Leder omprioriteringen till en ökad satsning på vägbyggandet på bekostnad av järnvägsbyggandet, är det en allvarlig

miljöfråga. Jag vill dessutom fråga: Är kommunikationsministern beredd att i denna omprioritering medge att pengar i K-anlaget i fråga får användas för investeringar i den infrastruktur som sjöfarten har nytta av?

Anf. 132 Kommunikationsminister MATS ODELL (kds):

Herr talman! Varför finns det ingen lista? frågar Göran Magnusson. Jag skall gärna upprepa mitt svar på den punkten: Därför att vi bereder detta ärende. Jag ville i dag ändå lämna information om att vi har bestämt oss för en ny princip, nämligen att använda de anslagna medlen snabbare. Det är den princip som jag har redovisat. Det gäller bl.a. för sådana saker som Göran Magnusson nu frågar om.

För att avvägningarna i frågor av typen huruvida järnvägen skall få mindre anslag och i stället mera skall satsas på vägar, skall bli kloka och förståndiga har vi i dag ingen lista för detta, utan beredningen pågår.

Anf. 133 GÖRAN MAGNUSSON (s):

Herr talman! Jag fick ingen kommentar till frågan om garantin för finansieringen av exempelvis Mälardalsbanan och Svealandsbanan. Vad är det som gäller? Det finns faktiskt bara 10 miljarder att resonera om i reda pengar, och de skall nu användas på ett annat sätt än vad som ursprungligen var tänkt.

Beträffande en lista över prioriteringarna låter det sig ju sägas att en sådan bör göras, men den information som riksdagen har fått i dag är ungefär densamma som vi kunde läsa oss till och höra via TT redan i söndags. Det hade varit bra om vi hade kunnat få åtminstone en översiktlig inriktning på den nya prioriteringen.

Får jag också påminna om frågan om infrastrukturinvesteringar för sjöfarten.

Anf. 134 Kommunikationsminister MATS ODELL (kds):

Herr talman! Jag tror inte att jag kan svara ja på den sista frågan, huruvida det går att med nuvarande bestämmelser använda anslaget K 1 för investeringar i sjöfartens infrastruktur.

På den första frågan, om jag kan lämna några finansieringsgarantier, kan jag bara säga att regeringens målsättning att satsa på infrastrukturen naturligtvis inkluderar de objekt som Göran Magnusson räknar upp, Mälarbanan osv. Självfallet har vi inte minskat ambitionerna. Vi konstaterar bara att det finns andra projekt som är färdiga att sätta i gång i dag. Dessa vill vi starta. När de andra projekten kommer i samma läge, skall vi ta itu med dem också.

Anf. 135 STEN ÖSTLUND (s):

Herr talman! Som mestadels verksam i arbetsmarknadsutskottet var det med betydande intresse som jag såg fram emot denna information, sedan kommunikationsministern under helgen hade talat om att han skulle komma med förslag som skulle ge ända upp till 30 000 nya jobb. Det var i alla fall det besked som kablades ut.

Nu talade kommunikationsministern om att man hoppas på att få till stånd 7 000–9 000 nya jobb. Det har alltså skett en ordentlig devalvering på dessa

Prot. 1991/92:63
13 februari 1992

*Allmänpolitisk
debatt*

Trafikpolitik

*Information från
regeringen*

dagar, från söndagen till torsdagen. Jag blir inte riktigt klok på vad det egentligen är som kommunikationsministern har satsat på. Det gäller fortfarande samma gamla anslag om 10 miljarder kronor, som vår tidigare regering hade beslutat om. Den nuvarande regeringen tillsköt ju inte en krona till infrastrukturanslaget för nästa budgetår, utan man reducerade i stället ramen från 20 miljarder till 19 miljarder.

Jag har vidare inte upptäckt att Mats Odell har med sig några nya pengar, utan man skall använda de hittills beslutade 10 miljarderna på annat sätt. Några projekt har jag inte heller hört kommunikationsministern redovisa. Det hela verkar minst sagt luftigt. Ur arbetsmarknadspolitisk synpunkt är det en mycket stor besvikelse. Jag kan inte uttrycka det på annat sätt.

Anf. 136 Kommunikationsminister MATS ODELL (kds):

Herr talman! Jag var tvungen att titta upp mot vägtablån för att se efter vilken partibeteckning Sten Östlund har, men jag hann inte upp med blicken. Jag förstod ändå vilken bokstav som stod där.

Sten Östlund måste trots allt ha varit närvarande och lyssnat när jag förklarade att vi vill använda de 10 miljarder som anslagits på mycket kortare tid än vad som från början var planerat. Vi vill satsa på projekt under nu rådande lågkonjunktur. Samtidigt säger vi oss vara beredda att på olika sätt, bl.a. genom att sälja ut statligt ägda företag, fylla på för kommande infrastrukturinvesteringar.

Jag tror, herr talman, att det är ganska enkelt att konstatera att detta är något helt annat än att fortsätta med den politik som den förra regeringen hade slagit in på.

Anf. 137 STEN ÖSTLUND (s):

Herr talman! Den förklaringen från kommunikationsministern gör inte det hela klarare. Det är fortfarande fråga om samma gamla 10 miljarder som skall användas. Var finns alla dessa nya projekt som skall kunna komma i gång så snabbt? Vi från arbetsmarknadsutskottet är mycket intresserade av att få veta det. Vi hjälper gärna till. Men det är väl ändå ganska luftigt att på söndagen tala om 30 000 nya arbetstillfällen, för att sedan komma till riksdagen på torsdagen och inte ens kunna redovisa vilka projekt det kan vara fråga om?

Anf. 138 Kommunikationsminister MATS ODELL (kds):

Herr talman! Luftighet är naturligtvis ett relativt begrepp. De siffror som har uppgivits angående hur många årsarbetstillfällen som skall skapas har kommit från olika håll.

Jag har sagt att om man satsar ungefär 8 miljarder på vägar och järnvägar, skapar det i "runda svängar" 8 000 årsarbetstillfällen.

Det finns olika skolor som anser att varje sådant direkt arbetstillfälle ger multiplikatoreffekter. Vissa hävdar att det blir ytterligare ett arbetstillfälle, andra hävdar att det blir ytterligare två, osv. Det är fritt att spekulera. Jag säger att pengarna över den period de skall användas ger denna mängd med årsarbetstillfällen. Sedan finns det olika uppfattningar om vad detta kan ge i andra och tredje hand.

Anf. 139 KENT CARLSSON (s):

Herr talman! Det är glädjande att Nynäsbanan skall rustas upp. Det finns andra projekt i Stockholmsregionen eller i dess närhet som är ekonomiskt lönsamma och som skulle kunna ge ett värdefullt tillskott till den arbetsmarknad som nu i antal arbetslösa snart börjar motsvara hela Norrlandsregionen. Arlandabanan är ett projekt som snabbt kan komma i gång. Där finns också en mängd delprojekt – som dessutom ger pengar tillbaks inom en inte alltför avlägsen framtid.

Även om statsrådet vid flera tillfällen har sagt att han inte kan svara på frågor om enskilda fall, skulle jag ändå vilja veta hur han ser på Arlandabanan och givetvis också Svealandsbanan och Mälarbanan. Den här regionen har fått en relativt liten andel av investeringspengarna för infrastrukturen under årens lopp. Av det skälet vore det också viktigt att veta hur regeringen ser på satsningar i Stockholmsområdet – förutom Nynäsbanan.

*Allmänpolitisk
debatt*

Trafikpolitik

*Information från
regeringen*

Anf. 140 Kommunikationsminister MATS ODELL (kds):

Herr talman! Kent Carlsson är en duktig politiker. Han försöker få mig att säga något om min egen region som jag inte har sagt till våra vänner från norra Sverige. Jag tänker inte falla för den frestelsen, även om det hade varit spännande att få redovisa projekt i den egna valkretsen. Det är det som alla försöker göra här.

Alla och envar vet att när det gäller Arlandabanan råder där ett intensivt arbete för att så snabbt som möjligt få i gång arbetstillfällena. Jag ser ingenting som tyder på att det skulle bli försenat jämfört med den planering som föreligger.

Anf. 141 KENT CARLSSON (s):

Herr talman! Det är sorgligt att vi vid den stund i riksdagen som kallas Aktuell information får en information som är något inaktuell. Den presenterades ju i söndags.

Antingen har man inte kommit till skott i departementet, eller så kan man ana att ministern har gått en massmediekurs: "Hur man suger på en politisk karamell". Man delar upp den på söndagen, torsdagen och torsdagen därefter. Jag antar att ministern kommer tillbaka med en redovisning av de olika delprojekten, så att vi i riksdagen kan få möjlighet att debattera dem. Det måste ske snart, eftersom det handlar om en omstrukturering och omfördelning.

Anf. 142 Kommunikationsminister MATS ODELL (kds):

Herr talman! Det är naturligtvis intressant att veta vilka kurser jag har gått. Jag har säkert gått någon massmediekurs någon gång på den tiden jag var aktiv i ungdomsförbundet. Det skall jag inte sticka under stol med.

Men jag vill framhålla att det som vi har presenterat i dag är något helt nytt. De satsningar som vi nu aviserar är ganska unika.

Inget år under 80-talet investerades mer än 1 miljard i järnvägar. År 1992 beräknas banverket investera 3 miljarder. År 1983 investerades drygt 3 miljarder i vägar – i 1982 års priser. Övriga år uppgick investeringarna till i genomsnitt 1,5 miljarder.

Vi talar nu om en oerhört stor kraftsamling på det här området. Ett av de mål som finns nu är att öka takten på igångvarande projekt. Det finns goda förutsättningar att öka antalet sysselsatta i de projekten, för att få en större sysselsättningseffekt och få dem färdiga tidigare än planerat.

Anf. 143 INES UUSMANN (s):

Herr talman! Jag har också haft stora förväntningar på informationen denna torsdag. Jag får väl lov att tacka för redovisningen. Men jag blir bekymrad över den debatt jag har lyssnat på.

Enligt statsrådet Odell är det fråga om den nya principen. Det verkar vara principen att tomma tunnor skramlar mest.

Statsrådet upprepar hela tiden att det är fråga om något helt nytt. Vad är det som är helt nytt? Det skulle möjligen vara att den nya regeringen vill fullfölja beslut som hade fattats redan av den gamla regeringen och som riksdagen står bakom. Det är det enda som är annorlunda och nytt.

Det enda konkreta gäller min egen valkrets. Det är i och för sig positivt. Vi hade ställt krav på att få besked från regeringen redan i november månad. Men det dröjde till februari. Det är kanske också nytt att vi skall behöva tjata litet extra mycket på den här regeringen med brev och uppvaktningar än vad vi behövde göra med den gamla. Men jag trodde inte att det var något att vara stolt över.

Statsrådet säger att nu när pengarna skall omfördelas måste infrastrukturanslaget fyllas på. Hur blir det när statsrådet skall förklara för invånarna i Mälardalen att det inte skall bli någon Mälardalssatsning, eftersom det inte kom in tillräckligt med pengar vid försäljningen av Svensk Bilprovning? Hur skall statsrådet förklara att det inte går att satsa på E 6:an genom Halland, eftersom Prippsaktierna inte var tillräckligt lönsamma vid försäljningen?

Anf. 144 Kommunikationsminister MATS ODELL (kds):

Herr talman! Man lär sig något nytt varje dag.

Ines Uusmann är förvånad över att jag upprepar samma svar hela tiden. Det beror i viss mån på att de socialdemokratiska ledamöterna har bestämt sig för att ställa samma fråga hela tiden. Jag är artig nog att försöka svara på frågan. Det blir litet tjatigt. Jag håller med om det. Vi får leva med det. Om Ines Uusmann vill ställa samma fråga en gång till, lovar jag att svara på den en gång till. Vad det är som skramlar överlåter jag åt ledamöterna i kammaren att avgöra.

"Vad är det som är nytt? Det är den gamla regeringens politik." Ja, visst! Men vi säger att vi nu på betydligt kortare tid genomför det som ni socialdemokrater hade tänkt att genomföra till 1995. Vi är beredda att tillskjuta mera pengar till infrastruktursatsningar, bl.a. med hjälp av utförsäljning av statligt ägda företag. Detta är något nytt. Är det inte nytt, är det en fantastisk omsvängning i det partis politik som Ines Uusmann och de övriga frågeställarna här representerar. Det skulle i så fall glädja mig.

Anf. 145 INES UUSMANN (s):

Herr talman! Skall vi då villkora den framtida infrastruktursatsningen av hur aktieläget är i de statliga företagen vid försäljningstillfället? I så fall blir jag allvarligt oroad över hur det skall gå med Sveriges kommunikationer.

Anf. 146 Kommunikationsminister MATS ODELL (kds):

Herr talman! Vi har i regeringen sagt att vi är beredda att sälja ut för i storleksordningen 10 miljarder kronor per år. Vi säger naturligtvis inte att dessa pengar krona för krona skall överföras till just vägar och järnvägar. Men regeringen har vid flera tillfällen uttalat att den storleksordningen på utförsäljningar är rimlig. Jag kan försäkra Ines Uusmann, att även om inte principen gäller att överföra krona för krona, kommer vi att se till att det finns resurser för de infrastrukturinvesteringar som vi anser vara nödvändiga för att det här landet skall få bra förutsättningar för att säkra arbetstillfällen och boende i hela Sverige.

Prot. 1991/92:63
13 februari 1992

*Allmänpolitisk
debatt*

Trafikpolitik

*Information från
regeringen*

Anf. 147 ELVY SÖDERSTRÖM (s):

Herr talman! I likhet med många av de andra ledamöterna måste jag säga att jag är besviken, efter att ha tagit del av informationen från regeringen. Kommunikationsministern talar om den s.k. nya principen. Jag skulle då vilja säga att hade den gamla principen fått gälla, hade många av projekten varit i gång.

Kommunikationsministern säger att det finns en lång lista över projekt som är färdiga att sätta i gång. När får vi se listan här i kammaren? Det borde vara möjligt att ge ett något så när konkret svar på den frågan.

Det är alltså stor besvikelse efter den information som vi har fått. Vi hade faktiskt förväntat oss konkreta svar. Nu är det februari månad 1992. När kommer projekten att påbörjas? Det vill vi ha besked om. Vi har fått höra att de skall tidigareläggas, men när kommer de i gång?

Anf. 148 Kommunikationsminister MATS ODELL (kds):

Herr talman! Jag tror att vi kan säga att ett stort antal projekt av olika slag – allt från att sätta upp mitträcken på motorvägar, viltstängsel och andra arbeten som kan komma i gång väldigt snabbt, till de större projekten – kommer att påbörjas inom någon månad eller ett par månader.

Anf. 149 ELVY SÖDERSTRÖM (s):

Herr talman! Jag konstaterade att kommunikationsministern tror. Han vet alltså inte.

Anf. 150 OLLE SCHMIDT (fp):

Herr talman! Jag tillhör dem som inte är besvikna – än. Men jag kan bli det.

Efter några få månader i riksdagen har jag lärt mig en sak: Om man kommer från de södra delarna av vårt land, då skall man yttra sig. Mina vänner från de övre delarna av landet är duktiga på att framföra sina uppfattningar, och nu framför jag min uppfattning.

För att informera kommunikationsministern vill jag säga att situationen i de södra delarna av Sverige, som för övrigt kommunikationsministern besökte häromdagen, är mycket bekymmersam. Arbetslösheten ökar dramatiskt. Dessutom har inte riksdagens regionalpolitiska satsningar lyckats speciellt bra, för att uttrycka sig milt. Arbetslösheten i Malmö och Helsingborg är högre än i flera Norrlandslän.

Det står i regeringsförklaringen att hela Sverige skall leva. När nu pengarna skall fördelas, vilket jag i och för sig hoppas inte stannar vid de miljarder som det har talats om i dag, är min fråga till kommunikationsministern: Gäller det som står i regeringsförklaringen?

Som litet hjälp kan jag tala om att det finns ett antal projekt som kan komma i gång omedelbart i Skåne: elektrifiering av järnvägen Malmö–Ystad–Simrishamn, motorväg Lund–Gårdstånga, E 66:an, förbättringar på det nuvarande motorvägsnätet, en ny ringled kring Ystad. Dessutom kommer Hultströmsförhandlingarna inom någon månad.

Min fråga var alltså: Är det så att hela Sverige skall leva, också södra Sverige?

Anf. 151 Kommunikationsminister MATS ODELL (kds):

Herr talman! Det är självklart att man försöker få den process som pågår och som jag har hänvisat till flera gånger, där man bereder ärendet i syfte att få till stånd en balans, att omfatta hela Sverige. Vår ambition är att satsningen skall få en även i regionalpolitisk mening så rättvis fördelning som möjligt över hela landet.

Anf. 152 MAX MONTALVO (nyd):

Herr talman! Jag fattade kommunikationsministern så, när han pratade om tillväxten, att han har tänkt prioritera de s.k. flaskhalsar som den tunga trafikens representanter påtalat. Har jag uppfattat kommunikationsministern rätt i det avseendet?

Anf. 153 Kommunikationsminister MATS ODELL (kds):

Herr talman! Produktivitets- och tillväxtperspektivet på infrastruktursatsningarna är en annan av de aspekter som måste vägas in i helheten. Vi har talat om regionalpolitik, men även detta som Max Montalvo tar upp är en mycket viktig del, och det är en sammanvägning av de här aspekterna som nu pågår.

Jag tror att kammarens ledamöter skall vara glada för, när vi nu har fått ett principbeslut om att satsa så mycket i anläggningar som skall användas och ha stor betydelse under så lång tid, att beredningsprocessen får ske på ett rimligt sätt. Kraven på att omedelbart få reda på vad som möjligtvis kommer i gång i den egna valkretsen får faktiskt komma i andra hand. Det viktiga är att få en helhetsbedömning som vi tror på och som vi kan stå för även om 10, 20, 30, 40 år.

Anf. 154 STEN ÖSTLUND (s):

Herr talman! Jag skall i mitt anförande beröra två områden som har att göra med såväl trafikfrågor som sysselsättning och göra det ur ett Göteborgsperspektiv.

I storstadsuppgörelsen förutsickades ett riktat statsbidrag om sammanlagt 5,5 miljarder kronor, varav en betydande del skulle tillfalla Göteborg. I Göteborgsområdet har emellertid Partilles veto mot den i Adelsonförhandlingarna föreslagna dragningen av E 6:an tagits som intäkt för att hålla inne

pengar även till andra delar i uppgörelsen som inte har med vägens sträckning att göra.

Nu har en del släppts till ett angeläget bygge av en järnvägsstation i anslutning till utbyggnaden av dubbelspår mellan Göteborg och Kungsbacka. Till andra delar hålls dock pengarna inne, trots uppvaktningar hos ansvariga statsråd.

Det är angelägna satsningar på kollektivtrafiken i Göteborg som kommunen startat men som nu fått läggas i malpåse, då de pengar ur uppgörelsen som rätteligen skulle ha utbetalats – ca 50 milj.kr. – hålls inne och kommunen i det redan ansträngda ekonomiska läget inte själv kan fortsätta utan de insatser som uppgörelsen förutsatte.

Liknande projekt visar sig ofta ha lång förberedelsetid innan de kan påbörjas. I det här fallet finns nu projekt i storleksordningen 300 milj.kr. för vilka inga hinder föreligger att dra i gång redan i år. Det är bra projekt som kommer att vara av stor betydelse för utvecklingen av kollektivtrafiken i Göteborg och som självfallet också skulle vara av betydelse för sysselsättningen.

De projekt som tagits fram är angelägna. Att kommunen inte själv kan gå vidare kan närmast förklaras av den oro för ekonomin som delas av alla partier i Göteborgs kommunfullmäktige. Det kan räcka med att återge vad som står i tisdagens Göteborgs-Posten. Nästa år, skriver GP, riskerar Göteborg att förlora 1 330 milj.kr. genom statliga indragningar. Det är dels de indragningar enligt regeringens budget som vi nu skall börja behandla i riksdagen, dels den kommunalekonomiska utredningens förslag som upplevs som ett hot mot Göteborgs ekonomi.

Jag skall direkt citera Johnny Magnusson, kommunstyrelsens ordförande i Göteborg, moderat, som säger: "Jag är livrädd för att riksdagen i ett kollektivt vanvettsutbrott skall anta kommunalekonomiska kommitténs förslag." Man har alltså inte höga tankar om oss och inte stora förväntningar. Jag hoppas att vi kan göra någonting åt det här.

En annan fråga som berör oss göteborgare i särskilt hög grad är de signaler som kom under hösten och i budgetpropositionen om regeringens avsikter att inrätta ett internationellt sjöfartsregister, i likhet med vad som införts i Danmark och Norge.

Det skulle kunna kasta i land tusentals svenska sjömän till en arbetsmarknad som på grund av den internationella lågkonjunkturen – som slår hårt i Göteborgsområdet på grund av dess internationella beroende – var i nedgång redan innan och som nu dramatiskt förvärrats av den nya regeringens politik, inte minst på byggsidan.

En annan konsekvens är att Göteborg skulle komma att förlora ca 80 milj.kr. i skatteinkomster, vilket skall läggas till de andra neddragningarna som har drabbat och som hotar att drabba kommunen. En majoritet i kommunstyrelsen har uttalat sig mot inrättandet av ett sådant register.

I frågan om sjöfartspolitik är vi nu på väg mot ett läge som liknar det som regeringen försatt byggmarknaden i.

I budgetpropositionen föreslås att stödet till den svenska sjöfarten dras in. Det rör sig om drygt 300 milj.kr. Det är ett stöd som har inrättats för att

Prot. 1991/92:63
13 februari 1992

*Allmänpolitisk
debatt*

Trafikpolitik

svenska fartyg under svensk flagg, med svenska avtal och svenska sjömän skall kunna konkurrera.

Som alternativ anvisas det aviserade registret. Men något sådant förslag kommer inte förrän i maj månad, enligt vad vi fått information om för planerade propositioner under våren. Det innebär i sin konsekvens att det inte hinner behandlas under våren. Då inträder ett läge som innebär, om förslaget om att dra in stödet till sjöfarten drivs igenom i riksdagen, att stödet försvinner fr.o.m. den 1 juli i år och att något annat inte kan sättas in i stället förrän tidigast från årsskiftet, efter beslut under hösten. Och vad detta "annat" är kommer, i likhet med vad som nu råder för finansieringen av bostadsbyggandet, ingen att veta förrän riksdagen någon gång i höst har fattat sitt beslut.

För oss socialdemokrater är det en omöjlighet att acceptera att svenska fackliga organisationer inte skulle få förhandla om villkoren på svenska arbetsplatser, vilket svensklagade fartyg är.

Jag har i en motion krävt att om inte dessa våra krav på sjöfartspolitik kan uppfyllas, skall regeringen återkomma med förslag till riksdagen om ett fortsatt redarstöd, så utvägar finns redan i vårens riksdagsbehandling.

Att EG-kommissionen nu också rekommenderat EG-länderna att inrätta ett stöd till EG-ländernas sjöfart som är identiskt med det nuvarande svenska gör styrkan i det kravet än större. Det borde också ge regeringen underlag för att i dessa EG-anpassningens tider ompröva sitt förslag för sjöfartspolitik.

Herr talman! Jag skulle vilja avsluta med en fråga till Mats Odell, om han tänker ställa sig på samma sida som sin partikamrat i Göteborgs kommunfullmäktige och samtidigt på de svenska sjömännens sida. Men eftersom han har lämnat kammaren är det ju ingen större mening med det.

Anf. 155 MAX MONTALVO (nyd):

Herr talman! Ny Demokrati ser med tillfredsställelse på de infrastruktur-satsningar som kommunikationsministern nämnt. Satsningar på underhåll och nybyggnation av vägar har ju släpat efter de senaste tio åren, trots att man från socialdemokratiskt håll har mjölkat bilägarna på många gånger fler miljoner än vad som gått åt. Skulle man bedöma standarden på vägarna med socialdemokratisk måttstaka skulle väl uttryck som "nationell katastrof" vara lämpligt.

Ny Demokrati anser att en viss nybyggnation av motorvägar och större landsvägar är nödvändig för att få transporterna i framtiden att ge nationell tillväxt. Med ett gemensamt transportverk, som vi föreslår, skulle man kunna samordna transporterna så att järnvägs- och sjötrafiken tar över för dem lämpliga delar av transportbehovet. Min åsikt är dock att så långt man kan se framåt i tiden i dag kommer vägtransporterna att vara det dominerande för lång tid på grund av att man kör från dörr till dörr.

Vad gäller biltrafiken anser vi att gränserna för högsta tillåtna hastighet bör verklighetsanpassas. Vi vill ge bilisterna frihet under ansvar i större utsträckning än tidigare. Vi hoppas att den tiden är förbi nu, när staten bestämmer allt över människorna. Det kan inte vara rimligt att en stor del av bilisterna anses som kriminella varje dag. Lagar som inte är förankrade hos män-

niskorna efterlevs heller inte. Vad värre är, bilisterna nonchalerar allt fler regler.

Nej, en attitydförändring är ett måste. Jag är övertygad om att det går att få olycksskurvan att stagnera om vi sätter in åtgärderna på rätt område. En stor del av olyckorna beror på spritkonsumtion i samband med bilkörning, vilket är helt oacceptabelt. Här anser vi att åtgärder bör vidtas omgående.

Att vara ute i trafiken är som att delta i ett lagspel. Därför anser jag att det skulle vara av stor vikt att få till stånd en rejäl kampanj för attitydförändring för samarbete i trafiken, t.ex. vad gäller vägrenskörning. Alla förstår ju värdet av att slippa gå ut i mötande fil vid omkörning. Här krävs samarbete. En annan företeelse som orsakar många olyckor i dagens täta trafik är väns- tersväng, där den svängande blir påkörd bakifrån.

Här nämnda exempel är fall som med hänsyn till ansvarsfrågan är svåra att reglera, men som med en attitydförändring mot samarbete skulle kunna förändras.

Miljön berörs som bekant också av bilismen. Under många år har vi hört hård kritik från politiker mot bilismen, nu senast i höstas när det var fråga om hastigheten på 62 mil av våra motorvägar. Men många av dessa politiker har suttit länge i riksdagen och sett hur motorvägar har byggts rakt in mot en storstad och där slutar med rödlysen. Ett annat exempel är att det är glest med stora gratisparkeringar vid pendeltågsstationer i förorterna. Resultatet vad gäller miljön är självklart. Jag är väl medveten om att detta är regionala frågor. Men hade man velat påverka dessa brister, hade man säkert kunnat göra det från riksdagens sida.

Varför har det inte byggts kringfartsleder? Varför har man inte höjt skrotningspremien? Har miljöpratet endast varit ett massmedialt guldägg? Vi från Ny Demokrati har nu lagt fram en motion om en höjning av skrotningspre- mien till 5 000 kr. Menar man något med allt miljöprat i denna kammare bör detta ej vara svårt att få igenom.

Utvecklingen på bensinområdet har också gått framåt. Nu kan vi köra alla gamla bilar på den nya blyfria bensinen, vilket i sin tur medför att det är helt realistiskt att montera en katalysator på gamla fordon och på så sätt rena ca 50–60 %.

Detta för mig med naturlighet vidare in på fordonshobbyn. Den förra re- geringen hade mycket liten förståelse för hobbyfolket. Vi har det uttalande som de borgerliga gick ut med i fordonspressen i valrörelsen. Med tanke på vad som där har sagts och på att miljöproblemen går att stävja på ett rimligt sätt, ser vi med förhoppning fram emot vad regeringen kommer med. Vår motion i ärendet, som är väl grundad hos hobbyfolket, hoppas jag få åter- komma till.

Anf. 156 LISBET CALNER (s):

Herr talman! Kommunikation är viktigt för oss människor, dels för att nå varandra genom brev, telefon, telefax, dels att kunna mötas fysiskt på arbe- tet, möten, konferenser, på släktkalas, dels för att kunna transportera varor och gods.

Det första transportmedlet vi människor använde oss av var våra fötter.

Prot. 1991/92:63
13 februari 1992

*Allmänpolitisk
debatt*

Trafikpolitik

Så upptäcktes vindens kraft. Kanske det första utnyttjandet var Eolsharpans strängar spända över en klangbotten som ger vackra toner.

Men människans längtan efter det sköna utesluter inte strävan att finna praktiska lösningar och underlätta tungt arbete. Egyptierna började att bygga segelskepp för att utnyttja vindens förmåga att transportera. Sjöfarten och mycket annat hade sett dagens ljus.

Från transportsynpunkt kan Sverige betraktas som en ö. Betänker man dessutom att den övervägande delen av transporterna till och från utlandet går på köl, så är det självklart att sjöfarten är mycket betydelsefull för Sverige.

Riksdagen har uttalat att den statliga sjöfartspolitikens skall ges en sådan inriktning att förutsättningar skapas för att utföra Sveriges utrikeshandel på ett tillfredsställande sätt till lägsta samhällsekonomiska kostnader. Vidare skall förutsättningar skapas för att trygga landets transportförsörjning i politiska och ekonomiska krissituationer. Sjöfartens möjligheter att som konkurrenskraftig exportnäring stärka Sveriges betalningsbalans skall tas till vara, har riksdagen sagt.

Vad är den nuvarande regeringens målsättning för sjöfarten? Det hade jag tänkt fråga kommunikationsministern.

Det enda jag hittills har kunnat läsa mig till i kommunikationsdepartementets budgetbilaga är att man där hänvisar till propositionen om den ekonomiska politiken, som riksdagen behandlade i höstas. Där står det på fyra rader att sjöfartsstödet skall avvecklas och ersättas med ett internationellt register, vilket ju mycket kortfattat innebär att den som inte har svenskt medborgarskap får lägre lön på svenska båtar som ingår i det internationella registret.

I går manifesterade riksdag och regering sin fasta övertygelse om alla människors lika värde och hur viktigt det är med solidaritet. Jag förmodar att vi tycker likadant i dag. Då anser jag att det är fullkomligt omöjligt att införa ett internationellt fartygsregister.

I morse hörde jag på radion att man inom EG är intresserad av vår nuvarande sjöfartspolitik. EG-anpassning tillhör ju modeorden nu för tiden. Kan det då vara en klok politik att förändra sjöfartspolitikerna nu? Jag hade tänkt att fråga kommunikationsministern om han hade någon kommentar till detta, om han hade varit kvar här i kammaren.

Herr talman! Jag har inget emot register som sådana. Det är konsekvenserna, effekterna och nyttan av ett register som är avgörande, tycker jag.

Erfarenheten av fritidsbåtsregistret har varit positiv. Det har varit till stor hjälp vid sjöräddning, ordningshållning och brottsbekämpning inkl. försäkringsbedrägerier. Vårt arbete skulle försvåras om registret tas bort, säger kustbevakningen region Väst.

Regeringen avser att avveckla registret, läser jag i budgetförslaget. Skälet är att registreringsavgiften 30 kr. inte täcker driften av registret. Det är ett dåligt för att inte säga dumt skäl. Om man nu har missbedömt antalet fritidsbåtar, får vi väl ta konsekvenserna av detta och höja avgiften till 50 kr., som sjöfartsverket föreslår, eller varför inte säga hundralappen jämt.

Låt båtregistret vara kvar, för tryggheten och säkerheten till sjöss!

Anf. 157 ARNE JANSSON (nyd):

Herr talman! Det är dags att acceptera Norrland som en del av Sverige i stället för en koloni!

Kommunikationsministerns utsago i dag att man skall sammanväga faktorer för regeringens infrastruktursatsning är ett för Norrland mycket glädjande besked. I Norrland finns merparten av Sveriges råvaror. Dessa har på ett ohämmat sätt exploaterats av Sydsverige.

Skulle norrslänningarna göra allvar av att etablera republiken Norrland och avgiftsbelägga eller sälja våra tillgångar till resterande delen av Sverige, skulle vi inom en mycket kort tid bli ett av de mest attraktiva områdena i världen.

Varför gör vi det inte då? Nej, trots den behandling vi har fått utstå känner vi fortfarande en viss form av brödraskap med våra dialektalt annorlunda landsmän. Nu börjar emellertid vårt tålamod tryta.

Den infrastruktur som regeringen nu gett till känna koncentrerar sig på obegripliga projekt såsom en tunnel genom Hallandsåsen, Mälarbanan, Svealandsbanan m.m. – allt koncentrerat till södra och mellersta Sverige.

I en nyligen utkommen skrivelse från vårt ambassadråd i Bonn konstateras bl.a. att Nordtyskland och Sverige snarast bör komma överens om ett Östersjösamarbete, bl.a. på grund av den extrema storsatsning som Tyskland nu gör i sin infrastruktur med utbyggnaden av den f.d. militärhamnen Mukran på Rügen. Platsen är belägen i bukten sydöst om Sassnitz och tillåter framför allt tillräcklig djupgång. Denna jättehamn skall fungera som en trätt för all Östersjötrafik, för att denna därefter på ett väl fungerande järnvägs- och vägnät skall slussas vidare till destinationer runt om i Europa.

Detta, herr talman, ställer all tidigare planering av infrastrukturen i en helt ny dager. Förutsättningarna har ändrats. Har verkligen Öresundsbron samma aktualitet? Har verkligheten och utvecklingen kanske redan sprungit ifrån detta projekt?

Östersjön kommer att ändra karaktär. Samtliga Östersjöstäder har nu möjlighet att åter bli levande hamnstäder. Blunda och visionera:

- Alla Östersjöhamnar – även i Norrland – aktiveras.
- De tunga miljöförstörande landsvägstransporterna på våra redan hårt ner slitna vägar reduceras väsentligt.
- Hela Östersjön trafikeras av effektiva miljövänliga färjor.
- Fraktkostnaderna till Europa kommer starkt att reduceras.
- Näringslivet i hela Norrland ges betydligt större möjligheter att konkurrera på samma villkor samt en helt annan utvecklingspotential.
- Alla transporter centreras via den s.k. tratteffekten till Europas inkörsport, den nordtyska hamnstaden Mukran.

Detta ställer i sin tur de största kraven på en väl utbyggd infrastruktur i bl.a. Sverige samt dess koloni Norrland.

Ostkustbanan har länge engagerat de visionära företagsidkarna. Dessa har med fakta försökt övertyga politikerna om att avkolonisering i andra delar av världen redan är genomförd och att det är hög tid för Sverige att göra likadant.

Prot. 1991/92:63
13 februari 1992

*Allmänpolitisk
debatt*

Trafikpolitik

De styrande politikerna måste inse de fördelar de kan skaffa landet som helhet, samt den skyldighet de har även när det gäller norrlänningarna, genom att anpassa sig till verkligheten. Kunskapare som länge insett ostkustbanans betydelse har sedan oktober 1987 intensivt arbetat med och uppvaktat olika instanser.

Med sina samlade fakta i bagaget vände de sig till sina politiker. Bl.a. har kommunikationsministrarna Sven Hultström och Georg Andersson samt industriminister Rune Molin uppvaktats. Alla var glada, positiva och handlingsförlamade. Så mycket fakta bakom en investering i en länge efterlängtat infrastruktursatsning – som dessutom skulle bli lönsam – hade de aldrig sett. Dessutom chockades de av att man samtidigt skulle kunna tillgodogöra sig betydande samordningsvinster genom att bygga ut den enda kvarvarande flaskhalsen av E4, nämligen sträckningen mellan Hudiksvall och Söderhamn, en vägsträcka på ca 5 mil, som ändå måste åtgärdas.

Gävleborgs län har i dag den största arbetslösheten i Sverige. Vi har på kort tid förlorat en rad arbetstillfällen, och nu senast 14 i Gävle.

Låt kolonin Norrland få tillbaka en del av sin stolthet genom att anslutas till övriga Sverige med en utbyggd dubbelspårig järnväg som trafikeras med snabbtåg. Med tanke på kommande tyska Östersjöprojekt skulle denna enda insats göra Norrland till en blomstrande vinstbärande del av Sverige och samtidigt döva ansvariga politikernas dåliga samveten. Alla kan vi göra fel. Måttet på kompetens är emellertid hur man rättar till dessa fel.

Kommunikationsminister Mats Odell har redan ett flertal gånger under den senaste tiden påpekat att vissa projekt – däribland delar av ostkustbanan och E4 – skall vara i gång under 1992. Frågorna vad, var, när samt hur har han på ett rutinerat politikermaner kringgått.

Därför, herr talman, hoppas jag att kommunikationsministern, arbetsmarknadsministern och utrikesministern tillsammans inom kort kan offentliggöra följande:

Vi har gemensamt införlivat kolonin Norrland med det övriga Sverige. Detta har skett genom en omedelbar investeringsåtgärd i infrastrukturen samt utbyggnad av en dubbelspårig snabbtågslinje från Stockholm till Sundsvall, samtidigt som E4 mellan Hudiksvall och Söderhamn skall göras framkomlig. Med detta har vi – nästan som biefekt – kunnat avhjälpa en stor del av arbetslösheten i Gävleborgs län.

Jag hoppas vidare på deras gemensamma deklaration att de inser det vetliga i att först låta hela Sverige leva, omprioritera andra projekt, omfördela resurserna, fatta beslut med verklighets- och ansvarsperspektiv samt visa sunt förnuft och behövlig respekt för samtliga människor – även norrlänningar.

Tack för ordet, herr talman.

Anf. 158 ELVY SÖDERSTRÖM (s):

Herr talman! Jag hade i likhet med flera ledamöter tänkt ställa en del frågor till kommunikationsministern, men eftersom han inte är här så väljer jag att göra uppmaningar och hoppas att han tar del av protokollet och att hans medarbetare gör detsamma.

I dag var blickarna minsann riktade mot kommunikationsministern. Förväntningarna var stora, inte minst i Västernorrland. Tyvärr tvingas jag konstatera att vi i Norrland har fått våra förväntningar grusade efter kommunikationsministerns information här i kammaren. Vi fick inga konkreta besked.

Det finns, herr talman, precis som kommunikationsministern sade starka argument som talar för att vi skall satsa på infrastrukturen i Norrland och att satsningarna skall göras nu. Argumenten håller på såväl lång som kort sikt. Det är på kort sikt ytterst angeläget att få i gång byggandet av vägar och järnvägar för att skapa jobb åt framför allt alla arbetslösa byggnadsarbetare. Många projekt, främst inlandsvägarna, är klara för start omedelbart.

I går kväll träffade jag ledningen för länsarbetsnämnden i Västernorrland. Det var ingen munter information som man hade att ge.

På långt sikt kan vi faktiskt konstatera att näringslivet i Norrland har och kommer att ha en mycket stor betydelse för Sverige som helhet. Stora delar av produktionen går på export, och Norrland står för ett högre nettoexportvärde per invånare än vad som är riksgenomsnittet. Jag har tidigare i en interpellationsdebatt om Botniabanan nämnt som exempel den kommun som jag själv kommer ifrån, nämligen Örnsköldsviks kommun – nolaskogs, Norrlands smålänningar, brukar vi säga. Befolkningen i vår kommun utgör 0,7 % av Sveriges befolkning, samtidigt som man bidrar med 3 % av landets export. Inte mindre än 75 % av vad som tillverkas inom vår kommun går på export.

Med andra ord: En satsning på infrastrukturen i Norrland är lönsam för hela Sverige.

Jag som alltså kommer från Örnsköldsvik vet också hur viktigt det är att telekommunikationerna byggs ut i hela Sverige. Tyvärr blev kommunikationsministerns besked här i kammaren i dag inte vad vi hade hoppats på. Skulle det vara självklart att en minskning av resurserna i första hand skall drabba investeringarna i Norrland? Jag borde inte bli förvånad, eftersom jag har läst budgetpropositionen, där det i bil. 7 står att det är produktivitetssutredningens resultat som skall ligga till grund för investeringarna.

I dag har norra stambanan mellan Bräcke och Vännäs en belastning som närmar sig kapacitetsgränsen. Sträckan Långsele–Vännäs har den sämsta kvalitet som SJ kan erbjuda i dag. Följden av detta blir naturligtvis täta driftstörningar, som i sin tur leder till försämrad konkurrenskraft för näringslivet i norra Sverige.

Detta medför att tunga godstransporter flyttas över på landsvägen, vilket i sin tur ökar slitaget på vägar som redan är tillräckligt slitna. Standarden på vägarna i Västernorrland är den sämsta i landet. Detta medför i sin tur en sämre trafikmiljö och en sämre trafiksäkerhet. I dag hör det tyvärr inte till ovanligheterna att man måste stänga broar för övrig trafik när dessa tunga transporter drar fram på våra vägar.

E4 genom Västernorrlands län måste få en standard värd namnet. Därför måste byggandet av Vedabron omedelbart komma i gång. Sandöbron är i dag en besvärlig flaskhals.

Jag uppmanar därför kommunikationsministern att se till att byggandet av

Vedabron sätts i gång, liksom byggandet av Åsbergstunneln i Örnsköldsvik. Satsningarna i Sundsvall måste också omedelbart komma i gång.

Så åter till järnvägen. För att SJ skall kunna ta emot mer gods utefter norra stambanan krävs att den upprustas och blir dubbelspårig. Vi har presenterat ett förslag som heter Botniabanan, och därför framför jag uppmaningen: Påbörja förprojekteringen av Botniabanan nu! Med ett modernt järnvägsstråk efter Norrlandskusten kan vi också på ett bättre sätt ta till vara de resurser som faktiskt finns i inlandet.

Goda skäl talar för satsning på den infrastrukturella politiken i Norrland. I tur och ordning kan jag nämna:

1. Snabbtåg till Sundsvall/Härnösand.
2. Överför Ådalsbanan till stomnätet.
3. Förprojektera Botniabanan nu.
4. Bygg Botniabanan.
5. Rusta upp stambanan.
6. Bygg Vedabron.
7. Genomför satsningarna på E 4 genom Västernorrland med Åsbergstunneln och projekten i Sundsvall.
8. Förbättra standarden på våra inlandsvägar.

Det var den här listan och litet till som vi hade förväntat oss att kommunikationsministern skulle ha presenterat i dag.

Herr talman! Jag vill också passa på att fästa uppmärksamheten vid en mycket, mycket viktig sak, nämligen den industri som i dag producerar spårbundna fordon. I Örnsköldsvik – och i Kalmar – har vi ABB som sitter där utan order. Får man inte in nya order till ABB-Traction i Örnsköldsvik inom april månad kan vi konstatera att industrin kommer att läggas ner, och Sverige står utan industri som tillverkar spårbundna fordon. Det räcker alltså inte med att bygga järnvägarna. Vi måste också se till att vi har någonting att åka på utefter dessa järnvägar.

Jag vädjar verkligen om att man skall se till att rådrumsbeställningar kommer i gång, för behoven är stora – inte minst hos SL här i Stockholm när det gäller nya tunnelbanevagnar.

Låt oss alltså sätta spaden i jorden! Låt oss sätta fart, så att vi kan få fler arbetstillfällen!

Anf. 159 LARS SVENSK (kds):

Herr talman! Jag vill börja med att säga att det känns tamt när kommunikationsministern liksom majoriteten av trafikutskottets ledamöter är frånvarande i kammaren. Jag vill ändå inför protokollet säga att inom telekommunikationsområdet sker snabba förändringar tack vare teknikutvecklingen, och vi ser i dag hur serviceutbudet ökar. Televerket som också ligger inom trafikutskottets och kommunikationsdepartementets ansvarsområde har i dag en mycket omfattande service. Bara telefonkatalogen ger oss hushåll och företag årligen en uppdaterad informationsbank som är imponerande. Stockholmsdelen väger med sina fem band dryga 7 kg. Det är med andra ord inget fel på televerkets ambition att vilja serva oss telekunder.

Service är bra, och det är vad vi betalar för. Men man måste fråga sig om

riskerna inte är stora att vi med den snabba utvecklingen får betala för service som vi inte efterfrågar.

På teletjänstsidan har vi fått nya möjligheter. Vi har fått 020-nummer. Varje samtal kostar en markering, och mottagaren står för resten av kostnaden. En annan tjänst som har kommit till är de s.k. 071-numren. På dessa nummer kan man mot betalning få en teletjänst utförd.

Skillnaden mellan 020-servicen och 071-servicen är att det i det första fallet kostar uppringaren praktiskt taget ingenting. Av den anledningen nyttjas servicen i första hand för tjänster där betalaren kan finansiera detta via annan verksamhet. När det gäller 071-tjänsterna finns det en direkt lönsamhetskoppling till själva samtalet.

Det kostar i dag 4:55–19:20 kr./minut att utnyttja dessa tjänster. Ett samtal på 15 minuter kostar i det dyraste fallet hela 288 kr., och då förväntar man sig att servicen skall vara därefter.

Tyvärr har det dykt upp en kategori som benämns "snusknummer" som erbjuder denna service. I pressen beskrivs dessa nummer som bluff eller bondfångeri. Servicen går ofta ut på att hålla kunden kvar så länge som möjligt för att man skall kunna tjäna maximalt med pengar.

Vinsten på 071-servicen är betydande. Televerket och de som erbjuder tjänsterna delar lika. Enligt en av televerkets tjänstemän är vinsten för televerkets del ca 40 miljoner enbart för tjänsterna "sex och vackra damer".

Eftersom kostnaden inte alltid kan relateras till erhållen tjänst, finns en uppenbar risk att beställaren inte är densamma som betalaren. Vi får ofta höra talas om företag som har fått betala tjänster åt andra. Föräldrar och myndigheter har också fått betala vad andra nyttjat.

Senast i går kunde vi läsa i Aftonbladet om en person som fått en räkning från televerket på 50 000 för betalning för dessa tjänster. Jag har också fått rapporter om räkningar i storleksordningen 30 000 till 35 000 till personer som inte riktigt har förstått att sådan service kostar mycket pengar.

Kds har pekat på det här problemet. Vi vill inte förbjuda servicen. Men vi vill att det, i likhet med annan service som erbjuds, skall erbjudas valfrihet från början.

I dag kan den som vill få sin telefon bortkopplad från 071-tjänsterna. Det har man själv gjort på televerket. Uppenbarligen ser man trots allt ett problem med 071-servicen.

Det skall dock inte vara som det är i dag, att många begär att få sin telefon bortkopplad efter det att de har gjort den dyra erfarenheten. Det skall naturligtvis vara så att man från början är frikopplad från 071-linjen. Den som vill blir sedan inkopplad. För att det skall råda valfrihet beträffande den service man vill ha skall en kategoriindelning ske.

Den som vill ha tjänster om väder och vind skall efter begäran bli inkopplad endast på detta område, och den som vill ha tjänsterna sex och damer skall bli inkopplad på den servicen. Inget moraliserande och inget begränsande. Däremot skall man skapa valfrihet för kunden så att denne kan välja till vad den vill ha. Det skall inte vara som nu att man måste välja bort det man med dyrköpt erfarenhet har funnit att man inte vill ha.

Den här idén har en tidning tagit upp med televerket, där man finner förslaget löjligt och säger att vi kan syssla med moralväkteri på annat håll. Man

Prot. 1991/92:63
13 februari 1992

*Allmänpolitisk
debatt*

Trafikpolitik

menar att svenska folket tål den här verksamheten och att det är tekniskt svårt att göra någonting åt den. Tacka för det. Med en sådan vinst vore det konstigt om svaret skulle vara ett annat.

Det är kanske riktigt att de flesta tål detta och att det är tekniskt svårt. Men televerket är än så länge en statlig verksamhet. Jag tror att det är viktigt att vi från riksdag och regering markerar för teletjänstföretagen vilken typ av service vi förväntar oss och på vilket sätt den skall erbjudas. Jag tror att det är viktigt att vi gör det i dag innan televerket har blivit avreglerat och vi har fått ökad konkurrens.

Jag ser inte detta som ett moraliserande med stora pekfingrar utan som en strukturerings av en verksamhet som ligger inom vårt ansvarsområde.

Anf. 160 KENNETH ATTEFORS (nyd):

Herr talman! Ny Demokrati instämmer i stort i den syn som regeringen har på kommunikationssektorn. Kommunikationer har en central betydelse för svensk ekonomi. Utbyggnaden av infrastrukturen har också betydelse för främjandet av näringslivets utveckling. Vidare instämmer vi i att arbetet med att begränsa trafikens miljöpåverkan måste drivas vidare på ett kraftfullt sätt.

När satsningar på infrastrukturen hittills har debatterats har emellertid sjöfartens potential inte beaktats. Här finns nämligen en infrastruktur redan utbyggd, sjöfarten har möjligheter att ta hand om stora mängder tillkommande gods.

Vi förbiser ofta att en givmild natur försett oss med en alldeles gratis infrastruktur och att Archimedes förklarade varför och hur den kan användas. Havet, vattnet, behöver mycket litet av investeringar och underhåll för att klara av att bära hur mycket gods som helst.

När det gäller kommunikationer har Sverige genom färjetrafiken en central ställning. Konkurrensen mellan de nordeuropeiska kontinentala färjehamnarna – främst Lübeck – Travemünde, Rostock, Sassnitz och Szczecin – är knivskarp. Färjestäderna ser dessutom en potentiellt allvarlig konkurrens i Öresundsbron och den tilltänkta förbindelsen över Fermanbelt. Rostock, som redan har god motorvägsförbindelse söderut, hoppas också bli Sveriges inkörspport till kontinenten. Vi kan alltså vänta oss ett billigt och snabbt transportsystem över södra Östersjön.

Hela det av svenskar sannolikt alltför litet uppmärksammade tyska vattenvägsnätet är tillgängligt från Hamburg via floder och kanaler, och vi kan trafikera hela Centraleuropa via detta system. Snart kan man kanske t.o.m. trafikera vattenleden från Göteborg till Prag med fartyg på upp till 1 000 ton. Floden Elbe och vattensystemen går en glanstid till mötes. Naturligtvis skall vi även värna våra svenska sjötransportsystem.

Utvecklingen i Östeuropa med raserade murar m.m. har minskat Öresundsbrons betydelse. Tyngdpunkten i Europa kommer att förskjutas österut. Således går den kortaste vägen till denna nya marknad över södra Östersjön. Snabba färjor eller kustfartyg kommer att få allt större betydelse.

Vi vill ha och kräver en fast förbindelse till Danmark, men den kan lika bra gå mellan Helsingborg och Helsingör, som vi ser det. En bro eller tunnel

måste bli mycket billigare att bygga denna korta väg, nu när betydelsen har minskat något på grund av den positiva utvecklingen i Östeuropa.

I såväl regeringsförklaringen som budgetpropositionen lägger man stor tyngd vid miljöhänsyn. Man talar när det gäller transporter bl.a. om vikten av att minska utsläppen och öka bränsleeffektiviteten. I det sammanhanget kan jag nämna att ett modernt kustfartyg endast använder 2 % av den energi som behövs för att flytta gods på landsväg. Ett sådant fartyg tar samma last som tio normala godståg.

Dessutom, herr talman, är effektiviteten inte heller så dålig. Sjötransporter sker i genomsnitt med samma hastighet som tåggodstransporter när det gäller Europadestinationer och med halva tåghastigheten när det gäller transporter i Sverige.

Planeringen av utbyggnaden av infrastrukturen måste som första syfte vara ekonomisk, dvs. gälla effekten av satsade skattepengar och signaler från marknaden. Vi tycker dessutom att planeringen av utbyggnaden av infrastrukturen skall handläggas av ett gemensamt transportverk. Man kan med fördel slå ihop vägverket, banverket och sjöfartsverket till ett gemensamt transportverk för att få maximal infrastrukturplaneringseffekt.

Jag väddar därför till kammarens ledamöter att återigen inlemma sjöfarten i det infrastrukturella tänkandet. Till dessa tänkare räknar jag allaredan Birger Rosqvist, Tom Heyman, Bo Jenevall och mig själv. Nu är vi fyra, och då fattas bara 345 ledamöter.

Miljöfrågor

Anf. 161 GÖRAN PERSSON (s):

Herr talman! "Frågorna om miljö- och livskvalitet kvävdes i lågkonjunktur och strukturkris, i den desperata kampen för att rädda jobben." Orden är inte mina, utan de uttalades av den tidigare statsministern Thorbjörn Fälldin när han 1985 såg tillbaka på sina år i regeringsställning. Det är nog sant. Miljöfrågorna sitter trångt i en lågkonjunktur. Kanske det är en av förklaringarna till den passivitet vi nu ser från regeringens sida.

Centern bad ju om uppgiften som miljöminister. Det var Olof Johanssons stående inslag i valrörelsen. Man kan konstatera att centern förhandlade in sig, som man sade, på de gröna frågorna. I utbyte mot detta fick man då släppa en del centerfrågor som delpensioner, karensdagar, stymningen av folkbildningen, m.m. I stället fick man driva en miljöpolitik som egentligen redan var beslutad av riksdagen. Längre än så kom man inte.

Det var mycket buller och bång om detta när regeringsförklaringen skulle avges. Sedan dess har det varit tyst, så pass tyst att centerrörelsen undrar var statsråden finns.

Det har varit det krasst ekonomiska som stått i centrum. Årets budgetproposition är ur miljösynpunkt en stor besvikelse.

Dessutom har man reducerat Sveriges internationella roll. Nu är vi ett land som anpassar sig i stället för att driva på utvecklingen mot en bättre miljö.

Det är inte nog med att man i regeringspolitiken har legitimerat en ny för-

Prot. 1991/92:63
13 februari 1992

*Allmänpolitisk
debatt*

Miljöfrågor

delningspolitisk syn. I anslutning här till finns en tendens att de krafter som står för den nya fördelningspolitiska synen, de nyliberala som faktiskt också alltid sett miljöfrågorna över axeln, nu legitimeras genom att de får ställa upp i regeringen vid centerns sida. Ett uttryck för detta är att Lantbrukarnas riksförbund triumferande i ett brev till sina medlemmar skriver att det nu minsann är slut på att naturvårdshänsyn skall gå före ägandet inom skogsbruket. Jag tror att just den typen av stämningar och tendenser är någonting som vi kommer att se breda ut sig. Detta medverkar centern till.

Om regeringen saknar politik och är passiv skall naturligtvis vi lyfta fram alternativ som är desto mer offensiva och attraktiva. Vi har i vår partimotion lagt fram en lång rad konkreta förslag.

Vi måste hålla kvar ambitionen att Sverige skall vara ett föregångsland på miljöpolitikens område. Vi skall gå först, ta initiativ. Det är kaxigt och vågat, men någon annan ambition kan knappast gälla.

För att klara detta lägger vi fram en lång rad konkreta förslag. Vi tycker man skall sluta utreda nu och börja handla.

Vi tycker att regeringen skall ta fram en ny lista på miljöfarliga ämnen.

Vi tycker att regeringen skall bygga upp ett system för insamling av exempelvis uttjänta datorer.

Vi tycker man skulle satsa på att bygga ut källsorteringen och införa en skatt på osorterade sopor.

Vi tycker också bl.a. i vår motion, att det nu är dags att ta fram nya miljöklasser för både bilar och bensin.

Det är också dags att Olof Johansson kommer till riksdagen och redovisar principerna för gröna nationalräkenskaper och att han ser till att de blir genomförda. Det finns utredningsförslag sedan tidigare. Det hade man kunnat göra redan i budgetpropositionen. Nu aviserar man det till senare i vår. Det ser vi fram emot. Jag hoppas verkligen att det blir av. Det skulle föra miljödebatten åtskilliga steg framåt. Men då krävs också någonting annat än det allmänt hållna resonemang som fanns i årets budgetproposition. Det krävs att man ger detta konkretion. Det finns utredningsunderlag, som Jan Bergqvist tagit fram, som faktiskt möjliggör en sådan konkretion. Det kan man faktiskt begära av regeringen.

Nog finns en lång rad förslag som vi driver och som kan ge miljöpolitiken en skjuts framåt.

En stor, principiell fråga är den som regeringen lyfter fram, omkring äganderätten. Vi ser en del krafter i rörelse. Jag läste ett uttalande i tidningen Land om att det nu är dags att börja utnyttja allemansrätten ur ekonomisk synvinkel, alltså från markägarens synvinkel. Ser man äganderätten som någonting som alltid går före allemansrätten kommer man snart att börja tala om att ta ut ersättning för vistelse i skog och mark, av skattebetalarna eller av den enskilde.

Detta är en oerhört allvarlig och riskfylld utveckling, som vi definitivt kommer att i alla avseenden motverka och bekämpa.

Om man nu skall stärka äganderätten, som regeringen vill, bör man i samma sammanhang försöka se till att också allemansrätten stärks och inte på något sätt äventyras. På det området får vi en hård politisk debatt.

Avslutningsvis, herr talman, vill jag påminna om att världens regerings-

chefer i sommar möts i Rio för att diskutera miljön. Det är ett svenskt initiativ som den socialdemokratiska regeringen tog. Vi känner ett stort ansvar för Riokonferensen just därför.

Vi tycker att Sveriges regering inför den konferensen skall driva frågor som gör att vi driver på den internationella utvecklingen. Dit hör kravet på att industriländerna skär ner de klimatpåverkande utsläppen, att vi skriver ner skulden från de fattiga länderna, att vi driver på arbetet med en konvention om skydd för biologisk mångfald och att vi före konferensen i Sverige tar initiativ som visar att vi verkligen vill leva som vi lär.

Låt mig sluta, herr talman, med att citera Maurice Strong: "Sällan har de rika verkat så fattiga som i dag."

Våra problem får inte hindra oss att se att det finns andra som har större bekymmer än vi. Vi lever trots allt i ett rikemanskvarter i den globala byn. Vi har ett ansvar att driva på utvecklingen. Men då går det inte att, som centerpartisterna gör i regeringen, ta paus i miljöpolitiken.

Anf. 162 CHRISTER WINDÉN (nyd):

Herr talman! Alla är överens om att miljön är internationell, att problemen är globala, att lösningarna kräver internationellt samarbete. När svenska politiker får tag på frågorna hamnar man dess värre snabbt i käbbel om åtgärder som i regel kostar betydligt mer än de smakar. Framför allt framstår de som futtiga i det globala sammanhanget.

Till de stora frågorna hör tvivelsutan ökenutbredningen och avskogningen, uttunnningen av ozonskiktet samt klimatförändringar. Dessa globala problem kräver internationella åtgärder. Jag vill emellertid hävda att befolkningsexplosionen är ett ännu större problem, eftersom den är huvudorsak till att alla de andra problemen förvärras.

Befolkningsexplosionen innebär att med i dag kända faktorer så skulle världen inom två generationer bestå av 11 – 14 miljarder människor. Det klarar vi inte. Det klarar inte miljön. Det klarar inte samlevnaden.

Redan när vi skall hålla nuvarande 5 miljarder människor vid liv – och trots att många hålls på en högst miserabel standard – tvingas vi att gå hårt åt miljön. Redan dagsläget är utmaning nog för alla oss som vill förbättra ekologin och hushålla med resurserna.

Om vi skall lyckas krävs det dock stora förändringar. Det var vi i den industrialiserade världen som satte fart på befolkningsexplosionen. Men vi i Sverige har vant oss vid att dylikt för oss under många år har handlat om folk och länder långt hemifrån. Nu har vi plötsligt fått se att eländet finns även inpå våra knutar: den fullständigt osannolika miljöförstörelsen som de socialistiska diktaturerna lämnar efter sig i hela Östeuropa, i länder utan fungerande ekonomier och strukturer.

Alldeles oaktat att vi kommit till denna insikt frågar vi oss: Vad är vår roll? Vad är det bästa vi kan göra?

Jag vill först beröra vårt närområde. Ny Demokrati menar att ett ansvarsområde i vår närhet är Östersjön. Den har sina stora problem och kräver sina jättelika insatser öster om Östersjön. Vi måste tänka i andra termer. Det handlar inte bara om Sverige, det handlar om nordöstra Europa. Det finns miljöinsatser som ger mångdubbelt mer för pengarna än de marginella

Prot. 1991/92:63
13 februari 1992

*Allmänpolitisk
debatt*

Miljöfrågor

investeringar vi numera sysslar med i Sverige. Ekonomin spelar stor roll, och de ekonomiska resurserna måste användas optimalt. Av ovannämnda skäl blir svensk miljöpolitik egentligen en miljöpolitik för nordöstra Europa.

Vi vet att Sveriges medvetna satsningar på närmiljön har gett påtagliga resultat. De enskilda punktutsläppen från industri och reningsverk kan sägas vara under kontroll. Sverige står för ca 10 % av Östersjöns nedsmutsning och övergödning. Ytterligare miljösatningar i Sverige får endast marginell effekt. Problemen finns i Baltikum, Polen och Ryssland. Låt oss alltså satsa där.

Helsingforskonventionens verkställande organ HELCOM arbetar med att ta fram en lista på de mest angelägna och kostnadseffektiva projekten för rening av Östersjön. Denna lista kommer förhoppningsvis att utgöra ett utomordentligt bra planeringsunderlag för att fastslå vilka miljösatningar vi bör prioritera. Vi anser att Sverige bör åta sig en ledande roll i miljöarbetet för att rädda Östersjön. Svenskt miljökunskande och svenska företag bör utnyttjas för upprustning av avloppsreningsverk och för att skapa en effektivare rening av utsläpp från förorenande industrier.

Vad det kostar att återställa Östersjön till 1950 års renhet är föremål för många studier. De flesta bedömare anser att det krävs enorma belopp för att förbättra Östersjöns vattenkvalitet till 1950 års nivå. Detta får dock inte avskräcka oss eller leda till handlingsförlamning. Sverige, som är föregångare på miljösatningar, måste agera och agera där man får mest för pengarna. Satsa ännu mera på andra sidan Östersjön – men satsa nu! Låt kommande generationer få leva vid ett friskt och rent Östersjön.

Regeringen anger i budgetpropositionen kunskapsöverföring som en bra metod för att på sikt åstadkomma miljöförbättringar. Detta är säkert riktigt, men vi anser att det dessutom finns ett ytterligare omedelbart behov av projektbundna miljösatningar. I en motion från Ny Demokrati har vi föreslagit en höjning av anslaget Samarbete med länderna i Central- och Östeuropa för budgetåret 1992/93 med 350 milj.kr. Viss del av dessa medel anser vi bör utnyttjas för miljösatningar i Baltikum och Polen.

Herr talman! Jag vill också beröra klimatförändringar, eftersom det bekymrar så många människor. När det gäller utsläpp av s.k. växthusgaser, som är den direkta orsaken till klimatförändringar, härstammar i Sverige över 50 % från energiproduktion och ca 25 % från trafiken.

Ny Demokrati menar att det för närvarande bara finns två realistiska sätt att åstadkomma "ren" och miljövänlig elenergi, nämligen kärnkraft och vattenkraft. Vår ambition är inte att ytterligare bygga ut älvarna; möjligen kan man klämma ut mera ur befintliga verk med bättre teknik. Därför återstår endast kärnkraften. Vi anser att kärnkraften skall utnyttjas så länge våra reaktorer är säkra. Vi har faktiskt världens bästa kärnkraftverk.

Anf. 163 TREDJE VICE TALMANNEN:

Jag får be talarna respektera de överenskomna tidsgränserna.

Anf. 164 ANNIKA ÅHNBERG (v):

Herr talman! Miljöproblemen är stora i Sverige och i världen, det vet vi. Vi står ofta här i kammaren och talar om det för varandra, och vi läser och

hör ofta om det i media. Vi vet t.ex. att de svenska sjöarna är lika försurade i dag som de var för 15 år sedan och att svavelutsläppen i Europa skulle behöva minskas med 75 % för att våra sjöar skall ha en chans att återhämta sig.

Visst är miljöproblemen internationella. Men när jag hör Christer Windén undrar jag ändå litet grand: Var finns det där "internationella" någonstans? Runt om i världen står människor precis som vi i rika i-länder och hävdar att miljöproblemen är internationella. Då menar de för det mesta att de flesta åtgärderna skall vidtas någon annanstans än i det egna landet.

Jag tror att vi måste ha klart för oss och vara medvetna om att en mycket viktig anledning till världens miljöproblem är det sätt på vilket vi i i-länderna förbrukar världens råvaror och resurser. Ett av de allra bästa bidragen vi kan ge till miljöförbättringen i världen är att se till att leva på ett sådant sätt att vi använder energin och råvaror effektivt. Vi måste återvinna och försöka komma tillbaka till det som faktiskt har varit modellen för människans liv under den tid hon har existerat på jorden – en tillvaro anpassad till kretslopp och även i övrigt i enlighet med naturen.

Det är enbart under de senaste 200 åren, och egentligen enbart under de senaste decennierna, som vi har gett oss in i ett huvudlöst sätt att leva genom att förbruka alla jordens resurser. Det som vi ofta betraktar som en normal tillvaro är i själva verket det alldeles exceptionella undantaget i jordens historia, den korta sekunden i evigheten som ändå riskerar att ödelägga allting.

Det skulle vara bra om vi någon gång kunde vända på diskussionen och i stället för att stå här och tala om för varandra hur eländigt allting är tala om möjligheterna. Vi har aldrig haft så stora möjligheter att komma till rätta med miljöproblemen som vi nu har. Vi har tekniken, kunskan, resurserna och insikten om problemen, vilket är en stor skillnad om man jämför med t.ex. för 20 år sedan, då FN också ordnade en miljökonferens som den gången hölls i Sverige.

En internationell forskargrupp har t.ex. kommit fram till att man skulle kunna minska koldioxidutsläppen i Europa med 30–60 % fram till år 2020. Det allra mest spännande är att det också skulle bli billigare. Man kan då fråga sig: Varför sker inte detta? Det händer inte därför att det finns stora, mäktiga aktörer som på kort sikt tjänar mer på att vi fortsätter att slösa med fossilbränslen. Jag tänker t.ex. på de stora oljebolagen, som inte är intresserade av att i grunden ändra dessa strukturer.

Det finns undersökningar för Norden som visar precis samma sak. I hushållen finns en potential att spara energi med 60–70 % och i industrin med 40–50 %. Men då krävs det förstås att man har en energibeskattnings som befrämjar en sådan strukturförändring inom industrin att man satsar på energieffektivitet och att man inte har en energibeskattnings som konserverar en energislukande struktur. Jag ser med oro på det förslag till energibeskattnings som har lagts fram. Jag undrar mycket hur vår nya regering kommer att förhålla sig till detta och om den kommer att kunna stå emot de starka industriintressen som nu bedriver påtryckningsverksamhet i syfte att få fortsätta med energi till låga priser.

Om man t.ex. satsade på byggnormer och försökte stimulera en byggindustri som byggde energieffektivt och redan från början byggde in solvärmen,

Prot. 1991/92:63
13 februari 1992

*Allmänpolitisk
debatt*

Miljöfrågor

skulle vi göra stora vinster. Men jag kan inte se att regeringen försöker stimulera till en sådan utveckling. Förresten kommer vi väl över huvud taget inte att ha något byggande med den bostadspolitik som den nya regeringen för, men det är en annan fråga.

Vi kan se samma sak inom jordbruket. Det går utmärkt bra att effektivt producera livsmedel utan bekämpningsmedel och handelsgödsel. Det kallas alternativ odling eller ekologiskt lantbruk. Om man från samhällets sida bara satsade litet grand på att hjälpa till att så att denna ännu ganska unga och inte så omfattande delen av jordbruket kunde växa sig stark, skulle vi uppnå mycket stora miljövinster.

I stället kommer nu en utredning som vill lansera ett förslag som tillåter mer kadmium i handelsgödsel i stället för att helt förbjuda det. Det är också någonting som är oroande. Den starka bondeorganisationen LRF är inte så intresserad. Där har vi ytterligare en stor monopoliserad aktör som försöker bromsa det nya och miljövänliga utom när det möjligen gäller att åka snål-skjuts på detta med miljön för att ta sig in i den europeiska livsmedelshanteringen.

Det finns ekokommuner som arbetar med olika sätt att förbättra planering, trafik osv. och som med bara litet stöd från samhället skulle kunna komma långt. Kommunförbundets länsförbund i Värmland har tillsammans med detaljhandeln där tagit fram en lista över kemikalier som borde tas bort och som man kan ersätta. Blir producenterna glada för att de får de här upplysningarna? Nej, de säger: Stopp, det här är ett hot mot konkurrensen. Man kan se att det går igen på område efter område. Stora traditionella aktörer bromsar, och det nya har svårt att komma fram.

På den politiska nivån, särskilt hos den nya borgerliga regeringen, är man för passiv och gör för litet. Det finns ingenting av handling som motsvarar de vackra orden i den regeringsförklaring regeringen hade med sig när den tillträdde och där man sade att miljön var viktig. Det är oroande att se att det hittills bara har blivit vackra ord. Det finns så många möjligheter och så mycket man kan göra. Varför gör ni inte något av detta?

Anf. 165 CHRISTER WINDÉN (nyd) replik:

Herr talman! Jag vill bemöta det Annika Åhnberg sade alldeles i början av sitt anförande om att många talar om de globala problemen, men ingen gör någonting åt dem. Vad jag avsåg med mitt anförande var att ange min prioritering, Ny Demokratis prioritering, när det gäller vilka problem som är de mest angelägna. Det mest angelägna är precis det som jag sade. Det innebär inte att vi bara pratar en massa goja om i stort sett ingenting. Vi försöker att explicit uttrycka precis vad vi menar.

Sedan till en annan sak som Annika Åhnberg nämnde. Vi tror definitivt inte att det ligger en konflikt i ekonomisk tillväxt och varsamhet med miljön. Det gör inte det. Det är vi helt övertygade om. Vi tror däremot att det inte är möjligt för Sverige att behålla en hög levnadsstandard om vi skall tillämpa avsevärt andra regler än vad som gäller hos våra huvudsakliga handelspartner.

Skall vi i Sverige införa regler som allvarligt äventyrar de svenska företagens konkurrenskraft, måste sådana regler samtidigt implementeras även i

de länder där våra konkurrenter finns, dvs. inom EG. På den punkten finns det ett rätt så stort gap mellan oss i Ny Demokrati och vänsterpartiet.

Jag vill slutligen tillägga att det hade varit mycket intressantare om Annika Åhnberg hade kommenterat vårt förslag om att avsätta ytterligare medel för att rena Östersjön. Vi hjälper faktiskt till att sopa upp skiten efter Annika Åhnbergs gamla kompisar i öst.

Anf. 166 ANNIKA ÅHNBERG (v) replik:

Herr talman! Jag vet inte om Christer Windén annars brukar prata mycket goja om ingenting, men just nu tycker jag att han gör det. Det finns en liten glidning inte bara hos Christer Windén utan ofta när man hör nydemokrater. Man vill låta framskynta att de åtgärder som vi kan vidta här i Sverige genom att t.ex. pressa bilindustrin till att ta fram bilar som är återvinningsbara eller går på el – vilket man faktiskt gör på andra håll i världen, men här är vi på efterkälken – inte skulle vara någonting värt, utan att det viktiga är vad som kan göras på andra håll i världen. Det är inte sant.

Vi har ett mycket stort ansvar för att utveckla sådana produkter som är gjorda på miljömässigt bästa sätt. Vi har mycket stort ansvar för att de industrier som nu flyttar ut verksamheten till länder i tredje världen inte dit tar med sig en dålig miljöteknik som inte vi längre accepterar här. Det gäller också för länderna i Baltikum och Östeuropa. Vi har ett mycket stort ansvar för att man använder och investerar i den bästa miljötekniken i de staterna.

För övrigt är det inte något särskilt unikt med att föreslå åtgärder för att rena Östersjön. Ny Demokrati kommer in litet sent i den debatten. Det har länge föreslagits från olika partier att man skall göra det. Det måste självfallet göras i samarbete med länderna runt Östersjön, varav de f.d. s.k. socialistiska staterna i Östeuropa icke alls är mina gamla kompisar, som Christer Windén här låter framskynta. Jag tror inte att jag sade någonting om att tillväxt är fel eller onödigt. Självfallet behövs tillväxt, men det kan vara mycket olika innehåll i tillväxt. Det är mycket viktigt att innehållet i den tillväxt vi måste ha är sådan att den befrämjar en miljömässigt bra utveckling.

Anf. 167 CHRISTER WINDÉN (nyd) replik:

Herr talman! Jag ville egentligen bara bemöta Annika Åhnbergs uttalande om bilar. Jag tror inte att det är något parti i riksdagen som känner starkare än vi i Ny Demokrati för att se till att det händer någonting på det här området. Förklaringen till att vi inte har skrivit någonting om detta och inte har gjort någonting tidigare är ganska enkel: vi har inte funnits i riksdagen särskilt länge, och den allmänna motionstiden har precis gått ut. Därför är det inte konstigt att Annika Åhnberg inte har hört speciellt mycket från vår sida.

Anf. 168 ANNIKA ÅHNBERG (v) replik:

Herr talman! Det var ju trevligt. Då utgår jag från att Christer Windén kommer att stödja alla sådana krav som innebär att vi måste ha högre bensinpriser och måste ställa krav på bilfabrikanterna att göra bilarna återvinningsbara. I Frankrike invigdes förra sommaren den första industriella anläggningen där bilar återvinns. I USA har de tre största biltillverkarna gått samman i ett återvinningsbolag. I Sverige har det inte hänt så mycket. Det tas

Prot. 1991/92:63
13 februari 1992

*Allmänpolitisk
debatt*

Miljöfrågor

på olika håll i världen fram synnerligen effektiva elbilar, som skulle vara utmärkta för storstadstrafiken.

Jag välkomnar verkligen ett stöd från Ny Demokrati på de här punkterna, så att det blir litet tuffare tag från politikerna i förhållande till biltillverkarna och att vi inte enbart diskuterar fusionsaffärer t.ex. mellan Volvo och Procordia, utan också ägnar oss åt politisk diskussion om innehållet i produktionen. Det är faktiskt avgörande för vår framtida miljö.

Tredje vice talmannen anmälde att Christer Windén anhållit att till protokollet få antecknat att han inte ägde rätt till ytterligare replik.

Anf. 169 Statsrådet GÖREL THURDIN (c):

Herr talman! Att miljö och livskvalitet kan kvävas i en lågkonjunktur är en sak, men att de kvävdes under en fantastiskt stark högkonjunktur av en socialdemokratisk regering är förfärligt, och det är avskräckande.

Däremot måste jag säga att Annika Åhnbergs anförande var både sympatiskt och kunnigt, och hon tog fasta på sådant som verkligen är viktigt i miljöpolitiken.

Regeringen har presenterat fyra stora uppgifter för arbetet under mandatperioden. En av dem är att skapa en miljöpolitik som ger en långsiktig och hållbar utveckling. Avsikten är att åstadkomma ett systemskifte även på miljöns område med hjälp av effektiva styrmedel, både ekonomiska och fysiska. Målet är ett bra fungerande samhälle med en god livsmiljö och en stabil ekonomi.

Det pågår med andra ord ett förändringsarbete. Att efter drygt fyra månader börja dra slutsatsen att ingenting händer är ganska fantastiskt. Jag vill ta upp två av de viktigaste punkterna i det arbete som pågår.

Den första punkten gäller synen på miljöavgifter och andra ekonomiska styrmedel. Vi vet alla hur tveksam den socialdemokratiska regeringen var till ekonomiska styrmedel i miljöpolitiken. Riksdagen fick tvinga socialdemokraterna till utredningar om miljöavgifter.

Här kommer den nya regeringen att arbeta för kraftiga förändringar. Ett första steg till detta visar den bilaga om ekonomiska styrmedel i miljöpolitiken som fanns med i den budgetproposition som regeringen lade fram den 10 januari. Bilagan visar tydligt sambandet mellan ekonomi och ekologi. Det är ganska befriande att få läsa att de här sambanden är naturliga och att de går att logiskt härleda. Det är ju endast med en hållbar utveckling på det ekologiska området som vi kan få en hållbar utveckling också i ekonomin. Nya generationer måste få minst lika stora och användbara miljö- och naturresurser i arv som den gamla generationen fick – annars får vi förutom statskulden även en miljöskuld, och den försvinner inte heller av sig själv. Den måste betalas. Det är bara en fråga om när, hur och av vem. Jag föredrar att själv stå för min miljöskuld, medan mina barn får stå för sin.

Miljöavgifter och miljöskatter kan hjälpa oss att ge rätt signaler till marknaden och göra miljöstörande verksamhet och varor dyrare än miljövänlig verksamhet och miljövänliga varor. Då kommer det att löna sig att skona miljön, vilket gör att miljöpåfrestningarna minskar. Vi tror på marknadsekonomins möjligheter, och vi tror att den går att använda även i miljöpolitiken.

I kompletteringspropositionen kommer vi att redovisa hur vi vill gå till väga för att utnyttja de ekonomiska styrmedlen. Vi kommer också att peka på konkreta områden där vi vill sätta in bl.a. avfallsavgifter. Systemskiftet är på den här punkten ett långsiktigt arbete, som det naturligtvis tar tid att genomföra, med tanke på den socialdemokratiska långbänken.

Den andra punkten i förändringsarbetet avseende vår miljöpolitik är de styrmedel vi har genom den fysiska planeringen. Dessa behövs för att vi skall kunna sluta kretsloppen, kunna arbeta förebyggande och kunna hushålla med våra naturresurser och vår miljö. Vi vill markera den roll som den fysiska planeringen har för att dessa mål skall nås. Som ett led i detta har miljödepartementet utvecklats till ett miljö- och naturresursdepartement. Ytterligare kompetens i frågor som gäller fysisk planering av mark och vatten har tillkommit genom att planerheten och lantmäteriifrågorna har förts över från bostadsdepartementet.

Det säkraste och billigaste sättet att minska miljöskadorna är att förebygga dem. Det bästa sättet att göra detta är att planera rätt, att i förväg bestämma hur vi skall använda mark och vatten, i förväg bestämma hur vi skall bo och transportera oss, hur energisystemet skall se ut, så att vi undviker att skada vår miljö, vår natur, våra skogar och våra sjöar.

Det är märkligt att den socialdemokratiska regeringen inte tydligare såg vikten av den fysiska planeringens roll i miljöarbetet.

Vi anser att det är nödvändigt att den fysiska planeringen närmare kopplas samman med miljöskydd och landskapsvård; annars kan vi aldrig hantera landskapets förändringar på ett riktigt sätt. De kanske viktigaste kraven gäller att behålla biologisk artrikedom och biologisk produktivitet. Det historiska arvet och de kulturvärden som under århundraden investerats i bebyggelse och landskap måste vi också ta till vara och utveckla.

Planeringsarbetet ger tillfällen till eftertanke, samlade analyser och breda överväganden om vart vi är på väg med vår yttre miljö, men det förutsätter att statliga myndigheter, företag, kommuner och enskilda samverkar och utbyter erfarenheter i dessa frågor, utan prestige men med respekt för varandra. Sådan samverkan kommer den nya regeringen att uppmuntra; samverkan, växelverkan, dialog och stor öppenhet.

I regeringsförklaringen anges att miljökonsekvenser skall redovisas före varje beslut som ger större miljöpåverkan. Det är av stor strategisk betydelse att alla statliga myndigheter, självfallet även kommunerna och landstingen, nu snabbt ger miljökonsekvensbeskrivningarna ett konkret innehåll. Regeringens starka markering av värdet av miljökonsekvensbeskrivningar visar hur viktigt vi anser att det förebyggande arbetet är.

I början av denna vecka besökte jag Baltikum, närmare bestämt Vilnius i Litauen. Där fick jag bevis på vad bristen på god planering kan leda till. Jag fick också chockerande bevis på planhushållningens fullständiga misslyckande, inte minst på miljöområdet. Där ingen äganderätt finns, där finns inte heller något miljöansvar att avkräva någon särskild. Energislöseriet är mycket stort. Ett felaktigt pris på energi har lett till bl.a. dålig isolering av byggnader. Vissa uppgifter tyder på att det går åt kanske tre gånger så mycket energi för att värma upp en lägenhet där som att värma upp en lägen-

het i Sverige. Detta tycker jag visar hur viktigt det är att marknadsekonomiska aspekter vävs in i miljöarbetet.

Det är viktigt att Sverige spelar en aktiv och dynamisk roll i Europa vad gäller miljöfrågor. Detta gäller framför allt i vårt eget område, dvs. området runt Östersjön, som flera har påpekat. Det gäller att vi utnyttjar de starka styrmedel vi har för att åstadkomma detta och försöka komma fram till en gemensam ståndpunkt i frågor som rör denna region, så att vi hanterar våra naturresurser på precis samma sätt och inte får felaktiga konkurrensförhållanden, som gör att vissa länders naturresurser används på ett helt annat sätt än andra länders, utan att vi står på en gemensam bas.

För att lyckas med att få en långsiktig och hållbar utveckling av miljön räcker det inte bara med ord, Göran Persson. Det behövs en politisk strategi. Det behövs en stark viljeinriktning, och det behövs framför allt ett omfattande samarbete, nationellt såväl som internationellt.

Det behövs inte minst med tanke på Brasilienkonferensen, FN:s stora miljökonferens i år, som förhoppningsvis leder till att världen tar ett gemensamt, stort steg framåt i miljöarbetet, men som också borde innehålla en debatt om att lyfta människor från deras fattigdom, så att man i utvecklingsländerna har möjlighet att hantera sina miljöfrågor. Den debatten tror jag är oerhört väsentlig när det gäller att se till att människor över huvud taget har möjlighet att påverka sin närmiljö. Det är en stor fråga, som jag som mark- och planminister har ansvaret för, och jag skall göra allt vad jag kan för att det skall lyckas och för att vi skall kunna komma till rätta med deras möjligheter till ett kretsloppstänkande, till att lösa avfallsproblemen på rätt sätt, osv. Det är verkligen dags nu, Göran Persson, efter nio års socialdemokratiskt styre och långbänk i miljöpolitiken.

Anf. 170 GÖRAN PERSSON (s) replik:

Herr talman! Centern är hårt pressad, och det märks på Görel Thuridins anförande. Det var en attack på den socialdemokratiska oppositionen, men där finns ingenting om regeringens politik. När hon åker runt med det till bygdegårdarna ute i landet får hon väl en del påskrivet, och då gäller det för henne att spotta upp sig när hon kommer in i kammaren, vilket är just vad Görel Thurdin försöker göra.

Görel Thurdin har litet otur. Jag har nämligen haft samma debatt med Olof Johansson, och Görel Thurdin argumenterar tvärtemot vad han gör. Hans förklaring till att regeringen inte gjorde någonting var att den socialdemokratiska regeringen betat av alla frågor. Nu kommer Görel Thurdin och kör sin variant, som är att den socialdemokratiska regeringen inte gjorde någonting, utan det var en långbänk. Ni bör konferera inom centern innan ni går ut och driver två rakt motsatta uppfattningar. Här tror jag att Olof Johansson har rätt – det är mycket som är gjort. Ni begärde att få miljöministerposten, men ni fick inte bara den utan också Europas enda planministerpost. Med den basen borde ni kunna åstadkomma någonting, och det var det jag efterlyste. Det blir inte mera imponerande när Görel Thurdin säger att man nu skall gå från ord till handling. Okej, jag tar fasta på det, och jag vill då veta i vilka frågor hon tänker handla.

Görel Thurdin pratar om en aktiv, dynamisk Europapolitik. Ja, vi skall

förhandla om medlemskap i EG. Vi har i vår motion krävt att regeringen redovisar vilken linje man skall driva i EG-förhandlingarna, vilka undantag man vill göra. Kan Görel Thurdin, som ansvarig minister, med en sådan oerhörd handlingsinriktning, här i kammarens talarstol tala om ungefär hur hon tänker lägga upp förhandlingsarbetet från miljödepartementets utgångspunkter? Vilka frågor är särskilt viktiga för Sverige att bevaka och driva i den kommande EG-förhandlingen såsom ambitionshöjande åtgärder? Eller skall vi, som andra i regeringen vill, anpassa oss till det regelverk som finns? Vilken uppfattning har Görel Thurdin konkret och praktiskt? Det är ju det som tycks gälla, åtminstone i hennes retorik.

Görel Thurdin talar också om Riokonferensen, som är viktig. Den är ett svenskt initiativ, som drivits fram av socialdemokraterna. På vilket sätt tänker Görel Thurdin se till att vi praktiskt och konkret före Riokonferensen visar hur vi i Sverige i svenskt jord- och skogsbruk skall leva upp till intentionerna i konventionen om biologisk mångfald?

Det är två mycket konkreta frågor jag ställer, om EG och om Riokonferensen. Svara på dem och för en sakdebatt! Innan vi hamnar i ett partipolitiskt resonemang eller en pajkastning föreslår jag att Görel Thurdin åtminstone läser vad partiledaren har sagt, så det blir någon struktur i det hela.

Anf. 171 Statsrådet GÖREL THURDIN (c):

Herr talman! Den som talar för mycket har väldigt svårt att lyssna. Det har jag faktiskt varit med om under min tid i riksdagen då jag har lyssnat på Birgitta Dahls alla vackra miljötal. Under en lång period hände ingenting, inte förrän andra partier i riksdagen jobbade på och tvingade den socialdemokratiska regeringen till ett handlande.

Den miljöproposition som lades fram i fjol var inte något självständigt socialdemokratiskt initiativ. Det var under stor möda och stort besvär som regeringen så småningom lyckade pressa fram den. Enligt Göran Persson innehåller denna proposition helt plötsligt tydligen ingenting, eftersom det enligt honom bara är att sätta fart. Det var en mängd utredningar som tillsattes, och jag antar att de skall arbeta färdigt först.

När det gäller EG är det sagt att högsta möjliga miljöambition skall gälla. Och det är klart att det är oerhört många punkter som skall diskuteras. Vad jag har uppfattat av den dialog som förs, även om det är många som är inblandade, är att på de områden där vi i Sverige har nått längre än EG-länderna, skall vi inte avkrävas att backa. Men där EG-länderna har en längre väg att gå skall vi försöka att på olika sätt pressa fram möjligheter för EG-länderna att avancera.

Jag utgår från att dessa diskussioner kommer att leda till en höjd miljöambition. Även om EG-länderna på många områden ligger efter avancerar de ganska snabbt när det gäller miljöfrågorna och intresserar sig för både det ena och det andra när det kommer till kritan, inte minst med tanke på Öresundsbron.

Göran Persson talade om biologisk mångfald och Brasilienkonferensen, och det är mycket bra. Jag påpekade just att om vi skall kunna avkräva någon ett ansvar måste det finnas en äganderätt kopplad till någon, så att det finns ett ansvar att avkräva.

Det är alldeles riktigt att man skall säga åt var och en som äger saker att de har ett stort miljöansvar för det som de hanterar och förvaltar. Samtidigt måste man naturligtvis skapa ett samarbete, så att vi inte måste köpa ut hela Sverige som naturreservat för att klara miljöambitionerna. Det tror jag nämligen inte att ens Göran Perssons budget kommer att "palla för", och då får vi arbeta på ett annat sätt utan att ha planhushållning i åtanke för att komma fram till de bra mål som vi har satt upp.

Anf. 172 TALMANNEN:

Jag är tacksam om replikerna tas från bänkarna.

Anf. 173 GÖRAN PERSSON (s) replik:

Fru talman! Jag skall naturligtvis hörsamma en sådan vädjan.

Fru talman! Jag blev mycket lugn i slutet av Görel Thuridins anförande, då hon sade att hon var skeptisk till planhushållning. Det var skönt att höra med tanke på hennes oerhörda fixering vid planerandets betydelse rakt igenom i sitt anförande. Det är faktiskt en liten detalj i sammanhanget.

Görel Thurdin hade en något konstig inledning i sitt senaste inlägg där hon retirerade från sitt första påstående i huvudanförandet, som ju gick ut på att intentering hade hänt. Nu har det tydligen hänt, men den proposition som lades fram var socialdemokraterna enligt henne tvingade av den borgerliga oppositionen att lägga fram i den dåvarande riksdagen.

Det må så vara. Detta kan vi ha olika uppfattningar om. Görel Thurdin har i alla fall rätt ståndpunkt. Det har uppenbarligen hänt mycket, det är vi överens om. Nu skall det hända ännu mer, och vi skall gå vidare därifrån.

Då efterlyser jag konkreta insatser från regeringens sida. Vi har alltså kommit till den punkten i debatten. Jag frågar sedan vad Görel Thurdin tänker göra. Hon går då runt ytterligare några varv med allmänt hållet tal. Detta gör mig orolig. Om det är någonting som är viktigt i den svenska EG-debatten och som kommer att vara viktigt så är det miljöfrågorna.

Nu står en av de två miljöministrarna här i talarstolen, och hur formulerar hon sig? Hon säger: Vad jag har uppfattat. Sedan säger hon: Jag utgår från. Är miljödepartementet inte inkopplat i de förberedelser som pågår inför EG-förhandlingarna?

Jag ställde följande konkreta fråga till Görel Thurdin: Vilka frågor avser Görel Thurdin att som miljöminister inför EG-förhandlingen aktivt driva, och avser Görel Thurdin att komma till riksdagen och redovisa dem? Det är mycket praktiskt och konkret, och detta borde väl Görel Thurdin rimligen ha ett grepp om.

Det andra som jag tog upp var den biologiska mångfalden. Det är återigen ett resonemang om ägandets betydelse. Självfallet inser jag att de planekonomier som har kraschat i öst och som rimligen har förbrukat resurser på ett sätt som står bortom all sans och allt förnuft inte är några ideal. Det är ingen i denna kammare som hävdar eller har hävdat det.

Jag frågade Görel Thurdin hur hon tänkte sig att i svenskt skogs- och jordbruk tillämpa konventioner och biologisk mångfald på ett konkret sätt innan hon eller Olof Johansson reser iväg till Rio. Det var detta som var poängen. Görel Thurdin sade nämligen att det var viktigt att handla. Och här ställde

jag två konkreta frågor. På båda frågorna fick jag mycket undvikande svar. Vad skall Görel Thurdin praktiskt och konkret göra inför EG-förhandlingen och inför Riokonferensen?

Prot. 1991/92:63
13 februari 1992

*Allmänpolitisk
debatt*

Miljöfrågor

Anf. 174 Statsrådet GÖREL THURDIN (c):

Fru talman! I ena ögonblicket vill Göran Persson veta vad jag skall göra, och i andra ögonblicket var det något annat som han ville veta. Det är litet oklart vad det egentligen gäller.

När det gäller socialdemokraternas miljöarbete så fanns ju inte Göran Persson här i riksdagen då och lyssnade på de debatter som hölls. Annika Åhnberg deltog ganska flitigt i dessa under årens lopp. Det hände i princip inte något förrän under det nionde året. Tror Göran Persson att det då hände något även ute i verkligheten, att hela samhället helt plötsligt förändrades bara därför att socialdemokraterna tvingades till ett beslut? Men så är ju inte fallet när det gäller miljöfrågorna. Det är ju något som tar tid att påverka ute i samhället. Vi kan skriva hur många vackra anföranden som helst, men det spelar inte någon roll om vi inte samtidigt är aktiva.

Eftersom Göran Persson inte tycker om planering kan jag säga att jag förstår att det kanske gäller för hela det socialdemokratiska partiet att man inte vill ha en planering, man vill möjligtvis bara använda sin makt och på det sättet vara planmässig.

Detta ser vi på hela transportstrukturen i Sverige, som under hela 80-talet, då det fanns gott om kapital i Sverige, hade kunnat genomgå en renässans, och vi hade kunnat påverka miljön på ett fantastiskt bra sätt. Men det gjordes inte under hela 80-talet. Nu står vi här och har egentligen inte gjort något på transportområdet bara därför att socialdemokratin inte tog tag i frågorna, inte skötte dem ordentligt och inte rättssäkerhetsmässigt förde en dialog med medborgarna ute i samhället, alltså med dem som över huvud taget kom i kläm ibland då det gällde att expropriera olika landområden, t.ex. för att dra fram stora motorvägar. Då hade detta ingen betydelse. Inte ens miljökonsekvensbeskrivningar var särskilt viktiga på den tiden.

Jag tycker att Göran Persson skall vara mycket försiktig med sitt angreppssätt. Han frågade vad vi konkret skall göra. Det görs oerhört mycket konkret. När vi för en debatt som inte på detta sätt är tidsbegränsad, skall Göran Persson få en lång lista på dessa konkreta åtgärder, så kan han fundera litet grand över varför de inte blev verkställda redan på 80-talet under en av världens längsta och starkaste högkonjunkturer.

Jag tycker att vi skall vara ganska ödmjuka i miljödebatten, och framför allt tycker jag att vi skall visa lyhördhet och respekt för varandra.

Talmannen anmälde att Göran Persson anhållit att till protokollet få antecknat att han inte ägde rätt till ytterligare replik.

Anf. 175 IVAR VIRGIN (m):

Fru talman! Göran Persson anklagar regeringen för passivitet. Jag tycker att den anklagelsen får något patetiskt över sig när man vet att den socialdemokratiska regeringen begränsade sin miljöpolitik i stort sett till att lägga fram en volymmässigt stor miljöproposition vart tredje år.

Innehållsmässigt var dessa propositioner ofta tunna. Och i den mån som de innehöll nya idéer var det ofta idéer som var hämtade från oppositionspartiernas motioner från tidigare år.

Miljöfrågorna är för viktiga för att integreras i ett partis valrörelse. Men att begära att den här regeringen efter ett par månader i regeringsställning skall komma med motsvarande dokument är väl ändå magstarkt.

Denna metod att vart tredje år avleverera ett stort miljöpolitiskt dokument gav dessutom riksdagens jordbruksutskott en arbetsbörda som var helt orimlig och som gjorde att man inte kunde ägna den tid som faktiskt många av de motioner som väcktes i samband med propositionerna hade fordrat. Jag skulle tro att denna regering på ett helt annat sätt kommer att förse riksdagen med fortlöpande förslag på miljöpolitikens område. Men jag tycker ändå att det är orimligt att begära att den skall komma med omfattande dokument efter ett par månader i regeringsställning.

Sedan vill jag ta upp några frågor som i och för sig redan har debatterats. Men jag tycker att det är viktigt att göra ett par markeringar.

Först gäller det äganderätten och kopplingen till miljön i det sammanhanget. Det är min bestämda uppfattning att värnandet av äganderätten är helt fundamentalt i miljöpolitiken. Om man börjar tumma på den rätten är det faktiskt samma sak som att ta de första stegen mot ett annat ekonomiskt system. Det innebär att miljöpolitiken indirekt tillfogas allvarliga skador.

Det som människor äger, det vårdas. All erfarenhet visar att förvaltningen av jord, skog och egna tillgångar är resursbevarande och alltså bra för miljön. Jag tycker att den här kopplingen är viktig. Därför är alla angrepp på äganderätten i själva verket destruktiva från miljösynpunkt.

Sedan tror jag att det är väldigt viktigt att slå vakt om det ekonomiska system som vi har, den fria marknadsekonomin, och att förstärka det systemet på olika sätt.

När det gäller miljöfrågorna kan ett sådant ekonomiskt system dessutom bli bättre med olika typer av styrmedel. Detta dokumenteras mycket väl i aktuell bilaga till finansplanen. Regeringen tar där upp olika ekonomiska styrmedel för att så att säga förbättra marknadsekonomin.

Till min glädje kan jag notera att socialdemokraterna i sin miljömotion, vilken är omfattande, accepterar en sak som man tidigare inte har accepterat, nämligen överlåtelsebara utsläppsrätter. Jag tror att det är en metod som med fördel kan användas i vissa miljösammanhang och som faktiskt kan åstadkomma förbättringar för vår miljö.

Jag blir nästan rörd när jag läser det som har valts ut i motionen när det gäller att exemplifiera det här systemet. Det är direkt taget från en debatt här i riksdagen där vi föreslog just att detta skulle användas på kvävereduktionsområdet för kommunala reningsverk.

Det är viktigt att i miljöfrågorna göra prioriteringar. Jag har efterlyst sådana tidigare. Den typ av prioriteringar som återfinns i Brundtlandkommissionens rapport bör vi i Sverige ta upp. Vi kan helt enkelt låta naturvårdsverket eller miljödepartementet göra utredningar, där miljöfrågorna prioriteras och på det sättet läggs till grund för kommande handlingar på det här området.

I det sammanhanget vill jag säga att jag tror att en teknik är att sätta upp

miljömål. Jag tycker att riksdagen vid många tillfällen visat att man har varit beredd på det. Man har också gjort det på ett framgångsrikt sätt, även om socialdemokraterna har gjort motstånd. Ett sådant miljömål var detta med att vi bestämde att det skulle vara oförändrade koldioxidutsläpp. Det tycker jag är ett bra miljömål. Jag hoppas att vi skall kunna finna former för motsvarande mål i framtiden. Jag tror nämligen att frågan om växthuseffekten är den helt dominerande miljöfrågan, och jag hoppas att vi offensivt skall kunna driva den frågan inför Riokonferensen.

Prot. 1991/92:63
13 februari 1992

*Allmänpolitisk
debatt*

Miljöfrågor

Anf. 176 GÖRAN PERSSON (s) replik:

Fru talman! Jag har inte begärt vare sig av Görel Thurdin eller av Ivar Virgin att de skall komma med ett dokument motsvarande det som Birgitta Dahl presterade när hon ansvarade för dessa frågor. Vad jag begärde var att de skulle komma med något.

Men man säger att det är en omöjlighet, eftersom det bara har gått fyra månader sedan regeringen tillträdde. Alla som är något så när politiskt intresserade och som har följt utvecklingen denna höst har sett att regeringen på nästan alla andra sakområden har tagit genomgripande initiativ – visserligen har det handlat om sådant som jag motsätter mig, men ändå. På andra områden har man haft både kraft och tid. Men på det här området har ingenting hänt. Det enda som centerstatsråden åstadkommit under hösten, Ivar Virgin, var skrivelsen om burhönsen och äggproduktionen. Det är det enda konkreta som de lyckades prestera. Ödmjukast efterlyser jag därför litet handling. Det är vad det hela handlar om.

Det är intressant att Ivar Virgin tar upp frågan om koldioxidutsläppen. Det skulle också vara intressant att få höra hur han, mot bakgrund av just gjorda uttalande, principiellt ser på den nyss förda diskussionen om energibeskattningen.

Jag för min del kan instämma i mycket av det som Ivar Virgin sade om äganderätten. Men är Ivar Virgin villig att ansluta sig till socialdemokraterna när det gäller synen på allemansrätten? Och ser Ivar Virgin någon konflikt mellan äganderätten och allemansrätten? Om svaret är ja undrar jag hur han tänker åstadkomma en lösning. Vad tar överhand?

Sådana principiellt viktiga diskussioner bör vi föra, och vi kommer också att göra det. Eftersom föregående talesman för regeringen inte hade några besked att ge inför kommande EG-förhandlingar undrar jag: Har Ivar Virgin någon uppfattning om vad som från svensk synvinkel kan vara rimligt att lyfta fram i miljöhänseende inför kommande EG-förhandlingar? Det skulle också vara intressant att få höra.

Anf. 177 IVAR VIRGIN (m) replik:

Fru talman! Först och främst vidhåller jag att det är helt orimligt att efter bara ett par månader begära omfattande miljöpolitiska förslag från regeringen. Dessutom tycker jag att denna begäran faktiskt i någon mån har ett löjets skimmer över sig. Det är ju bekant att föregående regering lade fram propositioner med tre års mellanrum: 1988 och 1991, alltså inför ett val. Man gjorde så för att debatten skulle komma bara ett par månader före aktuella val. Vi hade nämligen debatter i juni 1988 och i juni 1991.

Sedan tog Göran Persson upp vissa detaljfrågor. Allemansrätten är unik. Vi är utomordentligt måna om att denna får vara kvar. För att den skall få vara kvar måste den skötas, värnas. I det värdet ligger faktiskt också att det är nödvändigt att upplysa om vad allemansrätten innebär. Den innebär bl.a. en hel del skyldigheter. Jag tror att det är viktigt att på alla sätt sprida kunskaper om vad den här rätten i själva verket innebär. Jag tycker således att allemansrätten är en unik svensk sedvanerätt och att den på alla sätt bör värnas.

När det gäller koldioxidutsläppen tycker jag att ett mål skall sättas upp. Personligen tycker jag, och detta har vi framfört här i riksdagen vid olika tidpunkter, att målet skall vara en minskning med 20 % till år 2005. Jag tror att de miljöskatter som Göran Persson talar om i detta sammanhang är rätt oväsentliga. Möjligen handlar det om att ge industrin vissa lättnader. Kompensation kan ske genom en annan prisspanning mellan biobränslen och fossilbränslen för värmeverk och kraftvärmeverk. Det går säkert att ordna. Huvudsaken är att det finns ett miljöpolitiskt mål.

När det gäller EG och de förhandlingarna är det, som Görel Thurdin sade, tillåtet för länder att gå före. Vi i Sverige har alltså rätt att ha en miljöpolitik som är mer offensiv än andra länders. Självklart skall vi fortsätta på den linjen. Vi skall ligga före. Sedan kan vi, naturligtvis, i förhandlingar försöka att få EG att ändra ståndpunkt i olika avseenden. Den möjligheten skall vi självklart utnyttja. Men att komma med detaljer i en sådan förhandling vid detta tillfälle tror jag skulle vara att göra något alldeles för tidigt. Vi har helt enkelt inte påbörjat några realförhandlingar ännu. De kommer rimligtvis nästa år, eller kanske t.o.m. i slutet av detta år.

Anf. 178 GÖRAN PERSSON (s) replik:

Fru talman! På en punkt är Ivar Virgin och jag överens. Det gäller hans formulering: Att begära av den här regeringen att komma med förslag är inte rimligt.

På något sätt är formuleringen träffande. Ivar Virgin kanske inte avsåg exakt det som hans formulering kan tydas som. Han har i alla fall uttryckt sig på nämnda sätt.

Det är bra om moderaterna tydligt tar ställning för allemansrätten. Här ser vi att en diskussion från vissa starka intresseorganisationers sida börjar växa fram. Men det är ju inte alltid som den som äger mark också vårdar denna. Det finns ett behov av samhälleliga insatser, inte minst för att vi skall kunna bevara flora och fauna. Det framgår bl.a. av de utvärderingar som har gjorts under den senaste tiden när det gäller skogsbruket.

Äganderätten är således icke något som är naturligt likvärdigt med att allting sköts på bästa sätt. Det behövs också en politik.

Det skulle vara intressant om Ivar Virgin utvecklade sitt resonemang om allemansrätten. Kan han se någon situation där allemansrätten enligt hans mening skall inskränkas eller föras med regler som i dag inte finns? Bedömer Ivar Virgin att allemansrätten bör ha ytterligare skydd? – den senare frågan ställd med tanke på att man för diskussioner om att äganderätten skall skyddas ytterligare i grundlagen. Det är en oerhört intressant principiell dis-

kussion. Kan Ivar Virgin peka på någon sådan situation, eller tycker han att det är bra som det är?

Jag blev inte riktigt klok på vad Ivar Virgin menade med koldioxidutsläppen. Han sade att man kunde göra några prisregleringar med fjärrvärmeverken för att klara detta. Det är klart att det är en stor sak. Det är en viktig symbolfråga om man börjar frånga koldioxidresonemanget när det gäller avgifter riktade mot dem som bränner bränsle.

Vad avsåg Ivar Virgin i klartext? Vad var det han tänkte på när han sade att man skulle kunna tänka sig en annan typ av prissättning för fjärrvärmeverken för att klara biobränslet. Innebär det i så fall att man skall börja elda mer fossila bränslen i industrin och låta biobränslet gå tillbaka, för att i stället användas i fjärrvärmeverk? Är det så man skall uppfatta detta?

Anf. 179 IVAR VIRGIN (m) replik:

Fru talman! Jag skulle vilja säga att för allemansrätten är en förstärkt äganderätt utomordentligt väsentlig. En fördjupad äganderätt är faktiskt den bästa garantin för vår unika allemansrätt. Jag tror att varje politiskt ingrepp är det som mest äventyrar allemansrätten.

Vi har vid ett tillfälle, det var i våras, i riksdagen mycket kraftigt vänt oss emot idén att skogsägare skulle ta utomordentligt långtgående ansvar för den biologiska mångfalden och göra det utan någon som helst ersättning. Vi tog det som ett intrång i äganderätten.

Ägarfrämjandet, där Thorbjörn Fälldin är ordförande, har beskrivit detta på följande sätt: I det sammanhanget deklarerade den dåvarande miljöministern att det var dags att enskilda markägare tog ett större kostnadsansvar för naturvården, särskilt för den biologiska mångfalden. Vi vänder oss mot sådana försök att föra miljöpolitik utan att vilja stå för kostnaderna. Vi menar att vi gemensamt och solidariskt måste svara för kostnaderna. Lagstiftningen får inte vältra över kostnaderna på den enskilde markägaren. Saken blir inte bättre av att man använder uttryck som näringen eller sektorn. Det innebär ingenting annat än summan av de enskilda.

Jag delar denna uppfattning. Jag tror att den här typen av ingrepp i den enskilda äganderätten är allvarliga och faktiskt ett hot mot allemansrätten.

Sedan ställdes en fråga om koldioxidutsläppen. Jag tycker att man skall sätta upp ett mål. Målsättningen kan vara att vi skall minska koldioxidutsläppen med 20 % till år 2005. Detta kan nås på olika sätt. Jag tror att energiskatternas del i den här ekvationen är överdriven. Om Göran Persson refererar till utredningen om konkurrensneutral energibeskattnings vill jag påpeka att den inte hade till uppgift att visa metoder för hur någon annan sektor skulle kunna kompensera ett eventuellt ökat utsläpp från industrin.

Jag pekar på en möjlighet. Vilken det blir vet jag inte. Jag vet över huvud taget inte om man skall sänka energibeskattningen. Men en rad konkurrensskäl talar för att det är viktigt att svensk industri får rimliga konkurrensvillkor gentemot övrig industri. Jag tror t.o.m. att det är värdefullt om vi på det sättet kan komma fram till en högre tillväxt, inte minst i arbetet med att minska koldioxidutsläppen. Det kan faktiskt vara resurskrävande att vidta de åtgärder som behövs, och en tillväxt i det sammanhanget är utomordentligt väsentlig.

Prot. 1991/92:63
13 februari 1992

*Allmänpolitisk
debatt*

Miljöfrågor

Talmannen anmälde att Göran Persson anhållit att till protokollet få antecknat att han inte ägde rätt till ytterligare replik.

Anf. 180 LENNART FREMLING (fp):

Fru talman! Liberalismens utgångspunkt är den enskilda människan. Hennes överlevnad och önskan om en god miljö utgör motiv för en liberal miljöpolitik. Liberalismen innebär tilltro till människans möjligheter att utvecklas i samklang med naturen.

Miljöpolitiken måste utgå från ideologiska värderingar. De bestämmer såväl ambitionsnivå som de styrmedel man väljer. En liberal miljöideologi utgår från att naturen inte får utnyttjas mer än vad den tål. Människan har rätt att bruka och utveckla, men inte att förbruka och utarma.

Livet i mark och vatten hotas av surt regn, tungmetaller och övergödning. Miljökraven måste få en ökad tyngd i förhållande till olika ekonomiska intressen. Problemen måste angripas såväl med åtgärder inom Sverige som med internationell samverkan.

Vi oroas av alarmerande rapporter om ozonlagrets uttunning, som ökar risken för hudcancer. Kommer våra barn och barnbarn att kunna njuta av en efterlängtd vårsol utan stora risker för cancer?

Vi liberaler tror att det går att rädda miljön, men nu är det bråttom att förändra mänsklighetens livsstil och rätta till misstag som begåtts. Återvinning måste bli ett honnörsord. Växt- och djurarter får inte utrotas. Vi måste använda oss av den breda kunskap som finns och ta vetenskapliga bedömningar på allvar. Som politiker är vi skyldiga att föra den offensiva miljöpolitik som medborgarna önskar.

Den viktigaste insatsen vi kan göra för att uppnå detta är att utveckla och börja tillämpa olika ekonomiska styrmedel i miljöpolitiken. Därför måste man med största tillfredsställelse hälsa regeringens initiativ att i finansplanen införa en särskild bilaga om sådana styrmedel.

Miljöfrågor är ofta mycket komplicerade, eftersom många av problemen är globala och bara kan lösas med hjälp av internationell samordning och gemensamma beslut.

Sverige måste i det internationella samarbetet ta initiativ och vara pådrivande. Vi har stora förhoppningar inför FN:s konferens om miljö och utveckling. Det är ett unikt tillfälle – efter Stockholmskonferensen för 20 år sedan – att världens nationer samlas och diskuterar miljöfrågorna på allvar.

U-ländernas miljöproblem måste ges större uppmärksamhet. I det svenska biståndet måste miljöaspekterna alltid väga tungt.

EG:s samarbete på miljöområdet är omfattande. EG:s gemensamma miljöpolitik fastslår en rad minimikrav, vilka de enskilda medlemsstaterna är skyldiga att följa; många har dock valt att gå betydligt längre.

EG-motståndarna lyfter ibland fram exempel där Sverige har strängare miljölagar och argumenterar för att Sverige skall isolera sig från EG. Tvärtom ser vi det som att Sverige har något att tillföra EG, och endast som fullvärdig medlem har vi verklig möjlighet att påverka.

I många sammanhang är nuvarande nationalstater för små gentemot multinationella industrier för att kunna genomdriva skärpta miljöregler. Ett för-

enat Europa skulle däremot ha kraft att genomdriva nödvändiga skärpningar.

I detta sammanhang måste vi betona att vi skall stödja utvecklingen i de baltiska staterna och i övriga Östeuropa. Östersjöns situation kan därigenom förbättras.

Ett intressant förslag som folkpartiet liberalerna under lång tid drivit är "överlåtbara utsläppsrätter", även kallat "bubblor". Denna idé drivs numera även av moderater och socialdemokrater och bör nu börja tillämpas i liten skala.

Jag vill också betona naturvårdens roll i miljöpolitiken. Folkpartiet liberalerna har under årens lopp fört en hård kamp för att bevara våra unika naturvärden. För att värna om det öppna landskapet med unika ängar och hagmarker driver vi på för att införa ett system med arealersättning.

Våra orörda älvar är en unik tillgång för vårt land som ständigt hotas av exploateringsintressen. Vår generation har faktiskt inte rätt att föröda oersättliga naturvärden för att tillfälligt lösa energi- och sysselsättningsproblem. Vi förväntar oss nu att även Voxnan, Gideälven, m.fl. kommer att omfattas av naturresurslagen inom en snar framtid.

I samband med Vattenfalls bolagisering framförde vi i en motion till riksdagen tanken att statens naturskyddade vattenområden skall överföras till en ideell stiftelse, vars främsta syfte skulle vara att förvalta och bevara dessa unika miljöer. Även vid Domänverkets bolagisering bör motsvarande konstruktion med en stiftelse övervägas.

Sammanfattningsvis måste vi utveckla och börja tillämpa ekonomiska styrmedel för att bättre hushålla med mänsklighetens gemensamma resurser. Sverige måste bli medlem i EG för att vi i Europa skall kunna föra en kraftfull gemensam miljöpolitik. Den fattigdom, som i Östeuropa beror på den misslyckade socialistiska planhushållningen, är ett hot mot miljön. Därför behövs, globalt sett, en tillväxt på miljöriktiga villkor. Marknadsekonomin skall användas i resurshushållningen och miljöns tjänst.

Sambandet mellan tillväxt och ökad miljöbelastning kan brytas, bl.a. med hjälp av miljöskatter och miljöavgifter. Detta gäller särskilt inom transport och energiområdet. Sverige har goda förutsättningar att utvecklas till ett föredöme genom att kombinera ekonomiska styrmedel med individuell valfrihet.

Anf. 181 DAN ERICSSON i Kolmården (kds):

Fru talman! Regeringens ambition på miljöområdet finns det ingen anledning att ifrågasätta. I budgetförslaget följs skrivningarna från regeringsförklaringen upp. Det slås fast att miljöpolitiken skall utgå från vad naturen kan bära.

I finansplanens särskilda miljöbilaga påtalas att ett viktigt krav på den ekonomiska politiken är att den skall leda till långsiktigt hållbar utveckling. Det handlar om en utveckling där framtida generationer får ta över en nationalförmögenhet med miljö- och naturresurser som är minst lika stora som dagens. Detta är helt i linje med den förvaltarskapstanke som vi kristdemokrater har som ideologisk grundpelare.

Fru talman! Nu handlar det om att omsätta det grundläggande synsättet i

Prot. 1991/92:63
13 februari 1992

*Allmänpolitisk
debatt*

Miljöfrågor

praktisk handling och gå till offensiv för att stärka miljöintresset. Jag skulle då som tips till regeringen vilja påpeka några punkter där jag tycker att det är angeläget med handling. Dess värre är inte ministern längre närvarande, men det finns ju möjlighet att ta del av protokollet.

Energipolitiken, som ju faktiskt kommit helt i skymundan både i debatten som helhet och i den här allmänpolitiska debatten, måste på nytt ges en styrfart för att avvecklingen av kärnkraften skall kunna bli verklighet.

Enligt energibeslutet 1991 förutsätts regeringen årligen inför riksdagen redovisa de resultat som uppnåtts genom energipolitiska program för omställning och utveckling av energisystemet. Av den första redovisningen framgår att det inte blivit någon större förändring inom energisektorn. Det har i och för sig bara gått knappt ett år sedan energibeslutet, men tidsmarginalen till dess att de svenska kärnkraftsreaktorerna skall vara avvecklade krymper ju av naturliga skäl ständigt. Det brådskar alltså med insatser på det här området. Därför är det angeläget att riksdagen kontinuerligt följer utvecklingen på energisidan.

De årliga energipolitiska kontrollstationerna kan ges ökad tyngd genom att en parlamentarisk avvecklingskommitté tillsätts. En sådan kommitté kan utförligt granska regeringens årliga redovisning av energiprogrammen och vid behov föreslå åtgärder för att dessa program skall bli verklighet.

I detta sammanhang tycker jag att det är angeläget att påpeka den absoluta nödvändigheten av en utveckling på bioenergiområdet. Om exempelvis en förändring av energibeskattningen skall vara aktuell, måste det grundläggande synsättet vara att bioenergiesektorn skall kunna utvecklas på ett kraftfullt sätt, för det är en förutsättning för att avvecklingen av kärnkraften skall bli möjlig.

På det jordbrukspolitiska området kan man med enkla grepp ge bättre förutsättningar för utveckling av ekologisk-biologiskt riktiga odlingsmetoder. Den som bedriver jordbruk i enlighet med reglerna för KRAV-jordbruk, dvs. att man inte använder konstgödning eller bekämpningsmedel, bör premieras. KRAV-jordbruk bygger på miljövänligt kretsloppstänkande. Därför bör KRAV-odlat vete befrias från den s.k. förmalningsavgiften, som nu på ett orättvist sätt bidrar till att hålla nere intresset för alternativodlarmöjligheten. Vidare borde alternativodlarstödet utformas så, att det generellt sett blir lika stort som om areal hade anmälts till omställningsprogrammet.

I övrigt är förhoppningen att den särskilda kommission som skall stämma av omställningsbeslutet kommer med förslag till förändringar som stärker förutsättningarna för fortsatt svensk livsmedelsproduktion, en miljövänlig sådan, i ett EG-perspektiv och samtidigt ökar förutsättningarna för öppna landskap och en levande landsbygd.

På det trafikpolitiska området är det nu glädjande att se de initiativ som regeringen tar för att få fart på investeringar i bl.a. järnvägar. För egen del skulle jag också önska att en del av dessa investeringar kan användas till att stötta en uppbyggnad av effektiva pendeltågssystem i de olika regionerna. Ofta är det enkla investeringar i perronger och hållplatser det handlar om. På så sätt ökas förutsättningarna för trafikbolag att driva en miljövänlig kollektivtrafik. Eftersom jag kommer från Norrköping, skulle jag vilja tipsa re-

geringen om att titta ett varv till på det här med investeringar i spårvägen. Det är en riktig satsning ur miljösynpunkt.

Fru talman! Man kan diskutera de internationella miljöfrågorna – miljöbistånd, Riokonferensens innehåll och uppföljning – men risken är att en sådan debatt blir svår att följa för gemene man. I dessa frågor på det internationella fältet är vi dessutom som partier förhållandevis överens om tagen. Därför är det väsentligt att fortsätta arbeta med den nationella miljöpolitiken och inte minst det lokala miljöarbetet. Konkreta miljöinsatser är medborgarna definitivt beredda till.

Fru talman! Avslutningsvis: Det pågår ett viktigt arbete i miljöskyddskommittén och kommer att göra så under ett år till. Det skall skrivas en ny miljöbalk. Jag skall bara betona ett par tre saker.

Vi skall få en lagstiftning som innebär att man skall kunna fällas för miljöbrott och få kännbara straff. Vi skall införa miljö kvalitetsnormer, men utan att man inför den sortens utsläppsrättigheter som det talades om tidigare här i debatten – bubblor. Det tycker jag inte hör hemma i en offensiv miljöpolitik. Arbetsmiljöfrågorna, till sist, måste in i den samlade miljöpolitiken. På det sättet får vi en ökad förståelse för helheten.

Regeringens miljödeklarationer är bra. Nu väntar vi på aktiv handling. Det finns en god grund att gå vidare på.

Anf. 182 LENNART DALÉUS (c):

Fru talman! Utmärkande för Göran Perssons resonemang, och naturligtvis också socialdemokraternas agerande och förhållningssätt i miljöfrågorna, är en mycket stor vilsenhet. Jag har lätt att förstå varför man känner en sådan vilsenhet, när man är så historielös i miljöengagemanget. Får man det snabbt till sig, har man naturligtvis inte den nödvändiga förankringen. Jag och många andra med mig har arbetat inom miljö rörelsen på olika sätt under ett tjugotal år, inte minst i arbetet mot kärnkraften. Det är ett arbete som dominerat mycket av miljöarbetet under de senaste 10, 15, 20 åren. Inte kan man påstå att socialdemokraterna stått överst på barriaderna i någon av de framträdande miljöfrågorna. Att det nu finns ett beslut om att kärnkraften skall avvecklas är snarast *trots* socialdemokraternas, inte tack vare socialdemokraternas, inställning.

Det är också berättigat att säga att några månader ändå är en för litet kort tid för att begära ett slutligt facit av den nuvarande regeringens arbete. Man kan inte göra så som Göran Persson och säga att Görel Thurdin inte blir välkomnad i bygdegårdarna. Jag har svårt att tänka mig att Göran Persson skulle mötas av stående ovationer i Folkets hus för det miljöarbete han hittills har varit med om att initiera. Han är ju, som flera kunde höra, mycket orättvis när han börjar diskutera burhönsen som det enda där den nuvarande regeringen agerat. Göran Persson är ju ordförande i jordbruksutskottet, dvs. riksdagens miljöutskott i realiteten, och vet mycket väl att just Görel Thurdin genom ett kraftfullt agerande i Haga-Brunnsviken-ärendet – ett långdraget, segdraget ärende under de gångna åren – lyckades hitta greppet för att bevara ett för Stockholmsområdet nödvändigt grönområde. Hon fick för det berättigad positiv kritik i det yttrande i jordbruksutskottet som Göran Persson var med om att signera.

Prot. 1991/92:63
13 februari 1992

*Allmänpolitisk
debatt*

Miljöfrågor

Göran Persson snuddar också vid de internationella frågorna – det är riktigt att göra det: EG och miljön, vad centern vill, vad regeringen vill. Dessa frågor kan man åtminstone i dag ställa och få svar på så småningom i den takt som förhandlingsarbetet går framåt. Under den tid som socialdemokraterna hanterade EES-förhandlingarna kunde man ställa frågor men fick aldrig några svar på grund av det hemlighetsmakeri som omgärdade det socialdemokratiska agerandet i frågan EG och miljön. Men några enkla slutsatser tycker jag att vi ändå kan dra av hur man skall förhålla sig: Vi skall in i EG med en mycket stark miljöambition, som väl illustreras av det miljöarbete som Sverige som nation hittills har bedrivit under en lång följd av år.

Däremot skall man vara helt på det klara med att det finns många instrument i EG-systemet som väl går att integrera med de svenska ambitionerna. Naturligtvis blir det ett givande och tagande. Men att efter den öronbedövande tystnad som omgav socialdemokraternas förhållningssätt nu kräva alla besked är, som Ivar Virgin mycket riktigt sade, litet magstarkt.

När det gäller Brasilienkonferensen går det att berätta mycket. Sverige driver på hårt när det gäller konventionen om den biologiska mångfalden och biotekniken, som ju Göran Persson vist nog inte nämnde. Biotekniken har i årtal varit försummad i det socialdemokratiska miljöarbetet, som dränkts i utredningar och tystnad. De frågorna driver Sverige nu intensivt och aktivt inför Riokonferensen, just med sikte på en konvention om den biologiska mångfalden. Lika engagerat driver Sverige på i fråga om klimatkonventionen. Det kommer naturligtvis att omsättas i tydliga svenska åtgärder på hemmaplan.

Man blir litet förundrad när Göran Persson och socialdemokraterna i den partimotion som vi så småningom skall få behandla i kammaren säger att regeringen redan nu skall börja redovisa de konkreta åtgärder som blir resultatet av konventionen om den biologiska mångfalden. Om jag inte har fel är det om tre dagar som det sista förhandlingsarbetet då det gäller den biologiska konventionen avslutas i Nairobi i Kenya. Det är litet häftigt att begära att man nu skall redovisa vilka åtgärder som en konvention leder till som ännu inte är färdigförhandlad och definitivt inte antagen vid konferensen i Mexico.

Fru talman! Några avslutande ord. Till Lennart Fremling med sina bubblor: Det finns risker med bubblor. De blir definitivt inte offensiva i miljöarbetet, om de hanteras för lättvindigt.

Till Christer Windén vill jag säga att vi nog ändå skall ha höga ambitioner i Sverige också gentemot de utländska deltagarna i miljöarbetet, även om det innebär högre ambitioner och högre kostnader också inom vår industriella produktion.

Anf. 183 GÖRAN PERSSON (s) replik:

Fru talman! Lennart Daléus är ju anställd i regeringskansliet med uppgift att försvara regeringen, i första hand då de centerpartistiska statsråden. Det är uppenbart att han gör detta med gott humör, men dessutom med en stor portion fräckhet.

Om jag vore som Lennart Daléus, skulle jag nog vara litet försiktig i de energipolitiska svängarna, om jag satt tillsammans med de moderater som

drev linje 1 i folkomröstningen och som han nu skall avveckla kärnkraften tillsammans med. Det är ju den nuvarande utbildningsministern som var Lennart Daléus huvudmotståndare i folkomröstningen.

Nu tjänar Lennart Daléus regeringen. Utifrån den utgångspunkten vill Lennart Daléus göra gällande att det är socialdemokraterna som är hans bekymmer. Jag tror att om Lennart Daléus bara klarar debatten inom regeringen, så att Olof Johansson får lägga fram någon proposition som är något så när radikal i den anda som en folkomröstning så småningom kommer att hållas i, kommer det nog säkert att klaras i riksdagen. Men det är inom den regering som Lennart Daléus tjänar så troget som han har sina strider att ta.

Utöver det här med burhönsen var det imponerande att Görel Thurdin fick en klapp på axeln av utskottet i höstas. Det är rätt att Görel Thurdin tog sig samman och dagarna innan betänkandet skulle justeras vidtog de åtgärder som riksdagen annars skulle ha krävt av henne. Jag är inte särskilt imponerad, men det är riktigt att så skedde. Att just den typen av exempel måste plockas fram för att visa att man ändå gjort något är i och för sig en bra illustration till handlingsförklaringen inom regeringen.

Lennart Daléus tog upp EG-frågorna. Kravet var inte att i detalj redovisa, utan att utfästa sig att komma tillbaka till kammaren och redovisa de svenska ståndpunkterna när det gäller miljöområdet, innan man går in i förhandlingar. Är Lennart Daléus beredd att verka för detta utifrån den nyckelposition som han nu har fått i Olof Johanssons skugga? Det var min första fråga.

Min andra fråga handlar om det som var hemligt kring EES-avtalet. En del material, mellanstatliga handlingar, var alltså hemligstämplat. Det tillhör uppenbarligen rutinerna i UD. Kommer den nuvarande regeringen att frångå dessa rutiner? Eller kommer förhandlingarna att drivas på samma sätt? Det vore intressant att veta, eftersom det har en viss principiell betydelse, inte bara för miljöpolitikens område utan för hela förhandlingsarbetet. Har regeringen för avsikt att tillämpa någon annan princip?

Anf. 184 LENNART DALÉUS (c) replik:

Fru talman! Jag noterar att Göran Persson inte vill tala om sådana frågor som så länge försumrats av socialdemokraterna. Som exempel nämnde jag biotekniken och dess miljökopplingar. Jag redogjorde också för Göran Persson att Sverige kanske är litet för tidigt ute för att kunna begära en diskussion kring hur Sverige skall anpassas till en konvention som inte är färdigförhandlad. Jag trodde ändå att Göran Persson med sin rutin av – som han litet raljerande sade – att tjäna en regering var medveten om att det är svårt att begära.

Nu hette det att utskottet gav Görel Thurdin en klapp på axeln när det gällde Haga–Brunnsviken-ärendet. Det skiljer sig från vad Göran Persson sade i sitt första inlägg, nämligen att det enda som regeringen hade lämnat till riksdagen rörde frågan om burhöns. Detta återspeglar den beskrivning av verkligheten som Göran Persson ägnar sig åt i miljödebatten.

Detsamma gäller diskussionen kring energifrågorna. Göran Persson sade att moderaterna var vår huvudmotståndare vid folkomröstningen. Det kanske man kan säga, men poängen med moderaternas agerande var att de ändå höll sig till en tydlig och klar linje. Man visste var man hade dem. Det var

Prot. 1991/92:63
13 februari 1992

*Allmänpolitisk
debatt*

Miljöfrågor

enkelt att ge och ta, att mötas i en debatt. Alla vi som deltog under folkomröstningen vet ju att så förhöll det sig inte med socialdemokraterna. Det är just detta som har lett till den låsta situationen, där mer än tio år har gått förlorade, år som skulle kunna ha ägnats åt ett mycket aktivt arbete på att börja avveckla kärnkraften.

Jag hoppas att detta kan repareras. Tiden har nu hunnit i kapp socialdemokraternas attityd på det här området. Händelseförloppet i omvärlden visar också att kärnkraften är en död energikälla. Som sagt, jag hoppas att avvecklingen kommer att gå vägen, men inte är det på grund av socialdemokraternas insatser utan trots dem.

Fru talman! Även om Göran Persson är snäll mot mig och mitt regeringsengagemang, vet ju Göran Persson att jag inte kan stå och utfästa någonting på regeringens vägnar när det gäller EG-arbetet. Men jag kan lova att vi med den nuvarande regeringen har att se fram emot en väsentligt öppnare EG-debatt i Sverige, även beträffande miljöfrågorna, än vad vi någonsin kunde uppleva under den socialdemokratiska tiden.

Anf. 185 GÖRAN PERSSON (s) replik:

Fru talman! Jag pressade Lennart Daléus med konkreta frågor. Då gick han runt. Jag får väl upprepa dem.

Tänker ni tillämpa en annan princip när det gäller hanteringen av handlingar inför viktiga internationella avtal än den som den förra regeringen tillämpade? Det är en princip som inte bara gäller miljöområdet, utan också andra sakområden. Det var nämligen på denna hemligstämpel som Lennart Daléus byggde sin kritik och sin ganska fräna vidräkning med viljan till öppenhet. Om Lennart Daléus har en utgångspunkt i debatten – vilken han rimligen har, eftersom han är regeringens tjänsteman – borde han ha en annan principiell uppläggning att bjuda på. Annars faller ju hela argumentationen platt till marken. Var står ni i den frågan?

Jag frågade också om ni tänker vara väsentligt mycket öppnare även i riksdagen? Jag skall inte pressa Lennart Daléus mer på den punkten. Jag konstaterar bara att det är viktigt att vi får diskutera t.ex. miljöfrågorna i Sveriges riksdag innan man låser fast förhandlingsmandaten, eftersom de kommer att vara avgörande i den EG-debatt som så småningom kommer att föras i de breda folklagren i vårt land.

Jag vill återkomma till detta med Haga-Brunnsviken och statsrådet Thurdin. Hon har lämnat kammaren, så hon kan ju inte fullfölja debatten. Det är rätt att hon tog ett initiativ i regeringskansliet som gjorde att det utskotts-
betänkande som skulle justeras kom samtidigt med vårt ställningstagande. Det var okej. Men jag påstod någonting som fortfarande är riktigt. Jag avsåg då skrivelsen om hönsens situation i samband med äggproduktionen, vilket var det som Görel Thurdin, Olof Johansson och Karl Erik Olsson lyckades prestera under hösten. I den meningen var min beskrivning riktig. Att Lennart Daléus nu krampaktigt försöker lyfta fram regeringsbeslutet om Haga-Brunnsviken som någonting fantastiskt och stort – ett rutinärendet men visserligen principiellt viktigt – visar väl att min kritik av regeringens handfalenhet och handlingsförlamning faktiskt var riktigt.

Lennart Daléus har en replik kvar. Det vore intressant att få höra hans

synpunkter på den diskussion som jag tog upp med Ivar Virgin om markägarens ansvar för naturvården. Starka intresseorganisationer som står Lennart Daléus nära har signalerat att markägarna skall ha betalt för att inte fördärva flora och fauna. Var har Lennart Daléus och centern för inställning i den frågan?

I övrigt tror jag att moderaterna är oerhört nöjda med Lennart Daléus anslutning i t.ex. energifrågan. Det är uppenbart att han har fått nya herrar att tjäna.

Anf. 186 LENNART DALÉUS (c) replik:

Fru talman! Jag tycker att det är litet besvärligt med den seghet och svårighet med vilken till sist Göran Persson lyckas klämma ur sig ett erkännande av att det på initiativ av regeringen har hänt andra saker i riksdagen vid sidan av behandlingen av frågan om burfåglar som han byggde sitt resonemang på.

Om hönsen skall springa lösa eller inte är naturligtvis en liten fråga. Det kommer självfallet fler förslag, både när det gäller det internationella arbetet och när det gäller förhållandena här hemma i Sverige. Jag tror inte att Göran Persson behöver vara orolig på den punkten.

Beträffande hemligstämplingarna är det klart att den nuvarande regeringen kommer att tillämpa gängse regler för vilket material som skall vara hemlistämplat med hänsyn till rikets säkerhet och av andra skäl. Det hemlighetsmakeri som den tidigare regeringen ägnade sig åt under EES-debatten kommer inte ens i närheten när det gäller den nuvarande regeringens arbete.

Jag kan på stående fot inbjuda Göran Persson till Rosenbad fredagen den 21 februari, då miljövårdsberedningen som numera för en öppen och aktiv tillvaro – till skillnad från den tid när socialdemokraterna styrde – arrangerar en stor, öppen utfrågning om miljöaspekterna i fråga om EG med deltagande av ansvariga företrädare för EG och många andra internationella organisationer. Detta hade inte ägt rum under den socialdemokratiska tiden.

Göran Persson ville att jag skulle kommentera en sak som Ivar Virgin tidigare tog upp. Det är naturligtvis ett sätt att smita undan de ämnen som han själv har tagit upp och som jag gärna skulle vilja ha en kommentar från honom om, men det går inte på grund av debattiden.

Den fråga som näst efter kärnkraften kanske kommer att uppfattas som det här århundradets stora fråga, en fråga som sorgfälligt legat utanför den tidigare regeringens agerande, är biotekniken. Frågan om biotekniken kommer nu att tydligt och kraftfullt föras till en hantering – lagmässigt, internationellt och här i Sverige – till följd av den nuvarande regeringens agerande.

Jag tror inte, fru talman, att det finns någon risk för att Görel Thurdin eller andra centerpartister i regeringen åker vare sig till bygdegårdar eller till något annat ställe, för uppslutningen kring regeringens miljöpolitik kommer att vara stor. Däremot tror jag att det kommer att råda fortsatt tystnad när Göran Persson kliver in i Folkets hus.

Talmannen anmälde att Göran Persson anhållit att till protokollet få antecknat att han inte ägde rätt till ytterligare replik.

Prot. 1991/92:63
13 februari 1992

*Allmänpolitisk
debatt*

Miljöfrågor

Anf. 187 LENNART FREMLING (fp) replik:

Fru talman! Lennart Daléus kritiserade folkpartiets tankar om överlåtbara utsläppsrätter, s.k. bubblor, och sade att det finns risker om de hanteras alltför lättvindigt. Ja visst, jag erkänner gärna att det finns risker om man hanterar frågan för lättvindigt. Men jag menar bestämt att det kan vara ett offensivt sätt att använda marknadsekonomi i miljöns tjänst.

Jag anförde också att det bör börja tillämpas i liten skala så att man kan prova ut i vilka situationer som det är ett lämpligt sätt att skärpa miljökraven. När nu moderater och socialdemokrater också har den inställningen, hoppas jag att centern kan ansluta sig till att den här principen provas om det utformas på ett offensivt sätt i miljöhänseende.

Anf. 188 LENNART DALÉUS (c) replik:

Fru talman! Det är klart att man kan titta på detta med bubblor, men det ligger en inbyggd defensiv hållning i dem. Särskilt när det gäller luftföroreningar bär de med sig det problemet att man kan upprätta vilka regler och normer man vill inom en tänkt bubbla, men det känner varken nordanvinden eller västanvinden till, utan de för in föroreningar i bubblan vare sig vi har bestämt oss för överlåtelseättigheter eller inte. Jag tror att många, även i USA, där man har provat det här systemet, har funnit att detta förhållande är negativt när man diskuterar bubblor.

Det är dessutom så att det lätt blir en statisk situation om man börjar köpa, sälja och överlåta rättigheter till utsläpp inom en bubbla på andra. Det pressar inte tydligt och kraftigt ner de utsläpp som sker inom bubblan. Jag tror att det måste till andra regler. Jag tror att man måste ha en press när det gäller användandet av bästa tillgängliga teknik. Man måste pressa med punktmässiga miljöavgifter av olika slag. Men jag ger gärna Lennart Fremling och andra debattörer i den här frågan rätt i att man kan titta på det. Vi har ju gemensamt i olika dokument som vi varit med på sagt att man kan titta på det. Men min poäng var att jag inte tror att vi skall ställa några stora förhoppningar till resultatet av ett sådant tittande. Vi har bra instrument som vi kan utveckla i Sverige, inte bubblor. Jag tror att det skall vara grunden för vårt arbete.

Anf. 189 LENNART FREMLING (fp) replik:

Fru talman! Jag vill bara framhålla att det förvisso går att konstruera den här bubblan så att utsläppsmängden inom bubblan minskar successivt med tiden.

Anf. 190 LENNART DALÉUS (c) replik:

Fru talman! Det har visat sig vara ett alldeles för långsamt sätt att gå framåt. Man kör liksom runt utsläppsrättigheterna i en karusell. Bubblorna underlättar inte heller att få stopp på den flyttning av verksamheter som ju hittills har varit så destruktiv när det gäller att komma till rätta inte minst med luftföroreningarna.

Fru talman! Jag tror att miljöavgifter riktade mot de utsläppskällor som vi direkt uppfattar som de svåraste och en lagstiftning som använder andra instrument än ekonomiska styrmedel måste vara grunden i vårt arbete för

att uppfylla såväl våra nationella mål som målen i överenskommelser som Sverige nu kommer att vara med att driva fram, inte minst vid konferensen i Rio de Janeiro. Men jag ger gärna Lennart Fremling rätt i att det är en fråga man kan titta på, men mina förhoppningar om resultatet är inte stora.

Prot. 1991/92:63
13 februari 1992

*Allmänpolitisk
debatt*

Anf. 191 KENNETH LANTZ (kds):

Fru talman! Jag är långt ifrån den förste som i denna kammare tar upp den ökade internationaliseringen. Därför ägnar jag inte särskilt mycket tid till att beskriva det som händer inom EG, i våra baltiska grannländer i Östeuropa eller de signaler som kommer från många länder i tredje världen.

Vi kan bara konstatera att förändringarna går mycket snabbt och i många avseenden blir mycket genomgripande. Sverige är ett litet land som på område efter område påverkas av denna internationalisering. Många ledamöter har använt internationaliseringen som ett argument eller en förevändning för att riksdagen skall fatta beslut i olika avseenden. Jag skall dock avstå från ytterligare förslag till detaljbeslut.

Jag vill i stället introducera ett kanske nytt förhållningssätt. Jag skall i detta sammanhang ge två exempel vars gemensamma nämnare är flexibilitet.

Vi står inför två utomordentligt viktiga infrastrukturbeslut som blir avgörande för vår förmåga att anpassa oss till en alltmer internationell värld och för våra möjligheter att skapa goda kommunikationer med omvärlden.

Det gäller infrastruktur i fysisk bemärkelse. Hur skapar vi den bästa ordningen för våra transporter till kontinenten? Det gäller infrastruktur för normeringen. Hur ser vi till att vi skapar den bästa helheten ur svenska och utländska lagar och regler?

Fru talman! Detta är två helt olika frågor, men enligt min uppfattning är de goda exempel på att vi behöver ett flexibelt förhållningsätt till internationaliseringen.

När det gäller infrastruktur för transporter till och från kontinenten, jag tänker då främst på transporter över Skåne, är det väsentligt att vi inte ser Öresundsbron som den enda lösningen – om vi nu över huvud taget skall ha någon bro.

De snabba förändringarna i omvärlden gör att vi inte alls har hela sanningen om var tyngdpunkten för framtida handelscentra kommer att ligga. Miljö- och effektivitetssynpunkter kan också innebära ett osäkerhetsmoment inför strukturen på framtida transporter. Flexibiliteten kan vara bästa sättet att möta framtiden.

Om vi får en Öresundsbro är det angeläget att de alternativa transportvägarna till kontinenten får fortsatt uppmärksamhet från statsmaktens sida. Det är inte alls säkert att vi kommer att vilja passera Danmark för att förflytta oss rakt söder över. Det finns redan i dag vägar genom både Polen och Tyskland, med skiftande kvalitet. Till detta kan läggas att man aviserat i pressen om motorvägsbyggen som skall realiseras i gränstrakterna mellan Polen och Tyskland. Jag frågar mig om vi kommer att ha handelspartner väster om Tyskland eller öster om detta land. Därför undrar jag om miljöministern är medveten om sin stora möjlighet att påverka miljön i och runt Skåne.

Färjetrafiken från Trelleborg till Tyskland kommer att öka i miljöbety-

Miljöfrågor

delse när de östra delstaternas ekonomi stärks. Därför finns det skäl för att utveckla goda färjeförbindelser med Polen och Tyskland från Skånes sydkust. Vid en förläggning av Riksbangård Syd till Nordvästskåne kommer Helsingborgslänken med sina färjor att spela en fortsatt viktig miljöroll.

Södra Sverige visar alltså på detta sätt en bred kontaktyta, kommunikationsmässigt sett, mot kontinenten. Vi måste erbjuda näringslivet flexibilitet inför en okänd och föränderlig framtid.

Miljöpolitiken kommer att ha en avgörande betydelse i valet av transportsätt. Vi kan i dag inte besluta om bara ett alternativ. Vi måste ha en flexibilitet som står öppen för utveckling inom fordonens miljöpåverkande faktorer.

Fru talman! Mitt andra exempel är normgivning. Vår svenska tradition skiljer sig i många stycken från utlandets. Vi har en detaljerad normgivning på en rad områden. Den är baserad på lagstiftning och övervakande myndigheter. Detta skiljer sig från övriga Europa i många stycken.

Inom EG gäller som bekant den s.k. Cassis de Dijon-principen. En vara som får säljas i ett medlemsland måste tillåtas i de övriga länderna. Specialregler som förbjuder en vara i ett land anses likställda med kvantitativa handels hinder, något som Romfördraget förbjuder.

Hur kan vi då upprätthålla våra höga svenska miljökrav på en rad olika områden? En intressant väg är att i ökad utsträckning utveckla en utomrättslig normgivning, där olika branscher och produktområden under statsmaktens överinseende idkar självreglering. Det fungerar redan i dag utmärkt för t.ex. advokater och revisorer.

Utomrättslig normgivning kan vara en metod att betydligt mer effektivt komma till rätta med ett liknande problem. Det finns inom kemiindustrin ett projekt som kallas Responsible Care, där företagen ställer hårda krav på sina underleverantörer, samarbetspartner och kunder.

Min taletid är nu ute. Jag hade tänkt ta upp ytterligare några punkter, men jag får avstå från det.

Anf. 192 BIRGITTA HAMBRAEUS (c):

Fru talman! Jag tycker att föregående talares förslag var så intressanta att jag gärna vill ge honom möjlighet att i replik till mig fullfölja sitt anförande.

Själv har jag tänkt säga några ord om ekohumanism; att bygga det rättvisa kretsloppssamhället.

Man brukar tala om en tids "samhällsprojekt", motorn, det som genererar den stora aktiviteten. Järnvägarna och bilismens införande har nämnts som exempel. Vår tids samhällsprojekt kan bli att lämna avfallssamhället och skapa kretsloppssamhället, den ekologiska strukturomvandlingen.

I vårt nuvarande industrisamhälle används resurser linjärt. Vi förbrukar och förgiftar naturens resurser och sprider ut dem i form av avfall. Ju mer vi producerar på detta sätt, desto fattigare blir vi, hur än bruttonationalprodukten ökar.

I det kunskapssamhälle som vi nu får kommer industrierna att vara inlemmade i naturens kretslopp. Resurser används cykliskt, återanvänds eller återförs till naturen för att på nytt bygga upp livet.

De ekonomiska mätmetoder, modeller och teorier som fortfarande dominerar människors medvetande runt om jordklotet, är direkt missledande.

Naturtillgångarna ses som fria nyttigheter, som får värde bara när de förbrukas. Här finns ingen hjälp att få när det gäller att ställa om industrisamhället från den linjära resurshanteringen till en cyklisk. Man har inga modeller för att klargöra den fundamentala skillnaden mellan att bruka och att förbruka. Ju mer resurser som omsätts för pengar, desto högre blir tillväxten och desto högre anses välbståndet vara, även när det leder till utarmning och ökade kostnader för att städa upp efter de felaktiga användnings- och produktionsmetoderna.

Det är därför av stor betydelse att årets finansplan för första gången innehåller ett avsnitt om miljöpolitiken. Misshushållning med naturen ger ingen god ekonomi, även om tillväxten ökar.

Men nolltillväxt eller minskad tillväxt i ekonomin löser inga problem. BNP mäter helt enkelt all aktivitet som sker för pengar.

Omsättningen till kretsloppssamhället, den ekologiska strukturomvandlingen, ger många beställningar och jobb. Det innebär också att tillväxten ökar, samtidigt som naturen, grunden för all ekonomi, blomstrar.

En del teknik vilar helt självklart på felaktiga principer och kommer att försvinna i kretsloppssamhället. Kärnkraften, t.ex., är en gammalmodig teknik, som bara hör hemma i avfallssamhället. Nu satsas miljarder på att hålla liv i gamla rostiga och försprodade kärnkraftverk. Det är skandal och stor misshushållning. Ju fortare kärnkraften avskaffas, desto större resurser kan frigöras till modern, framtidsduglig teknik.

Om humanismen – det andra ledet i begreppet ekohumanismen – skulle jag vilja säga: Vi skall vara mera generösa och mindre giriga. Det går inte att bygga det goda kretsloppssamhället i den rika världen, medan världens fattiga majoritet hålls nere genom en orättfärdig ekonomisk världsordning. Jorden är en levande enhet.

Överallt på jorden förtrycks kvinnorna. De arbetar mer än männen för familjens uppehälle, men deras arbete räknas inte ens i den styrande statistiken, och de får inte vara med och bestämma på egna villkor. När kvinnans ställning stärks föder hon inte för många barn. Det är lösningen på problemet med befolkningsexplosionen.

Vårt välbstånd får aldrig bygga på att andra far illa. Vi skall göra rätt för oss, inte utnyttja andras fattigdom för att sko oss.

Det skall vara rättvis fördelning i vårt eget land, men också ute i världen. Som rikt land har vi en uppgift att arbeta för en rättfärdig världsordning, där ingen förtrycker någon och där utbytet mellan människor sker till ömsesidig glädje.

Rättsfrågor, m.m.

Anf. 193 ULLA-BRITT ÅBARK (s):

Fru talman! Vi socialdemokrater strävar efter ett mera rättvist och jämlikt samhälle. Ett genomförande av en sådan politik är grundförutsättningen för att minska riskerna för social utslagning och brottslighet på samhällslivets alla områden.

Prot. 1991/92:63
13 februari 1992

*Allmänpolitisk
debatt*

Rättsfrågor, m.m.

En stor del av brottsligheten betingas av ekonomiska och sociala faktorer. Orättvisor, främlingskap, rasism och otrygghet måste därför bekämpas.

För att nå framgång i det brottsbekämpande arbetet är det viktigt att slå vakt om det generella välfärdssamhället. All erfarenhet visar att stora sociala klyftor, hög arbetslöshet och förslummade bostadsområden föder våld och annan kriminalitet.

Det är vår uppfattning att familje- och skolpolitik, arbetsmarknads- och socialpolitik, rättsväsendets utformning och funktion i stort liksom den ekonomiska strukturen och människosynen i samhället har väl så stor betydelse för brottsutvecklingen som straffsystemet. Över huvud taget gäller att insatserna för ett solidariskt samhälle, med större rättvisa i fråga om inkomster, bostäder, utbildning, arbetsmiljö och kultur, också är ägnade att förebygga de risker för social missanpassning som i sin tur ofta utgör grogrunden för kriminalitet.

I detta perspektiv är det helt klart att den omläggning av samhällspolitiken som regeringen inlett allvarligt äventyrar möjligheterna till ett effektivt brottsförebyggande arbete. Ökande klyftor, kraftigt stegrad arbetslöshet och tilltagande utslagning skapar en grogrund för tilltagande brottslighet.

Barn och ungdom måste stå i centrum för det brottsförebyggande arbetet. I första hand är det självfallet föräldrarnas ansvar att fostra barn till solidaritet och lära dem acceptera de regler som krävs för den mänskliga samlevnaden. Därför måste familjepolitiken utformas på ett sätt som underlättar för föräldrarna att ta detta ansvar. Barnomsorgen och skolan har här viktiga uppgifter. Stödet till de ungdomar som tidigt riskerar att hamna utanför samhällsgemenskapen måste förstärkas. Arbete med att stödja lokalt brottsförebyggande verksamhet måste nå ut på bredden regionalt och lokalt och ges en större betydelse än för närvarande i polisens och andra samhällsorgans arbete.

Det är socialdemokraternas uppfattning att fängelsestraff bör undvikas så långt som möjligt. Fängelse är en mycket ingripande påföljd för den enskilde och en mycket dyr sådan för samhället. Genomsnittskostnaden *per dag* för en fängelseplats är nu 1 350 kr. En ökad användning av frihetsstraff är generellt sett inget effektivt medel när det gäller att bekämpa kriminaliteten. Det visar en omfattande kriminologisk forskning. Antalet fängelsestraff, som under senare år legat på en rekordhög nivå, måste reduceras.

Fängelsestraffets syfte är att avskräcka människor från att begå brott. Den avskräckande effekten anges framför allt ligga i hotet att bli berövad friheten. Men detta hot har en begränsad effekt på socialt utslagna människor. Vid verkställigheten av straffpåföljden skall kriminalvården även fortsättningsvis bygga på grundsynen om humanitet. Att ge de dömda möjligheter att efter frigivningen leva ett normalt liv i samhället är, vid sidan av att verkställa straffen på bästa möjliga sätt, kriminalvårdens viktigaste uppgift.

Fru talman! Vi kan konstatera att regeringen medvetet prioriterat ned kampen mot den ekonomiska kriminaliteten. Detta framgår direkt av budgetpropositionen. Mot bakgrund av justitieutskottets uttalanden våren 1991 och de mycket stora värden som står på spel är detta anmärkningsvärt. Vi anser att riksdagen bör uttala att ekobrottsligheten skall ges samma höga prioritet som bekämpandet av narkotika- och våldsbrottslighet.

Den ekonomiska brottsligheten drabbar oss alla; den enskilde medborgaren och den skötsamme företagaren. Utgår man från en samhällsförlust på 30 miljarder kronor varje år till följd av ekonomiska brott – vilket är lågt räknat – handlar det om att varje enskild skattebetalare blir "bestulen" på 5 000 kr. Som exempel kan nämnas att enbart de skalbolag som för närvarande förekommer hos kronofogdemyndigheterna är restförlorade för skatter och avgifter m.m. med sammanlagt drygt 6 miljarder kronor.

Det allvarligaste är kanske ändå att ekobrottslighetens utbredning ytterst hotar samhällssolidariteten och den välfärd som byggts upp med denna som grund. Det är därför enligt vår mening en mycket väsentlig förutsättning för ett fortsatt solidariskt samhällsbyggande att vi effektivt kan motverka och beivra denna typ av brottslighet.

Fru talman! Jag vill ställa två frågor till regeringspartierna. Varför har man tagit bort prioriteringen av den ekonomiska brottsligheten? Vad är det som har förändrat synen på den typen av brottslighet?

Anf. 194 LARS ANDERSSON (nyd):

Fru talman! Lever vi i ett rättssamhälle? Frågan ställs ibland av journalister till politiker, justitiekanslern, justitieombudsmannen m.fl. Den besvaras alltid med ett bestämt ja. Ibland påstås det rent av att Sverige är den mest utpräglade rättsstaten i världen.

Någon definition är det dock aldrig tal om i dessa sammanhang. Det förefaller som om ordet rättssamhälle – eller rättsstat – uppfattas som något gott i största allmänhet.

Ibland förefaller det som om särskilt jurister tror att begreppet rättsstat betyder att det finns lagar och förordningar och att domstolar och myndigheter för det mesta håller sig inom dessa ramar. Men i så fall skulle alla stater vara rättsstater. I alla stater finns rättsregler som medborgarna har att rätta sig efter. Varje statsledning måste vidare, av praktiska skäl, delegera makt och kan inte göra det utan att utfärda regler för utövningen av den delegerade makten. För de underlydande myndigheterna är det i allmänhet bekvämast att hålla sig till dessa regler.

Visst är det sant att ordet rättsstat ofta används som ett slagord, men det har faktiskt ett bestämbart innehåll. Det bygger på en urgammal idé att makten måste iakttä vissa spelregler för att dess krav på lydnad från undersåttarnas sida moraliskt skall kunna försvaras. Denna vackra tanke kom i vårt land till uttryck redan i den gamla svenska landslagens konungaed. Syftet var alltså att skydda den enskilde mot övergrepp från den styrande maktens sida. I ett uttalande av konstitutionsutskottet 1948 definieras rättsstaten enligt följande.

- Grundläggande för förhållandet mellan staten och medborgarna är att dessa är fria och har rättigheter.
- De statliga organen kan ingripa i medborgarens frihet bara med stöd av allmängiltiga regler.
- Dessa skall tillämpas lika på alla.
- Syftet med dessa krav är att sätta en spärr för godtycke och våld.
- Väsentliga ingrepp kan bara riksdagen besluta om.

Prot. 1991/92:63
13 februari 1992

*Allmänpolitisk
debatt*

Rättsfrågor, m.m.

- Sådant beslut skall kunna påverkas av en fri och öppen diskussion.
- En minimistandard av frihet får inte ens riksdagen förgripa sig på.
- Respekteras inte dessa grundsatser, hotas statslivet av förödelse.

När jag påstår att Sverige i dag inte är en rättsstat, är det alltså dessa grundtankar som jag utgår från. Jag menar att vårt system inte längre utgår från att medborgaren är fri och har rättigheter och att rättssystemet ej heller inrymmer effektiva spärrar mot godtycke och våld i offentlig maktutövning. Det system av regler och principer som tidigare gjorde Sverige till en rättsstat finns inte kvar.

Min definition är således att rättsstaten utgår från att medborgaren är fri och har rättigheter gentemot staten och att rättsstaten har ett system av regler och principer som tryggar medborgerliga fri- och rättigheter och sätter en spärr för godtycke och våld i offentlig maktutövning.

Rättsstaten löser självfallet inte alla problem i ett samhälle. Begreppet gäller endast relationen mellan statsmakten och medborgaren. Staten ålägger sig och iakttar en lagbestämd måttfullhet i användningen av sin makt över medborgarna. Rättsstaten kan alltså inte lösa de problem som sammanhänger med t.ex. sociala skillnader mellan medborgarna emellan och inte heller problem som avser fred på jorden och en sund fysisk miljö. För ett samhälle där människor kan trivas, utvecklas och blomstra behövs välfärdsstaten. För samma syfte behöver vi också internationell fred och säkerhet och en fysisk miljö som inte gör oss sjuka.

Fru talman! Men människan har också ett behov av frihet och värdighet. Därför behöver vi rättsstaten.

Är det inte detta en meningsfull frihetsdebatt borde handla om? Motsatsen till frihet är ju träldom. Innebörden av träldom är just att sakna lagens skydd.

Därför uppmanar jag justitieministern att med all kraft göra allt för att rättsstaten åter skall upprättas.

Anf. 195 JERRY MARTINGER (m):

Fru talman! I en artikel i en av de stora morgontidningarna angav jag nyligen det aktuella antalet narkotikamissbrukare i Sverige till närmare 30 000. Denna siffra gav upphov till en livlig debatt. Från socialdemokratiskt håll ansåg man att jag starkt överdrivit missbrukets omfattning. Jag vill här närmare redogöra för de faktorer som legat till grund för min bedömning.

Under år 1979 genomförde utredningen om narkotikamissbrukets omfattning, UNO, den hittills enda rikstäckande kartläggningen av det tunga narkotikamissbrukets omfattning i Sverige. Kartläggningen, som var en s.k. case-finding-undersökning, gick till så att myndigheter som bedömdes ha kunskap om narkotikamissbruk rapporterade de "fall" som de kände till.

För hela landet bedömde UNO att det tunga narkotikamissbruket omfattade totalt 10 000–14 000 personer. De tre storstadsområdena svarade för ca 60 %. Antalet inrapporterade tunga missbrukare per 100 000 invånare var i UNO-undersökningen 100.

Det bör emellertid påpekas att definitionen av tungt narkotikamissbruk i nämnda undersökning var tämligen begränsad. Till denna typ av missbruk

hänfördes dels allt injektionsmissbruk, oberoende av frekvens, dels också annat missbruk som uppgivits förekomma "dagligen eller så gott som dagligen", oberoende av intagningsätt och medel. Definitionen innebar alltså att t.ex. haschmissbruk som ej var dagligt eller så gott som dagligt, men som ändå var regelbundet, inte ansågs som tungt missbruk. En synnerligen förvånansvärd begränsning med tanke på bl.a. de risker för bestående hjärnskador som haschmissbrukare löper.

De kartläggningar som gjorts om narkotikamissbrukets omfattning efter 1979 har i huvudsak ägt rum under de senaste fem åren och har omfattat ca 90 kommuner – sammanlagt ungefär hälften av Sveriges befolkning. Antalet missbrukare har för dessa kommuner angivits till drygt 15 500, vilket i genomsnitt innebär 286 missbrukare per 100 000 invånare.

Kartläggningen efter 1979 visar att missbruk av narkotika inte längre är ett storstadsfenomen. Man kunde tidigare se narkotikamissbruket som just ett storstadsfenomen och alkohol som landsortens drog. I dag är situationen annorlunda, eftersom man numera ofta möter tyngre missbruk även på mindre orter.

Jag vill här nämna några siffror som påvisar en drastisk förändring av bl.a. landsortens missbruksbild.

Kalmar län hade i UNO-undersökningen 211 missbrukare, medan siffran i den senaste undersökningen stigit till 942. I Älvsborgs län, där endast 2 av 18 kommuner redovisats, har antalet ökat från 143 till 371. I Norrbottens län, där 5 av 14 kommuner redovisats, har det ökat från 349 till 1 341. I Västertotten, med 2 av 12 kommuner redovisade, har det ökat från 273 till 521. För Stockholms län, där ungefär hälften av kommunerna kartlagts i den senaste undersökningen, redovisas totalt 3 085 missbrukare. Detta skall jämföras med 3 851 för hela länet i UNO-undersökningen.

De siffror som rapporterats i UNO-undersökningen och senare undersökningar måste betraktas som minimisiffror, eftersom höga mörkertal alltid omger kartläggningar av detta slag. Flertalet av de handlingar som är förknippade med narkotikamissbruk är ju illegala och ett uttryck för normbrott, alltså handlingar som människor gärna vill dölja. Den allmänna synen på narkotika har dessutom skärpts under 1980-talet, varför man kan förmoda att mörkertalet t.o.m. är större i de senaste undersökningarna än i UNO-undersökningen.

Felaktiga föreställningar om hur en missbrukare ser ut kan också vara en faktor som kan ha haft stor betydelse i sammanhanget. Missbrukarna är inte alltid nedgångna och smutsiga och ser inte alltid ut som om de skulle kunna dö inom fem minuter på en offentlig toalett.

Undersökningar av case-finding-typ säger över huvud taget ingenting om de socialt etablerade missbrukarna, eller om ungdomar och andra som "bara" prövar narkotika någon gång då och då och där bruket ännu inte fått några sociala konsekvenser. Genom nya mindre drastiska intagningsätt, som sniffning eller oralt intag, t.ex. att blanda narkotikan i sprit, vilket tenderar att bli allt vanligare, har också nya grupper rekryterats. Den som använder dessa mindre drastiska intagningsätt betraktas sannolikt varken av sig själv eller av sin omgivning såsom knarkare.

Helt nyligen har en undersökning gjorts på Gotland – det län som i UNO-

Prot. 1991/92:63
13 februari 1992

*Allmänpolitisk
debatt*

Rättsfrågor, m.m.

undersökningen uppvisade det minsta antalet narkotikamissbrukare. Endast 40 personer föll då inom ramen för tungt missbruk. I den nya undersökningen, som gjorts av socionom Inger Klintlöf, har 209 personer rapporterats som missbrukare av narkotika, vilket innebär 365 per 100 000 invånare.

Fru talman! Mot bakgrund av vad jag här redogjort för ligger den av mig tidigare uttalade siffran för antalet narkotikamissbrukare i Sverige sannolikt i underkant. Det rätta antalet torde med bred marginal överstiga 30 000. Socialdemokraterna bär en stor del av skulden för att missbruket kommit att hamna på en så hög nivå. Den socialdemokratiska passiviteten i narkotikafrågan under de senaste decennierna har varit förödande för svensk narkotikabekämpning.

Anf. 196 ULLA-BRITT ÅBARK (s) replik:

Fru talman! I och för sig kan jag bemöta Jerry Martinger. Han redovisade mycket siffror. Det går att förvilla ett budskap med mycket siffror.

Jag tror ändå att socialdemokraterna och den politik som vi har fört när det gäller en human kriminalpolitik och förmågan att försöka få narkotikafria anstalter är bra. Den politiken borde vi fortsätta med.

Jag hörde inte att Jerry Martinger svarade på den fråga jag ställde. Varför har ekobrotten prioriterats bort? Håller Jerry Martinger med justitieministern om att enskilda inte skall drabbas av ekonomiska brott?

Anf. 197 JERRY MARTINGER (m) replik:

Fru talman! Den socialdemokratiska regeringen har fört en passiv narkotikapolitik i tio olika avseenden.

För det första har den socialdemokratiska regeringens ovilja att ställa sig bakom en effektiv kriminalisering med rätt för polisen att ta urinprov och blodprov på misstänkta missbrukare, givit en signal till de etablerade och presumtiva missbrukarna att regeringen och riksdagsmajoriteten inte betraktar narkotikamissbruk som något särskilt klandervärt beteende.

För det andra har socialdemokraternas nedrustning av polisens resurser lett till att många narkotikabrottslingar fått löpa utan att polisen haft möjlighet att ingripa. Narkotikabrott är s.k. upptäcktsbrott, vilket innebär att antalet anmälda narkotikabrott i stor utsträckning är beroende av hur många poliser som är engagerade i jakten på narkotikabrottslingarna.

För det tredje har socialdemokraterna motsatt sig nödvändiga förstärkningar av tullen.

För det fjärde har socialdemokraterna gång på gång motsatt sig skärpningar av reglerna om åtalsunderlåtelse. Detta har fått till följd att inte mindre än 13 % av alla misstänkta narkotikabrott resulterar i åtalsunderlåtelse.

För det femte har praxis i narkotikamål tillåtit gå så långt att det nu är på det sättet att man kan inneha narkotika för tusentals kronor utan att anses ha gjort sig skyldig till mer än ringa narkotikabrott.

För det sjätte har socialdemokraterna motsatt sig förslag om skärpning av straffen för den som smugglar narkotika med särskilt raffinerade metoder.

För det sjunde har socialdemokraterna motsatt sig förslag om straffskärpning för mellangraden av narkotikabrott.

För det åttonde har man motsatt sig skärpning av straffet för grovt narkotikabrott.

För det nionde har man gång på gång gått emot krav som syftar till att göra kriminalvårdsanstalterna fria från narkotika. Resultatet av den politiken är väl känt. Personer som inte tidigare har använt narkotika har i många fall blivit narkotikaberoende under anstaltstiden. Missbrukare köper under sin intagningstid narkotika på kredit av medintagna, skaffar sig på det sättet stora skulder och måste sedan omedelbart efter frigivningen börja begå brott för att få pengar till att betala av sina skulder. Detta har spått på brottsligheten ytterligare.

För det tionde har regeringen långhalat beslutet om att avskaffa halvtidsfrigivningen, vilket har varit särskilt ödesdigert för många missbrukare, som släppts ut i samhället efter halva tiden och då kunnat fortsätta mot allt grövre brott och ökat missbruk.

Till slut frågan om den ekonomiska brottsligheten. Jag önskar att jag hade mera tid. Jag kan bara säga att självfallet drabbar de ekonomiska brotten också enskilda människor. Det är väl fullständigt klart.

Anf. 198 ULLA-BRITT ÅBARK (s) replik:

Fru talman! Jerry Martinger gör som sin partiledare. Han skäller på socialdemokraterna 95 % av tiden och talar inte om vad moderaterna själva tänker göra. Därför undrar jag nu: Kommer alla de problem som Jerry Martinger har talat om att lösas under den borgerliga regeringens tid?

Kommer det att bli färre narkotikamissbrukare? Kommer man att straffbelägga narkotikamissbruket? Kommer man att införa regler för urinprovstagning, osv. osv.? Alla de åtgärder som Jerry Martinger ställer i utsikt har vi socialdemokrater kämpat emot, eftersom vi vill föra en human kriminalpolitik.

Det var också välgörande att höra att Jerry Martinger inte ställer upp på justitieministerns svar. Det tackar jag särskilt för. Men jag hoppas att Jerry Martinger kan svara på varför man har tagit bort prioriteringen av ekobrotten.

Anf. 199 JERRY MARTINGER (m) replik:

Fru talman! Under den socialdemokratiska regeringsperioden prioriterade man ju precis allting. Man sade att man i första hand skulle bekämpa ungdomsbrott, narkotikabrott, våldsbrott och ekonomiska brott och att detta inte fick medföra att bekämpningen av övrig brottslighet eftersattes. Men en sådan prioriteringsordning kan man inte ha, utan den prioritering som bör gälla finns angiven i lagen genom straffsatserna. Man skall naturligtvis prioritera de brott som har en hög straffsats. Den prioritering som ni har haft är fullständigt meningslös. Så kan vi inte fortsätta att ha det.

Jag tror inte att det finns någon som kan tvivla på den borgerliga regeringens ambition att komma till rätta med narkotikamissbruket, efter att dels ha läst regeringsdeklarationen, dels ha lyssnat på vad justitieministern har sagt i de här frågorna om vad som planeras.

Jag förstår inte hur Ulla-Britt Åbark kan tro att justitieministern inte anser att ekonomiska brott drabbar enskilda människor. I så fall har Ulla-Britt

Åbark tolkat justitieministern fel. Självklart drabbar ekonomiska brott även enskilda människor, exempelvis genom att någon på ett ojust sätt skaffar sig konkurrensfördelar på bekostnad av en annan person inom samma verksamhetsområde.

Ta t.ex. två restauranger i Stockholm som konkurrerar med varandra. Om den ena krögaren betalar sina skatter och betar sig ärligt, medan den andra bluffar, är det klart att det som den bluffande gör går ut över den ärlige. Då har vi naturligtvis det fallet att den ekonomiska brottsligheten drabbar enskilda människor. Självklart kan inte justitieministern ha menat annat än att det är på det sättet. Så där är hon feltolkad av Ulla-Britt Åbark.

Talmannen anmälde att Ulla-Britt Åbark anhöllit att till protokollet få antecknat att hon inte ägde rätt till ytterligare replik.

Anf. 200 INGBRITT IRHAMMAR (c):

Fru talman! Alla människors lika värde – denna grundläggande rättighet manifesterade riksdag, kungahus och regering i går. Vi förenades mot rasism, mot främlingsfientlighet och mot våld, våld i alla former.

Gårdagens manifestation gällde *alla* människors lika värde. Det gällde och måste gälla också kvinnors lika värde i samhället och i världen. En kamp mot våld måste också gälla våld mot kvinnor, i Sverige och i världen. Många händelser och reaktioner pekar emellertid i dag på att våld mot kvinnor inte ses lika allvarligt som våld mot män.

Nyligen publicerades en Amnestyrapport som belyste hur kvinnor världen över utsätts för våldtäkter, tortyr och olika sexuella övergrepp. Rapporten gällde våld av militärer, säkerhetsstyrkor, poliser och häktesvakter i tjänst.

Amnestyrapporten visade också hur regeringar världen över ignorerar dessa kvinnoövergrepp. Övergreppen betraktas som mindre allvarliga förseelser eller isolerade händelser, enligt rapporten. De få förövare som straffas får knappast mer än en prickning, och de flesta vet att de kommer undan utan att ställas till svars. De kvinnliga brottsoffren fick inte nödvändig och rättmätig hjälp och stöd och upprättelse efteråt. De signaler som ges är att övergrepp mot kvinnor inte är särskilt allvarliga.

Nyligen informerades jag om vad som hände många av de kuwaitiska kvinnor som våldtogs av irakier under Gulfkriget. Det gällde unga kvinnor, gamla kvinnor, också gravida kvinnor, många gånger skändade inför ögonen på makar, söner och föräldrar. De hemskheter och lidanden som de utsatts för borde ha inneburit att de efteråt fått familjernas, vännernas och samhällets fulla och odelade stöd. Så blev det inte utan många gånger tvärtom i stället. Först förvägrades de gravida kvinnorna abortera våldtäktsfostren. Sedan lämnades de ensamma med sin s.k. skam. Dessa män, söner och fäder har därefter i åtskilliga fall tagit avstånd från och lämnat de skändade kvinnorna. Ogifta kvinnor har fullständigt mist sitt värde på äktenskapsmarknaden.

Hur reagerar omvärlden på olika kvinnoövergrepp? Några enstaka nyhetsrader, liten text, snabbt glömt och gömt. Föga nyhetsvärde jämfört med de sympatireaktioner som Tyson, tungviktsboxaren, som nu är dömd för

våldtäkt i USA, får. Rubriker, TV-bilder, uppmärksamhet – ett verkligt nyhetsvärde! Många tycker synd om honom.

Så ser man på kvinnoövergrepp i utlandet. Hur ser samhället på det i vårt eget land? Sverige anses ju vara ett civiliserat och demokratiskt land, där samtliga partier poängterar alla människors lika värde. Hur reagerar då vårt samhälle, när kvinnofriden hotas här, när fakta visar att en kvinna blir slagen var tjugonde minut, en kvinna blir våldtagen var femtionde minut och en kvinna blir misshandlad till döds varje vecka i detta land?

Värnar vi kvinnofriden? Här är det väl inte så att den våldtagna kvinnan behöver skämmas eller själv anses skyldig till övergreppet?

Vissa domar på senare tid har upplevts upprörande. Ett exempel: En ung kvinna, kraftigt berusad visserligen, lämnar en restaurang. Två män följer efter, lägger armarna om henne. Hon avvisar dem, kräver att få vara i fred, mår inte bra. Männen är ihärdiga, plockar av henne kläderna, har båda samlag med henne på en motorhuv. Flickan orkar i sitt berusade tillstånd inte göra motstånd. I rättegången efteråt anser inte rätten att det var våldtäkt. Kvinnan hade ju inte skrikit!

En pappa har samlag med sin 15-åriga dotter. I tingsrätten döms pappan till fängelse och böter. I hovrätten sänks böterna, fängelsedomens ändras till villkorlig dom. Skälen som anfördes: dottern hade uppträtt utmanande mot pappan; pappan var inte den ende som haft samlag med flickan. Enligt mitt sätt att se, måste ansvaret för sexuellt utnyttjande ligga på vårdnadshavarna, inte på barnen och deras uppträdande. Ett barns beroendeställning till en vårdnadshavare måste väga oerhört tungt när ett eventuellt medansvar diskuteras.

Vissa förbättringar har skett av kvinno- och brottsofferskyddet. Flera centermotionskrav har genomförts under senare år: skärpt besöksförbudslag, lättare att få juridiskt biträde, förbättrat stöd till kvinno- och brottsofferjourer, fler poliser, tillgång till larm. Mer måste emellertid göras.

Försöksverksamhet med livvakt åt särskilt hotade kvinnor skall nu komma till stånd. Inom centern anser vi att detta skydd måste kompletteras genom att männen som förföljer kvinnorna bevakas och kontrolleras.

Bättre medicinsk vård, socialt och psykologiskt stöd, terapiinsatser krävs. Behovet av en våldtäktsklinik är stort och skulle utgöra ett viktigt komplement till hälso- och sjukvården. Dessa förslag kan kanske finansieras genom att brottslingar får betala en summa till en central brottsofferfond, vilket jag anser bör utredas.

Skrämmande många barn utsätts för olika sexuella övergrepp i vårt land. Enligt en nyligen publicerad undersökning rör det sig om vart tionde barn, flest flickor men också pojkar. Preskriptionstiden för olika sexuella övergrepp varierar, beroende på straffvärdet för brotten. Eftersom det kan dröja många år innan barn, som utsatts för dessa former av brott, vågar anmäla vad de utsatts för, bör preskriptionstiderna ses över i syfte att förlänga dem.

Kvinnofrid måste få råda i Sverige och i världen! Alla människors lika värde måste hävdas, även kvinnors lika värde.

Anf. 201 KJELL ELDENSJÖ (kds):

Fru talman! Den tilltagande brottsligheten i vårt land inger verklig oro. Snatтерier, större stölder, bilinbrott, skadegörelse etc. har blivit allt vanligare

Prot. 1991/92:63
13 februari 1992

*Allmänpolitisk
debatt*

Rättsfrågor, m.m.

i samhället. Folk i allmänhet vet i dag att de flesta av dessa brott, som i många fall har narkotikafinansiering som förtecken, aldrig klaras upp. Det kan vara värt att påpeka att dessa brott, som ofta anses som små, är inkörsporten till den mycket grova brottsligheten.

Också den grova brottsligheten, inte minst våldsbrotten, har accelererat under senare decennier. Våldsbrotten har blivit rårare. I många fall finns det säkert ett samband mellan våldsbrott och ekonomisk brottslighet. Ofta är narkotikahandel med i bilden.

Under senare tid har brottsligheten i Sverige utökats med främlingsfientligt inspirerade våldshandlingar och uttrycklig rasism. Alla sådana yttringar måste ses som ett nederlag för samhället och med kraft fördömas och bekämpas. Förbud för uttalat rasistiska organisationer bör i den nu uppkomna situationen allvarligt övervägas.

Brottsutvecklingen har naturligtvis många olika orsaker. Jag vill peka på några, t.ex.: Den under gångna år skedda nedtoningen av stabila etiska värderingar i hem och skola. Instabila hemförhållanden för många barn och ungdomar. Påverkan från dåliga filmer och videor, inte minst vålds- och våldspornografiska videor.

En annan orsak är naturligtvis knarkandets utbredande och det ökande internationella narkotiskt-ekonomiska trycket på Sverige. Under senare år har också ockulta företeelser, satansdyrkan och djävulska rollspel förstärkt underlaget för våldsutbredandet.

Fru talman! Regeringens ambition är att få ned brottsligheten. Ja, det är nu hög tid att åstadkomma ett trendbrott i brottslighetsutvecklingen, innan den växer oss alla över huvudet, innan människors förtroende för myndigheternas förmåga att bemästra situationen upphör och människor inte längre vågar sig ut efter mörkets inbrott, drar sig för att besöka vissa platser eller tar saken i egna händer.

Åtgärderna för att återvinna allmänhetens fulla förtroende och vända brottsutvecklingen har hittills huvudsakligen handlat om ökade polisresurser, hårdare straff och längre avtjänandetider i fängelser. Naturligtvis är sådana åtgärder i nuvarande läge och i det korta perspektivet angelägna, för att snabbt åstadkomma en förändring. I det långa perspektivet och för att åstadkomma en varaktig förbättring behövs också helt andra dimensioner i åtgärdsprogrammet, åtgärder av brottsförebyggande långsiktig karaktär.

En dimension är då att på nytt uppvärdera hemmet och familjen som basen för ungdomars uppväxt och präglande av solidaritet och förståelse. I de små fungerande gemenskaperna kan barn och ungdomar i trygghet tillit fostras till ansvarsfulla och hänsynstagande medborgare.

Stabila familjer och trygga hem ger barn och ungdomar den harmoni, självkänsla och egenvärde som de behöver för att ha störst chans att inte hamna i sammanhang där brottslighet lurar runt hörnet. Därför bör också samhället och staten i största möjliga mån verka för att så många stabila familjer som möjligt skapas i vårt land. I detta syfte bör äktenskapet som samlevnadsform förordas och stärkas. I samma syfte bör det vara en självklarhet att föräldrar som vill ha hand om sina barns omsorg i det egna hemmet de första viktiga åren, ges ekonomiska möjligheter till detta.

Regeringen förväntas lägga fram ett sådant reformförslag under mandatperioden.

Fru talman! En annan dimension i syfte att vända trenden i brottslighetsutvecklingen är att i ökad grad lyfta fram etik och moral i samhällsarbetet, debatten och bland folk i allmänhet. Etiken måste givetvis vara relaterad till någon värderingsgrund. Vad är då naturligare än att vi i vårt land bygger på vårt västerländska kulturarv, den kristna värderingsgrunden?

Att i hem, förskola och skola hos barn och ungdomar på ett naturligt och engagerat sätt på nytt inplantera de kristna grundvärderingarnas etik- och moralbegrepp är en god investering för rättssamhällets framtid. Undervisningen skall givetvis förmedlas av kompetenta personer i skolans religionsundervisning och i andra lämpliga sammanhang. Det är min övertygelse att samhällsklimatet skulle förbättras och brottsligheten på sikt minska.

I den situation som vi nu befinner oss i är det också viktigt att unga brottslingar får de rätta signalerna. Brott också av icke myndiga ungdomar måste snabbt beivras och leda till påföljder som visar de unga att brottets följder är obehagliga.

Det är också av vital betydelse för rättssamhällets trovärdighet att om två eller flera personer varit inblandade i ett grovt brott, inte alla kan gå fria genom att skylla på varandra.

Fru talman! Enligt min mening får ingen möda sparas när det gäller att stävja den negativa brottsutvecklingen i Sverige, så att alla människor kan känna sig trygga och ha förtroende för samhällets förmåga att värna rättssäkerheten i vårt land. Vi får då inte glömma bort det långsiktiga förebyggande arbetet.

Anf. 202 JOHN BOUVIN (nyd):

Fru talman! Ärade riksdagsledamöter! Sanning – vad betyder det ordet? Efter fyra månader här i huset börjar jag verkligen bli orolig. Gårdagens partiledardebatt förstärkte min oro att det är illa ställt i vårt land.

Vi var över hundra nya ledamöter som tågade in här i huset i höstas för att, som jag trodde, börja röra om i grytorna. Men ack, vad jag bedrog mig. Ni tycks fullständigt ha acklimatiserat er till etablissemangets hantlangare. När skall ni vakna? Ser ni inte hur sjukt vårt samhälle blivit? Vad hjälper det att vi har fått en ny regering, när vi inte tar tag i problemen. Så fort någon kritiserar vad ni ställt till med, kastar ni er över dem med alla till buds stående medel.

Vad har detta med rättssäkerhet att göra? Jo, när vårt rättssystem inte fungerar yttrar det sig i dessa avarter av systemfel. Vi kan bara se på bankerna och försäkringsbolagen, och nu senast inte minst A-pressen. Det måste vara ganska genant för socialdemokraterna med Arbetet, med deras förträfflighet i allt vad de har gjort.

Jag vill gärna citera något som Bo Södersten sade om ATP den 29 oktober 1991: "Förr eller senare måste systemet reformeras från grunden. Delreformer och partiella förändringar kan innebära förbättringar. Men enligt min mening nås ingen varaktig förbättring utan systembyte. Med den inställningen blir det också naturligt att mena att ju förr det skiftet kommer desto bättre är det."

Prot. 1991/92:63
13 februari 1992

*Allmänpolitisk
debatt*

Rättsfrågor, m.m.

Vad menade Bo Södersten med det? Jo, det går inte att nagga i kanterna litet här och litet där. Vi måste verkligen ta tag i detta och se var felet ligger.

Jag vill påstå att den största anledningen till att det ser ut som det gör här i Sverige är rättssystemet. Rättssystemet kännetecknas av nitiskt, formalistiskt fögderi och förmynderi mot de små, ensamma och svaga i samhället. Det gränsar ibland till rena rama trakasserier. Det har dessutom gjort oärlighet och förljugenhet till dygd och eliminerat personligt ansvar.

Vad skall vi då göra mot detta? Jo, vi skall börja med oss själva. Lars Andersson och jag har väckt en motion där vi säger: Sätt människorna före myndigheterna! Motionen är ganska kort.

Vi skriver i vår motion: Grundlagen föreskriver allas likhet inför lagen samt saklighet och opartiskhet vid hanteringen av undersåtarna. Varför sker ej så? Hur kan det komma sig att på grund av prestige, personliga motsättningar och lojaliteter, myndighetspersoner bevisligen har fått härja utan påföljder, i syfte att bryta ner sina medmänniskor? Fallet Alvgård är bara ett av tusentals, som visar hur människor misshandlas av rättssystemet.

I motionens hemställan kräver vi att en medborgarrättskommission skall tillsättas.

Vi räknar upp sex fall i motionen. Det kan bli en aning pinsamt för en del ledamöter i kammaren, för personer i justitiedepartementet och litet överallt. Man känner till dessa fall mycket väl.

Var nu inte fega i konstitutionsutskottet! Ta tag i denna motion! Sopa den inte under mattan. När vi nu ser hur rättssystemet har fungerat, kan vi rätta till det. Men vi får väl se.

Jag vill avsluta med att läsa upp ett brev som jag har fått i dag från en pensionär i Halmstad.

”Pontus Pilatus sade: Vad är sanning? Jag frågar: Vad är rättvisa?

I Sverige 1992 finns pensionärer som har det svårt för att få det att ekonomiskt gå ihop. Vi är den bortglömda skaran i alla fina debatter.

Vi är dom som har arbetat i vårt land och slitit ut oss och betalat vår skatt till alla instanser.

Vi är dom nu som sitter och ängslas för höjda hyror, för att bli sjuka, och som följd dyra läkarbesök, mediciner, tandläkare, glasögon och ensamhet, socialtjänst som dras in, sjukvård som inte är tillfredsställande.

Våra politiker, som pratar vitt och brett om hur bra det är i Sverige, är välkomna att tala om den bortglömda skaran.

Vi har i dag debatt om invandrare och flyktingar. Mycket intressant? Var finns rättvisan i det ekonomiska läget?

Jag är inte rashatare eller främlingsfientlig. Jag har vänner bland invandrare, men vet vad detta land erbjuder dom.

Jag vet också att denna regering inte är för dom fattiga och svaga i samhället, svenska medborgare som arbetat upp detta landet, men är till för dom rika – dom är själva miljonärer.

Jag kanske kan få äran att sjunga, som fru Friggebo, åtminstone få sjunga ut.

Ny demokrati, var snäll och gör något, och NU.

Varför är det val, när ingen håller sina vallöften?

Med vänliga hälsningar

Maria Bertilsson

pensionär som fortfarande betalar skatt, men inte skattesänkning

Carl Bildt är välkommen för ett samtal när han kommer till Halmstad.”

Man kan nog grunna litet på detta, och se på vad som har skett.

Anf. 203 HÅKAN HOLMBERG (fp):

Fru talman! I sitt tal i Storkyrkan i går citerade biskop Henrik Svenungsson några enkla och klara ord om människors lika värde, som han funnit på väggen på ett socialt servicecentrum i ett u-land.

Men orden hade en längre historia. De återfinns, nära nog ordagrant, i andra stycket i ett av liberalismens och demokratins klassiska dokument, den amerikanska självständighetsförklaringen.

För Thomas Jefferson, och andra författare bakom den förklaringen, och för andra klassiska tänkare var liberalismen en humanism. I detta skiljer sig också de klassiska liberalerna från många av de mer lättviktiga tänkare som under senare år vilseledande etiketterats som nyliberaler. Jag kommer sent att glömma den s.k. libertarianska världskongress i Stockholm för en del år sedan, då den franske journalisten Henri Lepage, författare till bestsellern I morgon kapitalism, förklarade att han såg rasisten och missnöjespolitikern Le Pen som en naturlig allierad. Le Pen var nämligen för fri företagsamhet. Några andra krav fann denne s.k. nyliberal inga skäl att ställa.

Kontrasten mellan äkta och falsk liberalism är i våra dagar som mest påtaglig i de nya demokratierna i Östeuropa. Alla är ense om behovet av marknadsekonomi och privatiseringar, men långt ifrån alla finner skäl att engagera sig med samma kraft för att motverka rasism och intolerans och bygga upp fungerande rättssamhällen och demokratiska institutioner.

Även i Sverige har det länge funnits en bristande förståelse för den betydelse för demokratin och rättssamhället som vakthållningen mot intolerans, rasism och främlingsfientlighet har. Det märks också i flera av de uttalanden och debattinlägg som görs i dessa dagar. De flesta är välment, men de brister ofta i precision och analys.

Det vanligaste är kanske klyschan att de problem som finns måste mötas med öppen diskussion. Jag tror att det var Georg Klein som i TV i söndags påpekade att Hitler och Goebbels faktiskt trodde att judarna låg bakom allt ont i världen. Förintelsen blev en logisk konsekvens av denna förvirrade världsbild. Tanken att man skulle kunna prata förstånd med doktor Goebbels – eller med Ahmed Rami för att ta ett nutida svenskt exempel – är befängd, och den antyder dessutom på ett obehagligt sätt att skulden för massmord eller attentat på något sätt skulle kunna delas mellan gärningsmän och offer.

Man kan diskutera flyktningpolitikens utformning. Men man kan aldrig föra en meningsfull diskussion om grundprincipen – att människor har lika värde och rätt till liv och frihet och därmed också att fly från krig och diktatur till länder där det är säkrare att leva.

Det är också nödvändigt att förstå det ideologiska sammanhang där dagens svenska rasism hör hemma. Rasister och nynazister har nu begått vålds-

Prot. 1991/92:63
13 februari 1992

*Allmänpolitisk
debatt*

Rättsfrågor, m.m.

brott i många år, fast de av polis, media och politiker har beskrivits som pojkestreck. Stockholm har, som mig veterligen enda huvudstad i Europa, sedan 1987 haft en antisemitisk och nynazistisk radiostation – Radio Islam – som bedrivit den grövsta hetsen mot judar i vårt land efter kriget, utan att det politiska etablissemangen i Sverige reagerat.

När våld mot invandrare år efter år förklaras bort, när daglig hets mot en viss folkgrupp inte väcker någon offentlig reaktion, då sänks bit för bit tröskeln, och hat och våld legitimeras i allt större omfattning. I dag välkomnas Radio Islams programledare på gymnasieskolor i Stockholmstrakten som om han vore något slags auktoritet på modern politik och historia.

En del säger nu: Låt oss vänta med att debattera antisemitismen, nu är det rasism och främlingsfientlighet som gäller. Andra säger: Det är fel att debattera hat mot en grupp isolerat. Båda sätten att resonera visar hur långt aningslösheten har gått. Antisemitismen är den äldsta formen av rasism och den mest ideologiskt utmejslade. I viss mening är den förebilden för alla andra former av rasism. I främlingsfientlighetens förvirrade idévärld finns antisemitismen alltid med. Det har börjat med judarna, men det har aldrig slutat med judarna. Det har fortsatt med zigenarna, invandrarna, de homosexuella, katolikerna och muslimerna.

Den svenska oförmågan att reagera mot Radio Islam tror jag har haft direkt betydelse för främlingsfientlighetens möjligheter att vinna spridning i Sverige. En tidig och kraftfull reaktion hade dragit upp en gräns för vad som är acceptabelt, som få hade velat eller vågat överskrida. Det är en nationell och internationell skandal att Sverige, samtidigt som den hittills värsta attentatsvågen mot invandrare pågår, fortfarande är en fristad för nazistpropaganda som man i andra europeiska länder skulle ha ingripit mot med rätts-samhällets hela kraft.

En del tycks nu vilja kompensera sin tidigare aningslöshet genom att föreslå förbud mot rasistiska organisationer. Det är tvivelaktigt både i princip och praktik. Nazistpartiet har varit förbjudet i Västtyskland sedan krigsslutet. Ingen kan påstå att det saknas organiserade nazister i Tyskland. Nazister och rasister väljer gärna att arbeta bakom stiftelser, närradioföreningar och anonyma postgirokonton. De som väljer att uppträda som organisationer är troligen begåvade nog att formulera program och stadgar så att de skall klara en prövning mot en tänkt lag. Då får vi legitimerade rasister.

Det är viktigt att vi även i detta fall håller på principen att det som bestraffas är konkreta handlingar. Till sådana handlingar hör hets mot folkgrupp, som varit förbjudet i lag sedan 1948. Den lagen måste ses över, eftersom lagstiftaren inte förutsett alla de former av hetspropaganda som numera spelar en central roll i den nynazistiska verksamheten. På samma sätt måste närradiolagen ses över, så att den som fälls för hets mot folkgrupp kan få sitt sändningstillstånd indraget för längre tid än i dag. Det är en skymf mot dem som drabbats av rasism att straffen i dag är sådana att de bara uppfattas som symboliska.

Anf. 204 ÅKE CARNERÖ (kds):

Herr talman! I vårt land har mycket av den politiska debatten handlat om besparingar, ekonomisk stagnation, strukturomvandlingar, osv. Eftersom

Sveriges ekonomi var sämre än regeringen trodde har detta ämne diskuterats ofta. För att spara vill man bl.a. minska utgifterna.

Men finns det andra vägar att gå i samhällsbyggandet, vägar som både kan leda till ett bättre samhälle och positivt påverka ekonomin? Politik gäller ju mer än enbart materiell välfärd. Jag vill ta upp fem områden där jag som kristdemokrat önskar att samhället klart signalerar en viljeinriktning.

Herr talman! Efter den senaste våldsutvecklingen i vårt land framstår det för det första som allt viktigare att hos både barn och vuxna formligen indoktrinera den människosyn som ger varje människa ett okränkbart värde.

I varje samhälle finns det och måste finnas värderingar och normer som deklarerar vad som är rätt och fel, gott och ont, sant och falskt. Det handlar inte om att varje individ och varje grupp kan fastställa sina egna normer. Samhällets normer och värderingar skall ha sina rötter i insikten om att människovärdet inte får kränkas.

Vi gör oss själva en stor tjänst om vi bygger samhället utifrån en gemensam grund. Ju starkare grund, desto stabilare byggnad!

Det är kristen etik och människosyn som är västvärldens etik. Det är uppenbart att de kristna grundvärderingarna och den kristna etiken sedan snart ett årtusende utövat ett starkt inflytande på vår kultur och är viktiga rötter till vårt nutida demokratiska samhälle.

Herr talman! Ur regeringsförklaringen vill jag för det andra citera följande: "Att ge bättre förutsättningar för trygga familjer och för barnens uppväxt och omvårdnad i vårt moderna samhälle är en av de allra viktigaste uppgifterna för framtiden. Det är i de små nära gemenskaperna som de flesta individer finner trygghet och förankring."

Detta är en klar markering från regeringens sida att inte göra sig till förmyndare över Sveriges föräldrar. Detta budskap innebär en positiv förstärkning av föräldraansvaret och föräldrarollen. Inget ansvar och ingen uppgift kan vara större än att ge barn trygghet och en god fostran.

Den familjesplittning som likt en farsot dragit över vårt land har åstadkommit stort psykiskt lidande bland drabbade barn men också bland vuxna. Jag tror att våra barn fordrar litet större vilja hos oss vuxna att lösa konflikter oss emellan. Barnen blir ju skilsmässornas stora förlorare. Nog borde det gå att reparera äktenskap för barnens skull. Skilsmässa får inte vara ett enkelt sätt att lösa konflikter. Äktenskapet måste lyftas fram som samlevnadsform och som något betydelsefullt för samhället.

Herr talman! Den äldre generationen innehar för det tredje ett arv av normer och värderingar som hittills varit en stabiliserande faktor i samhället. Men vi har successivt misslyckats med att överföra detta arv till de yngre. Allt i vårt samhälle kan inte lösas med sociala och ekonomiska åtgärder. Att överföra goda sunda normer och värderingar till det uppväxande släktet är en av de mest primära uppgifter som vuxenvärlden har.

Skolan har här som institution en mycket viktig roll. Den svenska skolan bör därför förankras i den kristna etiken. En etiskt medveten skola som ger eleverna sådana attityder och värderingar som ett demokratiskt samhälle grundas på är nödvändig bl.a. med tanke på den våldsutveckling vi kan se och den ökande främlingsfientligheten.

Jag tycker det är ett bakslag för en demokratisk stat att våld och misshan-

Prot. 1991/92:63
13 februari 1992

*Allmänpolitisk
debatt*

Rättsfrågor, m.m.

del kan breda ut sig. Varför har respekten för lag och ordning minskat i vårt land, som i det närmaste är fullproppat med sociallagstiftning, ordningsregler och olika arrangemang som skall förhindra egoism, våld och elände? För att vi inte skall krocka medmänskligt och skada varandra behöver vi alla en inre karta och kompass. Med dessa hjälpmedel får eleverna det lättare att visa förståelse för svaga, för utsatta och för minoritetsgrupper.

Herr talman! Att skapa moteld mot våld är för det fjärde också att samhället ger tydliga signaler mot grovt spekulativt underhållningsvåld. Jag tänker på videogram med extrema våldsinslag. Våld föder våld. Omvänt kan vi nog bestämt hävda att kärlek lever av att kärlek se. Vi vuxna bär ett stort ansvar inför det uppväxande släktet, eftersom det är vi som producerar, importerar, distribuerar och tillhandahåller videofilm i alla dess former.

Tänk om filmer med underhållningsvåld och filmer med extremt våld leder till en idealisering av våldet! Lika väl som de flesta lärt sig att avvisa grovt och meningslöst våld genom inlärd värderingar, så visar historien att det går att inlära värderingar som förhärsligar våld riktat mot den enskilda människan. Trots att förhandsgranskning av videogram är en modell som blir mindre effektiv ju längre vi väntar med den är den dock mer effektiv än varje form av efterhandsgranskning.

Herr talman! En värdefull del av samhällsarbetet handlar för det femte om friskvård. Ordet friskvård kan sättas som rubrik på allt det förebyggande arbete våra myndigheter bedriver.

Det behövs en ny livsstil i vårt samhälle, där livskvalitet i form av gemenskap mellan människor, mindre stress, mer hälsosam mat, bättre närmiljö och arbetsmiljö får större betydelse. Förväntningarna på det nya folkhälsoinstitutet är självfallet mycket stora.

Här vill jag också peka på budgetpropositionens skrivning att "polisverksamheten i ökad utsträckning skall inriktas mot brottsförebyggande åtgärder i vid mening". Kan sedan regeringen också entydigt deklarera att man inser ett starkt samband mellan alkohol och narkotika och brottslighet, gatuvåld och annat elände skulle mycket vara vunnet.

Herr talman! Jag har velat visa på saker som blir allt viktigare för vårt land. Ju mer vi kan öka tryggheten bland medborgarna, desto mer minskar vi trycket på den offentliga sektorn. Ett samhälle med gemensam värderingsgrund, där hederlighet, ärlighet och personligt ansvar betonas tillsammans med respekt för människovärdet bidrar till en god samhällsekonomi.

Anf. 205 BERTIL PERSSON (m):

Herr talman! Jag vill ta upp en annan del av lagstiftningen. Den kanske ingår i det som i rubriken benämns "m.m.". Detta sekel har varit nationalstaternas. Nästa sekel blir regionernas. Redan nu ser vi inom EG framväxten av nära regionalt samarbete tvärsöver nationsgränserna. Oxford-London-Paris och Barcelona-Rivieran-Milano är framgångsrika exempel. Maastricht-överenskommelsen innebar också ett genombrott i Europa för subsidiaritetsprincipen, eller närhetsprincipen. Beslut och ansvar skall ligga på lägsta möjliga nivå nära medborgarna. Statliga uppgifter blir delvis regionala.

Herr talman! För europeisk regional samverkan behövs det faktiskt regio-

ner som kan samverka. Vilka skall göra det i dag – landshövdingarna, landstingen, kommunalförbunden, länsavdelningarna eller kommunerna? Vår nästan medeltida länsindelning är mer än föråldrad, även om den fortfarande försvaras av länsstyrelse- och landstingsbyråkratierna. De statliga verken, exempelvis socialstyrelse och läkemedelsverk, skaffar sig nu regionala tillsynskontor – inte alls på den gamla länsnivån utan i stället 5–7 stycken. Detta sker helt utan samordning och koordination litet här och var ute i landet. Dessa distrikt sammanfaller inte, vilken naturligtvis bidrar till förvirring när man skall samverka.

Storstadsområdena Skåne, Göteborg och Stockholm har väldiga problem med planeringen med nuvarande länsindelning. Göteborg är allra värst drabbat.

När vi går in i EG behöver vi regioner som är avpassade för samverkan med andra regioner i Europa. I samarbetet runt Östersjön, i Hansa-området, är det här behovet särskilt stort.

En ny regional indelning behövs. Det primärt viktiga är regionernas uppgifter – inte deras organisation. Det är verksamheten – inte husen – som är det viktiga.

Frågor som bör lösas på regional nivå är enligt min uppfattning den övergripande fysiska planeringen, kreativitetspooler, produktionscentra, rekreationsområden, infrastruktur. Man behöver också lösa forsknings- och utbildningsfrågor för att skapa kvalificerad arbetskraft. Man behöver samverka för den s.k. smala kultursektorn. Jag tror att delar av den statliga kontrollverksamheten också med fördel bör ligga på regional nivå. Däremot tror jag att sjukvården bör klaras på annat sätt och skötas professionellt – inte politiskt.

För att sådana här regioner skall lyckas och kunna skapa tillväxt är det dels nödvändigt att de upplevs som naturliga och stämmer med naturliga kontaktnät och kommunikationsmönster, dels också att de sammanlagt kan erbjuda de tre viktigaste tillväxtfaktorerna.

Den första är universiteten, för forskning och utbildning. Dessa kräver ett uppland på en miljon invånare, efter alla internationella erfarenheter.

Den andra är kommunikationerna, framför allt flyget.

Den tredje är goda livsbetingelser i form av kulturutbud, fritidsutbud, bostäder och skolor.

Detta talar för att vi i Sverige knappast kan ha mer än 6–8 fungerande regioner.

Det brådskar med dessa frågor. Annars får vi en vild och okoordinerad statlig regionalisering med fortsatta problem i våra storstadsområden, och vi står illa rustade för det europeiska samarbetet.

Det är bekymmersamt att så litet gjorts av den tidigare regeringen. Jag välkomnar att den nya regeringen har ambitioner att ta tag i dessa frågor och starta upp med breda utredningar.

Bostadspolitik

Anf. 206 OSKAR LINDKVIST (s):

Herr talman! Min första fråga om bostadspolitiken har jag formulerat så här: Har svenskarna råd att bo i morgondagens Sverige?

11 Riksdagens protokoll 1991/92. Nr 63

Prot. 1991/92:63
13 februari 1992

*Allmänpolitisk
debatt*

Bostadspolitik

Förvisso har boendekostnaderna under senare år ökat, dels på grund av finanseringsreformen, dvs. skattereformen, dels på grund av ökade produktionskostnader för bostadsbyggandet. Samtidigt hade emellertid den socialdemokratiska regeringen genom en stram ekonomisk politik lagt grunden för minskad inflation och förhoppningsvis minskade räntor, men med bevarande av en rimlig fördelningspolitik. Det är på denna grund som den borgerliga regeringen åker gratis skjuts. Men i stället för att regeringen tar till vara möjligheterna att följa upp de sociala inslagen pekar nu åtskilligt på att man är på väg mot en hyresmarknad som leder till en bostadsmarknad olik den tidigare.

Även när socialdemokraterna, för all del i samråd med folkpartiet, genomförde skattereformen gavs ett skydd mot de hyreshöjningar som var en konsekvens av reformen. Visst fanns grupper som kom i ett besvärligt läge och som det fanns anledning att särskilt stödja. Det skedde genom ett särskilt bostadstillägg för en grupp pensionärer och med höjda bostadsbidrag, liksom genom införandet av bostadsbidrag för ensamma som i övrigt fyllde kraven på bidragens inkomstregler.

Jag skall inte här ta upp räntelånen. Den frågan kommer till kammaren om ett tag när övriga bostadsfrågor skall diskuteras. Jag vill bara nu konstatera en sak: Trots en skattereform på drygt 90 miljarder hade socialdemokraterna kapacitet att hålla tillbaka påfrestande höjningar av boendekostnaderna. Det som sker nu kommer centern att ha medansvar för.

Den 1 januari 1993 skall 3,4 miljarder kronor tas ut på bostadsmarknaden. Det finns många propåer om de hyreshöjningar som detta utlöser. Låt oss anta att en ordinär trea på 75–80 kvadratmeter får ett påslag på kanske 500 kr. som läggs direkt på hyran. Så drivs hyrorna raskt uppåt. Det blir dyrare att bo. Här är skillnaden i politiken mellan socialdemokratin och de borgerliga.

Hur långt kan nu centern sträcka sig i sin iver att vara den moderate regeringsledaren till lags?

Ni tar bort två tredjedelar av investeringsbidraget, vilket höjer hyrorna. Ni accepterar att bostadsdepartementet försvinner. De centerpartister som tyckte annorlunda gav så småningom med sig. Drömmen om en plats i regeringen tog över. Bostadskapaciteten minskar automatiskt. Arbetslösheten växer. Det skall bli dyrare att bo. Så är bostadspolitiken konstruerad.

En gång i tiden ansågs bostaden vara en given rättighet. Där fanns inslag av social gemenskap. I bostadsområdet skulle förutsättningar skapas för en god miljö. Folk med olika inkomster och yrken skulle tillsammans ge boendet ett innehåll. Så kom riksdagsbeslut om stöd för verksamheterna, för miljö, för skapande aktiviteter, för föreningsverksamhet och för konstnärlig utsmyckning, något som Sverige kanske är ensamt om i världen. I en sådan miljö skulle förvärvsarbetande eller studerande föräldrar hämta inspiration för ett gott samliv och umgänge. Barn hade egna rum, och i området fanns rader av aktiviteter som gav liv och mening i tillvaron.

Jag talar nu, herr talman, om den sociala dimensionen. När statsmakternas intresse för ett bra boende successivt raderas ut har Sverige tagit de första stegen till en kontinental bostadsmarknad, en bostadsmarknad av välmående men också av utslagna, folk som far illa.

Eftersom Agne Hansson i dag företräder regeringen här – såvitt jag har förstått finns det inte en enda deltagare från det tidigare så aktiva moderata samlingspartiet – har han samtidigt påtagit sig ett stort ansvar för hur bostadspolitiken nu forceras till en hyresmarknad utan högkostnadsskydd.

Om centern vill behålla de sociala värdena i bostadspolitiken kommer de att behållas. Om centern väljer att följa regeringens inriktning överges bostadens sociala mening. Den blir en vara som alla andra.

Vilken väg väljer centern när det gäller bostadspolitiken?

Anf. 207 DAN ERIKSSON i Stockholm (nyd):

Herr talman! Vi står snart inför ett förslag om ett nytt framtida bostadsfinansieringssystem. Detta är som vi alla vet väldigt komplicerat, och när det gäller denna finansiering vill jag varmt rekommendera regeringen att resonera med Ny Demokrati före utskottsbehandlingen och inte komma flåsande i sista stund när det börjar osa katt. I annat fall finns det risk för att regeringen kanske i onödan åker på däng i kammaren.

Det är på det viset att regeringen inte automatiskt kan räkna med vårt stöd. Det är nödvändigt för oss att vi ser en helhet, särskilt i så komplicerade frågor som denna. Jag vill inte föregripa den pågående utredningen, men vi känner oss inte lugna av de informationer vi har.

Det är väl snart bara en enda minister som inte förstått vikten och de möjliga vinsterna av att resonera med oss. Tolka det inte så att jag står här och hotar, utan som en inbjudan till en dialog som syftar till att lösa frågor i samförstånd. Många av oss i Ny Demokrati är vana vid att förhandla och nå resultat, vilket är nog så viktigt. Det finns således inget att vara rädd för. Låt oss för en stund glömma den politiska prestige och konstruktivt jobba tillsammans. Det är inte så litet våghalsigt att underlåta att resonera med oss i en så viktig och komplicerad fråga. Därmed bollar jag över frågan till regeringspartierna.

Många bostadskonsumenter oroar sig i dag för de framtida boendekostnaderna, och de måste åtminstone kunna se litet ljus någonstans där framme i tunneln i form av konkreta åtgärder som syftar till att pressa ned boendekostnaderna. I dag uppfattar många människor det som att man bara försämrar genom nedskärningar.

De människor som har höga boendekostnader har det därför att kapitalkostnaderna är höga. Det kan inte nog betonas hur viktigt det är med låg inflation och stabil penningpolitik för att man skall kunna skapa förutsättningar för låga realräntor.

De senaste årens mycket stora hyreshöjningar består till betydande del av ökade skatter i form av bl.a. moms på VA, el, förvaltning m.m. Staten tar med den ena handen, och inte så litet heller för den delen, och ger nådepengar med den andra. Det behövs nu åtgärder som minskar rundgången och ökar köpkraften. Målsättningen är klar och skall vara ökad köpkraft efter det att man betalat skatt, mat och boendekostnader. Mer än hälften av byggkostnaderna är skatter. Skall vi ta oss ur systemet med stora subventioner, behövs det skattesänkningar vad gäller både byggkostnader och förvaltningskostnader.

Mot den bakgrunden är det märkligt med centerns utspel om att boendet

i framtiden skall finansieras genom en höjning av fastighetsskatten i äldre hus som skall finansiera räntebidrag i nya hus. Jag måste fråga Agne Hansson: Är detta riktigt uppfattat? Om svaret är ja undrar jag hur övriga borgerliga partier ställer sig till förslaget. Nu är de inte representerade här, men vi kan återkomma till frågan.

Carl Bildt har aviserat åtgärder för att åstadkomma ökad konkurrens inom byggbranschen. Jag hoppas att det inte blir för urvattnat utan kraftfulla åtgärder, för det behövs verkligen. Situationen i dag är den att konkurrensen till stor del är satt ur spel. De större bolagen drar fördelar framför de mindre. Ett problem det sällan talas om är problemet med den undermåliga upphandlingstekniken, som mer är regel än undantag. Det är inte ovanligt att politiker blir oerhört blåsta när de köper byggtjänster. Detta kostar onödiga pengar för staten och samhället. Jag rekommenderar läsning av vår motion nr 209.

Byggbranschen var konkurrensutsatt på 60-talet, men man hittade då på systemet med totalentreprenad som sätter beställaren liksom byggkonsulten i knät på byggföretaget. Ofta är det så illa att konsulten t.o.m. är avlönad av byggföretaget. De större byggbolagen bygger allt mindre och agerar alltmer mellanhänder. De mindre byggbolagen har sedan höjningen av byggmomsen fått det allt svårare att få jobb med kvitto när beställaren är privatperson. Vi håller på att få en turistmomseffekt även här.

Avslutningsvis: För tydlighetens skull så är det säkrast att förklara vad jag menar med turistmomseffekt. Med det menas att staten får in mindre pengar i kronor räknat när man höjer skattesatsen. När vi i fortsättningen talar om turistmomseffekt menar vi alltså något fullständigt idiotiskt. Tack för ordet.

Anf. 208 AGNE HANSSON (c):

Herr talman! Ja, Oskar Lindkvist, centern vill behålla de sociala värdena i bostadspolitik. Men historien visar att det uppenbarligen inte är den politik för generell välfärd som Oskar Lindkvist och socialdemokraterna talar om som lett fram till ökad social rättvisa. Tvärtom har ju klippeekonomin, inte minst på fastighetsmarknaden, under 1980-talet ökat klyftorna och orättvisorna och gjort det helt omöjligt för folk med normala inkomster att bo i nya bostäder.

Socialdemokraterna lämnar efter sig en bostadsmarknad i kris. Politiken har lett fel. Den socialdemokratiska politiken har visserligen gett oss världens högsta bostadsstandard och lett fram till ett av världens bostadstätaste land. Men det har skett till priset av alltmer växande bostadssubventioner som folkhushållet inte längre förmår att bära. Stödet går inte till dem som bäst behöver det. Vissa kan göra sig stora vinster på skattebetalarnas bekostnad, och därmed hotas de sociala mål i bostadspolitik som Oskar Lindkvist här så vackert talar om.

Samtidigt som den socialdemokratiska regeringspolitiken har försämrat förutsättningarna för att klara de sociala målen i bostadspolitik, anklagar nu samma socialdemokrater centern för att svika målen i bostadspolitik och tillsammans med moderaterna införa mer av marknad i bostadspolitik. Det är faktiskt inte trovärdigt.

En omläggning av bostadspolitik är nödvändig. Kostnadsproblemen

måste lösas. Därför behövs en ekonomisk politik som håller nere inflationen och räntorna. Det kräver återhållsamhet med de offentliga utgifterna. Även bostadssektorn måste medverka till en sådan återhållsamhet, eftersom låga räntor och låg inflation är så avgörande och så viktigt för bostädernas finansiering.

När nu behovet av byggande av bostäder minskar, måste tillfället tas att öka annat byggande, såsom ombyggnad av bostäder, upprustning och underhåll av lokaler samt satsningar på bostäder för äldre. Jag vill betona vikten av att sådana angelägna byggarbeten nu kommer i gång.

Samhällsekonomin är inte betjänt av att alltför stora delar av byggsektorn slås ut. Det är viktigt att lågkonjunkturen utnyttjas för ökade investeringar i ombyggnader och satsningar på äldre bostäder. Det är därför viktigt att regeringen kan ge besked i utlovad tid om bostadsfinansieringen för år 1993 och därefter.

Socialdemokraterna anklagar centern för att medverka till att byggandet stoppas och till att öka boendekostnaderna. Samtidigt vill de fortsätta den politik som har lett in i den återvändsgränd vi nu befinner oss i. Det är heller inte trovärdigt.

Det socialdemokratiska förslaget om återinförande av räntelånen skulle göra villervallan än värre, och jag förstår att Oskar Lindkvist inte vill diskutera det här i kväll.

För det första blir en övergång till ombyggnad och upprustning omöjlig. Räntelånen innebär att det inte finns utrymme för att belåna fastigheter för upprustning när skulden för räntan växer i takt med värdet på fastigheten.

För det andra innebär räntelånen en dramatisk övervältring av kostnader från staten till kommunerna i samband med byggandet av bostäder för äldre. I stället för räntebidrag tvingas kommunerna själva betala räntan, antingen direkt eller på sikt genom lån till räntan.

För det tredje kommer räntelånen att öka belastningen på statsbudgeten med belopp i storleksordningen 15–20 miljarder kronor under den närmaste femårsperioden i nuvarande realränteläge. Med det socialdemokratiska förslaget faller då stora realräntebidrag ut.

Från centerns sida arbetar vi för att få ner byggandet på en normal nivå som motsvarar behovet och bevarar den byggekapalet som vi behöver. Vi vill ha en omfördelning av kostnader över tiden med hjälp av fastighetsskatt och räntebidrag så att också vanligt folk har råd att bo i de nya lägenheterna. Här har Dan Eriksson fattat oss alldeles rätt.

Vi arbetar för att styra över byggekapalet till ombyggnad, upprustning och byggande av bostäder för äldre. Ett räntelånesystem skulle äventyra en sådan omläggning av bostadspolitiken. Det vore därför bra om debatten här i dag kunde ge besked om hur socialdemokraterna tänker sig få i gång ökad ombyggnad och ett ökat byggande av bostäder för äldre med hjälp av den politik och det räntelånesystem som de nu vill återinföra.

Anf. 209 OSKAR LINDKVIST (s) replik:

Herr talman! Svaret på den sista frågan om hur vi skall bära oss åt för att medverka till ombyggnader av äldre fastigheter och bygga för äldre människor framgår av vår stora bostadspolitiska motion. Den förtjänar liksom för-

Prot. 1991/92:63
13 februari 1992

*Allmänpolitisk
debatt*

Bostadspolitik

slaget om räntelånen en ordentlig debatt i kammaren. Den förtjänar ett ordentligt meningsutbyte. Jag tycker att vi till den debatten skall föra frågor som har den digniteten och avser bostadsfinansieringen. Men om Agne Hansson ett ögonblick tror att det inte är möjligt att försvara räntelånen, kommer han att få ett andra svar när den frågan kommer upp här i kammaren.

Det intressanta är inte vad Agne Hansson säger om socialdemokraterna och vår bostadspolitik. Han vet innerst inne att vi är garanten för en social bostadspolitik. Vi har varit med och dominerat utvecklingen som lett fram till en av världens bästa bostadsmarknader. Det är helt odiskutabelt. Det intressanta nu är det som Agne Hansson försöker att undvika, han är medverkande till en regeringspolitik som innebär att man varje år skall sänka skatterna med 10–15 miljarder kronor.

Denna skattesänkning, som framför allt skall komma dem som redan har det bra till del, skall finansieras genom besparingar, och besparingar innebär att man attackerar den offentliga sektorn och delar av bostadsområdet. Agne Hansson kommer i riksdagen att företräda en uppfattning där ungefär två tredjedelar av investeringsbidraget skall tas bort och samtidigt se till att det blir ökade hyror på bostadsmarknaden. Det är den politiken som jag attackerar.

Det är helt korrekt när jag säger att svaret på bostadspolitiken inte ligger hos folkpartiet eller något annat parti, det ligger helt enkelt hos centern. Vill centern vara med och driva en social bostadspolitik finns förutsättningarna att vara med och ta det ansvaret. Om centern inte vill vara med om att driva en social bostadspolitik är det fullt förklarligt att man kommer att försvara och engagera sig mycket kraftigt i regeringens bostadspolitik.

Vi är på väg mot en kontinental bostadsmarknad, präglad av bostäder för folk som har bra inkomster. Vi är på väg mot en bostadsmarknad där de som har små inkomster och ekonomiska svårigheter bor i de områden som har den sämsta standarden. Det är ett resultat som Agne Hansson och centern är ansvariga för. Ni kan dra er ut ur den belägenheten, för jag tror inte att ni trivs i det sällskapet. Men ni har ändå tagit ansvaret för den politiken och får nu också ta kritik för den utveckling som är på gång.

Anf. 210 AGNE HANSSON (c) replik:

Herr talman! Det är självklart att vi tar ansvar för den politik som vi vill föra. Det har vi gjort tidigare. Vi varnade t.ex. mycket tidigt socialdemokraterna för att lägga en så stor del av finansieringsbördan när det gäller skattereformen på bostadssektorn. Det har nu lett till dessa höga boendekostnader.

Det är riktigt att man måste lägga om kursen om man skall kunna minska subventionerna, och man måste sänka andra kostnader så att inte de boende drabbas hårt. Då gäller det naturligtvis också att hålla tillbaka kostnaderna i den offentliga sektorn för att klara låg inflation och låg ränta, vilket betyder så mycket för boendekostnaderna.

Investeringsbidraget skulle innebära en stadig räntesänkning på 0,31 %. Om man lyckas att föra en ekonomisk politik som sänker räntan mer är det till fördel för de boende.

Sedan förstär jag att Oskar Lindkvist vill undvika debatten om räntelånen, vilka är grundstommen i den socialdemokratiska bostadspolitiken just nu och som skall lösa alla problem. Undviker man den debatten undviker man också att förklara hur man skall kunna få i gång ombyggnadsverksamhet och kommunalt byggande. Med räntelånen blir det helt omöjligt, och jag förstär som sagt att Oskar Lindkvist inte vill gå in i den debatten.

Oskar Lindkvist säger också att regeringen inom bostadsstödet vill göra besparingar som skulle leda till orimliga hyreshöjningar. Det finns inte fog för de anklagelserna.

Socialdemokraterna föreslår sedan själva betydligt större besparingar i bostadssubventionerna än regeringen. Socialdemokraternas budgetsaldo slutar på en besparing på bostadssektorn som går 5,6 miljarder utöver regeringens förslag. Samtidigt påstår ni att era förslag skulle sänka hyrorna med upp till 1 500 kr. i månaden i nyproduktionen. Hur går det här ihop? Tror ni verkligen själva på vad ni säger? Hur vill Oskar Lindkvist ha det här? Förklara hur hyrorna kan sänkas med upp till 1 500 kr. i månaden med indragningar av bostadssubventioner i storleksordningen 5,6 miljarder kronor utöver vad regeringen föreslår!

Anf. 211 OSKAR LINDKVIST (s) replik:

Herr talman! Så sent som den 17 december 1991 hade Agne Hansson chansen att här i kammaren diskutera räntelånen med Ulf Lönnqvist, förutvarande bostadsministern. Den debatten var ingen stor framgång för Agne Hansson. Han fick på samtliga områden – jag har läst protokollet i kväll – svar på alla sina frågor om räntelånen, om kapitalkostnadernas omfördelning i tiden, osv., osv. Inom bara några månader går kammaren in i en ny debatt om räntelånen. Då får Agne Hansson se om han har bättrat på sina positioner när det gäller att attackera dessa lån.

Ett par saker skall jag ta upp med Agne Hansson redan nu. Han säger att man inte med räntelånen kan bygga om äldre bostäder. Vi har ju faktiskt i motionen om räntelånen lagt in 250 milj.kr. extra för att ge ökade resurser till ombyggnad av äldre bostäder. Några av de viktigaste punkterna i vår bostadsmotion är att vi skall kunna bygga om äldre fastigheter, skapa mer utrymme för äldre bostäder, bygga fler ålderdomshem i det svenska samhället, etc. Det är alldeles självklart att vi i vårt bostadsfinansieringssystem har byggt in alla de sociala inslag som genom åren har utmärkt den socialdemokratiska bostadspolitiken.

Herr talman! Vi skall nu än en gång gå över till Agne Hansson och centern, som nu sitter i ett litet dilemma, det är helt klart. Under den kommande treårsperioden – om vi nu ett ögonblick utgår från att den nuvarande regeringen sitter hela perioden – skall 50 miljarder tas någonstans ifrån för att finansiera en sänkning av skatterna. Nu kommer denna skattesänkning att stå emot den sociala välfärden, och den kommer att stå emot den sociala bostadspolitiken. Det är helt klart att Agne Hanssons inlägg inte kan uppfattas på annat sätt än att centern åtminstone för tillfället kommer att företräda regeringens uppfattning. Det skall vara skattesänkningar, det skall ges åt dem som redan har. De som redan har bra inkomster och ett bra ekonomiskt läge skall ha fördelar. Besparingarna skall ske inom den offentliga sektorn

och i den sociala sektorn i Sverige, och de skall också ske på bostadsområdet. Vi vet i alla fall så mycket som att hyrorna på den svenska bostadsmarknaden den 1 januari 1993 ökar med åtminstone 500 kr. direkt varje månad. Så mycket känner vi till. Utan att på något sätt förringa de verkliga problemen kan vi också säga att vi nu är på väg mot en marknadshyra, och för det ansvaret tycker jag att centern borde betacka sig. Det var innehållet i mitt budskap i dag.

Anf. 212 AGNE HANSSON (c) replik:

Herr talman! Vi arbetar för de sociala målen i bostadspolitiken. Historien avskräcker när det gäller den socialdemokratiska politiken, det har jag redan sagt från talarstolen. Vi har under de senaste tre åren fått en 50-procentig hyreshöjning och en 130-procentig hyreshöjning sedan 1982. Det är inte särskilt imponerande, Oskar Lindkvist.

Jag noterar att Oskar Lindkvist fortfarande undviker frågan om räntelånen. Kan jag inte ändå få ett svar på frågan hur det kan hänga ihop att våra indragningar på 3,4 miljarder på bostadssektorn kan innebära så dramatiskt höjda hyror när socialdemokraterna i årets budgetmotion föreslår indragningar på 5,6 miljarder? Hur kan det vara möjligt att säga att man inbesparar 5,6 miljarder på bostadssektorn och samtidigt sänker hyrorna i nyproduktionen med 1 500 kr. i månaden? Detta måste ju förklaras. Det vore naturligtvis någonting alldeles någonting fantastiskt om man trodde på detta och hade den medicinen att erbjuda.

Det här talar sitt tydliga språk. Det är inte centern som sitter i något dilemma när det gäller de sociala målen i bostadspolitiken, utan det är socialdemokraterna. Hur vill ni förklara att ni skall klara de sociala målen och hyrorna på sikt när ni för det första spar mer än vi och för det andra säger att ni kan sänka hyrorna? Det kan väl inte gå ihop.

Förste vice talmannen anmälde att Oskar Lindkvist anhållit att till protokollet få antecknat att han inte ägde rätt till ytterligare replik.

Anf. 213 MARIANNE CARLSTRÖM (s):

Herr talman! Rätten till en bostad är grundläggande för oss socialdemokrater. Den rätten hotas nu av den borgerliga regeringen. Många människor hyser stor oro för vad regeringens planerade åtgärder kommer att få för konsekvenser för hyrorna och det fortsatta byggandet. De som lever på marginalen har inga möjligheter att klara den beräknade hyreshöjningen på 400 kr. för en normaltrea nästa år.

Den borgerliga regeringen gjorde en rivstart i höstas, och som en symbolisk handling lades bostadsdepartementet ned och bostadsfrågorna spriddes ut till sju ministrar. Sen har det varit dåligt med besked om vad som skall hända med många viktiga bostadsfrågor.

Detta är *en* av orsakerna till att bostadsbyggandet nu minskar på ett drastiskt sätt i landet. Antalet nybyggda bostäder under 1992 beräknas till 40 000, men på flera håll i landet finns det signaler som säger att många bostadsbolag inte vågar starta projekt som är klara på grund av osäkra besked

om bostadsfinansieringen och på grund av andra åtgärder på byggmarknaden.

I bostadsutskottets hearing förra veckan talade ekonomen Nils Lundgren om att det ekonomiska läget, med dyrare byggande och därmed höjda hyror, kommer att medföra att människor blir tvingade att bo på mindre ytor. Dessa tankar understöddes av Charlotte Cederschiöld, som entusiastiskt började tala om den förväntade "packningsgraden" i vårt bostadsbestånd. Det är svårt att låta bli att spekulera i vem det är som skall packa ihop sig. Gäller det alla eller bara några få? Gäller det också Charlotte Cederschiöld och Nils Lundgren? Och hur kommer det att gå med den goda bostaden och de normer som vi har byggt upp under lång tid för att få funktionella bostäder, med fungerande kök och badrum och rum som är möblerbara för olika familjetyper och skeden i livet?

I Göteborgs-Postens ledare lördagen den 8 februari tas bostadskostnaderna upp, och man rekommenderar regeringen att inte lyssna till sakkunnige Knut Billing, som besämt säger att bostadssubventionerna skall avvecklas under 90-talet, detta trots att man beräknar att en nybyggd trerumslägenhet skulle kosta 20 000 kr. i månaden om allt statligt stöd slopades och trots att det i regeringsförklaring sägs:

"Bostadspolitiken inriktas på att alla skall ha möjlighet till en bra bostad till ett rimligt pris. Detta förutsätter en bygg- och bostadsmarknad med mer av konkurrens och valfrihet. Därmed kan priser för bl.a. nyproduktionen pressas."

Även om subventionerna på sikt måste minska en del, instämmer jag med GP, som uppmanar Carl Bildt att inte lyssna på sin partivän Knut Billing.

Byggandet har av oss socialdemokrater alltid betraktats som en motor i samhällsmaskineriet. Med den arbetslöshet på 15 % som nu finns i Göteborgsområdet skall vi komma ihåg att varje byggnadsarbetare dessutom skapar jobb för minst tre personer till som arbetar i branscher som är beroende av byggsektorn. Företagen inom denna sektor slås ut, och när konjunkturen vänder är branschen för liten, med ny överhettning och ökande byggkostnader som följd.

Under lågkonjunkturen och arbetslösheten i slutet av 70-talet byggdes alldeles för få lägenheter, vilket resulterade i att mycket av den kompetens som fanns bland byggnadsarbetare försvann i och med att de var tvungna att söka sig nya vägar inom arbetsmarknaden. När sedan konjunkturen vände igen under 80-talet saknades arbetskraft, och det blev en ny överhettning.

Nu riskerar vi att hamna i samma situation om regeringen inte vidtar omedelbara åtgärder. I Göteborg är byggarbetslösheten alltså 15 % i dag, och situationen förvärras för varje dag. Unga byggnadsarbetare får inga jobb, och de som behöver lärlingsplatser blir utan. Det finns projekt i Göteborgs kommun som kan påbörjas nu och inom en snar framtid, om vi bara får besked om regeringens planer.

Det finns skolor som behöver upprustas och äldre bostäder som behöver byggas. Sahlgrenska sjukhuset behöver rustas upp. Det behövs investeringar i Chalmers tekniska högskola, byggande av en tunnel vid Bräckeleden, osv. Göteborgs kommun klarar ingenting av detta om man inte får hjälp från regeringen.

Prot. 1991/92:63
13 februari 1992

*Allmänpolitisk
debatt*

Bostadspolitik

Göteborg har redan drabbats mycket hårt av konjunkturedgången, framför allt av genomförda och planerade indragningar till storstadskommunerna. Detta råder det stor enighet om i Göteborgs kommunfullmäktige. Göteborg har under senare år haft en låg expansion jämfört med andra kommuner. Staden har dessutom realiserat en stor del av sina tillgångar, vilket innebär att man med dagens kommunalskattestopp inte ser några möjligheter att ta sig ur de ekonomiska problemen utan betydande konsekvenser för den kommunala servicen, som redan drabbats hårt av nedskärningar.

Centern för nu fram förslaget om att införa fastighetsskatt på industrifastigheter. Det är ett förslag som Göteborgs socialdemokrater länge har drivit, men till skillnad från centern anser vi att det är kommunen som skall ta ut skatten och använda den till de merkostnader som industrietableringarna för med sig för kommunen.

Herr talman! Göteborg och dess invånare väntar att regeringen skall ingripa innan byggkrisen går för långt, med de allvarliga konsekvenser som jag här har beskrivit som följd.

Anf. 214 AGNE HANSSON (c) replik:

Herr talman! Även jag hyser oro för byggsysselsättningen, vilket jag gav uttryck för i mitt anförande. Jag var i Göteborg för en vecka sedan och diskuterade problemen där, och jag vet att de är stora. Därför är det viktigt att man får i gång ombyggnadsverksamhet och bygga för äldre. Jag förstår inte hur man skall kunna få i gång det med de miljoner som socialdemokraterna föreslår, om man samtidigt behåller räntelånesystemet, som innebär att kommunerna kommer att få betydligt större kostnadsövertäckningar från staten än de här pengarna täcker. Marianne Carlström sade själv att Göteborg redan i det här läget skulle behöva hjälp med ombyggnader. I det socialdemokratiska alternativet blir det ännu svårare för Göteborgs kommun att klara det.

Det är viktigt att man inte bygger bostäder som folk inte har råd att bo i, men det var väl inte det som Marianne Carlström åsyftade. Jag kan dela uppfattningen om fastighetsskatten på industrifastigheter; det är ett intressant uppslag som Göteborgscentern tar upp.

Marianne Carlström var bekymrad för hur det skall gå med den goda bostaden och med hyrorna framöver. Alla era angrepp på regeringen och centern faller platt till marken, så länge ni socialdemokrater inte kan ge besked om hur ni skall klara det problem som jag frågade Oskar Lindkvist om – när ni själva vill spara mer på bostadssubventionerna än vi vill, samtidigt som ni tror att ni kan sänka hyrorna.

Anf. 215 MARIANNE CARLSTRÖM (s) replik:

Herr talman! Det finns ett behov av lägenheter även i dag, men lägenheterna får inte ha för höga hyror. Om bostadssubventionerna avskaffas, som centern är med och förespråkar, är det ingen som kommer att ha råd att hyra de lägenheterna, men om räntelånesystemet införs, som socialdemokraterna förordar, kommer folk att ha råd att hyra lägenheterna.

Göteborg har stora ekonomiska problem och klarar inte att vidta de åtgärder som av många olika orsaker är nödvändiga för att klara krisen både på

byggmarknaden och på bostadsmarknaden. I stället för att bara fråga om vårt räntelånesystem tycker jag att Agne Hansson skulle säga någonting om bostadsfinansieringen och hur centern ställer sig till de åtgärder som regeringen planerar att vidta i framtiden.

Prot. 1991/92:63
13 februari 1992

*Allmänpolitisk
debatt*

Anf. 216 AGNE HANSSON (c) replik:

Herr talman! Då måste jag naturligtvis först veta vad regeringen vill när det gäller bostadsfinansieringen. Vi har från centerns sida föreslagit ett system som bygger på en omfördelning över tiden, med räntebidrag för nyproduktionen som tas från en fastighetsskatt på det äldre beståndet. Det alternativet finns med i utredningen, i varje fall ännu.

Det finns inga regeringsdeklarationer om att bostadsstödet skall avvecklas och att vi skall låta hyrorna gå upp till 20 000 kr i månaden, så på den punkten kan jag lugna Marianne Carlström. Centern har inga tankar på att driva en bostadspolitik som skulle kunna ge de hyrorna.

Bostadspolitik

Anf. 217 MARIANNE CARLSTRÖM (s) replik:

Herr talman! Det är möjligt att det är synd att centern inte är ensam i regeringen, men man har en sakkunnig som också tillhör bostadsutskottet, och han går ut och säger att bostadssubventionerna skall avvecklas under 90-talet. Vi får anledning att återkomma till den debatten senare.

Anf. 218 INGER LUNDBERG (s):

Herr talman! Alla medborgare har rätt till en god bostad. Det kravet ställer socialtjänstlagen på samhället och kommunerna. Det finns inte ett samhälle där marknaden ensam kan tillfredsställa alla människors behov av bostad.

För att kommunerna skall kunna leva upp till de höga humanitära krav som lagen ställer finns det viktiga instrument: Det är kommunernas ansvar för bostadsförsörjning och planering. Det är bostadsanvisningsrätten som villkor för att skattebetalarna skall subventionera ett bostadsbygge. Det är kommunala bostadsförmedlingar, och det är självfallet det statliga bostadsfinansieringssystemet. Det är lagstiftning till skydd mot oskäligen hyror. Och det är inte minst de allmännyttiga kommunala bostadsföretagen.

Allmännyttan har spelat en strategisk roll för att Sverige kunnat uppnå världens högsta bostadsstandard. Här har människor med handikapp, låga inkomster och stora sociala behov kunnat skapa sig ett värdigt hem. Allmännyttan har inte varit – och skall inte vara – ensam om att ta ansvar för svaga grupper, men få av oss tror att en god bostadsstandard för alla varit möjlig utan allmännyttan.

För att säkra allmännyttans ställning som instrument för en social bostadspolitik har lagstiftningen innehållit viktiga förutsättningar. Det har varit en något gynnsammare belåning än för kommersiella företag. Det har varit regler om schablonbeskattning, och det har varit krav på att verksamheten skall drivas utan vinstsyfte. Stöd till outhyrda lägenheter hos allmännyttan har varit viktigt för den sociala bostadspolitiken.

Det har lett till att allmännyttan kunnat tillgodose viktiga sociala behov. Samtidigt har den svenska allmännyttan inte varit ensidigt inriktad på grup-

per med särskilda sociala behov. Den har erbjudit goda bostäder åt hushåll från alla befolkningslager, och den har varit i fronten i utvecklingen av service, boendedemokrati och nya boendeformer.

Nu finns det starka tecken på att borgerligheten i praktiken vill avveckla den svenska allmännyttan.

Vid årsskiftet förändrades belåningen. Allmännyttan får nu låna till bara 95 % av produktionskostnaden. Det kan knappast vara statsfinansiella skäl som varit bakgrunden.

Samma regering som spar på allmännyttan tyckte att den hade råd att skapa bättre förutsättningar för den som bygger villor som är större än 180 kvadratmeter och att minska kraven när det gäller statligt bostadsstöd.

Ett förslag om övergång till konventionell beskattning bereds i regeringskansliet. Det ryktas om att självkostnadsprincipen ifrågasätts.

I flera kommuner planerar borgerliga politiker stora utförsäljningar av allmännyttan utan att analysera konsekvenserna för ungdomar, äldre och andra svaga grupper.

Om dessa förändringar skulle genomföras blir Sverige unikt, unikt som det land som i praktiken avhänder sig sin allmännytta. Om vi på punkt efter punkt avhänder oss de instrument som gett Sverige en god bostadsstandard åt alla, då blir socialtjänstlagens krav en papperstiger.

I England har marknaden gjorts till ledstjärna för bostadspolitiken. Den engelska lagstiftningen ställer krav på kommunerna att ordna bostäder åt barnfamiljerna. En nedrustad allmännytta har avhänt de brittiska kommunalpolitikerna instrumenten. En uppgift häromdagen visar att nära 200 000 engelska barnfamiljer bor på "bed and breakfast". Vilken uppväxt får dessa barn? Andra grupper saknar lagskydd.

I höstas skulle jag och mitt yngsta barn ta en genväg under ett brofäste på Waterloo Bridge. Vi stannade till på vägen, eftersom det inte längre var en genväg utan ett hem för 50, ja, kanske 100, bostadslösa och olyckliga. På andra sidan Themsen hade grabben räknat fler "rollsar" och "jaggor" än han hade sett i hela sitt liv.

På detta sätt skapar marknaden hem åt de fattiga på bed and breakfast och under brofästena på Waterloo bridge. Det får aldrig hända i Sverige.

Jag vill fråga företrädare för de borgerliga partierna följande:

Kan ni försäkra medborgarna att ni inte har för avsikt att avveckla självkostnadsprincipen för allmännyttan?

Är ni beredda att studera konsekvenserna av en förändring av beskattningen, så att en övergång till konventionell beskattning inte sker till förfång för allmännyttans möjlighet att spela en bostadssocial roll?

Står ni kvar vid valrörelsens uttalanden om att marknaden inte skall styra hyrorna?

Är ni beredda att följa effekterna av de förändrade lånereglerna för allmännyttan?

Och slutligen, vilket är viktigt: Vilka konsekvenser drar ni av den brittiska regeringens nedrustning av allmännyttan?

Anf. 219 LARS STJERNKVIST (s):

Herr talman! Först vill jag göra en kort kommentar till replikskiftet mellan Oskar Lindkvist och Agne Hansson. Jag tycker att Agne Hansson missar

själva poängen i det som Oskar Lindkvist sade, nämligen att det inte var socialdemokraterna som lovade de boende guld och gröna centerskogar i framtiden. Vi sade inte att hyrorna skulle sänkas. Vi sade inte att bostadskostnaderna skulle minska. Vi lovade ett nytt bostadsfinansieringssystem som i och för sig innebär en besparing för statskassan, men som också långsiktigt värnar om en social bostadspolitik. Men det fanns, som sagt, andra som lovade andra saker i valrörelsen.

Jag skall erkänna att även jag var en av dem som kände en stor oro för boendekostnaderna och som också uttryckte en viss kritik över de mycket kraftiga hyreshöjningarna, vilket Agne Hansson tidigare påpekade. Då var vi många som var kritiska, moderaterna har redan nämnts, men tyvärr finns de inte med här i dag, och även Agne Hansson var en av kritikerna.

Agne Hansson och jag träffades just med anledning av denna utveckling i hans hemtrakt Gamleby för en tid sedan. Då uttryckte sig Agne Hansson ungefär på följande sätt, när han mötte mig och 700 andra mycket upprörda hyresgäster:

Jag lovar att ta med era synpunkter, och jag lovar att i riksdagen försöka hitta andra krafter som kan hjälpa till att hålla nere hyreskostnaderna.

Det var en sund ambition, tycker jag. Då var Agne Hansson och jag mycket överens, och det sade jag också, både till Agne Hansson och till andra som ville lyssna.

Nu har vi haft val, och Knut Billing och andra moderater deklarerar att det inte alls var på det sättet de menade och att det inte alls blir några hyres-sänkningar. Centern säger att det mesta är socialdemokraternas fel. Följden blir, som Marianne Carlström och Oskar Lindkvist har beskrivit, att hyran vid årsskiftet förmodligen kommer att stiga med 400–500 kr. per månad för en normaltre, detta i ett läge då det finns alla förutsättningar att åstadkomma låga hyreshöjningar.

Det som är allra viktigast och själva poängen, vilket jag vill upprepa, är att detta är bara början. Jag skall travestera ett gammalt uttryck: Det är inte bara så att moderaterna och Knut Billing nu skjuter på den sociala bostadspolitiken, vilket får till följd att hyran stiger med 400–500 kr. per månad, utan de laddar om också. Så det är bäst att Agne Hansson och andra hukar sig, eftersom det kommer fler attacker nästa år och året därefter. Det är som Marianne Carlström sade, att man i en mängd olika sammanhang har sagt – bl.a. Knut Billing och skatteministern – att målet på sikt är att avveckla subventionerna. Detta är en fullständigt främmande tanke för oss socialdemokrater, och det var en fullständigt främmande tanke för centern.

Min uppmaning och vädjan – det är ingen fråga, och jag begär inte att vi i denna sena kväll skall avgöra denna fråga, det tror jag inte vore lämpligt – till Agne Hansson och andra är: Kom hem igen. Återvänd till de krafter i denna församling, eftersom de finns, som vill slå vakt om den sociala bostadspolitiken.

Agne Hansson sade till oss i Gamleby att han skulle komma till riksdagen och söka krafter. Nu finns dessa krafter här. Dels finns jag här, dels finns det ett socialdemokratiskt parti som tillsammans med centern är berett att värna om den sociala bostadspolitiken.

Jag vill därför säga till Agne Hansson att han inte skall glömma det löfte

som han gav till de hyresgäster som besökte oss, till Lars-Åke Johansson i Ektorp, till Bosse Sköldestig i Navesta i Norrköping och till Yvonne Krantz i Marielund. Det var många som litade på centerns löften. För många av dem tror jag att dessa löften i valrörelsen spelade en oerhört stor roll när de lade sina röster i valurnan.

Jag hoppas därför att Agne Hansson tar våra goda råd på rätt sätt här i kväll och inser att det, om centern återvänder hem igen, i denna församling faktiskt finns en bred majoritet för den sociala bostadspolitiken. Jag hoppas att vi så småningom kan bli överens om att forma den här.

Anf. 220 AGNE HANSSON (c) replik:

Herr talman! Jag är naturligtvis smickrad över den tro som ni har på mina möjligheter att trygga tillvaron för alla hyresgäster. Och jag hoppas naturligtvis att jag skall kunna åstadkomma en sådan politik, så att det blir möjligt.

Löftena om sänkta hyror går tillbaka till den linje som vi drev inför beslutet om skattereformen, då vi ville undanta boendet från den stora del av finansieringen som momspåslaget innebar. Det hade gett betydligt lägre hyror. Om socialdemokraterna då hade varit förnuftiga skulle de naturligtvis ha valt centerns linje som innebär sänkt byggmoms. Är det någon som tror att vi hade fått kravet på oss från något eller några av de andra partierna i regeringen, t.ex. från moderaterna, att höja skattetrycket? Det är ju vad man skulle ha måst göra, och då i en omfattning motsvarande vad som försvinner i och med borttagandet av investeringsbidraget. Man kanske därför blir litet försiktig när det gäller att välja parter för att få igenom en bra politik för hyresgästerna. Om socialdemokraterna då hade valt centerns linje, hade det varit en bättre situation för de boende i dag.

Jag lovade att ta med synpunkterna hit till riksdagen. Och de har blivit diarieförda vid två sammanträden i bostadsutskottet och finns i bostadsutskottets arkiv.

Jag förstår inte riktigt vilka krafter Lars Stjernkvist åsyftar för att nå det resultat som jag är ute efter. Han tänker väl inte avvika från den socialdemokratiska partilinjens, eller tänker han göra det? Är Lars Stjernkvist beredd att spara ytterligare miljarder på bostadssektorn än vad regeringen avser att göra?

Det är förklaringen till att jag inte har hittat de krafter som enligt Lars Stjernkvist skulle finnas. Men historien avskräcker. Det har ju varit hyreshöjningar om 50 % under de senaste tre åren och om 130 % sedan 1982. Det är inte särdeles uppmuntrande just nu för den som arbetar för sociala mål och sänkta hyror att behöva söka stöd hos ett parti som för en sådan politik.

Anf. 221 LARS STJERNKVIST (s) replik:

Herr talman! Några ord om skatteuppgörelsen och centern. Naturligtvis skulle det ha inneburit fördelar om centern och socialdemokraterna hade gjort upp. Nu var det i och för sig inte bara bostadspolitiken som man förhandlade om, utan det gällde en hel del andra frågor också. Men just på den punkten hade jag ett intryck, även om jag då inte satt med i den här församlingen, av att centern och socialdemokraterna redan då låg närmare var-

andra. Men det fanns, som sagt, andra saker som gjorde att man inte kunde komma överens.

När det gäller detta med räntelån förstår jag nu, ja, jag förstod det tidigare också, att centern inte gillar den tekniska konstruktionen. Man är orolig och undrar över effekterna. Naturligtvis får det svåra följder. Vidare är det svårt att räkna ut vilka effekterna blir på statsbudgeten, hur stor vinsten blir jämfört med hur det blir med det nuvarande systemet. Det medger jag gärna. Jag har, som sagt, uppfattat att Agne Hansson och centern känner tveksamhet inför de tekniska effekterna.

Däremot kan jag inte förstå att man, när man nu drar slutsatsen att man inte är riktigt överens med socialdemokraterna, hämningslöst rusar rakt i famnen på Knut Billing, Bo Lundgren och andra. Dessa har en avvikande uppfattning inte bara i tekniskt avseende utan också när det gäller den framtida bostadspolitiken. I det senare avseendet har man dessutom diametralt motsatt uppfattning.

Om centern sade sig vara beredd att överge samarbetet med moderaterna när det gäller bostadspolitiken, skulle både Agne Hansson och socialdemokraterna – det är jag alldeles övertygad om – vara så pass kloka att det gick att komma fram till en teknisk lösning som innebär att vi kan slå vakt om den sociala bostadspolitiken.

Till sist bara en liten kommentar. Jag har nu i två dagar lyssnat på den allmänpolitiska debatten och börjar förstå centerns gröna tråd här.

Agne Hansson har sagt att man inte kan försvara eller förstå allt i regeringspolitiken. Ivar Franzén har sagt att vi måste förstå att centern just på skatteområdet har en annan uppfattning – ja, som sagt, man kan inte få allt.

När folkbildningen diskuterades här sades det från centern: Ja, man kan inte få allt. Det är klart att vi just på den här punkten har en avvikande uppfattning.

Faktum är att i stort sett varenda centerpartist som jag lyssnat på har sagt: Ja, på den här punkten har vi faktiskt en avvikande uppfattning.

Frågan är bara när vi skall få höra en centerpartist säga i debatten: Jag förstår nu att vi är inne på fel väg. Vi förstår att den enda vägen, den väg som moderaterna har lett in oss på, leder åt alldeles galet håll i förhållande till vad vi faktiskt vill och önskar.

Anf. 222 AGNE HANSSON (c) replik:

Herr talman! För det första beklagar jag att det inte var möjligt att åstadkomma en bredare lösning när det gäller bostadsfinansieringsfrågorna. Dessa är ju grundläggande och viktiga frågor som berör varenda människa och som bör finnas med under lång tid framöver. Jag hoppas att det blir möjligt att finna sådana lösningar i framtiden. Jag för min del utesluter inte den möjligheten.

För det andra förstår jag Lars Stjernkvists osäkerhet beträffande detta med räntelån. Han tvivlar ju själv när det gäller storleken på vinsten här. Men det blir faktiskt ingen vinst för hyresgästerna. Inte ens för folkhushållet blir det en vinst. Den mängd pengar som kommer att snurra runt här kommer att innebära betydande kostnader, som det sägs, både för folkhushållet och för den enskilde. Det är det som oroar mig. Jag tycker att socialdemo-

kraterna tar litet lätt på det faktum att man så att säga lägger in en bomb för framtiden när det gäller hyreshöjningar i och med de skulder som byggs upp här.

Den utveckling som har varit och som har lett fram till den situation som vi nu befinner oss i bygger mycket på hur man lyckas klara en ekonomisk politik som gör att vi får ner räntorna och inflationen. I det fallet, det är jag övertygad om, är den politik som regeringen nu har slagit in på den enda möjliga. Det kan kosta att vända skutan. Men när man väl vänt den är det också möjligt att på ett bättre sätt lösa de problem som finns inom bostadssektorn och som gäller subventionerna och kostnaderna såväl för staten som för den enskilde. Dessa saker är ju så avgörande beroende på just de de höga räntorna och den höga inflationen.

Anf. 223 LARS STJERNKVIST (s) replik:

Herr talman! Fördelen med räntelån är att kostnader omfördelas och att kostnaderna i nyproduktionen pressas ner. Det är oerhört viktigt, särskilt med tanke på hur det nu är, att kostnaderna i nyproduktionen pressas ner och att den här omfördelningen görs.

Agne Hansson försvarar, tyvärr, en regering som gör raka motsatsen – som drastiskt ökar kostnaderna i nyproduktionen. Det gör man dels genom beslutet om räntelån, dels – och framför allt – genom att sänka investeringsbidraget. Marianne Carlström påminde om detta. Man försämrar avdragsrätten. Man föreslår en indragning – det rör sig om drygt 3,5 miljarder – beträffande subventionerna. En betydande del av detta slår mot nyproduktionen. Det är illa, därför att kostnaderna därmed höjs. Det är illa, därför att det bromsar byggandet och skapar ett idiotstopp.

Jag väljer ändå, för att nu avsluta det här lilla meningsutbytet, att ta fasta på det som jag tycker är positivt. Jag har noterat det som Agne Hansson sade, nämligen att han för sin del inte utesluter att vi kan samtala och komma fram till gemensamma lösningar. Såvitt jag förstår betyder det på vanlig svenska att han ändå kommer att sträva efter att vi blir överens i de här frågorna. Den antydning tycker jag är så pass viktig att jag återigen vill få den noterad i protokollet.

Kultur m.m.

Anf. 224 ELISABETH FLEETWOOD (m):

Herr talman! Några av oss – jag medger gärna att urvalsunderlaget är mycket svagt – kanske har haft historieböcker där varje avsnitt avslutades med något som kallades andlig odling. Det har försvunnit i moderna böcker, och det är kanske synd. Andlig odling stod för kulturen i historieutvecklingen.

Jag tänker på ett politiskt möte för ganska många år sedan. Några unga blivande politiker åkte runt och gjorde reklam för det här mötet. Man satte upp affischer på trädstammar. Jag skall inte avslöja vilket parti det gällde. På affischerna stod det: På måndag kväll möts vi och lyssnar till vår partiledare. (I övrigt ett värdefullt och kulturellt program.)

Det kan konstateras att man på den tiden inte ansåg att politik hörde till kulturen. Men det var fel. Politik är också kultur.

Kultur är hur vi organiserar vårt liv, vårt arbete, vår fritid, vårt hem osv. Alla är vi beroende av våra kulturskapare. Dessa skapar innehåll och ger oss möjlighet att uppleva vad de har skapat. Men kulturskaparna och kulturen måste få leva i ett fritt samhälle utan offentlig styrning. Att det skall finnas mångfald och kvalitet är krav som kulturskaparna och vi som upplever kulturen vill ställa.

Politikerna skall erbjuda ramarna, utan att begära någon politisk styrning. Det är inte vi politiker som skapar kulturen, bortsett från vår lilla begränsade del. Men vi kan medverka till främjandet av ett kreativt kulturklimat och till bevarandet av en levande kulturtradition.

Vi tar avstånd från en kulturpolitik som gynnar politiska värderingar. Kulturen skall stå utanför – ovanför sådana.

Vi har en spännande tid framför oss.

Jag skulle vilja säga några ord om EG och kulturen. Många människor är rädda för Sveriges inträde i EG. Man är rädd för att den svenska kulturen skall förkvävas i den europeiska. Men så tror inte jag att det blir. Jag har ännu inte läst Maastrichtrapporten om kulturen och kulturens förutsättningar. Men jag har läst tillräckligt många referat för att förstå att man här lägger vikt, herr talman, såväl vid den lokala, den regionala och den nationella kulturen som vid den övergripande, den europeiska, kulturen.

Kanske kan detta ibland också betyda pånyttfödelse för lokala kulturer som har kommit i skymundan. Det är självklart att ett rikt kulturliv måste finnas i ett öppet och kreativt samhälle. Där vill vi också ha fria media. Jag vill gärna säga här i kväll att jag beklagar det debacle som Arbetet har utsatts för. Jag hoppas att man klarar av det. Vi behöver en allsidig debatt. Det är på det sättet som vårt samhälle förnyas, och förnyelse är någonting väsentligt för kulturen.

Vilka är det som skall driva vår kultur framåt? Självklart är det barnen. Låt mig mycket kort beskriva en av mina kulturella höjdpunkter, om jag så får uttrycka det. Jag blev inbjuden av Elsa Olenius, en av Astrid Lindgrens bästa vänner, att få sitta i sagogrottan på Stockholms stadsbibliotek och lyssna när Astrid Lindgren läste sagor för en uppsjö av små barn i 4–6-årsåldern. Astrid Lindgrens och Elsa Olenius engagemang fick mig då – för många, många år sedan – att förstå vad, i det här fallet, god litteratur betyder.

De små barnen skall lära sig från det de är små, hemma, på dagis, i skolan osv., att få behov av kvalitet i kulturen. Har man fått behov av någonting ställer man också krav på att det skall finnas. Det främjar kulturen i dess helhet. Jag tror därför att EG och vårt samarbete i EG kan betyda någonting mycket positivt.

Vi är positiva till kulturfonder. Vi diskuterar det i kulturutskottet för närvarande. Men när vi sänker skatterna får vi inte glömma bort att vi också minskar resurserna för kulturskaparna.

Klockan tickar alltför snabbt. Jag måste övergå till att säga ett par ord om kulturbudgeten, som jag tycker är fin. Jag tycker synd om Åke Gustavsson

Prot. 1991/92:63
13 februari 1992

*Allmänpolitisk
debatt*

Kultur m.m.

som i ett brett spektrum skall försöka angripa den. Han ser glad ut, han ser sin chans.

Herr talman, jag ber att få återkomma.

Anf. 225 LENNART FRIDÉN (m):

Herr talman! Det är inte utan att man förstår hur poeten som en gång skulle ställa upp på en författarafton i en bygdegård, där man hade glömt att utannonsera mötet, kände sig när han kom dit. Jag skall ändå, liksom den poeten, försöka framföra det jag har att säga.

Vår kultur är ej blott en dekoration
eller målsättning som satts på pränt
Nej den utgör grunden för Sveriges nation
och för mänskligt liv dess fundament

Sann konst bärs fram av en skaparvision
inte alls av kulturpolitik
den lämpar sig ej för administration
inget anslag kan göra den rik

Kultur skapas blott av den själ som är fri
och som följer sin odlingsidé
är den skör kan den skadas av så'na som vi
likt dess värden som vi ej kan se

Vår uppgift skall ej vara att bruka makt
men att främja en god atmosfär
om mångfalden måste vi städse slå vakt
som en grund för förnyelse är

S'en Hedenhös solen har gått många varv
Fädren format kultur och miljö
Vi har ansvar att vårda detta vårt arv
väl, så att våra rötter ej dö

Länge föraktas det egna, det svenska
Många saknar en identitet
Distanslöst anammas allt det utländska
och förvanskas för att man ej vet

Xenofobiska känslor är lätta att få
för dem som saknar egen kultur
Motgift är kunskap med kvalitet, och då
skall vi kämpa för det – eller hur?

Den förtryckte som kom på flykt till vårt land
för att äntligt få känna sig fri
fastän utan en ägodel i sin hand
kan va' rikare ändå än vi

Prot. 1991/92:63
13 februari 1992

*Allmänpolitisk
debatt*

Herr talman! Av det nu sagda framgår att det viktigaste för kulturen är frihet, mångfald, kunskap, kreativitet och kvalitet. Självfallet måste vi också ta en rejäl slant ur den gemensamma kassan för att rätt vårda vårt kulturarv. Vi måste också visa generositet mot förnyarna inom skapandet. Men kulturpolitiken får aldrig vara styrande. Den skall vara stödjande. Det är inte politiska beslut som behövs för kulturen – det är kulturen som utgör basen för allt vi ägnar oss åt, inkl. politiken. Inser man inte det är risken stor att man skadar kulturen.

Genom kulturen får vi del av den humanism och de etiska värden som skall utgöra fundamentet för vårt liv. Det är viktigt att vi med våra beslut skapar de bästa förutsättningarna för att de unga, i familjen och via skolan, skall bibringas de kunskaper och de värderingar som bygger på kristen etik och västerländsk humanism. Därigenom får de en trygghet och stabilitet, som tillsammans med den historiska bakgrunden – det vi kallar våra rötter – skapar frimodiga människor som är stolta över sitt ursprung och så säkra på sig själva att de törs möta andras värderingar. Det blir med andra ord också det bästa vaccinet mot okunskapens främlingsrädsla och skapar också respekt hos dem som vi möter.

Det stora felet med den svenska kulturpolitiken, som gjorde sitt avstamp i och med 1974 års enhälliga kulturpolitiska beslut i riksdagen är att det blev ett övertramp på plankan och ett kort längdhopp i stället för en serie av olika hopp. Genom rigiditeten i regelverket för att få pengar slår alla ängsligt vakt om sina bidrag i stället för att växla spår och skapa nytt. Det är därför jag med tillfredsställelse i årets budgetproposition kan notera att kulturministern nu skall låta göra en översyn av verksamheternas byråkratiska överbyggnad. Skall vi få mera kultur och mindre administration för pengarna, måste den översynen göras snabbt.

Problemen är många: ansvarsfördelning, centralisering mot uppbyggnad av balanserande regionala centra – för resten ett måste i den nya Europastrukturen, som Elisabeth Fleetwood mycket riktigt påpekade –, en ny roll för kulturrådet eller kanske dess avskaffande, uppbyggande av fristående alternativa kulturfonder för att garantera mångfald och skapa oberoende, ökat inslag av kultur i skolorna, möjligheter för organ som erhåller bidrag att själva i större utsträckning få inflytande över medlens fördelning, annorlunda arbetsområden för de s.k. R-institutionerna, användandet av lönebidragsanställda osv. Men alla dessa problem gör också området till en fascinerande sektor med många möjligheter, och då inte för kulturpolitikerna utan för kulturskaparna.

Europarådets examinatorer, som var här för två år sedan, såg på vår kultur och kulturpolitik med friska ögon. Deras slutsatser måste vi noga ta till oss. För att sådana förnyelser som de pekade på behovet av, och som jag helt ställer mig bakom, skall kunna genomföras och för att de delar av kulturlivet som fastnat i fel spår skall kunna komma loss och förnya sig behövs det en

Kultur m.m.

ny kulturpolitik och den kan vi bara få med den nya regeringen. Framför allt måste vi få en helt annan kulturdebatt i Sverige, en debatt där man inte bara ägnar sig åt att diskutera samhällsstöd. De flesta synes inte vara medvetna om att 80 % av all s.k. kulturkonsumtion sker privat. Därtill kommer all den egenskapande verksamheten, som jag tycker är ännu viktigare.

Herr talman! De beslut som skall fattas i denna kammare måste syfta till att även på detta område låta individerna få forma sina liv. Den enskilde måste få chansen att både ta del av och aktivt delta i kulturlivet.

Anf. 226 BENGT DALSTRÖM (nyd):

Herr talman! Att riksdagen i dag och under många år placerat turism i kulturutskottet är betecknande för den okunskap politikerna visat för turismens ekonomiska betydelse för samhällsekonomin.

Visst ingår kulturen som ett viktigt konkurrensmedel i svensk turism. Men det är andra, viktigare faktorer som medverkar till det ekonomiska utbytet av näringen som sådan; marknadsföringen t.ex.

Turismen kan inte betraktas som en bransch eller en avgränsad marknad. Turismen påverkar förutsättningarna för omvärldens syn på Sverige, företagsamheten inom skilda delar av näringslivet, statens intäkter och människornas livskvalitet. Kanske är det turismens olika "ansikten" som medverkat till politikernas oförmåga att medverka och skapa förutsättningar för att verkligen utnyttja den ekonomiska dynamiken i svensk turism, som har en stor ekonomisk betydelse för landet med dess 220 000 sysselsatta och dryga 100 miljarder i omsättning.

Ser vi på den viktiga utlandsturismen t.ex., kan vi notera att de inresande turisterna ger oss 17 miljarder i intäkter. Själva lägger vi ner ca 30 miljarder på våra utlandsresor. Denna negativa turistbalans har ökat under de senaste åren, under 1990–1991 med 20 %.

Andra länder har lyckats skapa tillväxt för sin turism genom offensiva åtgärder och ekonomiska satsningar. Med ökade satsningar på den operationella marknadsföringen – från 20 miljoner 1987 till ca 120 miljoner 1990 – har turismen i Danmark ökat med ca 10 %, samtidigt som den svenska minskat med 17 %.

Irland är ett annat exempel. Med en vikande turistmarknad satsade man hårt på turistnäringen för att skapa fler arbetstillfällen. 1987/88 ökade utlandsturismen med 30 % och gav 14 000 nya sysselsättningstillfällen. 1989 ökade turismen med 16 %. Det gav 6 000 nya jobb. För 1990–1993 har man åtgärder i gång och siktar på 25 000 nya arbetstillfällen.

Hur bedrivs då marknadsföringen av turismen i Sverige? För marknadsföringen av Sverigeprofilen utomlands svarar Sveriges Turistråd, Svenska Institutet, Sveriges Exportråd och ambassaderna. Det är uppenbart att de här splittrade resurserna för att marknadsföra oss, vår turism, vår kultur och vårt näringsliv kan samordnas bättre.

Så till Sveriges Turistråd, som är ytterst ansvarigt för turism inom och utom landet. Turistrådet skulle inom landet medverka till att skapa möjlighet för ett bättre utnyttjande av fritiden för breda folkgrupper, stimulera och samordna regionala insatser, producera kampanjer, utveckla forskning och kompetens inom näringen. Utomlands har det dessutom svarat för mark-

nadsföringen. Allt inom en total kostnadsram på 120 miljoner, huvudsakligen statliga pengar.

RRV har i en revision konstaterat det omöjliga i att i Sveriges Turistråds breda verksamhet kombinera det sociala ansvaret med en kommersiell marknadsföring av turism.

Regeringen vill avveckla Sveriges Turistråd och avsätta ca 50 milj.kr. till ett privatägt bolag. Vi delar uppfattningen att vi måste avveckla Sveriges Turistråd. Det är näringslivet som på ett professionellt sätt skall sköta denna näring och marknadsföra den inom och utom landet. Vi kommer att föreslå att staten gentemot en upprättad marknadsplan skall köpa tjänster av det här bolaget i storleksordningen 100 miljoner. Det nya bolaget bildas naturligtvis av intressenter från näringen. De får själva finna formen för finansieringen av turistfrämjande åtgärder inom landet.

Som bekant har regeringen föreslagit en rad åtgärder för att få fart på Sverige. Jag vill här kommentera detta litet mot bakgrund av turistmomsen.

Man har satsat på sänkt skatt på kapital, förmögenhet och arv. Skattesänkningarna skulle alltså förbättra företagets konkurrenskraft och ge ökade exportintäkter och nya arbetstillfällen – s.k. dynamiska effekter.

När vi börjar tala om turism inträffar något märkligt i regeringspartiernas resonemang. Då tror man plötsligt att en hög skatt i form av moms på turismen skulle ge ökade intäkter.

Herr talman! Den höga turistmomsen har på ett avgörande sätt gett oss minskade statsintäkter genom minskad turism. 1990 sjönk turistomsättningen med 10 miljarder. Resevalutaunderskottet steg med 1,5 miljarder. Samtidigt redovisar OECD-länderna en ökning med i genomsnitt 5 %. I Danmark är det en ökning med 10 %.

Vi har då inte råd att låta bli att sänka turistmomsen till 12 %! Detta tillsammans med en mer offensiv marknadsföring av turismen kommer att förstärka statsbudgeten med flera miljarder, inte försvaga den. Tänk på att åtta nio utlandsturister ger oss samma exportintäkter som en Volvo. Tack.

Anf. 227 BIRGITTA WISTRAND (m):

Herr talman! Ofta möter man inställningen att turism, resor och fritidsindustri är en trevlig och oförarglig, men ganska ointressant bransch. Man har ingen aning om att det är en inkomstbringande och oerhört väsentlig verksamhet. Det förstod inte socialdemokraterna. De gjorde stor skada genom att behandla turismen som en social rättighet och som ett regionalpolitiskt instrument. För dem handlade det i första hand om att ge pengar till turistens mellanhänder i stället för att skapa drägliga förutsättningar för branschens företag.

Det är synd, tycker jag, att vi ägnar så mycket tid åt att tala om Turistrådets framtid – Turistrådets 100 miljoner i en bransch som omsätter 100 miljarder. Det säger en del om hur vi har behandlat turismen.

I hela världen arbetar i dag ungefär 115 miljoner människor inom turistindustrin. Det är alltså världens största industrigren, och den växer dubbelt så fort som den globala nationalprodukten. När ett lands turism minskar brukar det vara krig, revolution eller hungersnöd som är skälet. Vi har lyckats med konststycket att mota bort turisterna utan att ta till sådana här drastiska

metoder. Vi har bara prisat ut oss och informerat bort oss. Sverige är ett okänt turistland.

Vad vi måste se i Sverige är att resandet i framtiden kommer att vara lika självklart som mat och kläder. 1990 reste 450 miljoner människor, eller 10 % av jordens befolkning, från ett land till ett annat. Att förflytta sig kommer att bli någonting självklart.

Vad jag hoppas på nu är att vi skall få en ny utveckling av reseindustrin. Men det behövs mycket för att lyckas med det. Det är helt andra saker än att ge pengar till ett turistråd där många människor har arbetat så mycket de har kunnat men mot omöjliga odds. Jag har också fullt förtroende för att regeringen kommer att lösa detta med att sälja Sverige som turistland, som industriland och som ett land värt att investera i.

Som sagt behövs utbildning och forskning. I dag har vi en kvalificerad utbildning och forskning utomlands. Vad har vi i Sverige? Jo, vi har en adjungerad professur vid Högskolan i Östersund. Skall branschen ha något slags status och utvecklingsmöjligheter, måste vi alltså satsa på forskning och utbildning.

Nu har regeringen redan tagit en rad steg för att öka branschens möjligheter när det gäller t.ex. förutsättningar för företagande och också när det gäller sänkningen av moms. Men det kommer att ta tid innan vi ser effekterna.

Vad kan vi göra till dess? Det första vi måste ta itu med är faktiskt att låta andra människor känna sig välkomna till vårt land, oavsett om de är turister, affärsmän eller studenter. Det är en ära för oss att de vill komma till vårt land. Vi måste visa intresse och uppskattning, låta dem lära känna oss och också lära känna dem.

Vi har faktiskt många saker att visa upp i Sverige. Vi har en ödmjuk inställning till Sverige. Det duger nästan inte till oss. Vi tycker mera om att resa utomlands än i vårt eget land. Hur skulle någon annan vilja komma till oss? Men det är inte så att alla vill åka till värmen, och det är inte så att alla vill komma hit och slå runt. Alla tycker inte att det är dyrt i Sverige. Men vi måste veta vilka som är våra turister, vilka som tycker att Sverige är spännande.

Tidigare har det varit så att mycket av det utlandet har fått kontakt med har varit sådant som har stött den svenska modellen, kulturbyråkraterna bestämde vad man fick se. När nu den svenska modellen är död och begravnen borde vi i stället vara mogna att föra ut det som människor är intresserade av. Det har framstått som löjväckande, tycker jag, och provinsialt att vi inte befattat oss med sådant som fascinerar i andra länder. Utomlands vill man ha vikingakultur, runstenar, heliga Birgitta, regalskeppet Vasa, Gustav II Adolf, Linné, Bellman, August Strindberg, Selma Lagerlöf, Ingmar Bergman, Astrid Lindgren, Kerstin Ekman, Marianne Fredriksson och många andra. Svenska sångerskor och sångare har också fått ett allt ökande intresse utomlands. Vår design och arkitektur väcker nytt intresse och respekt.

Vårt läge är positivt också ur andra synpunkter. Trendmakarna säger att vi i framtiden inte vill resa i stora grupper. Vi vill göra personligt avpassade besök, precis vad Sverige passar för. Någon massturism har det aldrig varit tal om. Mässor, kongresser och evenemang skulle vi också satsa på.

För att kunna lyckas utomlands måste branschen på hemmamarknaden vara stabil. I Sverige är läget mycket splittrat, mycket labilt. Det är inte att undra på när man vet hur branschen har behandlats under lång tid.

Jag tror att med samverkan skulle vi kunna fördubbla turismen på fem år. Det tror jag att den nya regeringen skall arbeta för. Tack.

Anf. 228 ÅKE GUSTAVSSON (s):

Herr talman! Först om turismen. Birgitta Wistrand säger att socialdemokraterna inte förstod detta med turistpolitik. Det kunde vi föra en lång diskussion om. Men vad jag finner allvarligt i den nuvarande regeringens politik är att regeringen struntar i ett riksdagsbeslut på det här området. En riksdagsmajoritet beslöt i december att regeringen skulle få återkomma med förslag till ett nytt och ombildat turistråd.

Nu lägger regeringen i stället i budgetpropositionen fram ett förslag, där man syftar till att avveckla Turistrådet. Det är t.o.m. så allvarligt att det har föranlett en KU-anmälan. Jag utgår från att denna fråga, i den offentliga utfrågning som utskottet har om någon vecka, kommer att tilldra sig mycket stort intresse av de människor som är involverade i just turistbranschen.

Elisabeth Fleetwood säger att hon tycker synd om mig som skall ha synpunkter på regeringens budget. När man läser eländet kan man möjligen tycka synd om mig.

Jag vill ändå göra någon kommentar som är viktig när det gäller budgetens profil och vårt alternativ. I regeringsställning genomförde vi ett 3-årsprogram för reformarbete på kultursektorn. Vi höjde i realt penningvärde den statliga kulturbudgeten med 125 milj.kr. per år. Dessutom anslög vi 347 milj.kr. till en ny musikteater i Göteborg, för att ge ett mycket konkret exempel.

Man måste säga att fru Friggebo är att gratulera, när hon får positiva reaktioner på en reform som endast omfattar 35 milj.kr. Budgeten är traditionell, där saknas visioner, och den är i hög grad Stockholmscentrerad. Vi föreslår en ökning med drygt 35 miljoner för reformer utöver regeringsförslaget. Härigenom kan man åstadkomma ett långt bättre stöd till fria grupper. Lennart Fridén sade att inget anslag kan göra kulturen rik. Jag tycker att Lennart Fridén skall gå ut och tala med kulturarbetarna om hur man i de fria grupperna ser på de statliga anslagen.

Det innebär att man kan åstadkomma ett bättre stöd till kultur i arbetslivet och till litteratur för invandrare – där har invandrarministern någonting bra att arbeta för. Vidare kan man satsa på konstnärlig utsmyckning i bostadsområdena, någonting som regeringen vill slopa. Jag tycker att Lennart Fridén skall säga vad han anser om att regeringen vill slopa detta anslag. Ökningen av reformramen kan bidra till att man klarar Arbetets museum, vars verksamhet regeringen inte finner vara en statlig angelägenhet. Detta är helt uppseendeväckande med tanke på att man samtidigt går in och satsar på andra muséer, t.ex. Tekniska muséet. Dessutom ger det pengar till försöksverksamhet för länskonstnärer och till en ytterligare höjning av antalet grundbelopp till länsteatrarna.

Regeringens förslag saknar visioner. Socialdemokraternas förslag innebär bl.a.:

Prot. 1991/92:63
13 februari 1992

*Allmänpolitisk
debatt*

Kultur m.m.

- ett femårsprogram för fria gruppers utveckling,
- bildandet av en nationell kulturfond för kulturbyggnader och kulturturism,
- en utveckling av nationella institutioner även utanför Stockholm,
- skapandet av Sveriges historiska museum,
- byggandet av ett nytt Modern museum,
- riktade insatser för amatörverksamhet och barn- och ungdomskultur,
- en översyn av kulturens branschstöd för att förbättra artisters och konstnärers möjligheter att nå sin publik samt
- en utveckling av verksamheten vid Arbetets museum.

Inom folkbildningen riktar regeringen ett dråpslag mot studieförbunden och folkhögskolorna. Självfallet går socialdemokraterna emot detta. Här anar jag en viss borgerlig beslutsångest. Komvux har i varje fall delvis fått frisedel av vice statsministern. Hur går det med folkbildningen? Ställer moderaterna, Elisabeth Fleetwood och Birgitta Wistrand, upp på att ge de handikappade på folkhögskolorna en chans att fortsätta sin utbildning? Vad säger ni till de lågutbildade som går och lär sig engelska i en studiecirkel? Man läser inte spanska där för att man har hus i Spanien – för att apostrofera en känd minister.

Socialdemokraterna hoppas nu att de borgerliga riksdagsledamöterna har större förståelse för alla dessa frågor än vad regeringen har. Vi inbjuder där- för de borgerliga riksdagsledamöterna att tillsammans med oss satsa på:

- en utveckling av kultur i hela landet,
- en uppbyggnad av en nationell kulturfond,
- en fortsatt satsning på kultur i arbetslivet,
- en uppbyggnad av kulturella kraftcentra även utanför Stockholm,
- en förbättring av bildkonstnärers och andra konstnärers villkor samt
- ett rejält stöd till folkbildningen.

Tillsammans har vi nu en möjlighet att lyfta fram och diskutera visionerna i kulturpolitiken. Regeringen har inte förmått att göra detta. När regeringspartierna vill att frågan om folkbildningen skall bordläggas, kan man göra den positiva tolkningen att man vill diskutera en satsning, vilket jag kan förstå efter de folkstormar som har varit. Vad blir då de borgerliga partiernas besked till dem som slåss för folkbildningen? Jag hoppas att de borgerliga riksdagsledamöterna har vilja och förmåga att stödja dessa satsningar.

Anf. 229 LENNART FRIDÉN (m) replik:

Herr talman! Åke Gustavsson och jag debatterade faktiskt första gången med varandra för 30 år sedan, då han var SSU-are och jag var MUF-are i Jönköpings län. Jag känner igen Åke Gustavssons debatteknik, som inte har ändrat sig under de här åren och som går ut på att medvetet missförstå det som sägs.

Jag läste en dikt där det stod någonting om att inget anslag kan göra den sanna konsten rik. Konst och kultur är någonting helt annat än pengar och anslag. Det var vad jag ville säga med det.

Jag sade också längre fram i mitt anförande att det är viktigt att vi kan satsa på den nyskapande kulturen, samtidigt som vi tar väl hand om vårt kulturarv.

Låt mig också konstatera att flera av de frågor som Åke Gustavsson förde fram – t.ex. frågan om en nationell kulturfond, som är ett gammalt moderat förslag – aldrig vann någon större anklang från socialdemokraterna tidigare när de behandlades i kulturutskottet.

Prot. 1991/92:63
13 februari 1992

*Allmänpolitisk
debatt*

Kultur m.m.

Anf. 230 ÅKE GUSTAVSSON (s) replik:

Herr talman! När det gäller rikedom och kultur skall jag ta ett mycket konkret exempel.

Regeringens förslag innebär att man avskaffar möjligheten till statligt anslag för konstnärlig utsmyckning av bostadsområden. Det innebär att åtskilliga bildkonstnärer kommer att förlora möjligheten till arbete inom detta fält. Det är allvarligt från sysselsättningssynpunkt, men det är ännu allvarligare för de människor som inte får njuta av en kostnärlig utsmyckning av bostadsområden.

Beträffande förslaget om en nationell kulturfond borde Lennart Fridén läsa litet noggrannare vad vi säger i vår motion. Vi vill att det skall satsas bl.a. statliga medel på denna fond samt att kommuner, landsting och andra intressenter skall ställa upp. Om ni har ändrat uppfattning, är vi självfallet intresserade av en sådan utveckling.

Vi socialdemokrater vill att fonden skall kunna användas till att ge stöd till kommuner som planerar eller drömmer om att bygga nya teatrar, konsert-hallar, konsthallar och muséer. Stödet kan uppmuntra dessa kommuner att förverkliga sina ambitioner.

Det finns ett växande intresse för kulturturism. Här kan det göras satsningar som bidrar till en ökad attraktivitet i stora delar av landet.

Det finns ett tilltagande behov av att bevara industriminnen, slott och herresäten. Också här kan fondens pengar användas. Tänk, vad trevligt det vore att kunna satsa ytterligare pengar på Julita i Södermanland och göra Julita till ett rejält friluftsmuseum, som visar upp äldre tiders odlingsteknik och odlingslandskap.

Det är vad man kan använda en nationell kulturfond till. Därför vill vi socialdemokrater att det skall tillsättas en parlamentarisk kommitté. Min fråga är då naturligtvis: Innebär detta att moderata samlingspartiet ansluter sig till det socialdemokratiska förslaget?

Anf. 231 LENNART FRIDÉN (m) replik:

Herr talman! Åke Gustavsson är ny på sin position i kulturutskottet. Det hade kanske inte skadat att läsa moderaternas stora partimotion från förra året när det gäller just synen på vad en kulturfond skall användas till och vem som skall vara med och bidra till dess finansiering.

Under alla de år som vi försökte driva frågan om att få en rättvisare och vettigare beskattning av de skapande konstnärernas inkomster fick vi aldrig något gensvar. I nuläget, när byggandet är så lågt som det är, är det väl inte särskilt troligt att det ändå hade blivit så förfärligt många utsmykningsupp-

drag. Man måste på ett helt annat sätt ta itu med frågan om hur bildkonstnärerna och bildskaparna har det.

Anf. 232 ÅKE GUSTAVSSON (s) replik:

Herr talman! Inför nästa budgetår är pengarna säkrade. Det är alltså först om två år som detta slår igenom. Då blir det en intressant nyhet för kammaren att regeringen tydligen planerar för ett så oerhört lågt byggande under så lång tid. Det kan knappast vara avsikten.

Eftersom jag är en snäll man – speciellt som Lennart Fridén och jag möttes i en debatt för 30 år sedan – tolkar jag detta som att man när det gäller en nationell kulturfond kan skriva ihop sig i utskottet och begära att det skall tillsättas en parlamentarisk kommitté såsom socialdemokraterna har begärt.

Förste vice talmannen anmälde att Lennart Fridén anhållit att till protokollet få antecknat att han inte ägde rätt till ytterligare replik.

Anf. 233 ELISABETH FLEETWOOD (m) replik:

Herr talman! Klockan är mycket. Det finns en lång rad intressanta frågor som vi skulle vilja debattera. Åke Gustavsson, ordförade i kulturutskottet, sade bl.a. att det borgerliga programmet saknade visioner. Det var inte riktigt det som jag kunde utläsa av det beröm som Åke Gustavsson trots allt gav det borgerliga programmet under en av de intervjuer som jag har sett honom framträda i.

Åke Gustavsson tog upp frågan om Arbetets museum och mycket annat. Gudskelov, herr talman, får vi fortsätta debatten i kulturutskottet. Dessutom har jag förstått att det kommer att anordnas en kulturdebatt i Älvsjö den 1 april, vid vilken också kulturministern kommer att närvara. Jag hoppas verkligen att vi då kan ta i anspråk mer tid för de frågor som vi i kväll tyvärr inte kan fortsätta att diskutera.

Anf. 234 ÅKE GUSTAVSSON (s) replik:

Herr talman! Avsikten med en debatt i kammaren är ju att den skall kunna följas av de människor som är intresserade av den, även om de inte är fysiskt närvarande. Det är inte avsikten med en debatt inom ett utskott. Därför är det rimligt att argumenten så att säga kommer på bordet under en kammardebatt. Självfallet förs det också andra debatter i olika sammanhang.

Jag har många gånger sagt att regeringsförslaget i och för sig har förtjänster, men jag vidhåller att det är en stor brist att det saknar visioner. Det vore bra om vi också där kunde medverka till en framtidsytande debatt om kulturpolitiken. En sådan debatt kan vi mycket väl föra här i kammaren och i utskottet.

Anf. 235 ELISABETH FLEETWOOD (m) replik:

Herr talman! Självfallet är det här i kammaren som man helst vill debattera dessa frågor, bl.a. för att man får debatterna protokollförda på ett utmärkt sätt. När vi nu inte har den tiden till vårt förfogande, anser jag att vi måste finna oss i det. Jag hoppas på framtida kulturdebatter under den del av riksdagsåret som ligger framför oss.

(forts. prot. 64)

Anmälades och bordlades

Redogörelse

1991/92:8 Fullmäktiges i riksbanken förvaltningsberättelse för år 1991

5 § Anmälan om interpellation

Anmälades att följande interpellation framställts

den 11 februari

1991/92:105 av *Eva Zetterberg* (v) till statsrådet Bo Könberg om barnhälsovården:

Svensk barnhälsovård har under årtionden utgjort en förebild för många andra länder. Tack vare en väl utbyggd och kostnadsfri mödra- och barnhälsovård har sjukdomar kunnat åtgärdas i tid och exempelvis spädbarnsdödligheten varit låg.

Färska forskningsrapporter visar ökande skillnader i hälsa och utveckling mellan barn som tillhör olika socialgrupper. Sålunda finns skillnader mellan barn i olika socialgrupper vad gäller födelsevikt, olycksfallsrisk och tidig dödlighet. Skillnader i barns kroppslängd, som praktiskt taget försvann i början av efterkrigstiden, har återigen kunnat konstateras i statistiken. Socialstyrelsen har kartlagt barnhälsovården och är oroad över uppenbara försämringar i barnhälsovården.

En fråga man kan ställa sig är om organiseringen – från särskilda barnläkare och barnsjuksköterskor på barnavårdscentralerna till mottagning på vårdcentraler med allmänläkare och distriktssköterskor – varit negativ för barnhälsan. Det viktiga är därvid egentligen inte om det är en distriktssköterska eller barnsjuksköterska som tar emot barnet. Det avgörande är att sköterskan måste ägna minst 50 % av sin tid till barn för att få tillräcklig erfarenhet och på så sätt upprätthålla sina specialkunskaper. På många vårdcentraler är den tid distriktssköterskorna kan ägna åt barn mycket liten, men självklart finns stora variationer mellan olika orter.

I stora delar av Sverige finns eller planeras det att införa ekonomiska styrmedel. I sådana system betalas det per prestation. Risken är därvidlag stor att en allmän förebyggande hälsovård, och barnhälsovård i synnerhet, ytterligare skall minska.

Jag vill med anledning av ovanstående fråga statsrådet:

1. Vad avser regeringen vidta för åtgärder med anledning av den försämrade barnhälsovården?
2. Vad avser regeringen vidta för åtgärder för att minska de ökande klasskillnader som avspeglas i barns ohälsa?

Prot. 1991/92:63
13 februari 1992

Förhandlingarna leddes
av talmannen från sammanträdets början t.o.m. 3 § anf. 34 (delvis),
av förste vice talmannen därefter t.o.m. anf. 69 (delvis),
av andre vice talmannen därefter t.o.m. anf. 114 (delvis),
av tredje vice talmannen därefter t.o.m. anf. 171 (delvis),
av talmannen därefter t.o.m. anf. 203 (delvis) och
av förste vice talmannen därefter till sammanträdets slut.

Vid protokollet

GUNNAR GRENFORS

/Gunborg Apelgren

Innehållsförteckning

Prot. 1991/92:63
13 februari 1992

Torsdagen den 13 februari

1 § Avsägelse	1
2 § Anmälan om kompletteringsval till vissa utskott	1
3 § Allmänpolitisk debatt (forts. från prot. 62)	2
Talmannen	
<i>Jämställdhet</i>	2
Monica Widnemark (s)	
Anne Sörensen (nyd)	
Jan Jennehag (v)	
Karin Pilsäter (fp)	
Marianne Andersson (c)	
Rose-Marie Frebran (kds)	
<i>Skatter</i>	11
Lars Hedfors (s)	
Talmannen (om debattreglerna)	
Ivar Franzén (c)	
Peter Kling (nyd)	
Lars Bäckström (v)	
Statsrådet Bo Lundgren (m)	
Kjell Johansson (fp)	
Ingvar Svensson (kds)	
Lennart Hedquist (m)	
<i>Socialpolitik m.m.</i>	41
Birgitta Dahl (s)	
Johan Brohult (nyd)	
Gudrun Schyman (v)	
Förste vice talmannen	
Statsrådet Bo Könberg (fp)	
Sten Svensson (m)	
Ulla Orring (fp)	
Karin Israelsson (c)	
Jerzy Einhorn (kds)	
Leif Bergdahl (nyd)	
Eva Zetterberg (v)	
Chatrine Pålsson (kds)	
Doris Håvik (s)	
Alwa Wennerlund (kds)	
Ingvar Björk (s)	
Jan Andersson (s)	
Pontus Wiklund (kds)	
Tuve Skånberg (kds)	

<i>Trafikpolitik</i>	91
Andre vice talmannen (om information från regeringen om investeringar i vägar och järnvägar för ökad sysselsättning och tillväxt)	
Kommunikationsminister Mats Odell (kds)	
Rune Thorén (c)	
Georg Andersson (s)	
Sten-Ove Sundström (s)	
Ulla Orring (fp)	
Bengt Hurtig (v)	
Tredje vice talmannen (om debattreglerna)	
Kenth Skårvik (fp)	
Hugo Bergdahl (fp)	
Göran Magnusson (s)	
Sten Östlund (s)	
Kent Carlsson (s)	
Ines Uusmann (s)	
Elvy Söderström (s)	
Olle Schmidt (fp)	
Max Montalvo (nyd)	
=====	
Sten Östlund (s)	
Max Montalvo (nyd)	
Lisbet Calner (s)	
Arne Jansson (nyd)	
Elvy Söderström (s)	
Lars Svensk (kds)	
Kenneth Attefors (nyd)	
<i>Miljöfrågor</i>	117
Göran Persson (s)	
Christer Windén (nyd)	
Tredje vice talmannen (om debattreglerna)	
Annika Åhnberg (v)	
Statsrådet Görel Thurdin (c)	
Talmannen	
Ivar Virgin (m)	
Lennart Fremling (fp)	
Dan Ericsson i Kolmården (kds)	
Lennart Daléus (c)	
Kenneth Lantz (kds)	
Birgitta Hambræus (c)	
<i>Rättsfrågor, m.m.</i>	145
Ulla-Britt Åbark (s)	
Lars Andersson (nyd)	
Jerry Martinger (m)	
Ingbritt Irhammar (c)	
Kjell Eldensjö (kds)	
John Bouvin (nyd)	

Håkan Holmberg (fp)	
Åke Carnerö (kds)	
Bertil Persson (m)	
<i>Bostadspolitik</i>	161
Oskar Lindkvist (s)	
Dan Eriksson i Stockholm (nyd)	
Agne Hansson (c)	
Marianne Carlström (s)	
Inger Lundberg (s)	
Lars Stjernkvist (s)	
<i>Kultur m.m.</i>	176
Elisabeth Fleetwood (m)	
Lennart Fridén (m)	
Bengt Dalström (nyd)	
Birgitta Wistrand (m)	
Åke Gustavsson (s)	
(forts. prot. 64)	
4 § Bordläggning	187
5 § Anmälan om interpellation	
1991/92:105 av Eva Zetterberg (v) om barnhälsovården.	187

